

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Agenda S. Coloniensis Ecclesiae. Hoc Est: Liber Pastoralis

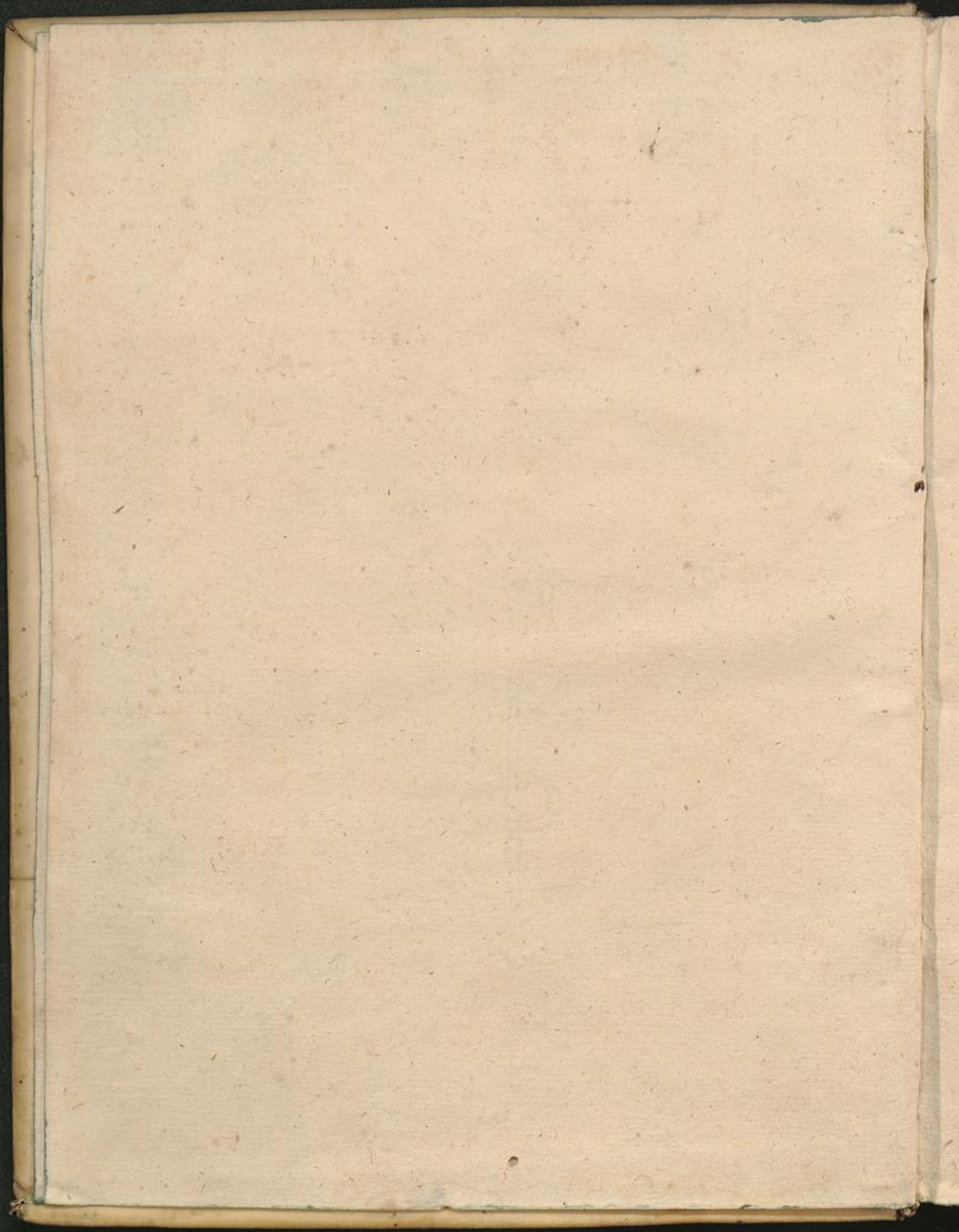
Ferdinand <Köln, Erzbischof>

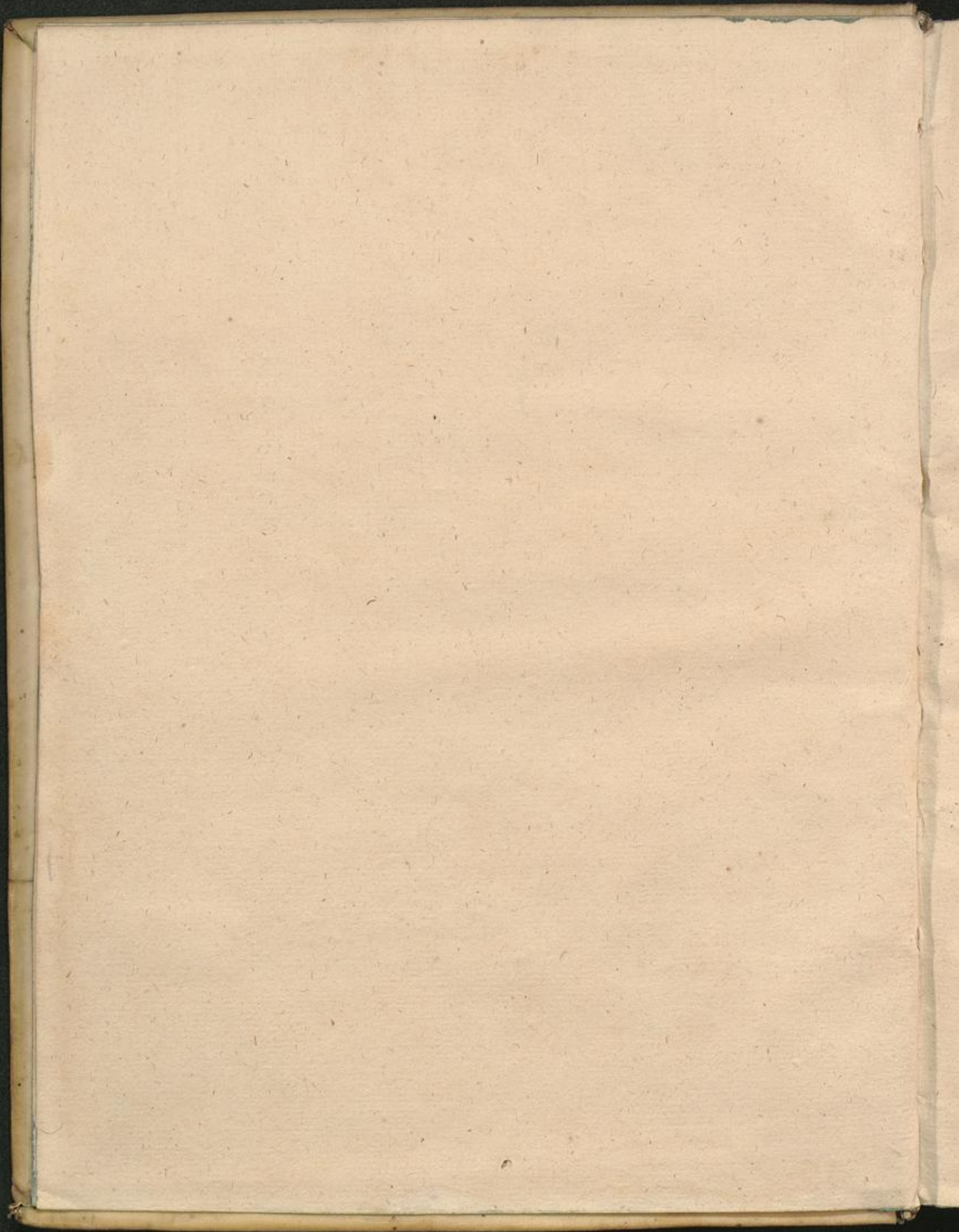
Coloniae Agrippinae, 1614

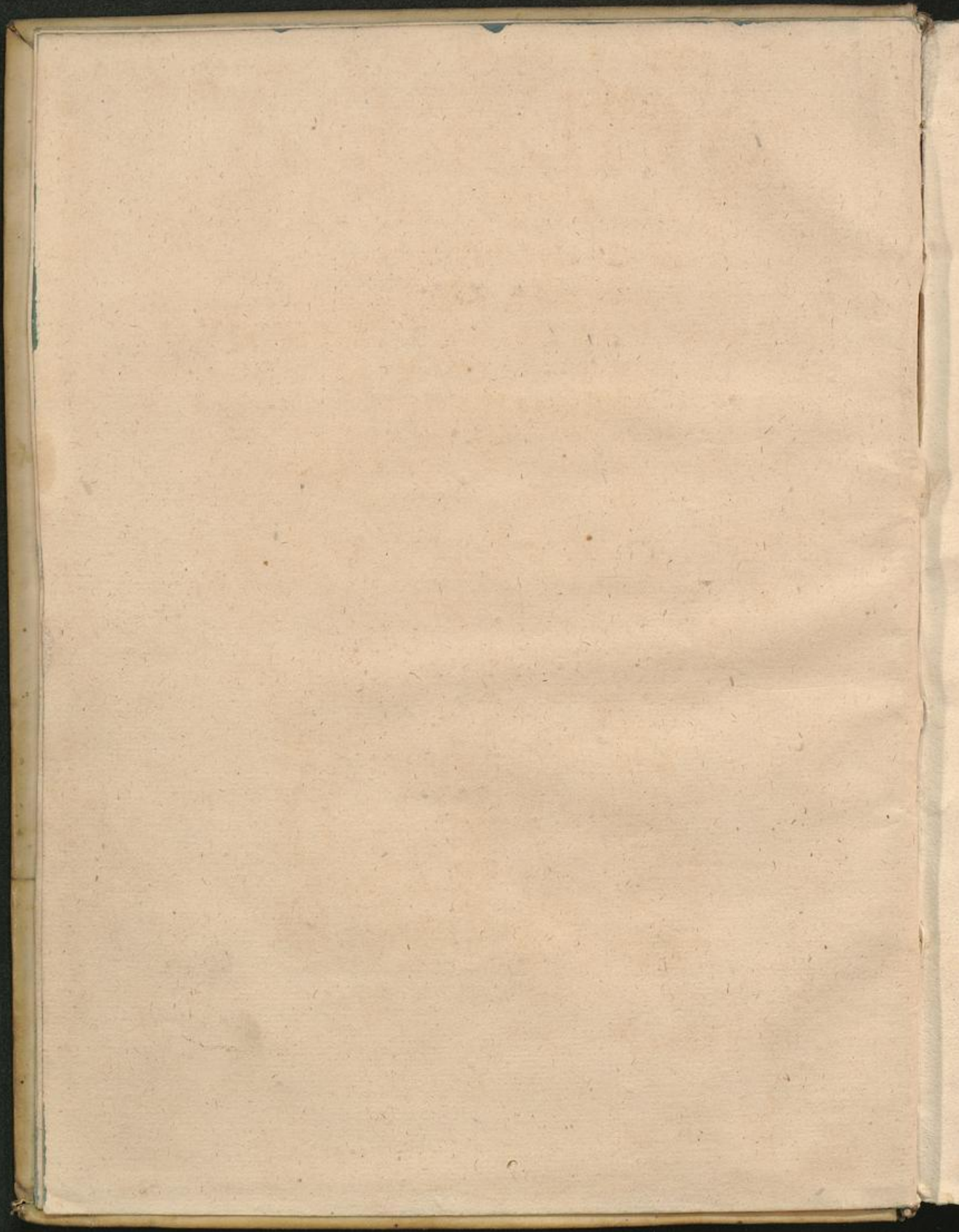
urn:nbn:de:hbz:466:1-39761

Th. 1938

G. V
13.

AGENDA S. COLONIENSIS ECCLESIAE.

HOC EST:

LIBER PASTORALIS, IN QVO
CONTINENTVR, QVÆ IN SACRA-
MENTIS ADMINISTRANDIS, ALIISQVE
ritibus Sacris peragendis, ad Parochorum, ac
Sacerdotum animarum curam haben-
tium, officium spectant,

JVSSV ET AVCTORITATE R. mi ET
S. mi D. D. FERDINANDI, Archiepiscopi Coloniensis, &c.
ad usum archidiœcesis Coloniensis

Collegij Socij exulgata. Jussu Paderbornæ

ANIMAM MEAM PONO PRO OVIBVS MEIS

COLONIAE AGRIPPINAE,
Sumptibus Petri Cholini, & Bernardi Gualtheri.

ANNO M. DC. XIV.

AGENDA

SCOTLAND

1794

1794

LIBERATION

CONSTITUTION

ADMINISTRATIVE

INFORMATION

AND

PROCEEDINGS

OF THE

SCOTLAND

1794

By

Printed by

1794

F E R D I N A N D V S
DEI GRATIA S. COLONIENSIS
ECCLESIAE ELECTVS ET CONFIR-
MATVS ARCHIEPISCOPVS, SACRI ROMANI IM-
 perij per Italiam Archicancellarius, & Princeps Elector;
 Episcopus Leodiensis & Monasteriensis, Administrator
 & Coadiutor Ecclesiarum Paderbornensis, Hildeshe-
 mensis, Berchtesgadenensis, & Stabulensis; Comes Palati-
 nus Rheni, vtriusque Bauariae, Westphaliae, Angariae,
 Bullionis Dux, Marchio Francimontensis, Co-
 mes Loffensis, &c. Legatusque Se-
 dis Apostolicæ natus,

VENERABILI CLERO SVO DIOECE-
sis Colonienfis Salutem in Domino.

CVM multa sint, quæ Sanctam Ecclesiam
 Catholicam stabilem atque decoram red-
 dunt; tum ordo bonus, qui in ea reperitur,
 ac decens rerum sacrarum dispositio ad
 firmitatem eius venustatemque facit plu-
 rimùm. **C**ertè Salomon Sponsam mysti- *cant. 6.*
 cam, quia vt castrorum acies ordinata est, vocat terribi-
 lem; D. Paulus ex ordinis decore apud Colossens. gaudio *Coloss. 2.*
 se affectum perhibet, ac Corinthijs, vt in Ecclesia honestè *1. Cor. 11.*
 omnia, & secundùm ordinem fierent, paternè præcipit.

Neque

Neque istud abs re, quando ordo omnis, in se pulcher est
& elegans; confusionem, quæ venustissima deturpat, ex-
cludit; & homines etiam ab religione vera auersos ædifi-
cat, & in admirationem sui adducit, non secus atque
3. Reg. 10. Reginam Saba ad aulæ Salomonis splendorem & mini-
strantium ordinem obstupuisse legimus. **V**erùm cum
fructus isti ordinis in omnibus Ecclesiæ ministerijs, ac in
primis in doctrinæ Christianæ explicatione ac disciplinæ
vsu, ad conseruandam fidei integritatem honestatemque
morum, multum valeant; tum vel maximè in ordinata
diuinorum Sacramentorum, aliorumque externorum ri-
tuum administratione habere momenti plurimum res
ipsa docet. **S**acramenta visibilia sunt signa inuisibilis gra-
tiæ, quam animis fidelium inferunt. **C**erimoniæ Sacræ
ornamenta sunt, quibus illa ipsa Sacramenta decorantur
ad maiorem ex ijs concipiendum deuotionem ac emo-
lumentum. **Q**uare si in his populo dispensandis formam
ac modum conuenientem, non adhibeas, omnem propè
eorum & dignitatem, & utilitatem sustuleris. **V**t proinde
mirum non sit SS. Apostolos diligētem dedisse operam,
quò in Sacramentorum dispensatione modum debitum
2. Cor. 4. atque ordinem studiosè conseruarent. **C**ertè D. Paulus,
tanquam minister Christi & dispensator mysteriorū Dei
2. Cor. 11. fidelis; quæ apud Corinthios in eroganda Eucharistia
consuetudine vitiosa ac corrupta gerebantur, non solum
magno zelo emendanda corrigendaque duxit; sed & cæ-
tera, quæ ad decoram tanti mysterij actionē facerēt; cum,
inquit, venero, disponam. **H**inc iam inde ab Apostolo-
rum

rum ætate cura de forma exhibendi Sacramenta, semper
 Episcopis incubuit. Etenim vt in eorum Canonibus vni- Can. 40.
 uersè cautum est, ne quid presbyteri & diaconi præter
 Episcopum agere pertentent: sic Tertullianus disertè de Tertull.
lib. de Ba-
ptif
 Sacramento baptismi: Ius, inquit, habet dandi baptif-
 mum summus Sacerdos, dehinc presbyteri & diaconi,
 sed non sine facultate Episcopi. **H**inc in Concilio Tole- Tolet. 4.
c. 25.
Dist. 38. c.
Quando
presbyte-
ri.
 tano constitutum, vt quando presbyteri in Parochijs or-
 dinantur, libellum Officiale, hoc est, qui officia eccle- Lateran.
3. c. 27.
De atæ.
& quibus
Ordin. c.
Cum sit
ars.
 siastica continet, ab Episcopo accipiant, vt ad ecclesias
 sibi deputatas instructi accedant. **L**ateranense etiam ge-
 nerale sub Innocentio III. districtè præcepit, vt Episcopi
 promouendos in Sacerdotes diligenter instruant, & in-
 forment, vel per seipsos, vel per idoneos viros super diui-
 nis officijs, & ecclesiasticis Sacramentis, qualiter ea ritè
 valeant celebrare. **A**tq; his rationibus maiorumq; decre-
 tis prædecessor noster, ac patruus felicis recordationis Er-
 nestus permotus iam pridem ad laborauit, ne in tanti mo-
 menti negotio suo deesset muneri. **I**taque vt pro Eccle-
 sijs alijs libri, quos olim Officiales, Rituales, Agendariaq;
 vocabant: nunc Agendorum ecclesiasticorum, Pastora-
 lis & Sacerdotalis, vsitatissimeq; Agendæ nomine nun-
 cupant, conscripti euulgatiq; sunt: ita & vt pro Archi-
 episcopatu Colonienſi opus simile extaret, piè ac pru-
 denter moliri cœpit. **C**æterùm carnis illo viam vniuersæ
 ingresso negotium hoc ad finem optatum perductum
 non est. **Q**uando itaq; in nos cura rem tam necessariam
 atque fructuosam perficiendi recidit, quæ in vsu hunc

per Theologos, quibus labor is erat commissus, pridem congesta fuerant, conquiri, in ordinem redigi, & plurimis, quæ desiderabantur, compleri perficique mandauimus. **H**oc opus iam diuina gratia absolutum publicum facimus. **Q**uid in eo ad Parochorum aliorumque ministrorum usum sit præstitum, Index, qui Præfationi huic subiectus est, lectori monstrabit. **B**enedictiones rerum certarum vsitatæ, item processionum Ecclesiasticarum modi, cum ritibus & precibus funeralibus, quæ plerique in hunc librum referunt, ex Missalibus, Breuarijs, & libello Funerale, commodius petentur. **V**t ergo Pastoralis huius fructus ad Ecclesiam vberior perueniat, volumus, vt præter librum Officiale hunc, nullus huius generis liber in Diocesi nostra in usum publicum adhibeatur; verum omnibus cæteris sublatis interdictisque Agendam hanc solam vsurpari, publicè ac retineri seriò mandamus. **D**istrictè etiam sub virtute obedientiæ, præcipimus omnibus Prælati, animarum curatoribus, eorumque vices gerentibus, quocunque illi censeantur nomine, vt hunc Agendorum librum in suis quique Ecclesijs habeant, eoque solo in Sacramentis dispensandis; sacris officijs ac cerimonijs perficiendis vtantur. **Q**uod vt omnes obedienter præstent hortamur, & in Domino requirimus Archidiaconos nostros, & quibuscunque Ecclesias visitandi munus incumbit, vt ad hanc rem oculos intentè adijciant, & ne qua Parochia hac careat Agenda, aduigilent. **A**rchipresbyteri etiam seu Decani Christianitatum in Capitulis, & vbi oportunum, sedulo suos admo-

admo-

admoneant, vt Pastorale hoc Parochi eorumque Vicarij non habeant modò ; sed & diligenter euoluant, sibi-
que vsu & lectione frequenti familiare reddant. **F**ecerint denique operæpretium illi , qui præsumt examini
eorum, qui ad Pastoratus ordinandi, vel instituendi sunt,
si ex libro hoc quæstiones practicas candidatis propo-
nere non intermittant, quo explorent, quid ad agendam
animarum curam notitiæ adferant, ne necessarijs desti-
tutos subsidijs inidoneos ad tam arduam functionem
admittant. **S**i quæ Parochiæ inuentæ fuerint hoc Pa-
storali carere, aut in vsu non habere, in earundem Pa-
stores, & quoscunque alios hac in re culpabiles, pro
qualitate contumaciæ, aut negligentia animad-
uersione debita procedi faciemus. **D**atum
Brulæ, Anno Domini millesimo
sexcentesimo decimo quarto,
die vltima Iunij.

I N D E X

I N D E X
E O R V M, Q V Æ A G E N D A
H A C C O L O N I E N S I
 C O N T I N E N T V R.

B Reues quædam notæ pro instructio- ne Pastorum, quo rectè munus suū obeant in administratione Sacra- mentorum. pag. 1.	ristiæ Sacramento muniendis. 92
D e Sacramento Baptismi notæ speciales. pag. 4	D e Eucharistia ad infirmos deferenda no- tæ. 95
O rdo & modus administrandi Sacramen- tum Baptismi. 12	M odus communicandi infirmum. 97
O rdo baptizandi plures siue illi eiusdem, siue diuersi sint sexus. 34	Q uid agendū Sacerdoti post infirmi com- munionem. 101
O rdo baptizandi infirmum. 36	D e communionem Spirituali. 102
O rdo obseruandus circa eos, qui ab hære- ticis aut Schismaticis sine vsitatis Eccle- siæ Catholicæ Cerimonijs baptizati. 41	D e Sacramento extremæ Vnctionis, notæ ad instructionem Pastorum. 103
E xhortatio Germanica ad eos qui Bapti- smo assunt. 49	R itus & forma administrandi Sacramen- tum Extremæ Vnctionis. 109
E xhortatio altera Germanica ad Paternos seu Susceptores. 53	O rdo & modus inungendi infirmum in subito mortis instantis periculo, aut morbo contagioso & pestilenti. 135
D e Sacramento Confirmationis instru- ctio Pastorum. 56	E xhortatio Germanica ad infirmum, vt sefe absque mora Deo reconciliet. 140
M odus abluendi S. Chrisma tertio à Con- firmatione suscepta die. 60	E xhortatio Germanica habenda ad infir- mum postquam Sacramentis munitus est. 144
D e Sacramento Penitentia, notæ pro Pa- storum instructione. 61	D e Sacramento Ordinis instructio pro Pastoribus. 149
A bsolutionis modus & forma cum Ora- tionibus adiungi solitis. 76	D e Sacramento Matrimonij, & primò de Sponsalibus notæ. 151
M odus absoluendi tempore Iubilæi. 77	R itus & forma celebrandi Sponsalia. 155
M odus absoluendi à maiori Excommu- nicatione in foro conscientia. 78	D e proclamationibus matrimonialibus & literis dimissorialibus. 157
M odus absoluendi ab Excommunicatione maiore in foro externo cum à Iudice Sa- cerdoti eam impendendi cõceditur. 78	D e Matrimonij Sacramento notæ, seu in- structio Pastorum. 159
D e Sacrosancto Sacramento Eucharistia instructio Pastorum. 80	D e Matrimonij impedimentis, illud diri- mentibus & non dirimentibus. 164
D e sumptione Eucharistia & digna ad eã preparatione, itemq; suscipientibus. 83	M odus introducendi Sponsam in tem- plum. 169
O rdo administrandi populo Eucharis- tiam. 87	O rdo celebrãdi solèniter Matrimoniu. 171
D e custodia Sacramenti Eucharistia notæ. pag. 90	F orma benedicendi annulũ coniugale. 172
D e infirmis visitandis & salutari Eucha-	B enedictio Sponsi & Sponsa in primis nu- ptijs. 175
	D e Secundis nuptijs & forma celebrandi illas. 181
	A d Sponsum & Sponsam cohortatio præ- mittenda coniunctioni coniugali, si o- portunum fuerit. 184
	D e præ-

I N D E X.

D e prædicatione Verbi Dei, seu institutione Christiani populi pro concione. pag. 190	B enedictio mulieris quando post partum in templum introducitur. 256
F ormula ordiendi & finiendi sacras conciones Germanicè. 200	B enedictio mulieris prægnantis. 260
D e festis diebus eorum obseruatione & denunciatione. 209	B enedictio coniugum impeditorum. 263
D e promulgatione Ieiuniorum & abtinentiarum, quæ in concione aut inter Missarum solennia fieri solet. 215	B enedictio peregrinantium, & eorundem receptio. 266
C atechismus paruus D. Petri Canisij, ex quo pueri docendi Germanicè. 119	E xorcismi Ecclesiastici Varij, & primum. 271
D e institutione rudium & puerorù notæ, seu praxis Catechistica, Germanicè. 230	I nstructio Pastorum aduersus infestationes Dæmonum & incantationum maleficia. 271
D e cura Pastoralis circa institutionem & instructionem certarum personarum, & primum	E xorcismus pro liberatione obsessi à Dæmone. 276
D e instructione Sacellanorù Parochialiù, Vicariorum, Altaristarum, &c. 137	A ltera Exorcismi forma ad fugandù Dæmonè de corporibus obsessis, vel etiam maleficiatis. 286
D e AEdiuorum seu Custodum instructione & iuramento. 238	D e discernendis Spiritibus. 296
D e Ludimagistrorum institutione & instructione. 240	E xorcismi siue Orationes DD. Basilij & Chrysostomi super his, qui à Dæmonibus vexantur, & contra quamlibet infirmitatem. 299
I nstructio AEdilium seu magistrorum fabricæ, ac hospitalium pauperum. 240	I nstructio cõtra afflictiones ex detrimentis possessionum cum exorcismo & orationibus contra pestem animalium. 312
D e Magistris pauperum & hospitaliorum. 241	E xorcismus contra imminentem tempestatem fulguris & grandinis. 319
D e obstetricibus certis designandis & instruendis, earumque iuramento. 241	E xorcismus domus à Dæmonio vexatæ. 325
B enedictiones Ecclesiasticæ, eæ præsertim quæ ferè in Missalibus nõ extant, & primum	D e cura fidelium ægrotantium, & primum remedia ægrotis suggerenda, aduersus animi morbos & tentationes. 332
B enedictio aquæ lustralis. 244	C ura illorum qui in extremo mortis agone versantur. 337
B enedictio aquæ baptismalis quando extra consueta Paschæ & Pentecostes tempora consecranda est. 294	P salmi septem pœnitentiales cum Litanijs 358
B enedictio carniùm aliorumque ciborum tempore Paschali. 251	I nitia quatuor Euangeliorum. 377
	P rofessio fidei Catholicæ Latinè & Germanicè. 383

* *

IANVA.

IANVARIVS habet dies xxxj.

Luna vero xxix.

Lit.	Dom.	Dies.	
A	Kalend	1	Circumcisio Domini. duplex.
b	iiij	2	Oct. S. Stephani. Officium.
c	iiij	3	Oct. S. Ioannis. Officium.
d	Prid. Ne	4	Oct. SS. Innocentium. Officium.
e	Nonis.	5	Vigilia.
f	viii	6	Epiphania Domini. Summum.
g	vii	7	De Festo Epiphaniæ.
A	vi	8	De Festo Epiphaniæ.
b	v	9	De Festo Epiphaniæ.
c	iiii	10	De Festo Epiphaniæ.
d	iii	11	Obitus Tertij Regis. duplex.
e	Prid. Id.	12	De festo Epiphaniæ.
f	Idibus.	13	Octava Epiphaniæ. semiduplex.
g	xix	14	Felicis presbyteri & confess. Officium.
A	xviii	15	
b	xvii	16	Marcelli Papæ, & martyris. Officium.
c	xvi	17	Antonij Abbatis. duplex.
d	xv	18	Priscæ virginis & martyris. Officium.
e	xiii	19	Marij, Marthæ, Audifax, & Abachum martyrum. Collecta.
f	xiii	20	Fabiani & Sebastiani martyrum. simplex ix. lect.
g	xii	21	Agnæ virginis & martyris. duplex.
A	xi	22	Vincentij mart. Officium.
b	x	23	Emerentianæ & Macharij mart. Collecta.
c	ix	24	Timothei Apostoli. Officium.
d	viii	25	Conuersio S. Pauli Apostoli. duplex.
e	vii	26	Polycarpi Episc. & martyr. Collecta.
f	vi	27	Ioannis Chrysost. Episc. & confess. dupl.
g	v	28	Octaua S. Agnæ virg. & mart. Officium.
A	iiii	29	Valerij Episc. & confessoris. collecta.
b	iii	30	Aldegundis Virginis. collecta.
c	Prid. Kal.	31	

FEBRVA

FEBRVARIVS habet dies xxviiij.

Luna verò xxx.

Lit.	Dom.	Dies.	
d	Kalend.	1	Brigidæ Virginis. <i>Officium.</i>
e	iiii	2	Purificatio B. Mariæ. <i>duplex.</i>
f	iii	3	Blasij Episc. & mart. <i>Officium.</i>
g	Prid. No.	4	Castoris confess. Papæ & Mauri mart. <i>Collect.</i>
A	Nonis.	5	Agathæ Virg. & mart. <i>simpl. ix. lect.</i>
b	viii	6	Dorotheæ Virg. & mart. SS. Vedasti & Aman- di Episc. & confess. <i>Collecta.</i>
c	vii	7	
d	vi	8	
e	v	9	Apolloniæ Virg. & mart. <i>Collecta.</i>
f	iiii	10	Scholasticæ virg Sotheris, Irenæi & Hiacinthi mart. <i>Collect.</i>
g	iii	11	Desiderij Episcopi & confess. <i>Collecta.</i>
A	Prid. Id.	12	Eulaliæ virginis & mart. * <i>Collecta.</i>
b	Idibus.	13	
c	xvi	14	Valentini & aliorum mart. <i>Officium.</i>
d	xv	15	
e	xiiii	16	Iulianæ virg. & mart. <i>Collecta.</i>
f	xiii	17	
g	xij	18	
A	xj	19	
b	x	20	
c	ix	21	
d	viii	22	Cathedra S. Petri Apostoli. <i>duplex.</i>
e	vij	23	Vigilia.
f	vj	24	Matthiæ Apostoli. <i>duplex.</i>
g	v	25	
A	iiiij	26	
b	iiij	27	
c	Prid. Kal.	28	

Anno bissextili additur vnus dies, & sic dierum 29. & festum sancti Matthiæ celebratur die 29.
& tunc bis dicitur vj. calendas, hoc est, 24. & 29. die. & sic litera Dominicalis mutatur in
superiorem, vbi sit D, in C, si sit C, in B, & in alijs similiter.

77 2

MAR-

MARTIVS habet dies xxxj.

Luna verò xxix.

Lit.	Dom.	Dies.	
d	Kalend.	1	Svvitberti Episc. & confess. Collecta.
e	vj	2	
f	v	3	
g	iiij	4	
A	iiij	5	
b	Prid. No.	6	
e	Nonis.	7	Perpetuæ & Felicitatis mart. Collecta.
d	vij.	8	
e	vij	9	
f	vj	10	
g	v	11	
A	iiiij	12	Gregorij Papæ & Confessoris, & Ecclesiæ Doctoris. duplex.
b	iiij	13	
c	Prid. Id.	14	
d	Idibus.	15	
e	xvij	16	Hereberti Episcopi & Confess. simplex ix. lect.
f	xvj.	17	Gertrudis virg. simplex ix. lect.
g	xv	18	
A	xiiiij	19	
b	xiiij	20	
c	xij	21	Benedicti Abbatis. simplex ix. lect.
d	xj	22	
e	x	23	
f	ix	24	
g	viiij	25	Annunciatio beatæ Mariæ. duplex.
A	vij	26	
b	vj	27	
c	v	28	
d	iiiij	29	
e	iiij	30	
f	Prid. Kal.	31	

A P R I

APRILIS habet dies XXX.

XXX.

Lit.	Dom.	Dies.	
g	Kalend.	1	
A	iii	2	
b	ii	3	
c	Prid. No.	4	Ambrosij Episcopi, confess. & Ecclesiaz Doctoris.
d	Nonis.	5	duplex.
e	viii	6	
f	vii	7	
g	vi	8	
A	v	9	
b	iiii	10	
c	iii	11	
d	Prid. Id.	12	
e	Idibus.	13	
f	xviii	14	Tiburtij & Valeriani mart. Officium.
g	xvii	15	
A	xvi	16	
b	xv	17	
c	xiiii	18	
d	xiii	19	
e	xii	20	
f	xi	21	
g	x	22	
A	ix	23	Georgij martyris. Homilia.
b	viii	24	
c	vii	25	Marci Euangelistæ. Homilia.
d	vi	26	
e	v	27	
f	iiii	28	Vitalis martyris. Officium.
g	iii	29	
A	Prid. Kal.	30	Quirini martyris. Homilia.

** 3

MAIUS

M A I V S. habet dies xxxj.

Luna verò xxix.

Lit.	Dom.	Dies.	
b	Kalend.	1	Philippi & Iacobi Apost. Homilia.
c	vj	2	Translatio SS. Cassij & Florentij mart. Homilia.
d	v	3	Inuentio S. Crucis. Homilia.
e	iiiij	4	
f	iiij	5	
g	Prid. No.	6	Ioannis ante portam Latinam. Horsil.
A	Nonis.	7	
b	viiij	8	
c	vij	9	
d	vj	10	Gordiani & Epimachi mart. Officium.
e	v	11	
f	iiiij	12	Nerei, Archillei & Pancratij mart. Officium.
g	iiij	13	Seruatij Episcopi & confess. Homilia.
A	Prid. Id.	14	
b	Idibus.	15	
c	xvij	16	
d	xvj	17	
e	xv	18	
f	xiiiij	19	
g	xiiij	20	
A	xij	21	
b	xj	22	
c	x	23	
d	ix	24	
e	viiij	25	Vribani Papæ & martyris. Officium.
f	vij	26	
g	vj	27	
A	v	28	
b	iiiij	29	Maximini Episc. & confess. Collecta.
c	iiij	30	
d	Prid. Kal.	31	Petronillæ virginis. Collecta.

I V N I V S

IVNIVS habet dies XXX.

Luna verò XXX.

Lit.	Dom.	Dies	
e	Kalend.	1	Nicomedis martyr. <i>Collecta.</i>
f	iiij	2	Marcellini & Petri mart. <i>Officium.</i>
g	iiij	3	Erasmi Episcopi & mart. <i>Collecta.</i>
A	Prid. No.	4	
b	Nonis.	5	Bonifacij Episc. & sociorum mart. <i>Collecta.</i>
c	viiij	6	
d	vij	7	
e	vj	8	Medardi Episc. & confess. <i>Collecta.</i>
f	v	9	Primi & Feliciani martyrum. <i>Officium.</i>
g	iiij	10	Maurini martyr. <i>simpl. ix. lectionum.</i>
A	iiij	11	Barnabæ Apostoli. <i>duplex.</i>
b	Prid. Id.	12	Basilidis, Cyrini, Naboris, & Nazarij mart. <i>Officium.</i>
c	Idibus.	13	Feliculæ Virginis & mart. <i>Collecta.</i>
d	xviiij	14	
e	xvij	15	Viti, Modesti, & Crescentiæ mart. <i>Officium.</i>
f	xvj	16	Auræ & Iustini mart. <i>Collecta.</i>
g	xv	17	
A	xiiiiij	18	Marci, & Marcelliani mart. <i>Officium.</i>
b	xiiij	19	Geruasij, & Protasij mart. <i>Officium.</i>
c	xij	20	
d	xj	21	Albani martyr. <i>Officium.</i>
e	x	22	Albini & decem millium mart. <i>simpl. ix. le&</i>
f	ix	23	Vigilia.
g	viiij	24	Natiuitas S. Ioan. Baptistæ. <i>duplex.</i>
A	vij	25	
b	vj	26	Ioan. & Pauli mart. <i>Officium.</i>
c	v	27	Septem dormientium mart. <i>Collecta.</i>
d	iiiiij	28	Leonis Papæ & confessoris. Vigilia.
e	iiij	29	Petri & Pauli Apostolorum. <i>Summum.</i>
f	Prid. Kal.	30	Commemoratio sancti Pauli Apostoli. <i>dupl.</i>

IVLIVS

IVLIVS habet dies xxxj.

Luna verò xxix.

Lit.	Dom.	Dies.	(lorum.
g	Kalend	1	De Festo Apost. Petri & Pauli ex Comuni Aposto-
A	vj	2	Visitatio B. Mariæ. duplex.
b	v	3	De Festo Visitationis
c	iiij	4	Vdalrici Episc. & Confess. duplex.
d	iiij	5	De Festo Visitationis.
e	Prid. Ne	6	Octava Apost Petri & Pauli. semiduplex.
f	Nonis.	7	De Octava Visitationis.
g	viiij	8	Agilolphi Episc. & mart. simplex ix. lect.
A	vij	9	Octava Visitat. B. Mariæ. semiduplex.
b	vj	10	Septem fratrum martyrum. Officium.
c	v	11	Translatio S. Benedicti Abbat. Officium.
d	iiiiij	12	Felicis & Naboris martyr. duplex.
e	iiij	13	Margaretæ Virg. & martyr. simpl. ix. lect.
f	Prid. Id.	14	
g	Idibus.	15	Diuisio Apostolorum. duplex.
A	xvij	16	
b	xvj	17	Alexij Confessoris. Collecta.
c	xv	18	Arnulphi Episcopi & Confess. Collecta.
d	xiiiiij	19	
e	xiiij	20	
f	xij	21	Praxedis virginis. Officium.
g	xj	22	Mariæ Magdalenz. duplex.
A	x	23	Translatio trium Regum. Summum.
b	ix	24	Christinæ Virg. & mart. Vigilia.
c	viiij	25	Iacobi Apostoli. duplex.
d	vij	26	Annæ matris Mariæ. duplex.
e	vj	27	Christophori, & Hermolai mart. Officium.
f	v	28	Pantaleonis mart. simplex ix. lectionum.
g	iiiiij	29	Felicis Papæ, Simplicij, Faustini & Beatrix martyr. Officium.
A	iiij	30	Abdon, & Sennen martyr. Officium.
b	Prid. Kal.	31	Germani Episcopi & confess. Officium.

A V G V-

AVGVSTVS habet dies xxxj.

Luna verò xxx.

Lit.	Dom.	Dies.	
e	Kalend.	1	Petri ad Vincula. Sum. & comm. SS. Mach. mart.
d	iiiij	2	Stephani Papæ & mart. Officium.
e	iiij	3	Inuentio S. Stephani protomart. & aliorum. Offic.
f	Prid. No.	4	Iustini presbyt. & confess. Collecta.
g	Nonis.	5	Sixti Papæ, Feliciff. & Agapiti. mart. Officium.
A	viiij	6	Transfiguratio Domini. duplex.
b	vij	7	Mariæ Ægyptiacæ. duplex.
c	vj	8	Cyriaci, Largi, & Smaragdi mart. simpl. ix. lect.
d	v	9	Romani martyris. Vigilia.
e	iiiij	10	Laurentij Martyris. duplex.
f	iiij	11	Tiburtij martyris. Officium.
g	Prid. Id.	12	Eupli martyris. Collecta.
A	Idibus.	13	Hippolyti, & socior. mart. simpl. ix. lect.
b	xix	14	Eusebij presbyt. & confess. Vigilia.
c	xviii	15	Assumptio B. Mariæ virginis. Summum.
d	xvij	16	De Assumpt. B. Mariæ.
e	xvj	17	Oct. S. Laurent. Officium.
f	xv	18	Helene Regine. duplex.
g	xiiiij	19	Magni mart. Missa tantum. Hora de Assumptione.
A	xiiij	20	Bernardi Abbat. duplex.
b	xij	21	Timothei & Symphoriani mart. Officium.
c	xj	22	Oct. Assumpt. B. Mariæ. duplex.
d	x	23	Vigilia.
e	ix	24	Bartholomæi Apost. duplex.
f	viiij	25	Genesij martyr. Collecta.
g	vij	26	Irenæi & Abundij mart. Collecta.
A	vj	27	Rufi martyris. Collecta.
b	v	28	Augustini Episc. confess. & Eccles. doct. dupl.
c	iiiij	29	Decollatio S. Ioan. Baptistæ. duplex.
d	iiij	30	Felicis & Adasti martyrum. Officium.
e	Prid. Kal.	31	Paulini episcopi & confess. collecta.

SEPTEM-

SEPTEMBER habet dies xxx.

Luna verò xxix.

Lit.	Dom.	Dies.	
f	Kalend.	1	Egidij Abbat. <i>semidup.</i>
g	iiiiij	2	Iusti Episcopi & confess. <i>Collecta.</i>
A	iiij	3	Remacii Episc. & confess. <i>Collecta.</i>
b	Prid. No.	4	Marcelli Episc. & mart. <i>Collecta.</i>
c	Nonis.	5	
d	viiij	6	Magni presbyt. & confess. <i>Collecta.</i>
e	vij	7	Reginæ virginis & mart. <i>Collecta.</i>
f	vj	8	Natiuitas B. Mariæ. <i>duplex.</i>
g	v	9	Gorgonij mart. <i>Missa tantum. Horæ de Natiuit. B. Mariæ.</i>
A	iiiiij	10	De Nat. B. Mariæ.
b	iiij	11	Proti & Hyacinthi mart. <i>Missa tantum. Horæ de Natiuit. B. Mariæ.</i>
c	Prid. Id.	12	De Nat. B. Mariæ.
d	Idibus.	13	Materni Episc. & confess. <i>simp. ix. lect.</i>
e	xviiij	14	Exaltatio S. Crucis, & SS. Cornelij & Cypriani Pont. & mart. <i>duplex.</i>
f	xviij	15	Oct. Natiuitatis B. Mariæ. <i>semidupl.</i>
g	xvj	16	Eufemiz, Luciz, & Geminiani mart.
A	xv	17	Lamberti Episc. & mart. <i>dupl. (Officium.)</i>
b	xiiiiij	18	
c	xiiiij	19	
d	xij	20	Vigilia.
e	xj	21	Matthæi Apostoli. <i>duplex.</i>
f	x	22	Mauritij & socior. mart. <i>simp. ix. lect.</i>
g	ix	23	Theclæ virginis & mart. <i>Collecta.</i>
A	viiij	24	
b	vij	25	
c	vj	26	
d	v	27	Cosmæ, & Damiani mart. <i>Officium.</i>
e	iiiiij	28	Venceslai martyris. <i>Collecta.</i>
f	iiij	29	Michaëlis Archang. <i>dupl.</i>
g	Prid. Kal.	30	Hieronymi presb. confess. & eccl. de st. <i>duplex.</i>

OCTO-

OCTOBER habet dies XXXj.

Luna verò XXX.

Lit.	Dom.	Dies.	
A	Kalend.	1	Remigij Episc. & confess. & sociorū eius. <i>simp. ix. lect.</i>
b	vi	2	Leodegarij Episcopi & mart. <i>Collecta.</i>
c	v	3	Duorum Euualdorum mart. <i>simp. ix. lect.</i>
d	iiii	4	Thirsi, & sociorum mart. <i>Collecta & commemor.</i> S. Francisci confess.
e	iii	5	
f	Prid. No.	6	Fidis virg. & mart. <i>Collecta.</i>
g	Nonis.	7	Marci Papæ & confess. & SS. Marcelli, Apuleij, Sergij, & Bacchi mart. <i>Collecta.</i>
A	viii	8	Flauiani mart. <i>Collecta.</i>
b	vii	9	Dionysij, Rustici, & Eleutherij mart. <i>simp. ix. lect.</i>
c	vi	10	Gerconis, Victoris, & soc. mart. <i>dupl.</i>
d	v	11	
e	iiii	12	
f	iii	13	
g	Prid. Id.	14	Calixti Papæ & mart. <i>Collecta.</i>
A	Idibus.	15	Maurorum mart. <i>simp. ix. lect.</i>
b	xvii	16	Eliphij mart. <i>simp. ix. lect.</i>
c	xvi	17	Marthæ virg. hospitæ Christi. <i>Officium.</i>
d	xv	18	Lucæ Euangelistæ. <i>duplex.</i>
e	xiiii	19	Ianuarij Episc. & sociorum mart. <i>Officium.</i>
f	xiii	20	
g	xii	21	Vrsulæ & socia. virg. & mart. <i>duplex.</i>
A	xi	22	Cordulæ Virginis & mart. <i>Officium.</i>
b	x	23	Seuerini Episcopi & confess. <i>duplex.</i>
c	ix	24	Euergisti Episc. & mart. <i>simp. ix. lect.</i>
d	viii	25	Crispini & Crispiniani mart. <i>collecta.</i>
e	vii	26	Amandi Episcopi & confess. <i>collecta.</i>
f	vi	27	Vigilia.
g	v	28	Simonis & Iudæ Apostolorum. <i>duplex.</i>
A	iiii	29	
b	iii	30	
c	Prid. Kal.	31	Quintini martyris. <i>Vigilia.</i>

*** 2

NOVEM-

NOVEMBER habet dies XXX.

Luna yerò xxix.

Lit.	Dom.	Dies.	
d	Kalend.	1	Festum omnium Sanctorum. duplex.
c	iiij	2	Eustachij, & sociorum mart. Off. Commemoratio omnium fidelium Defunct. simplex ix. lect.
f	iiij	3	Huberti Episc. & confess. simplex ix. lect.
g	Prid. No.	4	
A	Nonis.	5	
b	viiij	6	Leonardi confessoris. Collecta.
e	viij	7	VVillibrordi Episc. & confess. Collecta.
d	vij	8	Quatuor Coronatorum mart. Officium.
e	v	9	Theodori martyris. Officium.
f	iiiiij	10	Martini Papæ & mart. Collecta.
g	iiij	11	Martini Episcopi & confess.
A	Prid. Id.	12	Cuniberti Episc. & confess. duplex.
b	Idibus.	13	Bricij, episc. & confess. Officium.
c	xviiij	14	
d	xvij	15	
e	xviij	16	Othmari Abbatis. Collecta.
f	xv	17	
g	xiiiiij	18	Oct. S. Martini Episc. & confess. Officium.
A	xiiiij	19	Elizabeth viduæ. duplex.
b	xiiij	20	Regensleidis virginis. Collecta.
c	xij	21	Præsentatio B. Mariz. duplex.
d	x	22	Cæcilie Virg. & mart. semiduplex.
e	ix	23	Clementis Papæ & martyris. Officium.
f	viiiij	24	Commemoratio SS. Thebæorum, mart.
g	viiij	25	Catharinæ Virg. & mart. duplex.
A	vij	26	Lini Papæ & mart. Collecta.
b	v	27	
c	iiiiij	28	
d	iiij	29	Saturnini, Chrystanti, Mauri, & Dariz, mart. Vigilia.
e	Prid. Kal.	30	Andræ Apostoli. duplex.

DECEM-

DECEMBER habet dies xxxj.

Luna verò xxx.

Lit.	Doma.	Dies.	
f	Kalend.	1	
g	iiii	2	(minicalis: tunc enim transfertur in Fer. iij.)
A	iii	3	Hic Barbaræ festum anticipatur, nisi A. sit litera Do-
b	Prid. No.	4	Barbaræ virg. & mart. duplex.
c	Nonis.	5	Annonis episc. & confess. simplex ix. lect.
d	viii	6	Nicolai Episc. & confess. duplex.
e	vii	7	Octava S. Andree Apostoli. Officium.
f	vi	8	Conceptio B. Mariæ. duplex.
g	v	9	
A	iiii	10	
b	iii	11	
c	Prid. Id.	12	
d	Idibus.	13	Luciæ virginis & martyris. Officium.
e	xix	14	
f	xviii	15	Antiph. O sapientia. incipitur.
g	xvii	16	
A	xvi	17	
b	xv	18	
c	xiiii	19	
d	xiii	20	Vigilia.
e	xii	21	Thomæ Apostoli. duplex.
f	xi	22	Gregorij Spoletani mart. duplex.
g	x	23	
A	ix	24	Vigilia.
b	viii	25	NATIVITAS DOMINI NOSTRI IESV, CHRISTI. Summum.
c	vii	26	Stephani Protomart. simpl. ix. lect.
d	vi	27	Ioannis Apost. & Euangel. simpl. ix. lect.
e	v	28	SS. Innocentium mart. simpl. ix. lect.
f	iiii	29	Thomæ Cantuariensis, episc. & mart. simpl. ix. lect.
g	iii	30	De Dominica infra Oct. Natiuit.
A	Prid. Kal.	31	Siluestri Papæ & confess. duplex.

TABEL-

TABELLA TEMPORARIA.

Anni Do- mini.	Literæ Dñicales.	Aureus numerus.	Epactæ	Septuage- sima.	Dies Ci- nerum.	Pascha.
1612	g	17	xxvij	19 Febr.	7 Mar.	22 Apr.
1613	f	18	viiij	3 Febr.	20 Febr.	7 Apr.
1614	e	19	xix.	26 Ian.	12 Febr.	30 Mar.
1615	d	1	i	15 Febr.	4 Mar.	19 Apr.
1616	cb	2	xij	31 Ian.	17 Febr.	3 Apr.
1617	A	3	xxiiij	22 Ian.	8 Febr.	26 Mar.
1618	g	4	iiiij	11 Febr.	28 Febr.	15 Apr.
1619	f	5	xv	27 Ian.	13 Febr.	31 Mar.
1620	ed	6	xxvj	16 Febr.	4 Mar.	19 Apr.
1621	c	7	vii	7 Febr.	24 Febr.	11 Apr.
1622	b	8	xviiij	23 Ian.	9 Febr.	27 Mar.
1623	A	9	xxix.	12 Febr.	1 Mar.	16 Apr.
1624	gf	10	x	4 Febr.	21 Febr.	7 Apr.
1625	e	11	xxj	26 Ian.	12 Febr.	30 Mar.
1626	d	12	ij	8 Febr.	25 Febr.	12 Apr.
1627	c	13	xiiij	31 Ian.	17 Febr.	4 Apr.
1628	bA	14	xxiiiij	20 Febr.	8 Mar.	23 Apr.
1629	gf	15	v	11 Febr.	28 Febr.	15 Apr.
1630	f	16	xvj	27 Ian.	13 Febr.	31 Mar.
1631	e	17	xxvij	16 Febr.	5 Mar.	20 Apr.
1632	dc	18	viiij	8 Febr.	25 Febr.	11 Apr.
1633	b	19	xix	23 Ian.	9 Febr.	27 Mar.
1634	A	1	i	12 Febr.	1 Mar.	16 Apr.
1635	g	2	xij	4 Febr.	21 Febr.	8 Apr.
1636	fc	3	xxiiij	20 Ian.	6 Febr.	23 Mar.
1637	d	4	iiiij	8 Febr.	25 Febr.	12 Apr.
1638	c	5	xv	31 Ian.	17 Febr.	4 Apr.
1639	b	6	xxvj	20 Febr.	9 Mar.	24 Apr.
1640	Ag	7	vij	5 Febr.	22 Febr.	8 Apr.
1641	f	8	xviiij	27 Ian.	13 Febr.	31 Mar.
1642	e	9	xxix	16 Febr.	5 Mar.	20 Apr.
1643	d	10	x	1 Febr.	18 Febr.	5 Apr.
1644	cb	11	xxj	24 Ian.	10 Febr.	27 Mar.
1645	A	12	ij	12 Febr.	1 Mar.	16 Apr.
1646	g	13	xiiij	28 Ian.	14 Febr.	1 Apr.

FESTO-

FESTORVM MOBILIVM.

Anni Do- mini.	Ascensio.	Penteco- fes.	Corpus Christi.	Indictio.	Trinitz post Péte.	Dominica 1. Aduentus.
1612	31 Maij	10 Iun.	21 Iun.	10	24	2 Decemb.
1613	16 Maij	26 Maij	6 Iun.	11	26	1 Decemb.
1614	8 Maij	18 Maij	29 Maij	12	27	30 Nouemb.
1615	28 Maij	7 Iun.	18 Iun.	13	24	29 Nouemb.
1616	12 Maij	22 Maij	2 Iun.	14	26	27 Nouemb.
1617	4 Maij	14 Maij	25 Maij	15	28	3 Decemb.
1618	24 Maij	3 Iun.	14 Iun.	1	25	2 Decemb.
1619	9 Maij	19 Maij	30 Maij	2	27	1 Decemb.
1620	28 Maij	7 Iun.	18 Iun.	3	24	29 Nouemb.
1621	20 Maij	30 Maij	10 Iun.	4	25	28 Nouemb.
1622	5 Maij	15 Maij	26 Maij	5	27	27 Nouemb.
1623	25 Maij	4 Iun.	15 Iun.	6	25	3 Decemb.
1624	16 Maij	26 Maij	6 Iun.	7	26	1 Decemb.
1625	8 Maij	18 Maij	29 Maij	8	27	30 Nouemb.
1626	21 Maij	31 Maij	11 Iun.	9	25	29 Nouemb.
1627	13 Maij	23 Maij	3 Iun.	10	26	28 Nouemb.
1628	1 Iun.	11 Iun.	22 Iun.	11	24	3 Decemb.
1629	24 Maij	3 Iun.	14 Iun.	12	25	2 Decemb.
1630	9 Maij	19 Maij	30 Maij	13	27	1 Decemb.
1631	29 Maij	8 Iun.	19 Iun.	14	24	30 Nouemb.
1632	20 Maij	30 Maij	10 Iun.	15	25	28 Nouemb.
1633	5 Maij	15 Maij	26 Maij	1	27	27 Nouemb.
1634	25 Maij	4 Iun.	15 Iun.	2	25	3 Decemb.
1635	17 Maij	27 Maij	7 Iun.	3	26	2 Decemb.
1636	1 Maij	11 Maij	22 Maij	4	28	30 Nouemb.
1637	21 Maij	31 Maij	11 Iun.	5	25	29 Nouemb.
1638	13 Maij	23 Maij	3 Iun.	6	26	28 Nouemb.
1639	2 Iun.	12 Iun.	23 Iun.	7	23	27 Nouemb.
1640	17 Maij	27 Maij	7 Iun.	8	26	2 Decemb.
1641	9 Maij	19 Maij	30 Iun.	9	27	1 Decemb.
1642	29 Maij	8 Iun.	19 Iun.	10	24	30 Nouemb.
1643	14 Maij	24 Maij	4 Iun.	11	26	29 Nouemb.
1644	5 Maij	15 Maij	26 Maij	12	27	27 Nouemb.
1645	25 Maij	4 Iun.	15 Iun.	13	25	3 Decemb.
1646	10 Maij	20 Maij	31 Iun.	14	27	2 Decemb.

D E

DE ERRATIS AD LECTOREM
PRAEMONITIO.

Quoniam praeter spem omnem errores aliquot Typographorum incuria in Agendam hanc irre-
pserunt, non sit Pastoribus molestum, prius quam illa incipiant vti, ad corrigendos eos breui
tempore paululum opera impendere.

Prior numerus paginam, posterior lineam notat.
l, lege. d, dele. a, adde.

Pag. 2. Lin. 9 ministeria leg. mysteria.	Pag. 183. Lin. 12. charitas, adde Dei.
pag. 20 lin. 8. nouis l. noxis.	184. 2. praetermittenda l. praemittenda
40. 16. folio adde 27.	191. 20. tam l. iam. 191. 27. Quid l. Quia
44. 6. percipit l. percepit.	194. 13. inconstantia, dele in.
59. vlt. damnabitur l. damnabilis.	195. 6. verè l. verò. ibi 32. propriè l. proprio
66. 18. candelorum l. candelarum.	198. 7. omnium, adde primum.
67. vlt. disponendis l. deponendis.	ibid. diuinis l. diuini.
70. 14. demissos l. dimissos,	209. 12. propterea l. praeterea.
73. 20. quo l. qui	ibid. 18. Supra expressum dele.
75. 14. quomodo l. quoniam.	214. 10. Et l. DE.
82. 19. Eadem l. Eadem.	215. 15. & l. ad. Ibid. aut l. non.
85. 24. alioquin l. aliquando.	216. 2. transferatur l. transferantur.
88. vlt. gratiam l. gratia.	217. penult. phi l. vud. 218. 3. dem l. deo.
91. 12. eandemque l. eademque.	217. 13. Sint l. siue.
93. 12. peccatori l. peccatorum.	237. 23. innumerati l. immemorabili.
103. 8. expeditionem l. expeditioem	238. 1. innotari l. innodari
107. 18. cum l. Tum.	238. 11. Pastoribus l. Pastorum.
120. 11. sancti l. sanctæ.	ibid. 24. Suspendis l. suspensioia.
123. 23. nostras l. nostræ.	242. 10. puteali l. putali.
124. 18. eumque l. atque.	266. 1. Societatis l. Sociatis.
127. 3. sancto l. tuo. 128. 2. sancto l. tuo.	289. 20. qua l. quæ
229. 5. aliquid l. aliquot.	295. 14. Ananiam & Saphyram, l. Anania & Sa-
phyra.
163. 23. habet l. habeat. 170. 9. at l. vt.	297. 12. murmurauerit l. murmurauit.
171. 5. benedictionem l. benedicere.	334. 22. hui l. huic.
179. 9. etiam l. non. ibi. & l. non.	

*Sicubi etiam orthographia errata, aut literas transpositas, vel malè expressas inueneris, corrige
benecolè, & vale.*

B R E-

BREVES QVAEDAM NOTAE PRO INSTRVCTIONE

Pastorum, quò rectè munus suum
obeant in administratione
Sacramentorum.

I.

CVM in administratione Sacramen-
torum Pastoris officium magna ex
parte versetur, nihil illi prius esse de-
bet, quàm vt, quæ ad eorum natu-
ram, causas, effecta, ritusq; pertinent,
cum ex alijs scriptoribus Catholi-

*1. Corinth. 5.
Quæ Paro-
chus de Sa-
cramentis
scire de-
beat.*

cis, tum ex Catechismo Romano,

*Catechl-
ismus Ro-
manus om-
nibus Pa-
storibus
habendus.*

quem omnes habere debēt, accuratè percipiat, & com-
misso sibi gregi diligenter explicet, vt harum rerum co-
gnitione plebs talis euadat, cui dignè & salutariter diui-
na sacramenta conferri possint.

II. In conficiēdis, & administrandis sacramentis Ma-
teriæ, Formæ & Intentionis præcipua est habenda ra-
tio, quòd horum aliquo sublato essentia sacramenti
constare non possit.

*Sacramen-
torum ef-
sentia in
quibus po-
sita.*

III. Materia & Forma sacramentorum dicuntur res &
verba ex quibus sacramenta componuntur. Accedit e-
nim (ait Diuus Augustinus super Ioannem tractatu 80.)
verbum ad elementum, & fit sacramentum. Intentio in
eo posita est, vt minister sacramentum confecturus &

*Materia &
forma in
Sacrament.
quid.*

*Intentio in
quo sita.
Concil. Trid.
sess. 7. can.
1.*

A

colla-

collaturus, id facere proponat & intendat, quod Ecclesia facit.

Cæremonie sacramentorum

IV. Ritus, seu cæremonia, tametsi ad sacramentorum substantiam non pertineant: tamen extra necessitatis casum sine sacrilegio omitti, aut mutari non possunt.

Ministri sacramentorū quales esse debent.

De Sacerdotibus malis quid sentiendum.

V. Sacramentorū confectio & collatio præter conscientia puritatē singularem, morum quoq; grauitatem in ministro requirit. Non quod mali Sacerdotes diuina hæc ministeria verè non conficiant, aut minus vtilitatis fidelibus eadem tribuendo impertiant; sed quod sancta non sanctè tractādo exitium sibi accersant, ipsumq; ministerium, & sacramenta sua vel irreuerentia, & leuitate, vel vitæ turpitudine in contemptum adducant.

Minister sacram. p. m. sibi conscius quid agere debeat.

VI. Qui igitur mortiferi peccati sibi sunt conscij, antequam munus suum obeant, confessionem sacramentalem præmittant, si confessarium conueniendi sit facultas, quæ si desit, cum intimo cordis dolore peccata sua detestentur, firmumq; propositum animo concipiant prima oportunitate confitendi.

Quibus ab omni sacrament. administratione abstinendum.

Ministrom in sacramentorū administratione habitus. Parochi cū sacr. exhiber minist.

VII. Excommunicati, suspensi, aut aliâ quauis censurâ Ecclesiæ constricti etiam atque etiam caueant, ne sacramentorum exhibitioni se ingerant.

VIII. Sacramentum aliquod collaturus Sacerdos tonsura sacra sit insignitus, & superpelliceo lineo, nec non stola seu orario sit ornatus.

IX. Sacerdoti semper adsit, si fieri potest, clericus pius & honestus, qui superpelliceo vestitus sacramenta porrigenti

genti ministret, vicesq; Ecclesię respondendo suppleat.

X. Quin & in loco sacro vt conferantur, præter dignitatē eorum sanctiones Ecclesię requirunt: nisi diuersum exigat necessitas, aut superiorum permittat auctoritas.

Locus in quo sacramenta administranda.

XI. Olea sacra, quibus Catechumeni, & infirmi inunguntur, singulis annis noua in cœna Domini procurentur, quibus habitis vetera comburantur.

De oleis sacris annuatim in nouandis.

XII. Quæ quidem olea, si ob frequentem eorum vsum ante præstitutum nouis comparandis tempus defesturamentur, tum olei oliuarum infusione, & permistione instaurabuntur.

Olea sacra quomodo innouã la. Statuta Sifridi cap. 4. pag. 38.

XIII. Et quia sacramentorum ea est præstantia, nullo vt precio æstimari possint, caueant diligenter Pastores, ne in ijs conferendis de precio pacifcantur, nisi foeda Simonix labe conscientiam maculare velint.

Sacramenta cum pretio nõ conferenda.

XIV. Nihil tamen vetat, quò minus ea, quæ vel spontè & liberaliter à fidelibus offeruntur, accipiant, vel quæ ex recepta & laudabili consuetudine debentur, peracto ministerio modestè exigant.

De his quæ liberaliter & ex more offeruntur. Stat Sifrid. cap. 6. pag. 39.

XV. In sacramentis administrandis ab Ecclesiæ Catholice recepto more, & præscripto sibi in hac Agenda modo nunquam recedent.

Quo ritu sacramenta exhibenda.

XVI. Quod vt promptè præstare possint, diligenter documenta singulis sacramentis præfixa, & rubricas vniuscuiusque porrigendi modo insertas, cùm aliàs frequenter, tum præcipuè, quando iam nunc actionem aggressuri sunt, perlegant, animoq; infigant.

Note & rubricæ ante exhibitionem legendæ.

Instructio de S. Baptismi.
DE SACRAMENTO
Baptismi Notæ.

I.

In baptis-
mi collatione
necessaria.

Baptismus qui collaturus est, ante omnia ma-
teriam, formam & intentionem debitam adhi-
beat necesse est.

Baptismi
materia
quæ.

II. Materia est omne aquæ naturalis genus, siue ea sit
maris, siue fluuij, siue putei, aut fontis, paludis, pluuia, &
quæcunque sine adiunctione aqua dicitur, liquore ex
herbis, floribusque educto Baptismus confici nequit.

Aqua ba-
ptismalis
consecran-
da.
De consecr.
dist. 4. cap.
Duo tempo-
ra es pro-
prio.

III. Atque hæc aqua quoties cum solennibus cære-
monijs baptismus administratur, infusione noui istius
anni Chrismatis, si haberi poterit, & institutis ad eam
rem orationibus sanctificata esse debet. idque tempori-
bus ab Ecclesia præfinitis, nempe Vigilia Paschæ, &
Pentecostes.

Catechism.
Roma de
Bapt. cap. 2.
De consecr.
dist. 4. cap.
Si quis.

IV. Estque illud iam inde à temporibus Apostolorum
ita receptum & vsitatum in Ecclesia, vt qui extra neces-
sitaris casum alia quàm prædicto modo benedicta aqua
baptizaret, non leue peccatum committeret.

Aquæ ba-
ptismalis
deficiens
renouatio.

V. Quod si fontem sacrum ante tempora benedictioni
destinata vel exhauriri, vel profanari, aut etiam corrup-
pi contingat, tum aqua veteri effusa, fonteque benè loto
atque purgato noua infundatur, eademque benedicatur,
& chrismatis infusione sanctificetur.

VI. Leprosorum filij non supra fontem sunt baptizandi,
sed

Instructio de S. Baptismi.

5

sed supra peluim hausta modica aqua benedicta è fonte, & cum alia non benedicta permista. Quæ baptismo peracto non in fontem, sed piscinam fundenda erit.

Aqua qua leprosi baptizati, quò fundenda.

VII. Forma baptismi est: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen.

Baptismi forma.

VIII. Quæ quidem verba clarè, distinctè grauiusque proferenda sunt, & cum materia ita coniungenda, vt quo tempore caput aqua perfunditur, eodem & ipsa enuncientur.

In baptismo verba quomodo proferenda & a quo.

IX. Quin etiam idem sit oportet, qui infantem abluit & formæ verba pronunciat.

X. Atq; huic propositum esse debet eum, qui baptizatur, à peccatis mundare, Christoque regenerare vel salutem id facere, quod Ecclesia facit.

Intentio baptizantis qualis esse debeat.

XI. Minister ordinarius huius sacramenti est Episcopus in sua Diocesi, & Parochus in sua Parochia, & cui isti vices suas delegarunt.

Minister baptismi quis.

XII. Sed quia sine baptismo re aut voto suscepto nemo salutem consequi potest, cogente summa necessitate seu mortis periculo omnibus omninò hominibus sine solennibus cæremonijs baptizare permittitur, siue mares illi sint, siue foeminæ, quamcunq; sectam profiteantur, ne parentibus quidem exceptis, modò adhibita materia & forma id facere proponant, quod Ecclesia Catholica facit.

Minist. baptismi in necessitate.

30. q. 1. cap. ad limina.

XIII. Inter quos iste seruandus est ordo, vt Sacerdos Diacono, Clericus Laico, vir mulieri præferatur; nisi

Ordo in ministris baptismi seruandus.

De Cler. non ord. cap. 1.

A 3

huic

huic melius fortassis cognita essent, quæ ad sacramenti huius substantiam pertinent, aut in ipso pariendi actu mulierem viro anteponendam honestas suaderet.

XIV. Danda est igitur Pastoribus opera, vt omnes, qui eorum curæ subsunt, accuratè perspecta habeant, quæ ad baptismi substantiam pertinere diximus, vt necessitate postulante rectè baptizare possint.

Sacerdotes
qui bap-
tizate pos-
sunt.

De Cler. non
ord. cap. 1.

Parochi
quos bap-
tizare
possint.

16. q. 1. cap.

Interdici-

mus.
Si mascu-
lus pro foe-
mella bap-
tizetur,
& contra
quid faci-
endum.

Infantes
qui bap-
tizandi, &
quando.

XV. Sacerdos qui Parochus non est, nec ab eo facultatem expressam, aut præsumptam habet extra necessitatis casum baptizans grauiter peccat.

XVI. Sed nec Pastoribus quoslibet infantes vndecunq; oblatos permittitur baptizare, sed eos tantùm, qui ipso-
rum curæ subsunt, nisi necessitas aliud requirat.

XVII. Quod si baptizans non satis præsentì actioni intendens in sexu errorem committeret, masculũ pro foemella aut cõtra baptizando (quod tamen summo studio cauere debet) non est propterea iterandus baptismus, sed nomina solũ pro sexus qualitate mutanda.

XVIII. Infantes quamdiu vtero materno penitus inclusi latent, baptismi capaces non sunt; in lucem verò editi, quàm primũ sine periculo fieri potest, in Ecclesiam perferantur, vt solenni ritu baptizentur.

XIX. Ad quod prima quoque oportunitate præstandum diligenter Parochi suos hortabuntur fideles. Nam cum infantibus nulla alia cõparandę salutis relicta sit ratio, quàm baptismus re ipsa, & non tantum parentũ voto adhibitus; facilè perspicitur, quàm graui culpa sese ob-

strin-

Instructio de S. Baptismi.

7

stringant, qui eos diutius quam necessitas postulat, sacramento gratia carere patiuntur, cum praesertim propter etatis imbecillitatem infinita penè vitæ pericula illis impedeant.

XX. **A**mentes, qui nullum unquam rationis usum habuerunt, non secus atque paruuli in fide Ecclesiae baptizari debent. Qui verò ratione aliquando usi fuerunt, atque tum baptismi suscipiendi voluntatem ostenderunt, imminente mortis periculo abluendi sunt, alioqui à baptismi collatione abstinendum. Idem de dormientibus iudicium esto.

Amentes
qui bap-
tizandi.

XXI. **I**n fideles adulti ad baptismum aspirantes antequam eo donentur, **P**rimùm in doctrina fidei, quam ipsi per se profiteri debent, & Christianæ vitæ institutionibus sunt diligenter instruendi: **D**einde ad antea acti temporis peccata ex animo detestanda, nouamque vitam inchoandam sedulò cohortandi: **Q**uibus ita praemissis si ab omni fictione vacui baptismum petere videbuntur, eum consequantur.

In fideles
adulti quomodo
baptizandi.

1.

2.

3.

XXII. **Q**uod si impendens mortis periculum longiorem informationem non permittat, tum pro ratione periculi instructi baptizentur.

XXIII. **N**ec imprudenter Pastores facient, si hæreticos regenerationis sacramentum petentes, vel de suscepto baptismi dubitantes, non tantum in ijs, quæ modò dicta sunt, diu multumque exerceant; verum etiam ad errores mente conceptos abiurandos, & fidei professionem, iuxta formam à Pio V. præscriptam edendam astringant.

Hæretici
quomodo
ad bap-
tismum ad-
mittendi.

XXIV. **I**n-

8 Instructio de S. Baptismi.

Filij infide-
lium non
baptizandi.
Filij hæreti-
corum ba-
ptizandi.

XXIV. Infidelium filij, qui rationis vsum nondum at-
tigerunt, non sunt inuitis parentibus baptizandi. At hæ-
reticorum liberi parentibus etiam nolentibus, rectè &
piè sacro lauaero expiantur, quòd parentes Ecclesiæ
subsint. Sed prouidendum studiosè, ne parentum vel a-
liorum hæreticorum consuetudine hæresin imbi-
bant.

Fœtus mō-
strofi quo-
modo ba-
ptizandi.

XXV. Monstrofi fœtus, quibus duo sunt capita, toti-
demque pectora, vt duo homines baptizari debent, id-
que semper, quando ex vitalibus operationibus distin-
ctio suppositorum certò cognosci potest. De qua si du-
bitetur, alter absolutè, alter sub conditione baptizan-
dus erit.

Baptismus
sub condi-
tione.

XXVI. Baptismus semel ritè collatus sine sacrilegio ite-
rari nequit. Quod si diligenti inquisitione facta non po-
test certò comperiri, num quis sit baptizatus, tum hæc
verborum forma erit abluendus N. si non es baptizatus,
ego te baptizo in nomine Patris, & Filij & Spiritus
sancti.

Casus in
quibus ba-
ptismus cō-
ditio-
nalis
vsurpandus

XXVII. Sunt autem varij casus, qui probabilem dubi-
tandi causam adferre possunt. **1.** Si nempe ob imminens
mortis periculum infans adeò præcipitanter & tumultu-
uariè sit baptizatus, vt certò constare nequeat necessa-
ria omnia fuisse adhibita. **2.** Si in partu geminorum plu-
riumve vnus caput emissum atque salutari vnda per-
fusus in vterum se recipiat, & postea de se dubitandi oc-
casionem præbeat. **3.** Si puer exposititiuus nullum certum
atque

Instructio de S. Baptismi.

9

atque indubitatum sui baptismi præ se testimonium ferat.

4. Si inter infideles aut hæreticos maximè Anabaptistas quis educatus, neque ipse baptismatis sui recordari, neque per idoneos testes de eo suscepto certior fieri possit, aut si ab illis baptizatus, qui ut à Catholica Ecclesia dissentiunt studiosè Sacramentorum formas peruertunt, materiam contemnunt, intentionem viciant. **5.** Si denique in difficili partu membrum aliquod (excepto capite) extra vterum porrectum salutari fonte ablutum fuerit. Quo quidem casu si infans postea mortuus ex vtero extractus fuerit, in loco sacro sepeliendus erit. Caput propterea exceptum est, quod illo extra vterum extante baptizato, ne conditionatus quidem adhiberi debeat.

XXVIII. Qui ob impendens mortis periculum sine solennibus cæremonijs sunt baptizati, superato isto periculo, sunt in Ecclesiã deportandi, ut ritus omitti suppleantur.

Cæremoniæ omittæ
supplendæ.

XXIX. Ad idem præstandum non tam cogendi (quandoquidem ea rituum suppletio non est simpliciter necessaria) quàm suauiter inducendi sunt, qui ab hæreticis verè baptizati ad Ecclesiam veniunt Catholicam. Quamuis enim qui absque solennibus cæremonijs siue ex necessitate, siue ex contemptu ab hæreticis baptizati sunt, totius peccati ac pœnæ æternæ remissionem acceperint: non tamen ob id inutiliter postea Exorcismus aliæque cæremoniæ illis adhiberi censendæ sunt, quæ ad hoc valent, ut in administratione sacramentorum vniformitas seruetur, quam Ecclesia semper fecit maximè; tum ut contra multiplices infestationes Sathanæ tam internas, quàm externas

Quid in
supplendis
cæremonijs
agendum cum
his, qui ab
hæreticis
baptizati
sunt.

Cur ritus
omitti sup-
pleantur.

B

Exor-

3. Exorcismi virtute muniantur baptizati; atque vt accepta gratia baptismatis augmentum consequantur.

Rebaptizantium
pœna.
Catech. Ro-
man. de ba-
ptismo c. 13.

cap. De qui-
bus. De ba-
ptismo et
suis effectibus.

Patrini qua-
les non al-
sumendi.
De consecra-
tione. 4. cap.
Non licet.
De cognat.
spiritu. cap. Si
vir.

De consecr.
tione. 4. cap.
Vos autem
Patrinorum
obligatio.

De nomi-
nis imposi-
tione.

XXX. Qui Sacerdotes sine delectu conditionatum baptismum infantibus impendunt, nulla inquisitione facta, fuerint ne antea baptizati; vel etiam, quod deterius est, quamvis exploratum habeant baptismum ab obstetricibus, vel alijs legitimè administratū esse, eundē tamen repetere solēni cæremonia nō dubitāt; sciant id facere nō licere sine magno sacrilegio, & se irregularitatē incurrere. Verūm si propter obstetricis vel laici baptizātis imperitiā, aut malitiam siue perturbationem aliquid dubitetur, num ritè baptismus collatus sit, sub conditione baptizetur.

XXXI. In patrinis legendis & assumendis delectu opus est, vt nec infideles, nec hæretici, nec excommunicati, neque vlli religiosi aut religiosæ ad pueros de fonte leuandos admittantur, parentes ne in casu quidem necessitatis liberorum quos genuerunt, patrini esse possunt. Arcentur & publici peccatores, nescientes orationem Dominicam, & symbolū, & quicumq; ad alios instituendos sunt in idonei.

XXXII. Atq; his illa D. Aug. serm. 163. de tēpore diligēter inculcāda est exhortatio, vt ante omnia cognoscāt se fidei iussores apud Deum extitisse pro illis, quos de sacro fonte suscepere, ideoq; semper eos admoneant, vt castitatem custodiant, iustitiam diligant, charitatem teneant, eosdemq; symbolum, orationem Dominicam, Decalogum, cæteraq; fidei Christianæ rudimenta doceant.

XXXIII. In nomine imponēdo tā patrini, quā parentes docēdi sunt, decere maximè, vt filijs suis nomina sanctorū

impo-

Instructio de S. Baptismi.

II

imponant, quos imitari studeant, precenturq; & sperent aduocatos ad futuros, ad salutem tum animarum tum corporum defendendam. Ut autem Ethnicorum aut alias ridiculis aut prophanis nominibus eos vocent, nullo modo permittent.

XXXIV. Est & illa Trid. Concilij seruanda constitutio, ut non nisi vnus aut summum vnus & vna ab ijs, ad quos id spectabit, designati patrini recipiantur; cum ob causas alias tum quia ordo disciplinæ à multitudine perturbari solet: tum ne ex multiplicata cognatione spirituali, quam patrini cum baptizato eiusq; patre & matre contrahunt, incommoda nascatur: tum ut à sacratissimo mysterio relegentur contentiones irreligiosæ de nomine: Plures si baptizandum contingant, affinitatem non contrahant, nisi ad summum duo, qui designati sunt.

Patrinorum
numerus.
Co. cil. Trid.
sess. 24. c. 2.
de reform.
Matrimo.

XXXV. Habeant Parochi librum, in quo nomina baptizati, parentum atq; patrinorum eorum solum, qui electi ut puerum de fonte suscipiant, & affinitatem contrahant, cum anno, mense, ac die baptismi administrati conscribant.

Liber ba-
ptizatorum.
Conc. Trid.
ubi supra

XXXVI. Moneant in super frequenter matres atq; nutrices, ne infantulos noctu secum in lecto habeant, ne quod non raro euenire solet, suffocentur; aut saltem ita eos accommodent, ut extra periculum sint.

XXXVII. Obstetrices nullæ nisi Catholicæ & approbatæ tolerari debent, atq; hæc non tantum de ijs, quæ ad sacramenti essentiam pertinent, instruendæ erunt; verum etiam ut os parturientis, si in partu moriatur, apertum teneant, vterum tempori scindendum, foetumq; extrahendum curent, ut si adhuc viuat, salutari lauacro expietur: sin mortuus fuerit extra cœmeterium sepeliatur.

Obstetrices
quales esse
debeant.
Statuta Si-
fridi cap. 4.
pag. 38.

B 2

XXXVIII. De-

Locus in
quo bap-
tismus ad-
ministran-
dus.

XXXVIII. Denique & illud Pastores sciant, extra necessitatis casum, semper in templo, non autem in priuatis ædibus baptismum conferri debere.

ORDO ET MODVS
administrandi sacramentum
Baptismi.

I.
Agenda in
templi por-
tici aut lo-
co à bap-
tisterio ac
choro dif-
finito.

Acerdos baptismum collaturus superpelliceo & stola indutus baptizandum si adultus sit, alioquin paternos in porticu templi, aut ipso templo, loco tamen nonnihil à choro & baptisterio remoto stantes interroget, quid petant, Quibus se baptismum petere respondentibus, mox de sexu percunctetur, & si quidem masculus sit ad dexteram, sin foemella, ad sinistram statuatur, Postea quo nomine baptizandum vocari velint, roget, Quo intellecto ipse vultu ad orientem conuerso actionem ipsam aggrediatur, & quidem si ita videbitur, & temporis ac personarum ratio admittat, ab exhortatione ad circumstantes quæ ad calcem huius sacramenti infra subiecta est, signando se crucis signo dicat :

V.
Instructio-
ne de ba-
ptismi na-
tura & effe-
ctis finita
statim si-
gnandum.

In nomine Pa **✠** tris, & Fi **✠** lij, & Spiri-
tus **✠** sancti, Amen.

Deinde à susceptoribus quærat.

Begert ihr / daß diß Kinde getaufft werde

Respon-

Responſio Patrini.

Ja Herr.

Inde nomen baptizandi inquirat.

Gebt dem Kinde einen Chriſtlichen Nahmen.

Imposito nomine mox interrogationes de abrenun-
ciatione Sathanæ, & fide eo quo ſequuntur ór-
dine proponat Latinè, ſi Patrini Latinè
intelligent, alioqui lingua
vernacula.

N. Abrenuncias Sathanæ?

Wiederſagſtu den Teuffel?

R. Abrenuncio. Ich wiederſage.

Q. Et operibus eius?

Vnd allen ſeinen Wercken?

R. Abrenuncio. Ich wiederſage.

Q. Et omnibus pompis eius?

Vnd aller ſeiner Pracht?

R. Abrenuncio. Ich wiederſage.

Q. Credis in Deum Patrem omnipotentem
creatorem coeli, & terræ?

Glaubs du in Gott Vatter Allmechtigen Schöpffer Him-
mels / vnd der Erden?

R. Credo. Ich glaube.

Q. Credis in Iesum Christum Filium eius
unicum, Dominum nostrum, natum &
passum?

Basil. lib. de
Spir. S. cap.
27.
Chryſ. in
Pſal. 14.
Tertull de
corona mili-
tis cap. 3.
Cypr. de ex-
hortatione
martyrij
cap. 7.

Dionys. A-
reopag. Ec-
cleſiaſt. Hie-
rarch cap. 2.
Cyrill. Hie-
roſol. Cate-
cheſi myſti-
ca 2.
Ambr. de ſa-
cramentis
lib. 2. cap. 7.
Hieronym.
dial contra
Lucif. c. 5.

B 3

Glaubs

Ordo baptizandi.

Glaubs du in Jesum Christum / seinen einigen Sohn / vnsern Herrn / der geboren ist / vnd gelitten hat ?

R. Credo. Ich glaube.

Q. Credis & in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiã Catholicam, Sanctorum communionem, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, & vitam æternam ?

Glaubs du auch in den heiligen Geist / ein heilige allgemeine Kirch / Gemeinschaft der Heiligen / Vergebung der Sünden / Auferstehung des Fleisches / vnd ein ewiges Leben ?

R. Credo. Ich glaub.

Tunc exsufflet Sacerdos ter in faciem baptizandi & dicat:

*Celest. epist.
1. cap. 12.
Aug. lib. 6.
contra Iulianum c. 2.
Ambr. lib. de
his qui myster.
iniciantur cap. 1.
Chrys. hom.
de Adam c.
Eua.*

- Ex-
suff-
let.** 1. Exi Satana da honorẽ Deo viuo & vero.
2. Exi immunde spiritus, da honorem Filio eius Iesu Christo Domino nostro.
3. Fuge immunde spiritus, da locum Spiritui sancto paraclito.

Postea Sacerdos dicat:

Pax tecum.

Respondeat minister:

Et cum Spiritu tuo.

Deinde faciat crucem pollice dextro in fronte baptizandi dicens:

*Basil. lib. de
Spir. S. c. 27.
August. de
catech. rudib.
cap. 20.*

Signum crucis ✠ Domini nostri Iesu Christi in frontem tuam pono.

Similiter & in pectore.

Signum

Ordo baptizandi.

15

Signum crucis ✠ Domini Iesu Christi in pectus tuum pono.

Notandum hic est in orationibus, sequentibus & Exorcismis pro sexus diuersitate genus mutandum esse, quemadmodum literę lineis interiectæ monent.

Sacerdos manus super caput baptizandi ponens dicat:

Dominus vobiscum.

Respondeat minister:

Et cum spiritu tuo.

Oremus.

OMnipotens sempiterne Deus Pater Domini nostri Iesu Christi, respicere dignare super hunc famulum tuum **N.** quem (*hanc famulam tuam, quam*) ad rudimenta fidei vocare dignatus es, omnē cæcitatem cordis ab eo (*ea*) repelle, dirūpe omnes laqueos Diaboli, quibus fuerat alligatus (*alligata*) **A**peri ei Domine ianuā pietatis tuæ, vt signo sapientiæ tuæ imbutus (*imbuta*) omniū cupiditatum foetoribus careat, & ad suauem odorē præceptorum tuorū letus (*leta*) tibi in Ecclesia tua deferuiat, & proficiat de die in diem, vt idoneus (*idonea*) efficiatur accedere ad gratiam baptismi tui percepta medicina spirituali, per eundem Christum Dominum nostrum, Amen.

Ore-

P Reces nostras quæsumus Domine clementer exaudi, & hunc famulū tuum **N.** (*hanc famulam tuam*) crucis Dominicæ (cuius impressione eum (*eam*) signamus) ✠ virtute custodi, vt magnitudinis gloriæ tuæ rudimenta seruans, per custodiam mandatorum tuorum ad regenerationis gloriam peruenire mereatur. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

Si sal die Dominica cōsecratum ad manū sit, Exorcismus sequens cum benedictione illi inserta omitti potest, minus exorcizetur & consecratur dicendo:

Exorcizo te creatura salis in nomine Dei Patris omnipotentis, & in charitate Domini nostri Iesu Christi, & in virtute Spiritus sancti, Exorcizo te per Deum viuum, per Deum verū, per Deum sanctū, qui te ad tutelā generis humani procreauit, & populo ad credulitatē venienti per seruos suos cōsecrari præcepit, vt in nomine sanctæ Trinitatis efficiaris salutare sacramentum ad effugandum inimicum. Proinde rogamus te Domine Deus noster, vt hanc creaturam salis sanctificando ✠ sanctifices, benedicendo ✠ benedicas, vt fiat omnibus accipientibus
perfe-

perfecta medicina, permanens in visceribus eorū in nomine Domini nostri Iesu Christi, qui venturus est iudicare viuos, & mortuos, & sæculum per ignem, Amen.

Deinde nominato infantis nomine modicum
salis in os eius mittat dicens:

N. Accipe salem sapientiæ, vt propitiustibi sit Dominus noster Iesus Christus in vitam æternam, Amen.

O remus.

DEus Patrum nostrorum, Deus vniuersæ conditor creaturæ, te supplices exoramus, vt hunc famulum tuum **N.** (*hanc famulam tuam N.*) respicere digneris propitiust, vt hoc primum pabulum salis gustantem non diutiùs esurire permittas, quò minùs cibo repleatur cœlesti, quatenus semper sit Domine Spiritu feruens, spe gaudens, tuo semper nomini seruiens, perduc eum (*eam*) ad nouæ regenerationis lauacrum, vt cum fidelibus tuis promissionum tuarum æterna præmia consequi mereatur, per Christum Dominum nostrum, Amen.

C

Oratio-

Orationes super masculinum tantum dicendæ.

Si verò sit foemella verte folia.

Oremus.

DEus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, qui Moyfi famulo tuo in monte Synai apparuisti, & filios Israël de terra Ægypti eduxisti, deputans eis angelū pietatis tuæ, qui custodiret eos die ac nocte, te quæsumus Domine, vt mittere digneris sanctum angelum tuum, qui similiter custodiat & hunc famulum tuū, & perducatur eū ad gratiam baptismi tui, per Christū Dominum nostrum, Amen.

Exorcismus.

Ergo maledicte diabole, recognosce sententiam tuam, & da honorem Deo viuo & vero, da honorem Iesu Christo Filio eius, & Spiritui S. paracletico, & recede ab hoc famulo Dei N. quē Deus & Dominus noster Iesus Christus ad suam sanctam gratiam, & benedictionem, fontemq; baptismatis dono suæ gratiæ vocare dignatus est. Et hoc signū sanctæ **✠** crucis, quod nos fronti eius damus, tu maledicte Diabole nunquā audeas violare, per eundem qui venturus est iudicare viuos & mortuos, & faculū per ignem, Amen.

Super

Ordo baptizandi.

19

Super masculos tantum.

Oremus.

DEus immortale presidium omnium postulatum, liberatio supplicum, pax rogantium, vita credentium, resurrectio mortuorum, te inuoco super hunc famulum tuum N. qui baptismi tui donum petens, aeternam consequi gratiam spirituali regeneratione desiderat.

Sacerdos hic supposita manu sua capiti infantis, offerat eum Deo, dicens:

Accipe eum Domine, & quia dignatus es dicere, Petite & accipietis, quaerite & inuenietis, pulsate & aperietur vobis, petenti itaque praemium porrige, & ianuam pande pulsanti, ut aeternam coelestis lauacri benedictionem **✠**consequutus, promissa tui muneris regna percipiat, per Christum Dominum nostrum, Amen.

Repletur; Ergo maledicte diabole recognosce, *ut supra.*

Hunc dicit super masculum exorcismum.

Audi maledicte Sathana, adiuratus per nomen aeterni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi Filij eius, cum tua victus inuidia gemens tremensque; discede, nihil tibi sit commune

C 2

cum

Ordo baptizandi.

cum hoc seruo Dei **N.** iam cœlestia cogitante, renunciantet tibi & sæculo tuo, & beata immortalitate victuro. Da igitur honorem aduenienti Spiritui sancto, qui ex summa cœli arce descendens, perturbatis fraudibus tuis diuino fonte purgatum pectus ac sanctificatum Deo templum & habitaculum perficiat, vt ab omnibus penitens nouis præteritorum criminum liberatus hic seruus Dei **N.** gratias perenni Deo referat semper, & benedicat nomen eius sanctum in secula sæculorum, Amen.

Exorcismus.

Exorcizo te immunde spiritus in nomine Pa[†]tris & Fi[†]lij & Spiritus[†] sancti, vt ex eas & recedas ab hoc famulo Dei **N.** ipse enim tibi imperat maledicte diabole, atque damnate, qui pedibus suis super mare ambulauit, & mergenti Petro dextram porrexit.

Repetitur. Ergo maledicte diabole recognosce sententiam, vt supra.

Orationes super foemellas tantum dicendæ:

Oremus.

Oremus.

DEus cœli & terræ, Deus Angelorum,
 Deus Archangelorum, Deus Patriarcha-
 rum, Deus Prophetarum, Deus Apostolo-
 rum, Deus Martyrum, Deus Confessorum,
 Deus Virginum, Deus omnium benè vi-
 uentium, Deus cui omnis lingua confitetur,
 & omne genu flectitur cœlestium, terrestri-
 um, & infernorum, te inuoco super hanc fa-
 mulam tuam **N.** vt perducere eam digneris
 ad gratiam baptismi tui, per Christum Do-
 minum nostrum, Amen.

Exorcismus.

Ergo maledicte diabole recognosce sen-
 tentiam tuam, & da honorem Deo viuo &
 vero, da honorem Iesu Christo Filio eius,
 & Spiritui sancto paraclete, & recede ab hac
 famula Dei **N.** quam Deus & Dominus no-
 ster Iesus Christus ad suam sanctam gratiam
 & benedictionem fontemque baptismatis
 dono suæ gratiæ vocare dignatus est, & hoc
 signum sanctæ **✠** crucis, quod nos fronti
 (hæc dicendo faciat crucem pollice dextro
 in fronte baptizandæ) eius damus, tu male-
 dicte

dicte diabole nunquam audeas violare, per eundem qui venturus est iudicare viuos, & mortuos, & sæculum per ignem, Amen.

Super foemellas tantum.

DEus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, Deus qui tribus Israël de Ægyptiâ seruitute liberasti, & per Moysen famulū tuum de custodia mandatorum tuorum in deserto monuisti, & Susannam de falso crimine liberasti, te supplex deprecor Domine, vt liberet hanc famulam tuam **N.** & perducere eam digneris ad gratiam baptismi tui, per Christum Dominum nostrum, Amen.

Repetitur. Ergo maledicte diabole, &c. vt supra. *Exorcismus super foemellas.*

Exorcizo te immūde spiritus per ✠ Patrē, & per ✠ Filiū, & Spiritū ✠ sanctū, vt exeas, & recedas ab hac famula Dei **N.** ipse enim imperat tibi maledicte, dānate atq; damnan- de, qui cœco nato oculos aperuit, & quatri- duanū Lazarū de monumento resuscitauit.

Repetitur. Ergo maledicte diabole, &c. vt supra.

Oratio sequēs dicenda est super baptizandū, siue sit ma- sculus, siue foemella. Et potest etiā super vtrumq; dici.

Ore-

Oremus.

A Eternam ac iustissimam pietatem tuam deprecor Domine sancte Pater omnipotens æterne Deus, luminis, & veritatis auctor super hunc famulū tuum **N.** (*hanc famulam tuam N.*) vt digneris eum (*eam*) illuminare lumine intelligentiæ tuæ, munda eum (*eam*) & sanctifica, & da ei scientiā verā, vt idoneus (*idonea*) efficiatur accedere ad gratiā baptismi tui. Teneat spem firmam, consiliū rectum, doctrinā sanctam, vt aptus (*apta*) sit ad percipiēdum gratiam baptismi tui. Per Christum Dominū nostrum, Amen.

Sequitur Euangelium.

Sacerdos: Dominus vobiscum.

Resp. Et cum spiritu tuo.

Sacerdos: *Sequentia S. Euangelij secundum Marcum.*

Resp. *Gloriatibi Domine.*

Hæc dicendo faciat pollice signum crucis in fronte, ore, & pectore infantis. Si autem adultus baptizatur, ipse se signet.

Sacerdos. In illō tempore offerebant Iesu ^{Marc. 10.} paruulos, vt tangeret illos, Discipuli autem com-

comminabantur offerentibus. Quos cum vidisset Iesus indignè tulit, & ait illis, finite paruulos venire ad me, & ne prohibueritis eos, talium enim est regnum Dei, Amen dico vobis, Quisquis non receperit regnum Dei velut paruulus, non intrabit in illud, & complexans eos (*Hic ponat manum super caput baptizandi*) & imponens manus super illos, benedicebat eos. Pax tibi.

Hic Sacerdos moneat Patrinos & circumstantes vt pro salute infantis dicant deuotè symbolum Apostolorum, & Orationem Dominicam cum salutatione Angelica, idque hac aut simili verborum

forma:

Her geliebte im Herrn/dieweil diß Kind off ewer vnd seiner Eltern Christlich gesinnen heutigs tags zu Christo vnserm Herrn nach seine in jehvorgelessem Euan-gelio befehl durch die heilige Tauff bracht werden soll / so lasset vns Gott Allmechtigen den Batter der Barmhertzigkeit/mit demütigen zerschlagenem Herzen trewlich anruffen/ daß er selbiges Kindt mit gnedigen Augen ansehen/vnd durch seinen heiligen Geist Christo seinem Sohn vnserm Heiland vnd Erlöser einuerleiben wolle/daß es mit ihm in seinem Tode vergraben werde/auch mit ihm in einem neuen Leben auffstehe/ihme alle die Tage seines Lebens anhangen in wahrem allein seligmachenden Catholischen Glauben/ in fester Hoff-
nung

nung/ vnd feuriger vngeserbter Liebe/ vff daß es am grossen Tag
deß Herrn/ vor seinem Richter stuel/ mit frölichem vnerschrocke-
nem Gewissen erscheinen/ vnd das ewige Leben empfangen mö-
ge/ solches zuerhalten/ spricht mit mir den Glauben/ das Vatter
vnsrer/ vnd Englischen Gruss.

*Hac aut simili exhortatiunculâ præmissâ, ponat
manum super caput baptizandi, &
catechizandi, dicens:*

Credo in Deum Patrem omnipotentem,
creatorem coeli, & terræ. Et in Iesum Chri-
stum Filium eius vnicum Dominum no-
strum. Qui conceptus est de Spiritu sancto,
Natus ex Maria Virgine, passus sub Pontio
Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus. De-
scendit ad inferos, tertia die resurrexit à mor-
tuis. Ascendit ad coelos, sedet ad dexteram
Dei Patris, inde venturus est iudicare viuos &
mortuos. Credo in Spiritum sanctum, san-
ctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum com-
munionem, Remissionem peccatorum, Car-
nis resurrectionem, & vitam æternam, A-
men.

Pater noster qui es in coelis. Sanctificetur
nomen tuum. Adueniat regnum tuum. Fiat
voluntas tua, sicut in coelo, & in terra. Panem
nostrum quotidianum da nobis hodie. Et di-

D

mitte

mitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos à malo, Amen.

Aue Maria, gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui Iesus Christus. Sancta Maria, mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, nunc & in hora mortis nostræ, Amen.

Hic admonendi sunt Patrini, vt informent baptizandum de fide, oratione Dominica, præceptis Decalogi, & Ecclesiæ, idque hac breui, aut simili forma inferius posita.

Admonitio ad suscipientes.

I.

Shr Gevattern / nach dem ihr euch dieses Kindts auß Christlicher Liebe angenommen habt / So solt ihr neben den Eltern allen fleiß anwenden / daß es in dem Catholischen Glauben erzogen werde / die zwölff Articulen des Apostolischen Glaubens / das heilig Vatter vnser / sampt den Englischen Gruß / die zehen Gebott / vort alle Stück / welche allen Christen zu wissen nöthig / lerne. **U**nd wann es zu seinem Verstandt vnd Jahren kömpt erinnern / daß ihr von seinem wegen dem Sathan / mit allen seinen Wercken vñ Pracht abgesagt / auch die Bekänntuß des Glaubens gethan; vnd seyd dero halben schuldig / mit Gottes Gnaden daran zu seyn / daß es weder durch Betrug dieser Welt / noch Lust des Fleisches sich einigs wegs in Dienstbarkeit der Sünden brengen lasse / vnd dem abgesagten Feindt wiederumb etwas einraume / sondern Christo / dem es sich durch die Tauff ergeben / diene alle die Tag seines Lebens in

II.

bens in Heiligkeit vnd Gerechtigkeit. Vnd da künfftiger Zeit III.
 sich zutragen würd/ daß diß Kindt/durch ableiben der Eltern/
 oder sonst auff andere wege trostlos werden möchte/ daß jr als
 dann in der Noth die hilffliche Handt bietet / mit rath vnd that
 Beyständt thut/ sein zeitliche vnd ewige Wolsahrt trewlich be-
 fordert/vnd der gestalt euch in allen verhaltet / wie ihr wollet/
 daß euch vnd den ewern auff solchen Fall von andern widerfah-
 ren soll: Dahin euch dann auch die geistliche Verwandniß weis IV.
 sen soll/welche bey diesem Sacrament zwischen euch Gevattern
 vñ diesem Kindt sampt seinen natürlichen Eltern gemacht wird/
 die sich auch nach der Kirchen Ordnung dahin erstrecken thut/
 daß sie die eheliche Vermählung behindert/ verseehe mich gänzt-
 lich zu euch/ihr seyd obgesagte Stück/gegen diesem ewern geist-
 lichen Kind zuverrichten willig vnd vrpjetig.

*Qua admonitione præmissa, atque patris ita se fa-
 cturos affirmantibus, imponat manum super
 caput baptizandi, dicens:*

Exorcismus.

Nec te lateat Satana imminere tibi poenas,
 imminere tibi tormēta, imminere tibi diem
 iudicij, diem supplicij sempiterni, qui ven-
 turus est velut clibanus ardens, in quo tibi ac
 vniuersis angelis tuis sempiternus veniet in-
 teritus. Proinde damnate atque damnande,
 da honorem Deo viuo & vero, da honorem
 Iesu Christo Filio eius & Spiritui sancto, in
 cuius nomine atq; virtute præcipio tibi qui-

cunque es spiritus immunde, vt ex eas & recedas ab hoc famulo (*ab hac famula*) Dei **N.** quem (*quam*) hodie Deus & Dominus noster Iesus Christus ad suam sanctam gratiam & benedictionem fontemq; baptismatis dono Spiritus sancti vocare dignatus est, vt fiat eius templum per aquam regenerationis in remissionem omnium peccatorum, in nomine eiusdem Domini nostri Iesu Christi, qui venturus est iudicare viuos, & mortuos, & sæculum per ignem, Amen.

Deinde Sacerdos exspuat decenter, & modestè in manum sinistram, & pollice manus dextræ accipiat de saliu sua, & tangat aures, & nares baptizandi, dicens:

Ad aurem dextram: Ephpheta, quod est, **Ad aperire.** ✠

Ad nares: In odorem suauitatis. ✠

*Ambr. lib. 1.
de Sacram.
c. 1. & lib. de
his qui uer-
sus. in iuan-
tar cap. 1.*

Ad aurem sinistram: Tu autem effugare diabolo, appropinquabit enim iudicium Dei. ✠

*II.
Agenda a-
pud bapti-
sterium.*

I.

II.

III.

Et ista quidem in porticu templi, vel ad eius ostium, aut saltè loco non nihil à baptisterio remoto. Quibus ad eum modum ritè peractis itur ad fontem. Quò cum peruentum fuerit, obstetrix, aut eius partes agens infantem ita nudabit, vt pectus & scapulae inunctioni pateant. Sacerdos

dos interea oleum sacrum cum chrismate (nisi fortè iam antè id fecisset) ministro cæreum ardentem præferente ad fontem decenter deferet, atque altari vicino aut aliàs loco decenti reponet. Inde illatum in baptisterium infantem, si masculus sit, patrinus; si foemella, patrina in manibus tenebit; & si plures, ad baptizandum suscipiendum vocati sunt, hi manum admouebunt. Tum Sacerdos cõsistens iuxta fontem facie ad Orientem conuersâ, interrogationes sequentes proponat, atq; ad easdem sibi à baptizando, si adultus sit, si infans, à patrinis responderi iubeat.

IV.

V.

Interrogatio.

N. Abrenuncias Satanae, vel, Bieder sagstu dem Teuffel? Tertul. 18. de corona militis c. 2.

Responsio.

Abreuncio, vel, Ich wieder sage.

Interrogatio.

Et omnibus operibus eius? vel, Und allen seinen Wercken?

Responsio.

Abreuncio: vel, Ich wieder sage.

Interrogatio.

Et omnibus pompis eius? vel, Und aller seiner Pracht.

Responsio.

Abreuncio: vel, Ich wieder sage.

D 3

Inter-

Ordo baptizandi.

Interrogatio.

Cyrril. Hierosol. Catech. 2. m. 1. 1. 1. 1.

Credis in Deum Patrem omnipotentem, creatorem cæli & terræ? **vel**

Glaubs du in Gott Vatter Allmechtigen/ Schöpffer Himmels/ vnd der Erden?

Responsio.

Credo, **vel**, Ich glaube.

Interrogatio.

Credis in Iesum Christum, Filium eius vnicum Dominum nostrum, natum & passum? **vel**

Glaubs du in Iesum Christum/ seinen einzigen Sohn/ vnsern Herrn/ der geboren ist/ vnd gelitten hat?

Responsio.

Credo, **vel**. Ich glaube.

Interrogatio.

Credis in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum communionem, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, & vitam æternam? **vel**.

Glaubs du in den heiligen Geist/ ein heilige allgemeyne Kirch/ Gemeinschaft der Heiligen/ Vergebung der Sünden/ Auferstehung des Fleisches/ vnd ein ewiges Leben.

Responsio.

Credo, **vel**. Ich glaub-

Deinde

Ordo baptizandi.

31

Deinde Sacerdos intincto pollice in oleo sancto, quod catechumenorum vocatur, faciat crucem in pectore, & inter scapulas super dorsum baptizandi, quem tum patrini tenebunt, ita dicens:

Et ego te in oleo salutis ✠ (hinc inungat in pectore) in Christo Iesu ✠ (hinc inter scapulas) Domino nostro, vt habeas vitam æternam, & viuas in sæcula sæculorum, Amen.

Chrys. hom. 6. in cap. 2. epist. ad Coloss. Ambr. lib. 1. de sacram. cap. 2. Cyrill. Hierosol. Cateches. 2. Mystag.

Deinde quærat à baptizando, si adultus sit.

Vis baptizari? *vel*, *Wilst du getaufft seyn?*
Responsio.

Volo. *Ja Herr ich will.*

Vel à Patrini, si infans sit.

Vultis infantem baptizari? *Wolt ihr das Kind getaufft haben?*

Responsio Patrini.

Ita. *Ja herr.*

Sacerdos.

Nennet das Kind.

Responsio. N.

Deinde Sacerdos diligenter quærat de infante ab obstetrice, & alijs, an sit baptizatus dicendo in vulgari.

32

Ist das Kind getauffte vel, Ist das Kind geghe-
tauffte

Si Sacerdos certò cognoscat infantem ritè esse baptiza-
tum in aqua naturali sub debita verborum forma, tunc ne
in graues iuris pœnas incidat, neq; simpliciter, neque sub
conditione ipsum rebaptizare debet, sed alia facere, quæ
solent post baptismum fieri, scilicet chrismate inungere,
mitram imponere, cæterosque ritus perficere. Sed si qua-
cunq; etiam ratione dubitat, (quæ semper est via tutior)
an sit ritè baptizatus in aqua naturali sub debita forma ver-
borum, puta quòd ab obstetrice, aut laico aliquid præter
morem Ecclesiæ factum, aut omissum sit, tunc propter du-
bium debet ipsum baptizare sub conditione, & sub ista
verborum forma nominato nomine eius.

N. Si es baptizatus (**baptizata**) non te re-
baptizo, sed si non es baptizatus (**baptizata**)
ego te baptizo, in nomine Pa **✠** tris, & Fi **✠**
lij, & Spiritus **✠** sancti.

Si verò non est baptizatus priùs, tunc nominato nomi-
ne eius debet ipsum baptizare simpliciter sine conditione
hac verborum forma:

N. Ego te baptizo in nomine Pa **✠** tris,
& Fi **✠** lij, & Spiritus **✠** sancti, Amen.

Nota optimus baptizandi modus est tenere puerum
manu sinistra supra fontem, & manu dextera ter aquam
fundere super caput pueri, vt per scapulas defluat.

Deinde patrini suscipiant infantem, & teneant super
fontem,

Ordo baptizandi.

33

fontem, & Sacerdos intincto pollice in chrismate, faciat crucem in vertice infantis seu summitate capitis, & non in fronte, dicens:

Ambr. lib. 2. de sacram. cap. 7. Aug. serm. 206. de tempore. Cyrill. Hierosol. Catech. 3. myst.

Omnipotens Pater Domini nostri Iesu Christi, qui te regenerauit ex aqua & Spiritu sancto, qui que tibi dedit remissionem peccatorum ipse te linit **✠** chrismate salutis in Christo Iesu Domino nostro, in vitam æternam, Amen.

Deinde ponat mitram super caput baptizati, & dicat:

N. Accipe vestem candidam, sanctam & immaculatam, quam sine macula perferas ante tribunal Christi, vt habeas vitam æternam, Amen.

Ambr. lib. de his qui mysterijs initiantur c. 7. Aug. serm. 157. de tempore.

NOTATIO.

Sacerdos priusquam à baptisterio digrediatur pollicem dexteræ sale fricabit, & supra fontem manus aquâ purâ abluet, susceptores extra fontem. Quo clauso sacrum oleum cum chrismate eâ, quâ allatum est reuerentiâ, hoc est præeunte ministro cum candela ad suum locum referet.

Præmissis omnibus apud baptisterium ritè peractis, Sacerdos procedat ad altare, & si baptizatus est adultus communicet, sin in fans, ponat Sacerdos de vino in os eius dicens:

III.
Agenda apud altare baptizatio-
ne peracta.

E

N. Hu-

Hieron. in
cap. 55. Esai.

N. Huius vini perceptio sit tibi in salutem æternam corporis & animæ, Amen.

Deinde det baptizato candelam, si adultus sit; sin
verò infans, ipse eam teneat cum Patrino
aut obstetrice, dicens:

Gregor. Na-
zianz. in S.
lauacr.
August. in
Psal. 65.

N. Accipe lampadem ardentem, custodi baptismum tuum, vt cum venerit Dominus ad nuptias, possis occurrere ei in aula cœlesti, & viuas in sæcula sæculorum, Amen.

Ad extremum addat sacerdos.

Vade in pace ✠ vel: Pax tecum ✠, Fides tua te saluum (saluam) fecit.

Peracto baptismo eiusque cæremonijs sacerdos, si istud iam factum non sit, designet ex pluribus, qui fortè baptismo, vt susceptores adfuerunt, ac baptizatum tetigere, duos, qui in codicem pastoralem referantur, eosque officij sui, quemadmodum supra dictum fuit, admoneat.

ORDO BAPTIZANDI plures, siue illi eiusdem, siue diuersi sint sexus.

I.

Acerdos ad euitandam confusionem, quæ oriri potest, si plures vna actione baptizentur, sine necessaria iustæ ratione multos simul ad baptismum non leuiter admittet.

II.

Si tamen res ita postulet, primùm masculos

Ordo baptizandi plures.

35

sculos à foemellis seiungat, atque illos ad dexteram, has ad sinistram cum suis susceptoribus collocet.

Inde à singulis, 1. an baptizari velint. 2. quo nomine appellandi sint. 3. an Satanæ abrenuncient 4. an credant sigillatim inquirat, vt supra fol. 13. III.
1.
2.
3.
4.

In singulos etiam ter exsufflet, & cruce in fronte, & pectore obsignet, sexus tamen habens rationem. At orationes, quæ obsignationi subiectæ sunt, super omnes numero plurali pro singulari posito, pronunciet, vt supra fol. 15. IV.

Ita saltem vno exorcismo consecret, & singulorum ori admoueat, orationem verò super omnes mutato numero recitet, vt supra fol. 17. V.

Orationes & exorcismos quibus in margine adiectum est (super masculum) tantum super masculum aut masculos legat; vbi verò in margine positum (super foemellas) eas super puella aut puellis tantum dicat, numeri ratione habita. VI.

Adiurationem ad omnes referat, sed signum crucis singulorum frontibus dextro pollice imprimat. VII.

Orationem, quæ Exorcismum sequitur, item Euangelium, symbolum fidei, orationem Dominicam & Exorcismum postremum super omnes simul recitet. VIII.

Omnes ritus reliquos puta saliuæ, abrenunciationis, professionis fidei, sacri olei, baptismationis, chrisimatis, vestis candidæ, vini, candelæ, singulariter singulis administret. IX.

Benedictione & exhortatione omnibus communicationem finiat. X.

E 2

ORDO

ORDO BAPTIZANDI
infirmum.

NOTAE

- I. A sacerdos ad baptizandum infirmum vocatus diligenter obseruet, num instans & subitum mortis periculum timeatur.
- II. Hoc casu prudenter consideret an orationes vllas præmittere ratio periculi permittat.
- III. Si moram mors imminens non patitur, nullo alio præmisso statim ad baptismum procedat.
- IV. Solum interroget, num quisquam circa ægroti baptismum aliquid attentarit.
- V. Si nihil actum, de nomine quærat, & aquâ etiam non consecratâ, si consecrata desit, caput infirmi ter aspergendo dicat:

N. Ego te baptizo in nomine Pa tris, & Fi lij, & Spiritus sancti.

- VI. Si tentatum quidem aliquid, sed dubium est num rectè factum sit, securius fuerit, si caput ter aspergendo dicat:

N. Si es baptizatus (baptizata) non te rebaptizo, sed si non es baptizatus (baptizata) ego te baptizo in nomine Pa tris, & Fi lij, & Spiritus sancti.

Quod si mortis periculum timeatur quidem, sed non adeò vehementer vrgeat, tum sexu infantis inuestigato Sacerdos cruce se signet ac à Patrinis petat.

Begert

Begert ihr daß diß Kindt getaufft werde?

Responsio Patrini.

Ja Herr.

Deinde Sacerdos.

Nennet das Kindt. Responsio N.

Sacerdos.

Antwort mir von wegen des Kindts auff folgende Fragen.

A brenuncias Satanæ? (**vel Germanicè**) Wies
der sagst du dem Teuffel?

Patrinus.

A brenuncio, **vel**, Ich wieder sage.

Sacerdos.

E t omnibus operibus eius? **vel**, Vnd allen seinen
Wercken?

Patrinus.

A brenuncio: **vel**, Ich wieder sage.

Sacerdos.

E t omnibus pompis eius? **vel**, Vnd aller seiner
Pracht?

Patrinus.

A brenuncio : **vel**, Ich wieder sage.

Mox de fide Sacerdos roget.

C redis in Deum Patrem, omnipotentem
creatorem cœli, & terræ? **vel**.

E 3

Glaubs

Ordo baptizandi infirmum.

Glaubs du in Gott Vatter / Schöpffer Himmels / vnd der Erden?

Responſio Patrini.

Credo, *vel*, Ich glaube.

Sacerdos.

Credis in Iesum Christum, Filium eius vnicum Dominum nostrum, natum & passum? *vel*,

Glaubs du in Iesum Christum / seinen einigen Sohn / vnsern Herrn / der geboren ist / vnd gelitten hat?

Patrinus.

Credo. Ich glaube.

Sacerdos.

Credis & in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum communionem, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, & vitam æternam?

Glaubs du in den heiligen Geist / ein heilige allgemeine Kirch / Gemeinschaft der Heiligen / Vergebung der Sünden / Auferstehung des Fleisches / vnd ein ewiges Leben?

Patrinus.

Credo. Ich glaub.

Tunc exsufflet sacerdos ter in faciem baptizandi, & dicat:

Ordo baptizandi infirmum. 39

i. Exi Satana da honorē Deo viuo & vero.

Ex-2. Exi immunde spiritus, da honorem Iesu Christo Filio eius Domino nostro.

flet.3. Fuge immunde spiritus, da locum Spiritui sancto Paracleto.

Deinde faciat crucem pollice dextro in fronte baptizandi, dicens:

Signum crucis ✝ **Domini nostri Iesu Christi in frontem tuam pono.**

Similiter & in pectore.

Signum crucis ✝ **Domini nostri Iesu Christi in pectus tuum pono.**

Postea nominato infantis nomine, modicum salis benedicti in oseius mittat, dicens:

N. Accipe salem sapientie, vt propitius tibi sit Dominus noster Iesus Christus, in vitam æternam, Amen.

Deinde hanc orationem subijciat.

MEdelam tuam deprecor Domine sancte Pater, omnipotens æterne Deus, qui subuenis in periculis, qui temperas flagella, dum verberas. Te ergo Domine suppliciter exoramus, vt hunc famulum tuum (**hanc famulam tuam**) **N**eruas ab hac infirmitate, vt non præualeat inimicus vsque ad animæ tentationem,

nem, sicut in Iob ei terminum pone, ne inimicus de anima ista sine redemptione baptismatis incipiat triumphare. Differ Domine exitum mortis, & spatium vitæ extende, & perducas eum (*eam*) ad gratiam baptismi tui, per Christum Dominum nostrum, Amen.

Hic Sacerdos tenens manum super caput infantis, cum astantibus recitet symbolum Apostolorum, & orationem Dominicam. Tunc Patris puerum instituendum committat. Quibus ita peractis rursus manu capiti baptizandi imposita sequentem exorcismum dicat:

Exorcismus.

Nec te lateat Satana imminere tibi poenas, imminere tibi tormenta, imminere tibi diem iudicij, &c. *vt supra fol.*

Cæteraque quæ ibi sequuntur vsque ad finem legat atq; peragat.

NOTA

I. Meminerit tamen sacerdos, quòd si interim casus incidat subitus, ex quo certum sit vitæ periculum, statim esse ad actionem baptismationis procedendum, atque vt superius notatū est, si nihil circa infirmi baptismum sit actum, simpliciter baptizandum esse: sin verò dubitetur, an rectè factum sit, sub conditione.

II. Illud diligenter sacerdoti prouidendum, ne quicquam dicat aut faciat, quando infantem expirasse compertum habet,

Ordo baptizandi in firmum.

41

habet, omnia siquidem quæ in baptismo leguntur, & aguntur ex Christi & Ecclesiæ instituto ad viuos tantum pertinent.

Est & hoc studiosè obseruandum, quòd si infantem in necessitate baptizatum mortis periculum euadere contingat, tum ea, quæ prætermissa sunt supplenda esse, ita quidem vt in orationibus, adiurationibus seu Exorcismis præscriptis, quæ supplendæ sunt, quoties fit mentio doni seu gratiæ baptismi, id referatur ad gratiam vberiore[m] ampliore[m]que doni effectum reliquo vitæ decursu percipiendum, cum infantem legitimè baptizatum gratiam baptismalem consecutum esse dubitari non debeat. Idem de expulsion[e] Satanæ iudicium esto. Sicubi enim eius fit mentio, ad perfectiorem eius eiectionem Sacerdos intentionem suam referet, quando quidem regenerationis gratia, D. Augustino teste, quæ per sacrum lauacrum datur, vsque in finem vitæ cuncta mala purgat, & sanat.

XII.

*Aug. lib. i.
de nuptijs
concupiscen-
tia cap. 28.*

MODVS OBSERVANDVS
circa eos, qui ab hæreticis aut schismaticis sine
vfitatis in Ecclesia Catholica, iam inde à
temporibus Apostolorum cære-
monijs baptizati sunt.

Voniam supra in documentis baptismum confe-
rendi ordinè antecedentibus documento XXVIII.
& XXIX. dictum est, eos qui in mortis periculo à
laicis vel sine solennibus cæremonijs sunt baptizati, in Ec-
clesiam

F

clesiam

42 **De his qui ab hæreticis baptizati.**

siam deportandos esse, vt ritus omissi suppleantur; ab hæreticis verò sine eorundem adhibitione tinctos ad idem præstandum non tam cogendos (quòd rituum ista suppletio non sit simpliciter necessaria) quàm bonis admonitionibus suauiter inducendos: sicubi talis quispiam à patrinis oblatus fuerit, sacerdos interrogato nomine dextro pollice crucis signum fronti eius imprimat, dicens:

N. Signum crucis ✠ Domini nostri Iesu Christi in frontem tuam pono.

Et in pectore.

Signum crucis ✠ Domini nostri Iesu Christi in pectus tuum pono.

Oremus.

OMnipotens sempiternè Deus, Pater Domini nostri Iesu Christi, respicere dignare super hunc famulum tuum (**hanc famulam tuam**) **N.** quem (**quam**) ad rudimenta fidei vocare dignatus es, omnem cœcitatem cordis ab eo (**ea**) repelle; Dirumpe omnes laqueos Diaboli quibus fuerat alligatus (**alligata**) aperiei Domine ianuam pietatis tuæ, vt signo sapientiæ tuæ imbutus (**imbuta**) omnium cupiditatum foetoribus careat, & ad suauem odorem præceptorum tuorum lætus (**læta**) tibi in Ecclesia tua deseruiat, & proficiat de die in diem, vt idoneus (**idonea**) sit frui gratia baptismi

pti smi tui, quam recepit. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

Hic nomine baptizati expresso; modicum salis benedicti in os eius mittat, dicens:

N. Accipe salem sapientiæ, vt propitius tibi sit Dominus noster Iesus Christus in vitam æternam, Amen.

Oremus.

DEus Patrum nostrorum, Deus vniuersæ conditor creaturæ, te supplices exoramus, vt hunc famulum tuum **N.** (*hanc famulam tuam N.*) respicere digneris propitius, vt hoc primum pabulum salis gustatem non diutius esurire permittas, quo minus cibo repleatur celesti, quatenus sit semper Domine spiritu feruens, spe gaudens, tuo semper nomini seruiens. Et quem (*quam*) ad nouæ regenerationis lauacrum perduxisti, cum omnibus fidelibus tuis promissionum tuarum, & æternorum præmiorum, facias esse participem. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

Oratio super masculum tantum.

DEus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, qui Moyfi famulo tuo in monte Synai apparuisti,

De his qui ab hæreticis baptizati.

ruisti, & filios Israël de terra Ægypti eduxisti, deputans eis angelum pietatis tuæ, qui custodiret eos die ac nocte; Te quæsumus Domine, vt mittere digneris angelum tuū, vt similiter custodiat hunc famulum tuum, vt teneat gratiam baptismi tui, quem percipit. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

Super foemellam tantum oratio.

DEus cœli, Deus terræ, Deus Angelorū, Deus Archangelorum, Deus Prophetarū, Deus Apostolorum, Deus Martyrum, Deus Confessorum, Deus Virginum, Deus omnium benè viuentium, Deus cui omnis lingua confitetur, & omne genu flectitur cœlestium, terrestrium, & infernorum; te inuoco Domine super hanc famulam tuam **N.** vt eam ad baptismi gratiam perducere, & custodire digneris. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

Oremus.

AEternam ac iustissimam pietatem tuam deprecor Domine, sancte Pater, omnipotens æterne Deus, luminis, & veritatis auctor, super hunc famulum tuum (*hanc famulam tuam*) **N.** vt digneris eum (*eam*) illuminare lumine

De his qui ab hæreticis baptizati. 45

lumine intelligentiæ tuæ, munda eum (*eam*)
& sanctifica, & da ei scientiam veram, vt ido-
neus (*idonea*) sit frui gratia baptismi tui, quã
percepit, teneat spem firmam, consilium re-
ctum, doctrinam sanctam, vt aptus (*apta*) sit
ad tenendam gratiam baptismi tui. Per Chri-
stum Dominum nostrum, Amen.

Sacerdos: Dominus vobiscum.

Minister: Et cum spiritu tuo.

Sacerdos: Sequentia sancti Euangelij secun-
dum Marcum.

Minister: Gloriatibi Domine.

*Quæ verba dum proferuntur signum crucis in fron-
te, ore, & pectore infantis faciat.*

In illo tempore, offerebant Iesu paruulos, vt ^{Marc. 10.}
tangeret illos, discipuli autem comminaban-
tur offerentibus. Quos cum vidisset Iesus in-
dignè tulit, & ait illis: sinite paruulos venire
ad me, & ne prohibueritis illos: talium est e-
nim regnum cœlorum. Amen dico vobis,
Quisquis non receperit regnum Dei, velut
paruulus, non intrabit in illud. Et comple-
xans eos, & imponens manus super illos, be-
nedicebat eos, Pax tibi.

De his qui ab hæreticis baptizati.

Hic capiti baptizati manum imponat, & dicat symbolum Apostolorum cum oratione Dominica, & salutatione Angelica, idemque ut astantes faciant, moneat. Si baptizatus iam adultus ea sciat, ipse clara voce recitet.

Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem coeli, & terræ. Et in Iesum Christum Filium eius vnicum Dominum nostrum. Qui conceptus est de Spiritu sancto, Natus ex Maria Virgine, passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus. Descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis. Ascendit ad coelos, sedet ad dexteram Dei Patris, inde venturus est iudicare viuos & mortuos. Credo in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum communionem, Remissionem peccatorum, Carnis resurrectionem, & vitam æternam, Amen.

Pater noster qui es in coelis. Sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, sicut in coelo, & in terra. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in ten-

in ten-

De his qui ab hæreticis baptizati. 47

in tentationem. Sed libera nos à malo, Amen.

Aue Maria, gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui Iesus Christus. Sancta Maria mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, nunc & in hora mortis nostræ, Amen.

Postea de salua sua Sacerdos accipiens pollice dextro tangat aures & nares, dicens:

Ad aurem dexteram. Epheta, quod est, ad aperire. ✠

Ad nares. In odorem suauitatis. ✠

Ad aurem sinistram: Tu autem effugare Diabole, appropinquabit enim iudicium Dei. ✠

Hoc loco Sacerdos baptizato reuocabit in memoriam, ^{Admonitio.} quo pacto per paternos Diabolo eiusq; operibus ac pompis abrenunciarit, nec non fidem in Deum Patrem, & in Iesum Christum filium eius, & Spiritum sanctum coram Deo, sanctis Angelis atque Ecclesia professus sit, proindeque det operam, vt quod alieno spondit ore, id reipsa præstet, diligenter apud animum suum reputans stultam promissionem Deo maximè displicere.

A dmo-

De his qui ab hæreticis baptizati.

Admonitione præmissâ denudentur pectus & scapulæ baptizati, & accepto oleo catechumenorum

Sacerdos pollice dextro faciat crucem in pectore eius, dicens:

N. Ego telineo oleo ✠ salutis.

Deinde inter scapulas, similiter inter scapulas crucem faciens.

In Christo Iesu ✠ Domino nostro.

Mox subiiciat hanc orationem.

Deus omnipotens, Pater Domini nostri Iesu Christi, qui te regenerauit ex aqua & Spiritu sancto, qui que tibi dedit remissionem peccatorum.

Hic faciat chrismate crucem in vertice baptizati subiungendo.

Ipse te liniat chrismate salutis in Christo Iesu Domino nostro in vitam æternam, Amen.

Post hæc imponendo albam vestem capiti eius dicat:

Accipe vestem candidam, sanctam, & immaculatam, quam perferas sine macula ante tribunal Christi, vt habeas vitam æternam, Amen.

Tandem porrigat ei Sacerdos cereum ardentem, dicens:

Accipe

Admonitio antebaptismum facienda. 49

Accipe lampadem ardentem, custodi baptismum tuum, vt cum venerit Dominus ad nuptias possis occurrere ei in aula coelesti, & viuas in saecula seculorum, Amen.

Quibus omnibus ex ordine peractis dimittat eum, cum his verbis:

Vade in pace ✠ fides tua te saluum (saluam) fecit.

Ermaⁿung an die vmbstehenden bey der heiligen Tauff.

An dechtige vnd geliebte im Herrn / Es ist ein ernst vnd vberaus wichtig Werck / das wir allhie mit diesem Kindt verrichten sollen / wil von denselben Ew. L. zum eingang eine kurze Erinnerung thun. Wir werden alle in Sünden empfangen vnd geboren / bringen die Sünde mit auff die Welt / als einen angeerbten Schaden / der vns für Gott feindselig vñ abscheulich macht / Sind / demnach / wie wir durch die natürliche Geburt von Mutter Leib kommen / Kinder des Zorns / mit Stricken des Sathans zum ewigen Todt verhasst / in das elend sind wir gerathen / durch den Vngehorsamb vnser ersten Eltern im Paradeis / darauff vns auch niemand erretten können / den Christus Gottes vnd Maria Sohn / der Welt Heiland / der vns durch sein Leiden / Todt vnd Blutvergiessen zugleich von der Sünde / von Gewalt des Sathans / vnd von ewigen Todt erlöset hat. Auff das wir aber seines Todts vnd Bluts / damit wir erkaufft / zur Seligkeit theilhaftig

Admonitio baptismi
præmittenda pro temporis & personarum ratione futuræ aut contractiuræ.

3

haftig

50 **Admonitio antebaptismum facienda.**

hafftig werden möchten / hat er die heilsame Sacramenta / als thewre vnd kräftige Mittel verordnet / dadurch auß den Brunnen des Heilands / der in Christi Wunden der Welt eröffnet ist / Gnad / Leben / Heil vnd Seligkeit vnsern Seelen reichlich zuflusset.

Vnter diesen Sacramenten ist nu das erste vnd nothwendigste die heilige Tauff / so im Wasser vnd Wort bestehet / dadurch vns Menschen erstlich die Thür zum Leben auffgethan wird / vnd wir nicht allein Christum anthun / wie S. Paulus redt / sonder auch von allen Sünden / von des Sathans gewalt vnd herschafft gefreyet / vnd auß dem todt gezogen / auch mit Gerechtigkeit vnd Heiligkeit gezieret / vnd Christo dem Herrn zu gemeinschafft alle seiner Güter einverleibt werden.

I. Hat demnach diß Sacrament vornemblich dreyerley Wirkung / darauff Ew. L. in dieser handlung mit fleiß mercken sollen. Die erste ist / Das dadurch in kräft des Bluts Christi die Sünde am Täuffling getilget / seine Seele davon warhafftig abgewaschen / ihm auch alle zeitliche vnd ewige Straffe zumahl erlassen wird. Vnd ist solches nicht allein von der Erbsünde zu verstehen / die vns allen von Vatter vnd Mutter angeboren wird / wie gesagt / sonder auch / wann auffgewachsene alte Leuth getaufft werden / von allen anderen Sünden / die sie jemahl biß an die zeit begangen haben. Dann so kräftig ist diß Sacrament / was es von Sünden find / das nimpts alles hinweg / vnd macht auß einem vnfaubern verdampften Adamskinde eine vnbesleckte seelige newe Creatur. Diß zeuget S. Petrus Act. 2. da er spricht: Thut Buß / vnd lasse sich ein jeglicher täuffen im Nahme Jesu Christi zu Vergebung ewerer Sünde. Item S. Paulus 1. Cor. 6. nach dem er allerhand Sünde vnd Laster erzehlet / spricht er: Vnd solche seyd ihr auch zwar gewesen / aber ihr seyd abgewaschen / ihr seyd geheiligt / ihr seyd gerechtfertigt / durch den Nahmen vnseres Herrn Jesu

Admonitio antebaptismum facienda. 51

Jesu Christi/ vnd durch den Geist vnserz Gottes. Hierauff hat der Herr auch deuten wollen/ da er diß Sacrament im Wasser verordnet. Dann gleich wie natürlich Wasser den Leib von vn-
sauberkeit reinigt/ also saubert diß Sacrament die Seele von al-
ler Vnreinigkeit vnd Sünde/ so daselbs gefunden wird. Vnd ob
woll im Menschen hernach die böse Neigung vberig bleibt/ so ist
doch dieselbige keine Sünde für Gott/ wann man ihr nicht durch
Bewilligung Raum gibt/ sonder streitet dawider/ vnd helt sie
durch Beystand der göttlichen Gnad zurück/ daß sie nicht zu
Sünden durchbricht vnd herschet.

Die andere Wirkung ist/ daß in diesem Sacrament kräftig
vñ wirklich in die Seele flussset die Gnad der Rechtfertigung/
welche nicht allein in Vergebung der Sünde gelegen ist/ sonder
auch in der inwendigen heiligung vnd erneuerung/ dadurch
wir auß elenden Sündern außgewählte Freunde vnd liebe Kin-
der Gottes werden. Dieser himlisch Einfluß der Gnad/ wel-
che auß dem Brun der Verdienste Christi herquellert/ ist vnges-
zweifelt die Salbung/ davon S. Paulus redt 2. Cor. 1. Vnd Jo-
hannes/ 1. Joh. 3. dadurch der H. Geist reichlich auff vns außge-
gossen wird/ der allhie die himlische Wiedergeburt wirket/ vnd
macht vom Menschen eine newe geistliche nach Gott erschaffene
Creatur: Daher auch S. Paulus Tit. 3. die Tauff ein Badt der
Wiedergeburt vnd Erneuerung des heiligen Geists nennet. Als
Christus der Herr am Jordan getaufft/ vñ also das Sacrament
der Tauff auß dem Wasser eingesegnet worden/ hat sich der Him-
mel auffgethan/ auch ist der H. Geist in gestalt der Taubé auff ihn
herab gefahren/ vñ hat der Vatter vom Himmel geruffen: diß ist
mein lieber Sohn/ an welchem ich ein wolgefallen hab. Desglei-
chen trägt sich zu/ wen ein Mensch getaufft wird/ ob mans woll
mit leiblichen Augé nicht sehen kan/ den da gehet ihme der Himmel
auff/ vñ nimpt ihn Gott auß Gnadé in Christo zum Kind an/ da

2.
*chryf hom.
in Math.*

er zuvor vnterem Fluch/ vnd im Ständt der Verdämmis war. So wird auch der heilig Geist vnichtbarlicher weiß auff ihn herab gesandt / der die Seele zu seiner Wohnung einnimpt / nach dem der Sathan sampt der Sünde darauß vertrieben / macht dieselbe gerecht / heiligt sie zum Haus vnd Tempel des lebendigen Gottes/ vnd versiegelt sie zugleich mit einem eingetruckten kräftigen Mahlzeichen/ daß an ihr bleiben wird in ewigkeit. Dann gleich wie etwan die Beschneidung dem Leib ein eusserlich Zeichen zugefügt hat/ dadurch die Jüden von allen Völkern abgesondert vnd für Bundgenossen des alten Testaments erkant worden/ also truckt der heilig Geist in der Tauff ein Mahlzeichen in die Seele / dadurch ihr der gnadenschätz vnd himlische Erbschafft versiegelt / auch der getauffter als Gottes eigenthumb vnd bundgenosß von allen vngetauften vnterscheiden wird. Vnd ob woldasselbig Zeichen oder Siegel hernach durch die Sünde besudelt vnd vertunckelt werden kan/ so wirds doch nimmermehr außgetilget: dervwegen auch niemand/ der einmahl getaufft ist/ ohn verlästerung Gottes / vnd schmach des Bluts Christi zum andern mahl mag getaufft werden.

3. Die dritte Wirkung ist/ daß vns Gott in der heiligen Tauff annimpt/ nicht allein zu Bürgern vnd Hausgenossen in der streitenden Kirchen auff Erden / sondern auch zu seinen erben / vnd Christi miterben in Himmel. Denn wir werden allhie auch Christo vnserm Haupt vnd Bräutigam einverleibt/ vnd geistlich vermählet/ kommen dadurch in gemeinschafft aller seiner Güter vnd Reichthumb/ die er mit seinem Tod vnd Blut erworben hat: dero Possession gibt vns der Herr in diesem Sacrament / wie dan S. Pauli Wort dahin deuten zu den Ephesern im 2. Cap. Daß er vns/ da wir der Sünde todt waren/ mit Christo aufferweckt vñ lebendig gemacht / auch mit ihm in das himlisch gesetzt habe. Derhalben gewinnen wir in der heiligen Tauff eine herrliche erb-
schafft/

Admonitio ante baptismum facienda. 53

schafft/nemblich das Himmelreich oder die Seligkeit / daher S. Paulus spricht Tit. 3. Er hat vns selig gemacht durch das Badt der Wiedergeburt / ic. Vnd gibt vns der Herz zum Pfand den heiligen Geist/das wir hernach derselben erbschafft gewislich zuwarten haben / wenn wir nicht allein Christo dem Herrn als lebendige Glieder/einverleibt bleiben/sondern auch seinen Bund halten/vnd ihm in Gerechtigkeit vnd Heiligkeit dienen die Tage vnser Lebens: Darzu wir vns zwar hingegen in der heiligen Tauff dem Herrn verpflichten / den es wird zwischen Gott vnd dem Menschen ein Bund auffgericht / in welchem der Herz vns da wir seine Feinde waren / auß lauter Gnad vmb Christi willen zu seinen Kindern vnd Erben annimpt / fordert aber hingegen/das wir auch vnser theils diesen Bund trewlich halten/die Sünde meyden / vns in allen Tugenden vben/vnd in einem neuen Leben wandlen sollen. Wann wir das nun thun/als dann seind wir der Seeligkeit in der Hoffnung gewisden der Herz wird vns in seinen Verheissungen nicht fehlen / thun wirs aber nicht / sondern lassen die Sünde widerumb herschen in vnserm sterblichen Leib/alsdan werden wir trewlos an Gott/tretten das Blut Christi mit Füßen/damit wir erkauft vnd gewaschen seynd/thun schmach dem Geist der Gnad/vnd verlieren also widerumb nach dem gerechten Vrtheil Gottes/das himlisch Erbtheil/das Christus mit seinem thewren Blut erworben / vnd vns in der Tauff auß Gnaden geschenckt hat/dafür vns alle Gott behüten wölle.

Ermaahnung an die Ge-

vattern des getauften.

Hr Gevattern/nach dem diß Kind seines vnuermögen den Alters halben selbst nicht leisten kan / was bey dem hohen Berck der Wiedergeburt von einem Menschen

G 3

gefor

Admoni-
tio ista pro
sua discre-
tione à Ba-
ptista actio
ni comode
subijci-
tur, nisi in-
tra ipsam
breuiter
inserta fa-
cit.

gefordert wird: vnd ihr euch dann durch die Elternerbitten lassen/auß Christlicher Liebe an seine statt zu treten / seinen Mangel mit diesem ewerm Dienst zuersehen / vnd also von seinentwegen dem Sathan/allen seinen Wercken vnd Pracht zuversagen/ auch die Bekentniß des Glaubens zuthun/darauff es die heilige Tauff empfangen soll: So muß man euch nun auch der Last erinnern/die ihr hiedurch gutwillig auff euch ladet. Dann künfftiger Zeit / wann diß Kind zu seinem Verstand vnd Jahren kömpt/ wird euch Christlicher Pflicht halben gebühren vnd auffliegen/nach ewerm besten vermögen zuverschaffen.

- I. Erstlich/das es in dem heiligen Catholischen Glauben erzogen werde/vnd von den gemeinen stücken vnser heiligen Christlichen Religion / so allen Christen zu wissen nöhtig / als vornemblich sind die zwölff Artickel des Apostolischen Glaubens / das heilig Vatter vnser/sampt dem Engelischen Gruß/die zehen Gebot/2c. nothwendigen Bericht habe/vnd von gemeinschafft der einigen wahren Catholischen Religion vnd Kirchen/ ders es jetzt einverleibt werden soll/in ewigkeit nicht abweiche.
- II. Zum anderen / das es auch zu seiner Zeit der Absagung erinnert werde/die ihr von seinentwegen dem Sathan gethan / vnd abermahl thun sollet/mit bengethaner Warnung/was grosse gefahr einem getaufften Christen darauff stehe/wenn er hernach diesem abgesagten Feind wiederumb etwas einräumet / vnd sich durch Betrug der Welt/oder Lust des Fleischs in Dienstbarkeit der Sünde wiederumb bringen lasset / dadurch der heilig Geist betrübt vnd vertrieben/vnd die elende Seel mit Verlust der Seligkeit durch den außgetriebenen Feind wiederumb eingenommen wird.
- III. Zum dritten/das man ihm zu Gemüth führe/welcher Gestalt allhie in der Tauff zwischen Gott vnd ihm ein Bund auffgerichtet/vnd in seinem Nahmen von euch eingangen worden/darin Gott
diesem

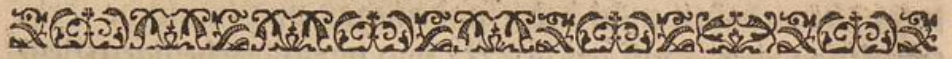
Admonitio post baptismum facienda. 55

diesem Kind seine Gnade/Leben/Heil vnd Seeligkeit geschenckt/
hingegen aber von ihm schuldigen gehorsamb vnd haltung seiner
Gebott fordert. Vnd weil ihr euch dazu in seinem Nahmen gleich
wie Bürgen allhie einstellen vnd verpflichten thut / so hats fuge/
vnd ligt euch Gewissens halben auff / so viel an euch ist zuverse-
hen/das es auch denselben Bund mit Leistung Christlichen Ges-
horsambs gegen Gott vnd seiner heiligen Kirchen vest vnd trew-
lich halte / damit nicht der Gnadenschatz vnd himlische Erb-
schafft/so in der Tauff geschenckt / vnd durch den heiligen Geist
versiegelt wird/wann man sich Bundbrüchig vnd Treulos er-
zeigen solte/nach der Gerechtigkeit Gottes wiederumb entwendt
vnd genommen werde.

Zum vierdten / da auch diß Kindt durch ableiben der El-
tern / oder sunst auff andere wege trostlos vnd elend werden
möchte / das ihr auff solchen Fall gedencen wollet / welcher ges-
talt ihr allhie für Gott durch die heilige Kirche gleich wie zu
Mitteltern darüber verordnet worden / derwegen ihr schuldig
seyd / ihm in der Noth die hilffliche Hand zu bieten / mit rhat vnd
that beystand zu thun / seine zeitliche vnd ewige Wollart trewlich
zubefördern / vnd dergestalt euch in allem zuverhalten / wie
ihr wollet / das euch / vnd den ewern auff solchen Fall von an-
deren wiederfahren soll. Dahin euch den auch die geistliche
Verwandtniß weisen soll / welche bey diesem Sacrament zwi-
schen euch Gebattern vnd diesem Kindt sampt seinem na-
türlichen Eltern gemacht wird : Die sich auch nach der Hei-
ligen Kirchen Ordnung vnd Lehr dahin erstrecken thut / das
sie die eheliche Vermählung behindert : Daraus ihr euch berich-
ten könnet / wie starck für Gott vnd seiner Heiligen Kirchen
solche geistliche Verwandtniß sey / damit ihr allhie diesem Kindt
vnd seinen Eltern zugethan werdet / vnd das euch derwegen
gebühren wolle von dieser Zeit an / nicht allein eine sondere
liebe

IV.

liebe vnd gute elterliche Affection zu diesem Kind zu tragen / sondern dieselbe auch auff alle wege nach etwerm Vermögen mit der that zu beweisen / wie das Christlichen frommen Gevattern / vnd Mitteltern zu thun gebühret: Dessen ich euch hiermit zur Nachrichtung erinnere / vnd euch solches auch Amptshalben auffgelegt haben will.

INSTRVCTIO

PASTORVM DE SACRAMENTO Confirmationis.

I.

De Confirmationis Sacramento quid, quando & quare populus per Pastores docendus.

Via Confirmationis Sacramentum plurimi hoc tempore negligunt, pauci ea, qua par est, animi præparatione suscipiunt, Pastorum erit de natura, vi, dignitate eius fideles cum aliâs, tum maximè in ferijs Pentecostes, & quando Episcopus ad Confirmationis sacramentum administrandum expectatur, ita docere, vt intelligant non solum non negligendum, sed summa cum pietate suscipiendum, ne ipsorum culpa & maximo malo eueniat, vt frustra hoc diuinum beneficium in eos collatum videatur.

Confirmationis Materia.

II. Materia est chrisma ex oleo, & balsamo confectum ac solenni Episcopi benedictione sanctificatum. Oleum gratiam

gratiam è Christo capite stillantem, & nitorem bonæ conscientia designat. Balsamum odorem bonæ famæ.

III. Forma. Signo te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Forma.

IV. Ordinarius minister est Episcopus, cæteras enim vñtiones cum simplex Sacerdos conferre possit, huius tamen collatio non nisi ad Episcopum spectat.

Minister. Concil. Florent. & Trident. Innocent. epist. 1. & alij.

V. Effectus huic sacramento cum alijs communis est gratiam nouam, nisi impedimentum aliquod ex parte eius qui recipit inferatur, tribuere, & peccata remittere, Proprius verò, baptismi gratiam perficere atque augere: vt baptizati aduersus omnes carnis, mundi, & diaboli impetus robustiores effecti, ac in fide omninò confirmati intrepidè atque constanter nomen Domini nostri Iesu Christi confiteantur atque glorificent, victuris enim ait Melchiades necessaria sunt confirmationis auxilia. Imprimis præterea characterem, quò fit vt nulla ratione vnquam iterari possit.

Effectus.

1.

2.

In epistola ad Episcopos Hispania.

3.

VI. Quanquam hoc sacramentum omnibus olim baptizatis etiam infantibus daretur; rectè tamen faciunt, qui ad septimum aut circiter ætatis annum eius susceptionem differunt. Cùm enim confirmatio non ad salutis necessitatem instituta sit, sed vt virtute eius instructi atque parati, ad fortiter pro Christi fide, cùm opus est, pugnandum muniamur, pueri autem, qui nondum rationis vsu attigerunt, ad id pugnae genus sint inepti; dubium esse non potest quin maximè conueniat annos discretionis pro confirmatione accipienda, expectare.

Qui confirmandi, & qua gratia.

Stat. Sifrid. c. 5. pag. 36

H

VII. Ab

De adultis
co: fir-
mandis.
De conf. d.
5. c. vi. ie-
iun.

Stat. Sifridi
ibidem.
Patrinus in
Confirm.

quot &
quales.
Cap. Non
plures de
consec. dist
4.

Stat. Sifridi
ibidem.
Cognatio
spiritualis
ex confir-

matione,
inter quos
Conc. Trid.
sess. 24.

cap. 2. Decr.
de reform.
Matrim.
Qui Patri
ni esse pos-
sint qui
non.

Stat. Sifridi
ibidem.

Cōfirmati
frōs fascia
obligan-
da, quare
& quam-
diu, &c.
De consecr
d. c. cap. si
quis voluc-
rit.

VII. **A**badultis Concilium Aurelianense requirit, vt si-
vberem gratiam Spiritus sancti ex hoc sacramento perci-
pere velint, cōfessionē peccatorū prēmittant, & ieiuni ac-
cedant, alijsque præterea pietatis officijs se exercent.

VIII. **P**atrinus non nisi vnus assumi debet, isque cōfirma-
tus, & alius ab eo (si fieri commodè potest) qui confirman-
dum de fonte suscepit. Ab hæreticis autem excommuni-
catis, publicè criminosis, non confirmatis, itemque perso-
nis religiosi abstinentum.

IX. **A**c vt in baptismo, sic etiam hîc inter Patrinum vel
matrinam, confirmantem, confirmatum, huiusque patrem
& matrem cognatio spiritualis cōtrahitur matrimonium
contrahendum impediens, & contractum dirimens.

X. **S**ed & illud tenendum, quemlibet quidem confirma-
tum posse non confirmatum tenere, siue eiusdem siue al-
terius sexus ille sit (exceptis coniugibus, quorū alter alterū
aut vllum ex suis liberis tenere non potest, propterea quod
cognitionem spiritualem matrimonij vsū impediētem
contraherent) esse tamen decentius, & securius, vt masculi
masculos, & foeminae puellas teneant.

XI. **I**ostulat sacramenti reuerentia, vt confirmandi ac-
cedant facie lota, munda & crinibus in frontem defluen-
tibus resectis.

XII. **V**su etiam receptū est, vt frons confirmati ob chris-
matis reuerentiā munda fascia obligetur, interposito inter
fasciam, & locum consignatū linteolo duplicato, aut mo-
dico gossipij. Ac fasciam quidem vbi triduum gestârit, ali-
cui soluendam, & frontem sale, & aqua cum stuppa de-
frican-

fricadā exhibebit. Linteolum verò gossipium in ignem aut flumen conijciet, vel Parocho tradet honesto loco ad sacros cineres, in diem Cinerum Quadragesimę feruandum.

XIII. In fascia liganda aut soluenda cognatio vel affinitas spiritalis non contrahitur.

XIV. In fronte, quæ pudoris sedes est, sacro chrismate confirmandus inungitur, teste Augustino, vt moneatur absq; vlllo pudore, & timore confiteri fidem inter persecutiones infidelium, & opprobria hæreticorum.

Cur in fronte fiat inunctio. August. in Psal. 141.

XV. A lapa leniter ceditur in maxilla, vt meminerit se tanquam fortem Christi militem, & athletam paratum esse debere, ad quæuis aduersa pro eius nomine ferenda.

Cur a lapa confirmato detur.

XVI. Pacem confirmato Episcopus imprecatur, vt intelligat se gratiæ cœlestis plenitudinem, & veram pacem, quæ exsuperat omnem sensum, consecutum esse.

Cur Episcopus confirmato pacē precetur. Phil. p. 4.

XVII. Parentes, & patrini filijs suis, ijs præsertim qui antestationis vsum confirmati sunt, in memoriam reuocabunt, vbi, quando & à quo sint confirmati, ne huius oblitii, iteratò confirmationis sacramentum (quod sacrilegum est) recipiant.

Parentum & Patrino- rum circa confirma- tos offi- cium.

XIX. Quoniã certū est in sacramēto Confirmationis fideles percipere amplos diuinæ gratiæ fructus, & saluberrima auxilia, curandū Pastorib⁹, vt suos oblata occasione frequenter, & feruenter ad eius deuotā susceptionem cohortentur; doceantq; quod eius, (data præsertim suscipiēdi cōmoditate nō facilè reditura, & persecutionis tēpore) neglectio quidē cū spiritaliū bonorū detrimēto sit, contēptus verò etiã dānabitur existat.

De his qui sacramen- tum confir- mationis negli- gunt aut con- tem- nunt.

Pastorum
Colon cir-
ca promul-
gationem
Confirma-
tionis offi-
cium.

XX. Quocirca obseruabunt Parochi, quod, quia Colo-
niæ vsitatum est, vt quatuor anni temporibus populus ad
suscipiendum Confirmationis Sacramentum accurrere
soleat, operæ precium fecerint, si tunc in primis pro con-
cione suos ad salutare hoc sacramentum suscipiendum co-
hortati fuerint, deque eius natura, dignitate & fructibus
pro temporis ratione aliquid dicant.

Pastorum
Ruralium
officium.

XXI. Pastores autem qui alibi & præsertim, ruri agunt,
vbi intellexerint Episcopum seu suffraganeum ex causa
aliqua, vt fieri solet, suis appropinquare finibus, diligenter
subditum sibi gregem commonebunt, vt sese benè ad su-
sceptionem huius sacramenti disponant, & Episcopum
tali in loco, tali die illud accepturi adeant, neque occasio-
nem istam facilè sibi elabi sinant.

**MODVS ABLVENDI SA-
crum Chrisma tertio à confirma-
tione susceptâ die.**

V Malicui, & præsertim Sacerdoti, confir-
matus pro abluendo S. Chrismate oblatus
fuerit, is salem accipiat, & aquam mundam
pelui infundat, atque dicat:

Adiutorium nostrum in nomi-
ne Domini.

Resp. Qui fecit coelum & terram.

Sit nomen Domini benedictum.

Resp. Ex hoc nunc & vsque in sæculum.

Hic

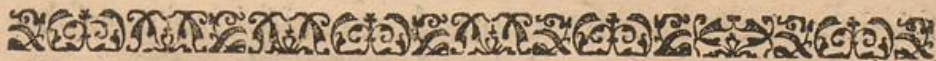
Hic fasciam, quâ frons fuerat ligata, soluat, & in aquam mittat, eademque iam madefactâ frontem confirmati defricet atque abluat, cum his verbis.

Ab omni immunditia mentis, & corporis mundet te Dominus noster Iesus Christus, in nomine Pa **✠** tris, & Fi **✠** lij, & Spiritus **✠** sancti.

Deinde dicat.

Pax tecum **✠**. Vade in pace.

Aqua ablutionis mittatur in cœmiterium, vel in ossorium, aut flumen, vel in focum, non in locum immundum; ob reuerentiam sacri chrismatismatis.

DE SACRAMENTO P O E N I T E N T I Æ instructio.

I.

Vemadmodum Baptismus nondum regeneratis; sic Pœnitentiæ Sacramentum omnibus à baptismo in peccatum mortale prolapsis est necessarium.

S. Pœnitentiæ necessitas. Concil. Trid. sess. 14. cap. 2.

II. Non vt in alijs sacramentis, sic in hoc materia est res aliqua naturalis aut

S. Pœn. materia. Conc. Trid. sess. ead. c. 3. Florent. doctrin. de sacrament.

arte effecta, sed eius quasi materia sunt actus pœnitentis, nempe

H 3

nempe

nempe contritio, confessio, & satisfactio. Qui vt ad integritatem & perfectionem sacramenti requiruntur, eiusdem partes vocantur.

S. Pœn.
Forma.
Conc. Trid.
Ibid. m.

III. Forma in his verbis posita est: Ego te absoluo à peccatis tuis. Quibus quidē verbis de Ecclesiæ sanctæ laudabili more preces quædam adiunguntur, quæ ad ipsius tamen formæ essentiam nequaquam spectant, neq; ad ipsius sacramenti administrationem sunt necessaria.

S. Pœn.
effectus.

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.

IV. Effectus huius sacramenti est vera remissio peccatorum, reconciliatio peccatoris cum Deo, infusio gratiæ & virtutum, operum quæ ante peccati lapsum ex radice charitatis viuebant, viuificatio, commutatio pœnæ æternæ in temporalem, & aliquando totius pœnæ remotio. Conscientiæ pax & serenitas cum vehementi spiritus consolatione, in ijs præsertim, qui cum deuotione hoc sacramentum percipiunt.

P. Mini-
ster.

V. Minister est omnis Sacerdos, qui vel ordinariam iurisdictionem habet, vt Episcopi, Parochi, alijque, quibus ex officio animarum cura incumbit; vel delegatam, vt omnes quibus ab istis facultas audiendi confessiones est concessa.

Ministri
qualitates.

VI. Atq; vt in pœnitentibus reconciliandis ea potestate rectè vtantur, necessaria est ijs vitæ integritas, prudentia non mediocris, & scientia subditorum ipsis confitentium statui attemperata.

I.
Vitæ inte-
gritas.

VII. Vitæ integritas requiritur, ne dum alios sanare volunt: ipsi se grauius vulnerent, qui enim peccati exitialis sibi conscij sine pœnitentia præuia confessiones excipiunt.

piunt, peccatum mortiferum incurrunt.

VIII. Prudentia multis de causis est necessaria, tum vt salu-
lutaria præsentibus atque futuris peccatis remedia anti-
dotaque præscribant; tum vt interrogationes cautè soler-
terque instituunt; adhæc vt satisfactionis poenam pecca-
tis, & peccatori congruentem iniungant. Deniq; vt poe-
nitentem, prout ingenium eius postulare videbitur, nunc
lenibus verbis mulceant, nunc asperioribus incre-
pent.

IX. Scientia illa præditi sint oportet, qua peccata morta-
lia à venialibus saltem in communi distinguant, casus su-
perioribus reseruos & censuras Ecclesiasticas perspectas
habeant, quibus casibus confessiones aliàs factæ iterandæ
sint intelligant, deniq; in grauioribus materijs, quæ occur-
runt, dubitare & ad doctiores recurrere sciant.

X. Qui igitur omnino nulla, aut saltem non sufficienti
pro commissorum sibi poenitentium conditione scientia
præditi confessionibus audiendis dant operam, grauiissi-
mè delinquunt, præsertim si nulla necessitate ad id facien-
dum vrgeantur.

XI. Antegressis Confessarij qualitibus, & illa necessa-
riò adiungitur, vt inuicta secreti (quod sigillum confessio-
nis vocant) reticendi constantia sit præditus. Sic enim ani-
matus esse debet, vt acerbissimos corporis cruciatus, & ex-
trema quæque perpeti malit, quàm quidquam ex sola con-
fessione sibi cognitum reuelare.

XII. Atq; hoc sibi vult illa Lateran. Concilij constitutio:
Cauet omnino ne verbo vel signo, vel quouis alio modo
prodat

2.
Prudentia M.

1.

2.

3.

4.

3.
Scientia M.

1.

2.

3.

4.

Imperito-
rum mini-
strorum
culpa.

4.

Secretum
confessio-
nis seu sig-
illum.

De sigillo
confessio-
nis.

Conc. Lateran.
cap. 25.
decretis.

prodat aliquatenus peccatorem; sed si prudentiorum consilio indiguerit, id absque expressione personæ, cuius causa eo eget, cautè requirat.

Pœna reuelantium confessionem.

Concil. Lateran. ibid.

Secretum confessionis quam arctum.

Sigillo confessionis quæ comprehendantur.

Qui secretum confessionis tenere obligatur.

Casus quo confessio reuelari possit.

XIII. Qui autem sacerdotes omnis & diuini, & humani iuris obliti, peccatum in pœnitentiâ iudicio detectum præsumpserint reuelare, sciant se ex eiusdem Concilij decreto non solùm ab officio sacerdotali remouendos; verùm etiam ad agendam pœnitentiâ perpetuam in arctum monasterium detrudendos.

XIV. Quòd si peruersus iudex aliquis confessarium ad peccatum in confessione auditum prodendum compellere etiam sub iuramento tentet, rectè negabit se illud scire. Quamuis enim per confessionem sciat, non tamen vt reuelet, quandoquidem non vt homo, sed vt Dei minister nouit.

XV. Porrò, sub confessionis sigillo comprehenduntur peccata omnia non mortalia modò, sed & venialia, ac peccatorum circumstantiæ, persona tanquam particeps peccati expressa, signa, indicia vniuersalia & particularia, denique omne illud, per quod peccatum in confessione detectum, directè vel indirectè quocunq; modo siue in genere, siue in specie reuelari possit.

XVI. Eadem secreti reticendi necessitate tenentur non soli confessarij, sed omnes omninò homines, qui quocunq; modo confessionem sacramentalem, vel audierunt, vel intellexerunt, siue viri illi sint, siue foeminae.

XVII. Et quanquam de licentia confitentis, cum iusta causa subest, neque scandalum vllum timetur, in confessione

sione

sione audita reuelari possint: tamen ne putetur Sacerdoti aliquando permissum esse audita detegere, tutius nonnulli iudicant, vt ipse poenitens peccatum suum coram alijs reuelet, quam confessario id faciendum committat.

XIX. Sed nec illud hoc loco praetermittendum est, potestatem confessiones excipiendi siue ordinaria sit, siue delegata, excommunicatione & suspensione impediri; qui igitur hisce vinculis alligati absolutionem poenitentibus impendunt, nihil omnino faciunt.

5.
De potestate excipiendi confessiones.

XX. In coadiutoribus siue sacellanis adsciscendis non tantum ad praedictas qualitates Pastores respicient, verum etiam prouidebunt, vt nullus nisi Ordinario loci approbatus assumant, siue Regulares ij sint, siue saeculares.

Pastores quibus potestatem absoluendi committeri possint. Concil. Trid. Conc. Diocef. anno 1592. cap 2 §. 5. Quam potestatem Pastores alijs committere possint.

XXI. Atque his ordinariam tantum absoluendi potestatem delegare possunt, suas illis vices committendo; eam vero quam ipsi fortassis ad relaxandos casus reseruos à superioribus habent, sibi delegatam coadiutoribus suis subdelegare non possunt.

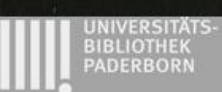
XXII. Confessiones auditurus sacerdos diligenter apud animum suum reputabit, quanti momenti res sit animarum regimen, proindeque ante omnia ad diuinam confugiet opem eiusque directionem hac aut simili oratione postulabit

De confessarijs, quid ij agenda.

Domine Deus omnipotens, propitius esto mihi peccatori, qui me indignum propter tuam misericordiam ministrum fecisti officij sacerdotalis, & me exiguum humilemque

Oratio à confessarijs confessiones exequendo dicenda.

I Sacer-

Sacerdotem mediatorem constituisti ad orandum, & intercedendum pro peccatoribus, ad pœnitentiam reuertentibus. Ideoque Dominator Domine, qui vis omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, qui non vis mortem peccatorum, sed vt conuertantur, & viuant, suscipe orationē meam, quam fundo ante conspectum clementiæ tuæ pro peccatis meis, & pro famulis, ac famulabus tuis, qui ad pœnitentiam venerunt, vt des illis spiritum compunctiōnis, & resipiscant à laqueis Diaboli, quibus astricti tenentur, & ad te per dignam satisfactionem reuertantur. per eundem Dominum nostrum Iesum Christum, &c.

Vbi confessiones excipienda.

Stat. Sifridi c. 8. pag. 44.

XXIII. Ad hæc nisi publicè in templo peccatoribus per pœnitentiam reconciliandis det operam, sedes in loco aperto omnium oculis exposito, solis aut candelorum lumine illustrato, pluribusque præsentibus, præsertim cum mulieres audiendæ sunt, super pelliceo insuper & stola sit amictus.

Confessarius non subditum absoluerit nequit. Concil. Trid. sess. 14. c. 7. doctrin. de pœnitent.

XXIV. Oblato pœnitente videat num in eum iurisdictionem habeat. Nam cum ratio iudicij poscat, vt in subditos tantum sententia feratur, nullius momenti absolutio iudicatur, quam sacerdos in eum pronunciat, in quem neq; ordinariam neq; delegatam iurisdictionem habet.

XXV. Ve-

XXV. Verum ne hac ratione aliquis pereat, mortis articulum Ecclesia semper exceptum voluit, in quo omnibus sacerdotibus quoslibet pœnitentes, à quibuslibet casibus, atq; censuris absoluendi potestatem concessit amplissimam, vsque adeo vt extrema necessitate urgente, dum alius sacerdos haberi nequit, etiam ab hæretico, schismatico & excommunicato sacerdote absolutionis beneficium petere liceat, modo sine scandalo & periculo id fieri possit.

Casus in quo nō subditus à confessario absolui potest
Concil. Trid. vbi supra. Aug. lib. de bapt. cap. 2. Molanus.

XXVI. Atq; hæc facultas, vt in proposito casu in hominem maiore excommunicatione, ad instantiam alicuius à iudice excommunicatum rectè exerceatur, tria sacerdos ab illo requiret. Primum est, vt parti ad cuius instantiam, & iudici à quo est excommunicatus, satisfaciat, aut si facere id nequeat, cautionem idoneam, id est fideiussoriam vel pignoratitiam aut etiam iuratoriam, quando aliam non habet, præstet, se intra mensem, si conualuerit, satisfacturum. Alterum vt promittat se deinceps Ecclesiæ mandatis obtemperaturum. Postremum vt valetudine recuperata, quam primum iudici se sistat pro absolutione impetranda, futurum alioquin, vt in eandem relabatur.

Ab excommunicationis in articulo mortis absolueudis quæ confessarius requiret.

Stat. D. Frederici c. 13. pag. 194.

2.

3.

XXVII. Quod si sacerdotis copia haberi nullaratione poterit, nunquam laico, seu laicis quantumcunque bonis, & deuotis facienda est confessio.

Minister confessionis Sacramentalis laicus esse nequit.

XXVIII. Erga admissum pœnitentem benignum, affabile, & misericordem, sacerdos se præbeat. De genibus flectendis, fronte cruce signanda, benedictione petenda, vultu ac manibus componendis, armis, si que gestat disponendis, alijs-

Confessarius vt se erga pœnitentem gect.

1 2

queri-

queritibus in confessione adhiberi solitis suauius admonet.

Confessarius quorum pœnitentiam monabit.

XXXIX. Animum in super addat, ut stulta & pernicioſa uerecundia reiecta omnia mortalia peccata, aut quæ talia esse iudicat dubitatve vnà cum circūstantijs loci, numeri, personæ & intentionis humiliter, dolenter, integrè, perspicuè, idq; vltro & suapte sponte pronunciet, nullum scienter reticendo, extenuando, excusando.

Confessario quid commendandum.

XXX. Caueat diligenter sacerdos ne prolato à pœnitente peccato aliquo grauiore, animi admirantis, vel indignantis vllam det significationem, ne timorem pudoremque illi incutiat, quo impeditus conscientia suæ vulnera aperire vereatur.

Confessarius de quibus confidenter examinabit.

XXXI. Enumeratis per pœnitentem peccatis eiusque conditione perspecta confessarius pro personæ atque status qualitate quæstiones instituat, præcepta Decalogi, & Ecclesiæ percurrendo, præsertim si pœnitens rudis videbitur.

Confessoris prudentia in examine

XXXII. Quæ tamen in re prudentia opus est, ne promiscuè omnia ab omnibus rogentur, & simplices peccata quæ ignorant, doceantur: sed ea tantum in quibus probabiliter deliquisse existimantur, eiusmodi ferè sunt, quæ homines eiusdem ætatis, & conditionis plurimum sciunt, & committere solent. Quæ cautio cum in alijs, tum in adolescentulis & simplicibus maximè locum habet.

Interroganda à confessore

XXXIII. Interroget præterea, num in Paschate proximè superiore fuerit confessus, sacramq; communionem reuerenter susceperit; An in præcedente confessione peccatum aliquod

aliquod mortale, vel de quo, effertur tale, dubitauerit, sciēter reticuerit, hoc enim casu iteranda esset confessio; Num pœnitentiam sibi iniunctam impleuerit. Et si imperitus ac rudis appareat, an orationem Dominicam, salutationem Angelicam, symbolum Apostolorum, præcepta Decalogi, & Ecclesiæ sciat.

XXXIV. Nec enim desunt, qui cum inutilia, & noxia multa probè norint, hæc tamen scitu necessaria maximo suo periculo ignorent. Atq; hi pro tēporis ratione breuiter de præcipuis fidei capitibus instructi serioque admoniti, vt ea primo quoq; tempore discant, si postea eorum penitus ignari redeant non sunt audiendi.

XXXV. Sed & illud studiosè videndum, an pœnitens debitam in sceleribus in memoriam reuocandis diligentiam posuerit, firmumque vitæ in melius commutandę propositum conceperit. Quod cum aliunde, tum inde cognosci poterit, si propinquam peccandi occasionem à se remouerit, si iniuriam alijs verbo, factove datam compensauerit, acceptam ex animo remisit. Quæ nisi præstiterit, aut iam nunc præstare paratus sit, absolui non debet.

XXXVI. Vnde consequens est absolutionis beneficium rectè negari concubinarijs, & adulteris, quàm diu personas, quibuscum deliquerunt domi suæ retinent, detraкторibus, vsurarijs, & rem alienam iniuste detinentibus nisi illi famam & honorem, hi verò quæ iniuste possident veris Dominis restituerint, præsertim cum soluendo sunt, & aliàs id se facturos in confessione promiserunt; illis etiam, qui irā, odium, & rancorē aduersus proximū fouent,

neque vt in gratiam cum illo redeant, induci se patiuntur; Præterea Magis, Sortilegis, Lenonibus, nec non omnibus illicitas artes sectantibus, si ab illis abstinere recusent: Omnibus denique, quibus ad priora peccata reuerti, aut alia mortifera deinceps perpetrare est animus.

Confessarius quid cum imparatus agit.

XXXVII. Neque aliter accipiendi sunt, qui ita imparati ad confessionem veniunt, vt neque ipsi per se vltro, neque diu multumq; interrogati, peccatum vllum proferre possint. Hos enim confessarij dimittent, atque monebunt, vt diligentius conscientiam scrutentur, & consideratis temporibus, locis, personis, negotijs cum quibus, & in quibus versati sunt peccata, in memoriam reuocent, ac tunc demum reuertantur.

Confessarius quomodo se geret erga eos qui dimissi redituri non essent.

XXXVIII. Quod si verisimile sit demissos non redituros, tum habita temporis ratione informentur, & inducantur, vt non tantum de incognitis, & memoriam fugientibus peccatis ex animo doleant, sed etiam supinum istum conscientie neglectum, tanquam verum propriumque peccatum detestentur, & confiteantur. Quod si faciant & paratos se ostendant ad omnia delicta, si occurrerent, confitenda, absolutione donari poterunt.

Confessarius vt se habebit erga infirmos iam morituros.

XXXIX. Porro de infirmis alia est ratio. Siquidem hi si breuitate temporis ob imminentem iam mortem impediantur, quo minus omnia peccata recenseant aliquibus, iisdemque grauioribus enumeratis; absoluendi erunt.

XL. Eodem planè beneficio donandi sunt ægroti, qui cum verbis non possunt, nutibus alijsve signis conscientie

sue

suæ vulnera modo, quo possunt manifestant, & absolutionem à peccatis se petere innuunt.

XLII. Et quoniam aliquando accidit, ut ad infirmum sacerdos vocatus, eum omnium sensuum usu destitutum inueniat, hinc à circumstantibus requiret, num propositum confitendi habuerit. Quod habuisse affirmantibus non est, cur absolutionis sacramentalis beneficium illi denegetur, præsertim sub conditione tacita, vel expressa, si videlicet eiusmodi propositum sit sufficiens materia.

*Chapeauille
tract. de sa-
cram. tēpore
pestis mini-
strandis c. 3.
qu. 10. 11. 12.*

XLIII. Meminisse & Pastores debent, non statim pœnitentem esse reiiciendum, si exigua aut nulla contritionis præ se ferat signa, sed ad eam pro virili adiuuandum, illa in medium proponat, quæ ad intimum de peccatis dolorem, excitandum maximè videbuntur oportuna. Talia sunt, quòd peccata sunt contra iustitiam, contra diuinæ maiestatis bonitatem, reuerentiam, honorem, debitamque obedientiam, quod illius beneuolentiam à nobis alienent, sempiterna felicitate peccatorem priuent, & perpetuis cruciatibus macerandum addicant.

*Confessarius
quomodo tra-
ctabit con-
fidentes pa-
rum con-
tritos.*

XLIII. Peracta confessione, & pœnitente rectè disposito, priusquam impendatur absolutio, satisfactio salutaris est iniungenda, quæ & criminum qualitati, & pœnitentium facultati respondeat, ne si fortè leuissima quædam opera pro grauissimis delictis irrogentur confessarij alienorum peccatorum participes efficiantur.

*Satisfactio
qualis pœ-
nitenti per
confessariū
iniungenda.
Conc. Trid.
sess. 14. de
pœn. cap. 8.*

XLIV. Vbi illud prouidendū, ut pœnitentia, quæ imponitur, nō sit tantum ad nouæ vitæ custodiā, & infirmitatis medicinā; sed etiā præteritorū criminū vindictā & punitio-

nem.

Mat. 16. &
18. Ioan. 20.

nem. Meminisse enim sacerdotes debent, clauces sibi à Christo esse concessas non tantum ad soluendum, verum etiam ad ligandum.

Pœnitentis
ad satisfac-
tionem
perficiendâ
obligatio.

XLV. Ex quo efficitur Pœnitentem ad satisfactionem sibi sacerdotis arbitrio rationabiliter iniunctam acceptandam & perficiendam obligari. Vt verò promptius id faciat, profuerit illi significare, quæ pœnæ olim, quibusdam delictis, ex canonum, qui pœnitentiales appellantur, præscripto fuerint constitutæ. Hinc enim cum criminum suorum quantitatem propiùs agnouerit, in pœnitentia recipienda implendaque minus erit difficilis.

XLVI. Quòd si istis ritè propositis nihilominus tergiuerfetur, infirmitati eius, quoad fieri potest, confessarius se attemperet.

Quæ pœ-
nitentiæ nõ
iniungẽde
à confess.

XLVII. Quẽadmodum autẽ nõ est iniungẽda pœnitentiã incõmoda pœnitenti, aut quæ tertio præiudiciũ adferat; ita nunquam pro peccato occulto publica imponi debet.

De satisfa-
ctione mo-
uentium.

XLVIII. In mortis articulo constitutis potius est indicãda, quàm indicenda satisfactiõis pœna, monendiq; sunt, vt si conualuerint eam sedulò perficiant, sin è vita decesserint, amicorum precibus atque elemosynis redimendam committant. Hoc enim casu per alium impleri potest.

Opera sa-
tisfactoria
quomodo
perficienda

XLIX. Docendi sunt insuper fideles, vt pœnitentiam in charitate perficiant. Quanquã enim si aliter fiat, nec nouũ peccatum committatur, nec satisfactio persoluta necessariò sit repetenda; opera tamen, quæ ab existentibus in affectu mortalis peccati fiunt, non sunt satisfactoria, neque accedente postea charitate viuificantur.

L. Cùm

LA. Cùm autem puritati & tranquillitati conscientiarum modis omnibus consulendum sit, caueant etiam atque etiam confessarij, ne quemquam ad perpetuo ipsis confitendum inducant, & obstringant, aut ad id faciendum sua sponte paratum admittant. Quin potius sibi commissis facultatem alteri confitendi petentibus eam haud grauatè concedant.

Cautio cō-
fessarijs
obseruāda.

LI. Absolutioni à peccatis semper absolutio ab excōmuni-
catione præmitti debet, quando quidem omnis excōmuni-
catio arcet à participatione sacramentorum.

Absolutio-
ni à pecca-
tis absolu-
tio ab ex-
cōmuni-
catione præ-
mittenda.

LII. Ab excommunicatione minore (quæ incurritur cum quis participat cum notorio clerici percussore aut cum nominatim excommunicato) absoluere potest omnis sacerdos, qui confessiones audiendi potestatem habet.

Ab excom-
municatio-
ne qui ab-
soluere
possint, qui
non.

LIII. Idem de maiore excommunicatione iudicium est, quando nemini est reseruata. Quod si reseruata sit, tum penes illum, cui est reseruata, eiusq; superiorè aut etiam successorem relaxandi facultas residet. Ad hunc igitur pœnitens pro absolutione est remittendus, aut ab eo sacerdote quo pœnitentè audiuit, potestas absoluendi impetranda.

De casib. re-
seruatis.

LIV. Nec aliter de grauioribus delictis sentiendum quorum absolutionem sibi S. Pontifex aut Episcopi iustissimis de causis reseruarunt.

LV. Episcopales casus hi sunt Homicidium, Sacrilegium, Incendium Ecclesiæ deliberata voluntate procuratum, Sodomia, Stuprum, Raptus virginum, Incestus cum consanguineis aut sanctimonialibus, Iniectio manuum violenta in parentes, Sortilegia, Veneficia, Periurium manifestum,

Casus Epi-
scopo re-
seruati.
Sta. Sifridi
c. 8. pag. 42.

K

nifestum,

nifestum, violatio fidei & votorum, Simonia, Hæresis, Apostasia, Blasphemiam magnam serioque prolata.

Casuum
Episcopali-
um mo-
deratio.

LVI. In propositis modò casibus moderatio Concilij Prouincialis sub Hermanno, & Synodi Diocesane anno 1598. celebratae obseruanda, vt si occulti sint quilibet sacerdos legitimè vocatus & institutus in foro conscientie absoluerè possit.

Casus S.
Pontifici
reſeruati.

LVII. Casus S. Pontifici reſeruatos diligens confessorius apud Nauarrum in Enchiridio Confessoriorum, & Binsfeldium in Theologia Pastoralis prolixè perspicueque inueniet.

Concil. Trid.
ſeſſ. 24. cap.
6.

LVIII. Atqui hi cum occulti sunt ex concessione Concilij Tridentini Episcopales fiunt. Liceat, aiunt Patres, Episcopis in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex delicto occulto venientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & ex certis alijs ad forum contentiosum deductis dispensare, & in quibuscunq; casibus ſedi Apostolicæ reſeruatis delinquentes quoscunq; sibi subditos in Diocesi sua per seipſos, aut per Vicarium ad id specialem deputandum in foro conscientie gratis absoluerè imposita poenitentia salutari.

De his qui
ad absolu-
tionem Ro-
mæ peten-
dam non
obligantur

LIX. Nec in publicis seu notorijs omnes Romam pro absolute impetranda ablegandi sunt. Excipiuntur siquidè ab eo onere impuberes masculi, quod necdum ratio in ijs satis valeat, Monachi & Regulares, quia sui iuris non sunt; foeminae tum ob sexus imbecillitatem, tum quod in virorum sint potestate; viduae iuniores, ac puellae ob incontinentiae periculum; senes & valetudinarij, quod itineris laboribus perferendis

ferendis impares sint; nobiles delicati ac potentes eandem ob causam; pauperes, ac præsertim matrimonio illigati, ne eodem vxores, & liberi ob diuturnam absentiam medicitatis, & peccati periculū incurrant; Omnes deniq; qui iustū, & prudētis viri arbitrio sufficiens habent impedimentum, quo minus sedem Apostolicā pro absolutione adeāt. Hi ad Episcopum, illiusve Vicarium aut Pœnitentiarium mittendi sunt, à quibus absolui possunt, & debent.

LX. Quibus hæreticos per pœnitentiam reconciliandi concessa est potestas, non antè absolutionis beneficium ijs impendent, quàm hæresim abiurauerint, & professionem fidei præstiterint, nec non sanctè iurauerint, se nunquam ad eam redituros.

De absolutione hæreticorum.

LXI. Atque hi si in sacris sunt constituti, quomodo irregularitatem incurrerunt, moneri debent, vt dispensationem super hac obtineant, antequam munia suorum ordinum obeant.

LXII. Pœnitens postquam est absolutus hortandus est, vt pro tanto tamque singulari beneficio Deo Opt. Max. perpetuò gratias agat, vitā deinceps sanctiùs instituat, peccatum, eiusq; occasiones sedulò fugiat, propositū non peccandi sepius renouet, in pijs actionib⁹ iugiter se exerceat, tentationes fortiter toleret, atq; vincat, demū in pace recedat.

Confessarius quorū pœnitentem post confessionem monebit.

1.
2.
3.
4. 5.
6. 7.

LXIII. In votis commutandis, quod Iubilæi tempore approbatis confessarijs concedi solet, diligenter videndum sint né in bulla certa opera expressa in quæ commutari debeant. Si sunt, in hæc ipsa, & non alia pro sacerdotis arbitrio commutentur: Sin minùs; tum spectata

De votorū commutatione.

vouentis qualitate & expensis, quas pro voto persoluendo facturus erat, æstimatis, in alia, si non maiora, saltem paria pietatis opera conuertantur.

Auctores
qui de sa-
cræ pœ-
nitentiæ
legendi.

LXIV. Cetera, quæ tum ad confessionem ipsam, tum varios conscientiæ casus, itemq; censuras Ecclesiasticas pertinent, cognoscent Pastores & Pœnitentiarij cùm ex alijs antiquioribus auctoribus, tum ex Manuali Confessorum Martini Doctoris Nauarri, Directorio Reuerendi P. Ioannis Polanci, summa de instructione sacerdotis Reuerendissimi Cardinalis Francisci Toleti. Theologia Pastoralis Binsfeldij Suffraganei Treuirensis, &c.

Oratio absolutioni præmittenda.

Misereatur tui omnipotens Deus, & dimissis omnibus peccatis tuis perducatur te in vitam æternam.

Absolutionis modus & forma.

Dominus noster Iesus Christus, qui est summus Pontifex absoluat te, & ego auctoritate mihi licet indigno ab eo concessa, absoluo te primùm à vinculo excommunicationis in quantum possum, & indiges. Deinde eadem auctoritate: Ego te absoluo ab omnibus peccatis tuis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Posteriora hæc verba formam absolutionis continent, quæ sunt ita simpliciter sine vlla vel conditione, vel verborum

rum

rum superfluum adiectione proferenda. Priora ad absolutionem ab excommunicatione, quam supra documento L. I. præmittendam diximus, pertinent, suntque ita generatim efferenda sine restrictione ad hanc aut illam excommunicationis formam.

Oratio absolutioni subiungenda.

Pafsio Domini nostri Iesu Christi, & merita sacratissimæ Virginis Mariæ, & omnium Sanctorum, quidquid boni egeris, & mali patienter sustinueris cedant tibi in remissionem peccatorum, in augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ, Amen.

Modus absoluendi tempore Iubilæi, quando datur facultas absoluendi à censuris.

Miseriatur tui omnipotens Deus, &c. Deus noster Iesus Christus, &c. vt supra. Et ego auctoritate mihi ab eo concessa, & ex commissione Apostolica absoluo te ab omni vinculo excommunicationis, & ab omnibus Ecclesiasticis censuris, si quas incurristi, & restituo te sacramentis Ecclesiæ, & fidelium. Deinde eadem auctoritate te absoluo ab omnibus peccatis tuis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S.

NOTATIO.

Nouerint hîc confessarij, quod quando in bullis Pontificijs

tificijs datur facultas absoluendi ab omnibus censuris, sed nihil idcirco posse in causis irregularitatis, nisi id quoque specialiter expressum & permissum eis fuerit.

*Modus absoluendi à maiore excommunicatione
in foro conscientiaë.*

E Go facultate mihi cōcessa absoluo te à vinculo excommunicationis maioris quam incurristi (*hic exprimaturs causa, ob quam est excommunicatus*) & restituo te sacramentis Ecclesie & communioni fidelium in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Quod si plures sunt causæ ob quas est quispiam excommunicatus omnes in absolute sunt exprimendæ, alioquin à solis expressis censetur absolutus.

Atque hic Sacerdos eorum meminisse debet, quæ supra numero XXVI. obseruanda diximus circa eum, qui in articulo mortis est constitutus, & ad instantiam alicuius excommunicatus.

*Modus absoluendi ab excommunicatione maiore
in foro externo, cum à iudice sacerdoti potestas
eam impendendi conceditur.*

1. Vt ea potestate rectè vtatur, primùm excommunicato iniungat, vt deinceps legibus Ecclesie & superiorū decretis obtemperet. Deinde in genua procumbere iusso, testibusque, si opus est, adhibitis Psalmum, Miserere, aut alium ex poenitentialibus recitet: quo finito, subiungat.
- 2.

Kyrielei-

De Sacramento Poenitentia. 79

Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison.

Pater noster, &c.

Et ne nos inducas in tentationem.

Sed libera nos à malo.

Verf. Nihil proficiat inimicus in eo.

Resp. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.

Verf. Esto ei Domine turris fortitudinis.

Resp. A facie inimici.

Verf. Domine exaudi orationem meam.

Resp. Et clamor meus ad te veniat.

Oremus.

DEus, cui proprium est misereri semper, & parcere, suscipe deprecationem nostram, vt hunc famulum tuum, quem excommunicationis catena constrinxit, miseratio tuæ pietatis clementer absoluat. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

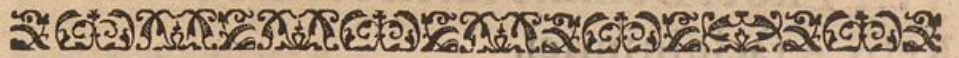
Quibus ita præmissis subiungat formam absolutionis ab excommunicatione proximè antegressam.

Forma dispensandi super irregularitate.

Qui

Qui facultatem habet irregularitatem alicui adimendi, non absoluendi, sed dispensandi verbo utetur hoc modo:

Ex commissione mihi facta dispenso tecum super irregularitate, vel irregularitatibus, quã vel quas, hac aut illa de causa cõtraxisti (**quando dubium est vtendum conditione, si contraxisti**) & habilito te executioni ordinum & officiorum tuorum in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

DE SACRAMENTO E V C H A R I S T I Æ

Instructio.

I.

SS. Eucharistiæ dignitas, & quæ de ea tractanda.

Vcharistiæ sacramentum, vt inter omnia mysteria à Christo instituta principem locum obtinere extra controuersiam est; ita dubitari non potest, quin summa pietate atque religione confici, sumi, administrari, custodiri, atq; cum opus est, ad infirmos portari debeat.

Euch. materia.

- II. Duplex est huius sacramenti materia: altera, panis ex tritico confectus, idemque azymus, seu fermenti expers:
- 1.
 2. altera, vinum ex vitis fructu expressum, modicum aquæ permistum habens.

III. Quan-

III. **Q**uanquam autem sacramenti essentia constabit, si De pane fermentato, & aqua non admixta. aut panis fermentatus accipiatur, aut vinum purum, aqua prætermissa, consecretur; tamen mortiferi peccati reatum nō effugient, quicumq; sacerdotes id facere præsumpserint.

IV. **I**n aqua vino adhibenda diligenter sacerdotibus animaduertendum est, vt modicam infundant, ita vt longè sit De aquæ cum vino mixtione. Lib. 3. decretal. tit. de Miss celeb. cap. Perniciosus. plus vini, quàm aquæ, propterea quod hæc in vinum conuerti debeat. Forma cōsecrationis Euchar.

V. **F**orma consecrationis panis est. Hoc enim est corpus meum. Consecrationis vini autem. Hic est enim calix sanguinis mei noui & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

VI. **D**e effectu ac multiplici fructu huius tremendi mysterij ita loquuntur Patres Tridentini. Sumi autem voluit Effectus Eucharistiæ sumptæ. Conci. Trid. sess. 13. c. 2. (Christus) hoc sacramentum tanquam spirituales animarum cibum, quo alantur & confortentur viuentes vitæ illius, qui dixit: Qui manducat me, & ipse viuet propter me. Et tanquam antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præseruemur. Pignus prætereà id esse voluit futuræ nostræ gloriæ, & perpetuæ felicitatis: adeoq; symbolum vnus illius corporis, cuius ipse caput existit cuiq; nos tanquam membra arctissima fidei, spei & charitatis connexionem astrictos esse voluit, vt id ipsum omnes diceremus, & nec essent in nobis schismata.

VII. **M**inister porro huius sacramenti conficiendi solus sacerdos est, ritu Catholico ordinatus, neque aliter vnquam Minister Eucharistiæ consecrandæ & ad ministrandæ

L

quam

quam in Ecclesia Dei doctum vel creditum fuit. Admini-
strandam verò similiter sacerdos, licet non omnis, sed is solum,
cui id vel ex officio incumbit, vel ex commissione manda-
tum, aut privilegio indultum est.

IX. Quapropter extra culpam non sunt tñ fideles ipsi,
qui necessitate nulla urgente à quibusvis sacerdotibus cõ-
munionem accipiunt; tum sacerdotes, qui nullo delectu
habito tam alienis, quam suis subditis eam porrigunt, nisi
aut licentiam à proprio sacerdote habeant, aut id quod fa-
ciunt, eum gratum ratumque habere credant.

Ministri
sacrificiis,
& admini-
strandis
Euch. qua-
litas.

IX. Sacerdos qui in peccato mortifero sine confessione,
cum confessarius haberi potest, alias contritione prævia,
augustissimum Eucharistiæ sacramentum fidelibus admi-
strat aut consecrat, peccat.

Hostiæ cõ-
secrandæ
quales,
quot, &
quomodo
collocan-
dæ ac con-
secrandæ.

X. Hostiæ pro communicantibus consecrandæ sint re-
centes & integræ, nec non eorum qui communicaturi
sunt numerum paululum excedant, præsertim si eo loco
sacerdos celebret, in quo sacramentum asservari solet.

XI. Eadem in corporali candido, vel vasculo in eum v-
sum præparato ita collocentur, & ad calicem accommo-
dentur, vt eadem cruce calicem & particulas signare pos-
sit intentioque tam ad has, quam ad eam, quam manu te-
net referatur.

XII. Quod si cõsecratione facta hostiæ consecratæ cære-
monias Missæ impediunt, poterit eas vsq; ad cõmunionem
paululum remouere, eaq; peracta, rursus in medio altari col-
locare, vel in tabernaculum deferre, si cõmuniõ in aliud
tẽpus differenda sit ac postea cõsuetudo m re digitos abluere.

XIII. Quam-

XIII. Quamdiu sacratæ particulæ in altari sunt, tamdiu vnus atque alter cæreus in altari ardere debent. Similiter quando populo impertiendæ erunt.

DE SVMPPTIONE EVCHARISTIÆ, & digna ad eam præparatione itemque suscipientibus.

I.

Eminerint Pastores suarum partium esse fideles crebrò & diligenter adhortari, vt cum frequenter alias per totum annum, tum in festo Paschæ diuinissimum Eucharistiæ sacramentum ex Concilij generalis decreto deuotè & reuerenter suscipiant, nisi & ingressu Ecclesiæ prohiberi & Ecclesiastica sepultura priuari velint. Paschæ autem nomine hîc intelligitur tempus illud, quod Dominica Palmarum, & ea, quæ in Albis dicitur, circumscriptum est.

De cõmunionis frequenti, & ea quæ in festo Paschæ.

Concil. Lateran. sub Innoc. III. cap. 21.

Extravag. Eugen. IV.

II. Nec ab officio suo alienum facient, si ex Patrum, & Conc. Triden. sententia doceant, tres esse huius sacramenti percipiendi modos. Primò sacramentaliter duntaxat sumitur, à peccatoribus nimirum, qui sine debita præparatione illud suscipiunt, proindeque fructus omnis spiritualis expertes manent, nec nõ exitium sibi acquirunt. Secundò spiritualiter tantû, quo pacto sumunt illi, qui voto proposito illû panẽ edẽtes fide viua, quæ per dilectionẽ operatur, fructû eius & vtilitatẽ sentiunt. Tertiò demum sacramentaliter simul & spiritualiter; atque hoc modo percipiunt,

Modi percipiendi Eucharistiæ. Concil. Trid. sess. 3. cap. 8.

1.

2.

3.

L 2

qui

qui debita præparatione adhibita vestemque nuptialem induiti ad cœlestem hanc mēsam accedunt, ideoq; amplifimos fructus supra num. VI. enumeratos ex ea decerpunt.

De digna
ad Euchar.
sumendam
præparati-
one.

Conci. Trid.
sess. 13. decr.
de Euchar.
sacram. cap.
1. c. 5.

1. Fides ne-
cessaria in
sumente.

2. Charitas
proximi &
consciētæ
pūritas.
Concil. Trid.
sess. 13. c. 7.

3. Ieiuni sint
communi-
caturi.

De consecr.
d. 2. cap. li-
quido.

Continen-
tes erunt
communi-
cantes.

De consecr.
d. 2. c. Omnis
legit.

III. Digna autem ad Eucharistiam sumendam ratio hoc in primis requirit, vt certò credant fideles, post panis & vini consecrationem, in ea Dominum nostrum Iesum Christum verum Deum atq; hominem, verè & realiter, & substantialiter contineri, sub specie illarū rerum sensibilium, proindeque patriæ cultum, qui vero Deo debetur, huic sanctissimo sacramento exhibeant.

IV. Postulat deinde, vt pacem cum proximis habeant, eosque verè, & ex animo diligant; vt conscientiam ab omni mortifero peccato sacramentali confessione expiatam adferant, neq; putent sufficere, quòd contriti sibi videantur, quando confessarij copiam habere possunt.

V. Ab hominibus sanis, atque valentibus Ecclesia requirit, vt ieiuni accedant, hoc est, à duodecima noctis, vsque ad tempus illud quo sunt communicaturi nihil comederint, aut biberint, siue vigilando siue dormiendo noctem traduxerint.

VI. Neq; tamen communionem impedit, si quid fortè aquæ inter lauandum in stomachū defluerit, cum id præter voluntatem eius, qui communicaturus est, acciderit.

VII. Exigit tanti sacramenti dignitas, vt coniugati dies aliquot à concubitu vxorum abstineant, idq; exemplo Dauidis, qui cum panes propositionis à sacerdote accepturus esset, purum se, & pueros ab vxorum consuetudine tres ipsos dies esse, professus est.

VIII. Præ-

VIII. Præterea requirit, vt fideles accedant ore frigida, proluto, vestitu, gestu, incessu honesto, modestoque armis positis, genibus flexis, oculis animoque in augustissimum sacramentum intentis, manibus ante pectus iunctis, ore aperto, lingua denique supra infimos dentes modicum extensa, ne sacra hostia labijs, dentibusque prematur, aut sub lingua remaneat.

De habitu
gestibus,
&c. com-
munican-
tium.

IX. Et quoniam Christus in huius sacramenti sumptione sui nos memoriam colere præcepit, suamque mortem, annunciare; salubriter à maioribus introductum est, vt nemo, nisi sacro prius audito, ad Angelorum hunc cibum capiendum progrediatur.

De Missa
ante sum-
ptionem
audienda.
Luc. 22.
1. Cor. 13.

X. Ex quibus perspicuum euadit pueros, qui propter ætatis imbecillitatem nondum vsum rationis habent, præcepto communicandi nõ teneri. Nam hi neque sacram Eucharistiã, à communi & prophano pane discernere, neque ad eam percipiendam pietatẽ animi, & religionem adferre possunt. Qui autem annos discretionis attigerunt, quod ab anno decimo, vsque ad duodecimum plus minus accidere solet, atque tum de fide huius sacramenti necnon communicandi modo satis instructi, Pastorum iudicio, videbuntur, non est cur à communione arceantur.

De puero-
rum com-
munione.

Catech. Ro-
man. de Eu-
char. sacr.
cap. 11.

XI. Amentibus etiam qui à natiuitate tales sunt, minimè sacramentũ dare cõuenit. Illis verò qui alioquin in mentis potestate fuerunt, atque tum piã atque religiosã animi voluntatẽ præ se tulerunt, licebit in fine vitæ ex Carthaginensis Concilij decreto, Eucharistiã porrigere: modo vomitionis omnisque irreuerentiæ periculum absit.

De Amentium
com-
munione.
Ibidem.

Concil. Car-
thag. IV.
cap. 76.

Peccatores
publici à
comm. re-
pellendi.
De consecr.
d. 2. can. Pro
dilatatione.
Peccatum
manifestū
quod.

XII. Manifesti atq; publici peccatores à communione tamdiu repellendi sunt, etiam si publicè cū alijs petant, donec publicā pœnitentiā egerint, aut populo notam. Porro manifestum peccatū dicitur, quod tale est, aut per sententiam in iure latam, aut confessionē propriam factam in iudicio, aut cum ex euidentiā rei tam est publicum, vt nulla tergiuersatione negari poterit. Tale est peccatum lenonum, meretricum, concubinariorum concubinas domi alentium, & liberos ex ijs suscitantium, &c.

De cōmu-
nitione pec-
catorum
occultorū.

XIII. At occultis peccatoribus, aut de crimine aliquo suspectis siue infamatis quidem, sed nondum trium iam dīctorum modorum aliquo notarijs cum alijs publicè synaxin petentibus negari non debet. Monendi tantum sunt in genere communicaturi, vt quicumque mortalis peccati sibi conscijs sunt à sacra communione abstineant, ne, vt Paulus loquitur, iudicium sibi manducent.

De cōmu-
nitione ob-
fessorum,
&c.

XIV. Dæmoniacy, leprosi, aut alio fœdo morbo affecti non est cur à cœlesti hac alimonia prohibeantur, si eam, quam debent, præparationem adhibuisse putentur.

Catech. Ro-
man. de eu-
char. sacra-
cap. 11.

De cōmu-
nitione ad
mortem
damnato-
rum, sta-
tuic Pius V.
in motu
proprio.
Sacramen-
tū Eucha-
ristiæ ab
hereticis &
schismaticis
nō acci-
piendum.

XV. Quin & facinorosis extremo supplicio afficiendis administrandum hoc est viaticum, idque pridie eius diei, quo capitalem subituri sunt sententiam aut minimum quinq; horis ante supplicij momentum.

XVI. Qui Christiani ab hæreticis aut schismaticis etiam in extrema necessitate Eucharistiam accipere non verentur, sacrilegi sunt, eorumque socios se profitentur, quibus cum in vnitatis Christianæ symbolo communicant.

Eodem loco habendi sunt, qui profanis hæreticorum,

men-

mensis, & Christi altaribus vicissim seruire & communi-
care non reformidant, immemores illius Pauli: Non po-
testis mensæ Domini participes esse & dæmoniorum. 1. Cor. 10.

ORDO ADMINISTRANDI
populo Eucharistiam.

I.

Acerdos præcelsus hoc sacramentum ad-
ministraturus vestib⁹ sacris, si quidem ipse
celebrarit, alias stola seu orario, & super-
pelliceo indutus, cæreisq; , vt supra dictum
est, accēsis primum fideles ad fidem, & de-
uotionem tanti sacramenti excitet. Dein-

de ingenua nixos hortetur, vt confessionem generalē vna
cum ministro dicant; tum orationē Dominicā subiungāt.
Interea tēporis generalē absolutionē his verbis pronūciet.

Misereatur vestri omnipotens Deus, & dimif-
sis peccatis vestris perducatur vos in vitam æter-
nam, Amen. **Oremus.**

Indulgentiam absolutionem & remissio-
nem, vt supra.

II. Mox conuersus ad altare, postquā prono corpore sacra-
mentū adorauit, calicē pyxidemve sinistra manu accipiat
dextra verò particulā sacratam vnā supra calicem paululū
cleuatā populo adorandam ostēdat verbis istis ter repetitis.

Domine nō sū dignus, vt intres sub tectū meū,
sed tātūm dic verbo, & sanabitur anima mea.

Dehinc

Dehinc à læua incipiens venerabile sacramentum distribuatur singulos cruce eodem signando dicendoque
Corpus Domini nostri Iesu Christi ✠ custodiat animam tuam in vitam æternam, Amen.
 Pax ✠ tecum.

III. Diligenter verò hîc sacerdoti prouidendum est, ne sacramentum vlla ratione in terram decidat. Quod ita quidem assequetur, si in communicantium ora sacras hostias cautè mittat, nec ante manum retrahat, quàm sumptas videat: si eorundem mento mundum linteû substernat; aut, vbi id fieri nequit, duo ministri mappam ante sacerdotem sub vase sacramenti extensam teneant, supra quam communicantes ora porrigant, si denique pollicis atque indicis summitates nunquam nisi supra pyxidem aut calicem disiungat, easdemque quoties in orbem redierit supra eandem abstergat.

IV. Quod si istis studiosè obseruatis nihilominus casus iste accidat, tum hostiam sacram genibus flexis summa cum reuerentia tollet, & in vasculo reponet, locum autem sacramento tactum mundo purificatorio (sic linteolum vocant, quo calices extergi solent) purget, mox cultro terram seu tabulam, in quam ceciderat, radet, ramenta verò in sacrarium mittet.

V. Caueant etiam atque etiam Pastores, ne aut gratiam aut minis induci se patiantur, ad communionem vlli hominum cuiuscunque status aut conditionis sit, sub vtraque specie porrigendam. Hoc enim qui faciunt, contra generalium

ralium Conciliorum decreta, receptamq; populi Christiani consuetudinem grauissimè peccant, & deserta vnitatis Catholica Ecclesiæ ad castra schismaticorum transeunt.

VI. Nec leuius illi delinquere putandi sunt, qui iisdem causis permoti, vt vtramq; speciem poscentibus obsequi videantur, vinum non consecratum pro consecrato propinant: tum quia fictionem veritatis sacramento contrariam vsurpant; tum quia idololatriæ peccato communicantes exponunt, vt & illi qui ob causam quamcunque alicui particulam nõ consecratã pro cõsecrata administrant.

VII. Omnibus sacro epulo relictis sacerdos supra calicem aut pyxidem digitos abstergat, deinde puro vino abluat, idq; ipse sumat si celebrauit. Postea ante altare coram venerabili sacramento in genua procumbat, & sequentem Antiphonam cum versiculo, & collecta dicat:

O sacrum conuiuium in quo Christus sumitur, recolitur memoria passionis eius, mēs impletur gratia, & futurę glorię pignus datur.

Vers. Cibauit eos ex adipe frumenti.

Resp. Et de petra melle saturauit eos.

Oremus.

Deus qui nobis sub sacramēto mirabili passionis tuę memoriam reliquisti, tribue quęsum⁹, ita nos corporis & sanguinis tui sacra mysteria venerari, vt redemptionis tuę fructum iugiter in nobis sentiamus. Qui viuis & regnas Deus, &c.

M

VIII. Qua

VIII. Qua oratione finita ad altaris cornu (ne sacramen-
to terga vertat) se recipiat, eosque qui Christi corpus susce-
perunt, hortetur, ne statim è templo recedant, sed de tanto
munere Deo gratias agant, in oratione perseuerent, moref-
que & vitam eo pacto instituant, vt fructus, quos ex sacra-
mento perceperunt, perpetuo conseruent. Deinde tre-
mendo sacramento in manus reuerenter accepto, presenti
populo solennem benedictionem impertiat his verbis:

Benedictio Dei omnipotentis Patris, (hic
signum crucis sacra pyxide exprimat) ✠,
& Filij ✠, & Spiritus ✠ sancti, descendat su-
per vos, & maneat semper, Amen.

IX. Demum in tabernaculum ea, qua par est, reuerentia
lumine præeunte inferat.

DE CVSTODIA SACRA- menti Eucharistiæ.

I.

Eucharistia
pro infir-
mis asser-
uanda.
Concil. Trid.
sess. 13. c. 6.

Vod Patres Concilij Tridentini præcipiunt, vt sa-
lutaris, & necessarius mos sacrosanctæ Eucharis-
tiæ in vsum infirmorum asseruandæ à maioribus
accèptus retineatur, id sibi Parochi dictum putabunt, ac
diligenter obseruabunt, vt ne huius rei neglectu quisquam
fidelium sine viuifico viatico ex vita excedat.

Taberna-
culū quale
esse debeat
Concil. Pro-
vinc. anno
1556 part. 7.
cap. 16.

II. Tabernaculum, in quo Eucharistia custoditur, fir-
mum, mundum, & quàm potest fieri honorificentissimè
foris, & intus ornatum esse debet, nec non lampade per-
petuò ardente collustratum, vt existimationē tanto sacra-
mento

mento dignam conciliet, & populi prætereuntis deuotionem excitet.

III. Clauis tabernaculi non penes ædituum, sed Pastorem eiusq; Vicarium esse conuenit, vt ne qua sanctissimo sacramento iniuria irrogetur per homines superstitiosos.

Clauis tabernaculi custodia.

IV. Parochum cuius incuria id acciderit, canones tres menses ab officio suspendunt. Maiore verò poena afficiunt, si enormis sacramento iniuria illata inueniatur.

V. Vasa omnia, quibus vel ad ostendendum, vel ad deportandum, aut custodiendum sacramentum vtimur munda & nitida esse debent, eandemque aurea vel argentea, aut eburnea, nisi forte Ecclesiæ paupertas stannea permittat.

Vasa in quibus asseruatur Euchar. qualia esse debeant.

Stat. Sifridi pag. 40.

VI. De pyxide illud præterea obseruandum, vt operculum aptè illi respondeat, & fibula firmiter sit clausa, ne qua vermibus ingressus in eam pateat.

Pyxis qualis.

VII. Quod si ob neglectum illius aliqua particularum consecratarum à vermibus corrosa inueniatur, speciebus adhuc integris existentibus diligenter purganda, sumendaque erit, vermis autem viuus repertus supra patenam comburendus, & cineres sub altari condendi.

In diuersis casib. quid Parocho agendum. Stat. Sifridi pag. 40.

VIII. Idem faciendum cum hostia per vomitum reiecta, si citra horrorem & nauseam sumi nequeat. Auctor autem facti tam indigni pro personæ, & delicti qualitate poenitentia à sacris canonibus constituta puniendus erit.

IX. Et ne hostiæ pro infirmis in sacrario asseruatae temporis diuturnitate corrumpantur, post mensem aut

De hostijs, ne putrescant, renouandis.

Stat. Sifridi
pag. 41.

summum duos menses veteres à sacerdote hauſto ſacro calice ante ablutionem conſumantur, deinde nouæ recentefque in earum locum ſubſtituantur.

X. Quod ſi Paſtorum negligentia aliquę computruerint, non ſunt illæ communicantibus porrigendæ, ſed cum reliquijs tantisper in ſacrario reſeruandæ, donec Ordinarius, quid de ijs faciendum ſit, decreuerit.

DE INFIRMIS VISITANDIS, & ſalutari Eucharistiæ ſacramento muniendis.

Infirmorum
uifitando
rum necel-
ſitas.

Ametſi malignus ſpiritus omni tempore vitæ ſalutiq; mortalium infidiatur, nullum tamē eſt, quo maiore furore atq; conatu in noſtram perniciem incumbat, quam quo nobis ex hac vita migrandum eſſe videt. Neque enim ignorat mortem eſſe momentum à quo æternitas pendet. Quamobrem ſi vnquam aliàs, tum vel hoc maximè tempore Paſtorū eorundemq; Coadiutorum ergo ouiculas ſibi commiſſas charitas elucere debet, vt eas ſalutaribus ſacramentis, atque monitis contra infidiantis lupi rabiem inſtructas ad Chriſtum Paſtorum omnium principem tranſmittant.

Stat. Sifridi
c. 7 pag. 4.
Paſtores
quorū infir-
mum mo-
nere debēt

II. Quàm primùm igitur Paſtor reſciuerit ſuorū aliquem ex infirmitate decumbere non exſpectabit, donec vocetur ſed capta occasione illum pro officio adibit, de rebus ad ſalutem æternam cōſequendam pertinentibus ſuauius monabit, atq; hortabitur, vt omnē ſpem ſuam in Deo collocatā habeat, qui vt Pater amantiffimus vult, & vt omnipotēs poteſt

potest eū iuuare, vt morbi molestias non aliter quā paternā Dei visitationem leto animo suscipiat & patienter ferat, sibiq; persuadeat eum ad salutem suam pertinere. De rebus etiam suis dum ratio sensusq; vigent, per iustū atq; pium testamētum disponat, ne villā hæredibus litigandi occasionē post se relinquat, Credita deniq; atq; debita omnia & singula hæredib⁹ aut executorib⁹ clarè distincteq; patefaciat.

2.

3.

III. Et quoniam nemo quantumuis iustus sibi videatur sine poenitentia ex hoc mundo decedere debet, incertumq; sit, quò tandem infirmitas ista sit euasura omni studio in eam curam Parochus incumbet, vt infirmum ad veram poenitentia & integram peccatori suorum cōfessionē ceteraque sacramenta maturè percipienda inducat, ne ob horū defectū neglectūve anima fratris, pro quo Christ⁹ mortuus est, pereat. Ad eam verò rē hac, aut simili oratione vtetur.

Leber Freund / dieweil euch der Allmechtige Gott mit Leibs schwachheit Vätterlich heimgesucht / vñnd man nicht alle wissen kan / wohin diese Kranckheit ihren außschlag nemen werde / so istis rahtsamb das ihr euch vor allen Dingen in den willen des allerhöchsten ergebt / der Lebē vñnd todt in seinen händen hat / vñ von gantzem herzen zu ihm bekehrt / durch wahre Bus / rechte Xerwe / vollkommene Beicht vñnd Bekantnuß ewerer Sünden / vñ darauff folgende würdige Communion / vñ das jetzt ohn lengeren Verzug / dieweil ihr noch bey gutem Verstand gehōr vñ sprachē seyet / auch alle vorgeschribene Mittel in händē habt / euch mit Gott zu vereinigen / da zu dan̄ euch billich bewegen soll der Rath des Propheten. Esai. Isai. cap. 55. Suchet den Herrn dieweil man ihn finden mag / ruffet ihn an / dieweil er nahe ist / der gottlose verlasse seinen weg / vñ der vngerechte seine Anschläge vñ wēde sich widerumb zu dem Herrn / so wird er sich seiner erbarmen /

Psal. 94.

vnd zu vnserem Gott / dann er ist viel geneigt zu verzeihen / Item die trewe Warnung des Propheten Dauids : Heut / spricht er / wann ihr seine Stimme höret / so verhartet ewere Herzen nicht / der Herz siehet vor der Thür / vnd klopfet an / durch diese Kranckheit / so wil sich ja weniger nicht gebühren / dann daß ihr im auffthut / er rufft jekt / vñ was wil er dan daß ihr ihm gutwillig folgt & wollet ihr aber das nicht thun / sondern ewere Bekehrung zu Gott / auß Liebe dieses zeitlichen Lebens so lang verweilen / bis diese Mitteln euch abgeschnitten / vnd ihr durch den Todt hingenommen werd / so thut ihr fürwar ein gefehrliches scheiden. Dan

Eccles. 11.

wann der Baum felt / sagt der Weißman / er falle gegen Mittag / oder gegen Mitnacht / auff welcher Ort er felt / da wird er liegen / Wer dann mit Sünden verstrickt auß der Welt scheidet / der felt Gott allmechtig in sein Gericht / vnd ist verlohren / darumb daß er die heilsame Gnadenzeit ohn Buß fürüber gehen lassen. Derohalben folget meinem Raht / lieber Freund / vñ lasset euch nicht durch die Hoffnung eines lengern Lebens / die viel Menschē hat betrogē / auffhaltē / vereiniget euch mit Gott / ehe dan euch der Todt obereylet / vñ lasset die Sünden / die ihr in ewerm Gewissen findet allhie mit dē Blut Christi durchstreichen / vñ richtig machē / welches dann ohn zweiffel geschehen wird / wann ihr mit einem busfertigen Herzen ein vnderdeckte / lautere vollkommene Beicht thut / von allen Sünden / deren ihr euch nach fleißiger Vntersuchung im Gewissen schuldig findet / vnd darauff einen guten Vorsatz macht ewer Leben zu bessern.

Infirmo tempus ad memorizē recollectio nem cōcedendum.

In cōfessione ne agri ad quæ attendendum Parocho.

IV. Quod si infirmus non nihil tēporis concedi sibi postularēt, ad memoriā recolligendā, nec diuersū morbi vis exigeret, libēter id sacerdos cōcedet, seq; tēpore suo rediturū, atq; operam suam, tum in confessione excipiēda, tum in peccatis in memoriā reuocādis cōmodaturum promittet.

V. In ipsa porro confessione ad tria diligenter attendendū.

Num

Num rem teneat alienam restitutioni obnoxiam, Num publica illi cum aliquo inimicitia intercedat; Num denique famam alicuius læserit.

1.

2.

3.

De alieni
restitutio-
ne.

VI. Si alieni quippiam retinet, seriò admonendus est, ut id quàm primum restituat, neq; negotium tantopere ad salutem necessarium hæredibus committat, nisi fortè res sit dubia, quæ ipso viuento declarari non possit, hoc enim casu suffecerit testamento vel codicillo statuere, ut re declarata continuò restitutio fiat. Idem faciendum cum debitum certum quidem est & liquidum, sed in potestate infirmi non est statim reddere.

VII. Si inimicitiam publicam aduersus aliquem fouit aut etiamnum fouet, hortandus est, ut ex animo nõ solum ignoscat, verum etiam id se facere coram sacerdote & vicinis astantibus palam profiteatur. Secreta dissidia secretè sunt componenda: Monebit etiam ut ad veniam petendam mittat, si quempiam offendit.

De inimi-
citia publi-
ca vel se-
creta.

VIII. Quòd si famam alicuius læsit, & ad restituendam eam teneatur, diligenter curabit Sacerdos, ut eam quo potest modo, per se aut per alium verbo vel scripto restituat. Hæc ipsa si præstare recuset, ab absolutione, & aliorum sacramentorum administratione abstinendum.

De famæ
restitutio-
ne.

DE EVCHARISTIA AD INFIRMOS DEFERENDA NOTÆ QUÆDAM.

I. Sacerdos diuinissimum hoc sacramentum ad infirmum delaturus superpelliceo & stola indutus esse debet.

Sacerdotis
vestitus.

II. Sacerdoti custos aut alius vicem eius gerens similiter super-

Minister &
eius offi-
cium.

superpelliceo amictus adsit oporteat, vnà cum aqua benedicta ac rituali libro, qui & lumen præferat & campanulæ sonitu fideles cõuocet, tum ad præcellsum hoc sacramentũ adorandũ, tum ad infirmum precib. Deo cõmendandum.

III. Verũ luminis, tintinnabuli, vestiumq; clericaliũ vsus prætermitti potest, cùm est per loca aspera, & prædonibus infesta iter faciendum. Sunt eo casu non plures hostiæ sumenda, quàm infirmorum numerus postulet.

Quomodo
Euchar. ad
infirmos
deferenda.
Concil. Pro-
uincie Anno
1536. part. 7.
cap. 16.
Stat. Sifridi
e. pag. 41.

Comites &
obuij cum
defertur
sacra. vt se-
gerent.
Stat. Sifridi
ibidem.

Domestici
infirmi
quorum.

Quibus æ-
grotis Eu-
charistia
non exhi-
benda

IV. Pastores vt exemplo suo alios ad cultum, & veneratio- nem tanti sacramenti inuitet, honorificè illud ante pectus, cum omni reuerentia & timore gestent, à vana oculorũ iactatione, risu, fabulisq; abstineat, nudo capite, si cœli faueat clementia, incedant, obuium neminem saluent, psalmos verò poenitentiales aliaq; preces deuotè recitent.

V. Moneat in super per se vel per alios fideles, & imprimis ægroti vicinos, vt frequentes magnaq; cum fide & pietate maiorum more sacramentũ deducant atq; reducant, obuiũ genibus flexis, manib⁹ iunctis & capite inclinato reuerenter adorent, equites, vt ex equo descendant, ac illum, qui pro ipsorum salute è cœlo descendit, proni venerentur.

VI. Hortentur præterea ægroti domesticos, vt in cubiculo in quo decumbit mensam ponant, albo nitidoq; linteoftratam, & accenso careo illuminatam, in qua hierotheca Eucharistiæ honestè collocari possit.

VII. Ægrotis sensuum, atque rationis vsu destitutis vsque adeo, vt sacramentum agnoscere nequeant, porrigere minimè cõueniet. Quemadmodũ nec illis, qui citra vomitus periculum recipere non possunt. Vtrisq; suffecerit spiritaliter

taliter manducare, hoc est, Angelorum huic panem sibi ostensum, voto viuaque fide, quæ per dilectionem operatur sumere, atq; ita fructum eius ac vtilitatem consequi.

Concil. Trid. sess. 13. decret. de re-form. cap. 8.

VIII. Meminerit Parochus Eucharistiam nemini porrigendam, nisi per sacramentum poenitentiae reconciliato.

IX. E idem infirmo in eadem infirmitate communicare sæpius licet, quemadmodum & ijs, qui à festo Palchæ, in quo communicarunt statim in morbum incidunt, vtrique siquidem vtiliter petunt & accipiunt.

*Communi-
o in fir-
mo u fre-
quentate.*

**MODVS COMMUNI-
candi infirmum.**

Acerdos cum eo, qui præscriptus est modo, ad infirmum peruenerit dicat: **Verf.**

Pax huic domui. **Resp.** Et omnibus habitantibus in ea.

*Oratio sa-
cerdotis
ingressi ad
infirmum.*

I. M. ox reuerenter deponat hierothecam in menta ad eum vsu præparata accedensq; ad infirmum aspergat eum aqua benedicta, omnesque astantes cum his verbis.

Asperges me Domine hyssopo & mundabor lauabis, &c. **Deinde dicat:**

Verf. saluum fac seruum tuum (saluam fac ancillam tuam.)

Resp. Deus meus sperantem in te.

Verf. Mitte ei auxilium de sancto.

Resp. Et de Sion tuere eum (eam.)

N

Verf.

Verf. Nihil proficiat inimicus in eo (ea.)

Resp. Et fili⁹ iniquitatis nō apponat nocere ei.

Verf. Esto ei Domine turris fortitudinis.

Resp. A facie inimici.

Verf. Domine exaudi orationem meam.

Resp. Et clamor meus ad te veniat.

Verf. Dominus vobiscum.

Resp. Et cum Spiritu tuo.

Oremus.

DEus infirmitatis humanæ præsidium, auxiliij tui super famulum tuum (**famulam tuam**) ostende virtutem, vt ope misericordiæ tuæ adiutus (**adiuta**) Ecclesiæ tuæ sanctæ incolumis repræsentari mereatur. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

Interrogatio sacerdotis.

II. **P**ostea infirmum submissa voce interroget, num aliquid occurrat, quod confiteri velit, si affirmet, astantibus foras secedere iussis audiat & absoluat, & quidem ab omnibus peccatis & censuris, si in articulo mortis constitutus videatur, ijs obleruatis, (nisi vis morbi impediat) quæ supra de poenitiæ sacramento documento 25. & 26. præscripta fuerunt: sin neget, tum dicta generali confessione per ægrotum aut ministrum astantem, sacerdos astantes, vt pro infirmo orent hortetur, ipsi generalem absolutionem subiungat his verbis:

Confessio, absolutio, & oratio.

Miseretur tui omnipotens Deus, &c.

Indul-

Indulgentiam, absolutionem, &c. vt supra.

Oremus.

Dominus noster Iesus Christus, qui dixit discipulis suis, quæcunq; ligaueritis super terram erunt ligata & in cœlo, & quæcunq; solueritis super terram erunt soluta & in cœlo, de quorum numero quâuis nos indignos esse voluit, ipse te absoluat per ministerium nostrum ab omnibus peccatis tuis, quæ quouis modo cogitatione, locutione & operatione negligenter egisti, atq; à peccatorum nexibus absolutum (**absolutam**) perducere dignetur ad regna cœlorum, qui viuunt & regnat in secula seculi. Amen.

III. Absolutione præmissa Sacerdos sacram hostiam dextra supra pyxidem paululum eleuet, atque infirmum hac oratione compellat: **Exhibitio Eucharistiæ.** Credisne charissime frater, (**charissima soror**) sub specie panis verum Christi corpus, vnâ cum sanguine, anima, & diuinitate adeoq; totum Christum ex beatissima Virgine natum contineri? **quo affirmate se credere, mox Sacerdos.** Ergo flecte genua cordis tui, & Christum Iesum quem presentem esse credis cum Centurione Euangelico humiliter adora dicendo,

Domine non sum dignus, vt intres, &c

Quibus verbis tertio repetitis sacram communionem illi porrigat dicens:

N 2 Corpus

Corpus Domini nostri Iesu Christi custodiat animam tuam in vitam æternam, Amen.

IV. Deinde hierothecam aut pyxidem in mensa reponat, vino digitos abluat, idque infirmo sumendum præbeat, quo per eum hausto in genua coram augustissimo sacramento procumbat, atque hanc orationem subijciat.

Oratio sacerdotis data ægro communiore.

O sacrum conuiuium in quo Christus sumitur, recolitur memoria passionis eius, mēs impletur gratia, & future glorię pignus datur.

Verf. Panem cœli dedit illis.

Resp. Panem Angelorum manducauit homo.

Oremus.

Deus qui nobis sub sacramento mirabili passionis tuæ, &c. vt supra.

V. Quòd si post sumptam ablutionem Eucharistia adhuc palato adhæreat, rursus aliquid vini (**modo infirmi dispositio id ferat**) propinet, donec amoueat, & deglutiatur.

Admonitio post ægroti communionē faciēda.

VI. Quibus omnibus ad eum modum peractis, hortetur infirmum, vt pro tanto beneficio, Domino Deo ex animo gratias agat, vt animum à rebus fluxis & perituris abducat, eumq; ad contemplationem Dominicę passionis & cœlestium bonorum transferat, morbi molestias patienter toleret, ac demum extremæ vnctionis sacramentum, dum sensus adhuc sunt integri, administrari sibi procuret.

Benedictio ad extremū impēdēca.

VII. Qua exhortatiuncula finita, ac infirmo domesticis diligenter commendato, diuinissimo sacramento illi cæterisque

terisque astantibus cœlestem benedictionem impendat hac verborum forma.

Benedictio Dei omnipotentis Pa ✠ tris, & **Fi** ✠ lij, & Spiritus ✠ sancti, descendat super vos, & maneat semper, Amen.

QVID AGENDVM SACER-
doti post infirmi communionem.

I.

Postquam infirmus salutari viatico recreatus est, sacerdos eadem, qua ante dictum est, grauitate, modestia, & deuotione ad Ecclesiam reuertatur. Ecclesiam ingressus, & ante tabernaculū aut altare consistens præ-

Oratio pro
ægro po-
stulanda.

sentes hortetur, vt ægrotū suis apud Deum precibus sedulò iuuent, omniaque quæ ad corporis, & animi sanitatem pertinent, donari postulent, dicentes deuotè Pater nost. & Aue, &c.

II. Deinde indulgentias promulget, quas pro meriti sunt qui diuinissimū sacramētum honoris ergo deduxerunt, ac illi quidē qui sine lumine comitati sunt, centum; qui verò cum lumine ducentorū dierum indulgentiā sunt cōsecuti.

Indulgentiæ pro-
mulgandę.
Ex Bullis
Pauli 3. &
Gregorij 13.

III. Ad extremum benedictionem hierotheca Eucharistiæ præsentibus impertiat, eosdemque asperfos aqua benedicta in pace dimittat, & ciborium seu Pyxidem in Tabernaculo reuerenter deponat.

Benedictio
impertien-
da.

IV. Atque hic quidem modus in reditu seruandus cū vna aut plures hostiæ consecratæ supersunt, quæ solenni

Notatio.

N 3 ritu

ritu in Ecclesiam referantur. Quod ipsum, vt ita semper fiat, Pastores omni diligentia ac studio prouidebunt, ne si secus sit, in reditu inanem thecã populo cultu irreligioso adorandam exponant. Interim, quod si casu aliquo hostia sacra nulla sit reliqua, eò quod plures opinione sacratissimo corporis Dominici viatico fuerūt reficiendi: tunc sacerdos, populo præforibus præstolante, domum modestè abire iusso, & iam aliquamdiu à se dimisso, superpelliceum vnà cum stola exuat, Pyxidemq; sub veste occultatam sine luminè, (nisi aliud noctis tenebræ requirerent) & tintinnabuli sonitu in templum inferat, prout salubriter in statutis Archiepiscopi Wilhelmi fol. statut. Colon. 182. ordinatum est.

DE COMMVNIONE spiritali.

Voniam supra dictum est, non conuenire, vt infirmis vomitionis periculo obnoxijis, aut alio aliquo impedimẽto laborantibus, veluti gutturis inflatione aut simili, sacra hostia porrigatur, præsertim si eam reiecturi verisimiliter putentur, ne tamen saluberrimo huius suauissimi viatici fructu omninò destituantur, hortandi sunt, vt spiritaliter saltem communicent. Id verò facient, si quemadmodum Concilium loquitur, Angelorum hunc panem sibi ostensum voto viuæque fide, quæ per dilectionem operatur sumant, si Christum in augustissimo sacramento præsentè deuotè adorent, de illo piè cogitèt, incensumq; desiderium illū re ipsa percipiendi in animis suis excitèt.

Communi-
o spiri-
talis.

- 1.
- 2.
- 3.

DE EX-

DE EXTREMAE VNCTIONIS

Sacramento.

I.

SERVATOR humani generis Christus, quemadmodum Baptismi Sacramento aditum nobis ad veram vitam patefecit: sic etiam ut ex hac mortali migrantes expeditionem ad coelum viam haberemus, extremæ Vnctionis sacramentum instituit, insinuatum apud Euan-

Sacramentum extremæ Vnctionis cur institutum.

Marc. 6.
Iacob. 5.

gelistam, & per B. Apostolum Iacobum promulgatum ac commendatum dum scribit: Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit, dimittentur ei.

II. Quod quidem hoc nomine appellatur, vel quia datur agentibus in extremis, vel quod omnium sacramentorum, quas Christus Ecclesiæ suæ commendauit, vltima administranda sit. Siquidem primo vngimur Catechumeni, deinde baptizati, cum confirmamur, tertio, demum cum à vita egredimur hanc extremam recipimus vnctionem.

Vnctio extrema vnctio sic dicta.

1.

2.

3.

4.

Vnctiones sacræ quatuor.

III. De huius natura, fructibus, atq; coëremonijs frequenter fideles docedi sunt, ut ijs accuratè cognitis, nec non superstitiosis, quibus multi laborant, opinionibus euulsis, magna pietate & deuotione cum opus est, illud suscipiant.

Cur fideles de hoc sacramento docendi.

IV. Eius

Materia
sacram. ex-
tremæ Vn-
ctionis.

- IV.** Eius materia est oleum oliuarum ab Episcopo consecratum. Quæ materia aptissimè id significat, quod vi sacramenti interius in anima efficitur. Nam vt oleum ad mitigandos corporis dolores maximè proficit; ita huius sacramenti virtus animæ tristitiam ac dolorem minuit. Oleum præterea sanitatem restituit, hilaritatem adfert, & lumini tanquam pabulum præbet, tum ad recreandos defatigati corporis vires maximè est accommodatum. Quæ omnia, quid in ægroto diuina virtute per huius sacramenti administrationem efficiatur, declarant. Porro oleum istud Pastores singulis annis nouum procurare debent, nisi grauius peccare velint. Quo habito vetus comburatur. Defectus modo supra dicto pag. 3. §. 12. restaurandus est.

Oleum in-
firmorum
quotannis
renewan-
dum.

Forma ex-
tremæ vn-
ctionis.

V. Forma verò est solennis illa precatio quam sacerdos ad singulas vnctiones adhibet, cum ait: Per istam sanctam vnctionem, & per suam pijsimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid peccasti per visum, &c.

Minister
extrem.
vnctionis.

VI. Minister huius sacramenti est sacerdos B. Iacobo teste cap. 5. & quidem ex S. Ecclesiæ decreto proprius Pastor, qui iurisdictionem in ægrotum habet, siue alius sacerdos, cui ille sacramenti huius tribuendi potestatem fecerit. In extremæ tamen necessitatis casu etiam sacerdos, tametsi Pastor non sit, id potest administrare.

VII. Quamuis autem plures sacerdotes ad precandum adesse possint, vnus tamen idemque sit oportet, qui infirmum vngit, & formæ verba pronunciat.

VIII. A C

VIII. Ac in ministro iam dicto requiritur, vt non sit nominatim excommunicatus, vel ab officio suspensus. Potest tamen eiusmodi alteri non excommunicato muneris sui fungendi vices committere.

Ministri
qualitas.

IX. Religiosus hoc sacramentum sine impetrata à proprio Pastore licentia administrans excommunicationem incurrit, nisi illum aut ignorantia aut spes rati habitiois excuset. Æger tamen peccatum alieni ministri ignorans fructum sacramenti consequitur.

Religiosi
non sunt
ministri
extr. Vn-
ctionis.
De privileg.
cas. Reli-
giosus in Cle-
ment.

X. Effectus huius sacramenti præcipuus est, gratiam Spiritus sancti conferre, quæ animam à languore & infirmitate, quam ex peccatis contraxit, sanat, peccata non venialia modò, sed etiam mortalia quandoque remittit, quibus quis vel ob confessionem & communionem non ritè, ignoranter tamen peractam, obstrictus est; vel in quæ post illa sacramenta incidit quidem, sed ijs se teneri ignorat. Efficit etiam vt fidelium mentes anxietate, quam tum mortis imminenti cogitatio, tum scelerum præteritorum recordatio pariunt, liberentur, & pio sanctoq; gaudio repleantur. Vires præterea & arma subministrat, quibus Diaboli tum maximè in hominum perniciem incumbentis, vim & impetum frangere & illi fortiter repugnare possint. Nam ægroti animus erigitur diuinæ bonitatis spe, eaque confirmatus morbi incommoda omnia ipsamq; mortem fert leuiùs, ac dæmonis calcaneo insidiantis artificium, & calliditatem faciliùs eludit. Adhæc peccati poenas aut delet, aut saltem minuit. Denique corporis sanitatem, si profutura sit, restituit, qui secundarius huius sacramenti effectus est.

Effectus S.
extremæ
Vnctionis
B. Harm. de
sacra. extr.
Vnct. Tom.
2. cap. 8.

1.

2.

3.

4.

5.

O

Ex qui-

Ex quibus intelligunt Parochi quanto studio suis auditoribus hoc sacramentum commendare debeant, cum aliquando fieri possit, ut eius perceptione saluentur, qui alioquin damnandi erant.

Vnctio
extrema
quib. con-
ferenda.

XI. Sed huius tam excellentis gratiæ capaces non sunt, quos peccati mortiferi conscientia redarguit, ideoque seruanda est perpetua Ecclesiæ consuetudo, qua receptam est, ut ægroti nulli nisi per confessionem sacramentalem reconciliati & Eucharistiæ epulo refecti sacro oleo liniantur, modo tempus & infirmi conditio id permittant.

Quo tem-
pore extre-
ma Vnctio
danda.

XII. Eo potissimum tempore hæc cœlestis medicina porrigenda est, quò ita grauius decumbit infirmus, ut vitæ illi periculum imminere verisimiliter putetur, & quando in eo adhuc mens integra atque ratio viget. Nec enim dubitandum est ad vberiore sacramenti gratiam percipiendam plurimum valere, si administretur cum egrotus fidem & religiosam voluntatem adferre potest.

XIII. Vnde consequens est à peccato immunes non esse, qui illud tempus ægroti vngendi expectant, cum iam omni spe salutis amisâ vitæ & sensibus carere incipit.

Vnctio
extr. qui-
bus non
imperti-
enda.

XIV. Sequitur & illud hominibus sanis atque valentibus quantumuis magna vitæ periculum adeant, administrari non debere. Quales sunt facinorosi extremo supplicio iam nunc affiendi, periculosam nauigationem inituri, aut prælium; lethaliter vulnerati rectè & salubriter inunguntur.

XIV. Pueri quòd peccata nulla habeant, quorum reli-
quias

quias purgare fit opus ab huius sacramenti susceptione arcentur.

XV. Similiter amentes & furiosi, nisi interdum rationis usum habuerint, & sanæ mentis tempore piam animi significationem vnctionis huius recipiendæ dederint.

XVI. Ætas huic sacramento præfinita eadem quæ communioni, quibus igitur per ætatem communicare licet, ijdem etiam sacro hoc oleo inungi possunt. Vngendorū ætas.

XVII. Non omnes corporis partes vngendæ sunt; sed tantum sensuum exteriorum sedes, oculi propter visionem, aures propter auditum, nares propter odoratū, os propter gustum & locutionem, manuum palmæ tam sacerdotum quàm laicorū propter tactū, pedes propter gressum, Renū inunctio, quod de substantia non sit propter honestatē tam in viris, quàm in mulierib⁹ ferè omittitur, eorumque locopectus circa regionem cordis sacro oleo liniri solet. Corporis partes que vngendæ & quare. Molaxia Theolog. practi.

XVIII. Sed & vnica vnctione Sacramentum perfici potest, cum id magna necessitas aut contagio postulat, cum enim membro seu sensus organo vnctioni maximè exposito impenditur hoc modo: Per istam vnctionē indulgeat, &c. aut saltem ex sententia aliorum, quam tutiorem volunt, breui motu vno oculo, aure, nare, labio, manu inunctis dicatur: Per istas vnctiones indulg. vt infra notabitur. Vnct. extrema in necessitate.

XIX. Qui dictorum membrorum aliquo carent, in parte corporis illi propinqua vngendi sunt.

XX. Cum duo vni sensui à natura tributa sunt instrumenta, non antè tota forma est enuncianda, quàm vtrumque sacro oleo sit delibutum. Verba in inungendo quomodo pronuncianda.

De lepro-
sorum in-
unctione
quomodo
perficiēda

XXI. Quando leprosi aut alio contagioso morbo infecti vngendi sunt, etsi sacerdos heroicè fecerit, si omni posito timore diuina fretus gratia ægrum more vsitato inungat: posset tamen qui natura esset timidior ad euitandum periculum spatula in sacrum oleum intincta vnctionem perficere, eamque deinde cum stuppa, seu lino, quo pollicem & loca inuncta terfit in ignem projicere.

Quoties
ægroti
sint inun-
gendi.

XXII. Meminerit Pastor semel tantùm in vna eademque ægrotatione infirmum vngendum esse. Quoties postea sanitate reddita in morbum alium eundemve inciderit, toties eiuldem sacramenti subsidium ei adhibere poterit: Quin etiam si vnus idemque morbus sit diuturnus, vt hydropisis, febris longa, paralytis & similes, qui prius ægrum in graui mortis periculo constituat, postea verò ita vim suam remittat, vt homo censeatur esse extra mortis discrimen, non tamen profus à morbo liber, & in eo aliquandiu perduret, si necessitas, & periculum simile occurrat, sacramentum hoc iterari poterit, modo infirmitatis status per moram diuturnam ita interrumpatur, vt iudicio communi morbi distincti videantur.

XXIII. Preces, quæ sacræ Vnctioni secundum formam in hac Agenda præscriptam præmitti, & subiungi solent, nunquam omnes prætermittantur, nisi aliud aut necessitas, aut contagionis periculum suadeat. Quo casu peracta vnctione in Ecclesia, vel inter eundem ac redeundum absoluantur.

XXIV. Pastores, qui in sacramenti huius exhibitione sunt negligentes, lethalem culpam non effugiunt.

XXV. Etsi

XXV. Etsi autem illud non sit absolute necessarium ad salutem; tamen omittere ex contemptu, & nolle suscipere, quasi sacramentum non sit, nec ad salutem utile, damnabile esset & hæreticum. Qui verò ex aliqua negligentia omittit, licet id faciat citra salutis iacturam, tamen multis bonis, magnisque præsijs se priuat, vt ex ante dictis patet.

RITVS ET FORMA ADMINISTRANDI sacramentum extremæ Vnctionis.

I.

QVM ad ægrotum inungendum sacerdos vocatur, superpelliceo & stola amictus, vasculum sacri olei è sacrario assumet, & custode itidem superpelliceo induto cum lumine, aqua benedictâ & rituali libro comitante, eâ, quâ diuinorum mysteriorum dispensatorem decet, grauitate & reuerentia per plateas incedat, pias ad Deum preces, præsertim Psalms Pœnitentiales pro infirmo dicat, caput opertum habeat.

Modus quo sacerdos oleum sacrum ad ægrotantē deferet.

- 1.
- 2.
- 3.

II. Porro nemini vel in templo præsentem, vel in platea occurrentem, & in genua procumbentem, nec infirmo eiusque domesticis vasculo sacri olei benedicat, ne his cæremonijs inducta plebs imperita latriæ cultum, quæ soli Deo Optimo Ma-

Oleis. Vasculo nemo benedicendus, & quare.

O 3 mo Ma-

110 **Modus inungendi infirmos.**

mo Maximo debetur, materiæ huius sacramenti impendat, idque ne aliquando faciat, Pastores in concionibus occasione sese offerente monebunt.

Vicinis cū
quis inun-
gitur quid
agendum.

III. Decens etiam fuerit vt vicini sacerdotem è templo abeuntem redeuntemque deducant atque reducant, suisque deuotis precibus diuinæ misericordiæ ægrotum commendent.

Domesti-
cis cū quis
inungitur
quid agen-
dum.

IV. Habeant præterea domestici eius, qui ægrotat, in cubiculo, in quo decumbit mensam mundo linteo stratam, cum imagine crucifixi, accensâ candelâ, aquâ, sale, lino, seu stuppa.

Ingressus
in domū
infirmi.

**Ingressus domum infirmi seu cubiculum diuinam
precetur pacem dicendo:**

Sacerdos. Pax huic domui.

Minister. Et omnibus habitantibus in ea.

Psalms.

ECce quam bonum & iucundum habitare
fratres in vnum.

Sicut vnguentum in capite quod descendit
in barbam, barbam Aaron.

Quod descendit in oram vestimenti eius, sic
utros Hermon, qui descendit in montem
Sion.

Quoniam illis mandauit Dominus benedicti-
onem, & vitam vsque in sæculum.

Gloria Patri, & Filio, &c.

Antiph.

Antiphon.

Benedic Domine domum istam & omnes habitantes in ea, quia tu Domine dixisti, pax huic domui. Benedic Domine timentes te pufillos cum maioribus. Benedicti vos à Domino, qui fecit cœlum & terram.

Deinde in modum crucis aspergat infirmum aquâ benedictâ unâ cum astantibus & domo dicendo:

Aspergio infirmi & domus.

Antiph. Asperges me Domine, &c.

Vers. Miserere mei Deus.

Vers. Gloria Patri, &c. Sicut erat, &c. Repetitur. Asperges me Domine, &c.

Oremus.

Exaudi nos Domine sancte Pater, omnipotens æterne Deus, et mittere digneris sanctum Angelum tuum de cœlis, qui custodiat, protegat, foueat, visitet, & defendat hunc infirmum (*hanc infirmam*) & omnes habitâtes in hoc habitaculo. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

Oremus.

Adesto Domine supplicationibus nostris & hâc domû ferenis oculis tuę pietatis illustra descēdat super infirmû hunc (*infirmâ hanc*) & omnes inhabitantes in ea gratię tuę larga benedictio

dictio, vt in his manufactis habitantes cum salubritate manentes, ipsi tuum sint semper habitaculum. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

Salutatio
infirmi, &
breuis mo-
ditio.

Postea infirmum benignè salutet, & an hoc extremæ Vnctionis sacramentum percipere desideret, inquirat. Quo annuente grauem, sed pro temporis ratione breuem ad infirmum orationem habeat, quâ eum de fructu huius sacramenti ex D. Iacobo, sanctisque Doctoribus instruat, in fide ac pietate confirmet, ad patientiam & constantiam cohortetur, ad eum, qui sequitur, modum.

Confessio
infirmi.

Exhortatiunculâ istâ aut aliâ, quâ sibi vtendum sacerdos putauerit, absolutâ, interroget ægrotum an vllum conscientie grauem habeat, vtque illud lubens ad dignam fructuosamque Vnctionis sacramentalis perceptionem confiteatur. Si confiteri paratum videat, iussis secedere tantisper, qui adsunt, confessionem excipiat & absolutionem sacramentalem impendat: sin verò æger nihil, quod confiteatur, habere se dicat, aut loqui desinat, vel morbo nimium prematur, tum, vt saltē corde coram Deo confiteatur moneat, & generalem confessionem atque absolutionem recitet.

Et hîc meminisse sacerdos eorum debet, quæ supra de pœnitentiæ Sacramento tradita sunt numero 39. 40. & 41.

Postea manum infirmo imponat, & deuotè precetur.

Oremus.

Oremus.

Domine Deus, qui per Apostolum locutus ^{Iacob. 5.} es; infirmatur aliquis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini; & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit, dimittentur ei; cunctos quæsumus, Redemptor noster, gratia Spiritus sancti languores istius infirmi (*infirmæ*) cura, & omnia sana vulnera, ac dimitte peccata, atque dolores cunctos cordis ac corporis ab eo (*ab ea*) repelle, plenamque ei interius, exteriusque sanitatem misericorditer redde, vt ope misericordiæ tuæ restitutus, & sanatus (*restituta & sanata*) ad pristina pietatis tuæ reparetur officia. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

Hic sacerdos meminèrit infirmum quandoque tantâ ^{Preces pro infirmo.} egritudine premi, vt in summis dolorum angustijs difficilimè mentem in oratione ad Deum erigere possit, ideoque ad vberiore ex sacra vnctione consequendum fructum. vtiliter comprecatores assumi, sanctorum etiam suffragia exquiri, quò triumphantis militantisque Ecclesiæ intercessione sua desideria, quæ voce nequit, saltem mente aliorum precibus coniuncta ad Deum dirigat. Itaque omnes qui ægro adsunt, hortetur in Domino, vt deuotis suis precibus

P

cibus

114 **Modus inungendi infirmos.**

Leſio Pfal
mor. pœ-
nitentia-
lium.

cibus infirmi neceſſitates adiuuare, Deo que commendare non deſinant, & cum iſdem, ſi ita ferat temporis, & infirmi ratio, pſalmos pœnitentiales ſeptem, aut ſaltem duos quartum & ſextum cum adiunctis orationibus legat; ſinverò hîc omittendos eſſe viſum ſit, ad Litanias, quæ ſubijciuntur, procedat,

Antiphona.

Sana Domine infirmum iſtum (**infirmam iſtam**) cuius oſſa turbata ſunt, & cuius anima turbata eſt valdè, ſed tu Domine conuerte- re: & ſana eum (**eam**) & eripe animam eius.

Pſalmus.

Domine ne in furore tuo arguas me, neque &c.

Collecta.

O Remus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & cum omni intenta ſupplicatione rogemus, vt hunc famulum ſuum (**hanc famulam ſuam**) **N.** per Angelum ſuum ſanctum viſitare, lætificare, & confortare dignetur. Qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit, & regnat Deus. Per, &c.

Antiphona.

Sana Domine infirmum iſtum (**iſtam**) &c. vt ſupra.

Pſalmus.

Psalmus.

Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum, &c.

Tunc manum suam sacerdos ponat super caput infirmi.

Antiphona.

Dominus locutus est discipulis suis: in nomine meo daemona eijcite, & super infirmos manus vestras imponite, & benè habebunt.

Oratio.

Respice Domine famulum tuum (*famulam tuam*) in infirmitate sui corporis laborantem, & animam refoue quam creasti, ut castigationibus emendatus (*emendata*) continuo se sentiat tuam medicinam sanatum (*sanatam*) per Christum Dominum nostrum, Amen.

Psalmus.

Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira, &c.

Antiphona.

Sana Domine infirmum istum, &c. *vt supra.*

Oratio.

Præueniat hunc famulum tuum (*hanc famulam tuam*) quæsumus Domine misericordia tua, ut omnes iniquitates eius celeri indulgentia deleantur. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

P 2

Alia.

Alia.

Dominum nostrum Iesum Christum cum omni supplicatione rogemus, vt hunc famulum tuum (*hanc famulam tuam*) scelerum atque languorum squalore vexatum (*vexatam*) per angelum tuum sanctum visitare, lætificare, & confortare dignetur. Qui cum Patre, & Spiritu sancto, viuit & regnat in sæcula sæculorum, Amen.

Psalmus.

Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam, & c.

Antiphona.

Sana Domine, & c. vt supra.

Oratio.

Omnipotens sempiternus Deus, qui subuenis in periculis, & in necessitatibus laborantibus, maiestatem tuam supplices exoramus, vt mittere digneris sanctum angelum tuum ad famulum tuum (*famulam tuam*) **N.** in angustijs, & necessitatibus suis laborantem: qui consolationibus suis eum (*eam*) attollat, quibus & de presentibus malis omnibus consequatur auxilium, & æterna remedia comprehendat. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

Psalmus.

Modus inungendi infirmos.

117

Psalmus.

Domine exaudi orationem meam, & clamor meus, &c.

Antiphona.

Sana Domine, &c. vt supra.

Oratio.

Deus qui famulo tuo Ezechiaë ter quinos annos ad vitam donasti, ita & hunc famulum tuum (*hanc famulam tuam*) à lecto ægritudinis tua potentia erigat ad salutem. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

Alia.

Deus qui humano generi salutis remedia, & vitæ æternæ munera contulisti, conferua huic famulo tuo (*famulæ tuæ*) tuarum dona virtutum, & cōcede, vt misericordiam tuam non solum in corpore, sed & in anima sentiat. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

Psalmus.

De profundis clamaui, &c.

Antiphona.

Sana Domine, &c. vt supra.

Oratio.

Deus qui facturæ tuæ pio semper dominaris affectu, inclina aurem tuam supplicationibus nostris, & famulum tuum (*famulam tuam*)

F 3

tuam)

tuam) diuersa imbecillitate corporis laborantem placatus, respice & visita, atq; defende in saluari tuo, & ei coelestis gratiæ præsta medicinam. Per Christum Dominum nostrum.

Psalmus.

Domine exaudi orationem meam auribus percipe obsecrationem.

Antiphona.

Sana Domine infirmum istum (*infirmam istam*) &c. vt supra.

Oremus.

Virtutum coelestium Deus, qui ab humanis corporibus omnē languorem, & infirmitatem præcepti tui potestate depellis, adesto propitius famulo tuo (*famulæ tuæ*) vt fugatis infirmitatibus & virib' reuocatis, per nomen sanctū tuum instauratā protinus sanitatē percipiat. Per Christum Dominum nostrum.

Hic iterum hortetur infirmum Sacerdos, vt quantum potest Sanctos inuocet: admoneat etiam circumstantes, vt orent pro eo. Consideret quoq; minister respondens, mulier ne sit an vir, vt debitè respondeat.

Sequitur Litaniam.

KYrie eleison. **C**hriste eleison. **K**Yrie eleison. **C**hriste audi nos. **S**aluator mundi, miserere ei.

Sancta

Sancta Maria	ora pro eo (ea.)
Sancta Dei genitrix,	ora pro eo (ea.)
Sancta virgo virginum,	ora pro eo (ea.)
Sancte Michael	ora pro eo (ea.)
Sancte Gabriel	ora pro eo (ea.)
Omnes sancti Angeli & Archangeli,	orate pro.
Sancte Ioannes Baptista	ora pro eo (ea.)
Omnes sancti Patriarchæ, & Prophetæ,	orate pro eo (ea.)
Sancti tres Reges	orate pro eo (ea.)
Sancte Petre	ora pro.
Sancte Paule	ora pro.
Sancte Andrea	ora pro.
Sancte Ioannes	ora pro.
Omnes sancti Apostoli, & Euangelistæ,	orate pro eo (ea.)
Sancte Stephane	ora pro.
Sancte Laurenti	ora pro.
Sancte Vincenti	ora pro.
Sancte Gereon, cum socijs tuis	orate pro.
Omnes sancti Martyres	orate pro.
Sancte Syluester	ora pro.
Sancte Seuerine	ora pro.
Sancte Cuniberte	ora pro.
Sancte Anno	ora pro.

Sancte

Sancte Gregori	ora pro.
Sancte Martine	ora pro.
Sancte Nicolae	ora pro.
Sancte Hieronyme	ora pro.
Omnes sancti Confessores	orate pro.
Sancta Maria Magdalena	ora pro.
Sancta Catharina	ora pro.
Sancta Agnes	ora pro.
Sancta Barbara	ora pro.
Sancta Vrsula cum sodalibus tuis	orate pro.
Omnes sancti virgines, & viduae	orate pro.
Omnes sancti	orate pro.
Propitius esto	parce ei Domine.
Propitius esto	Libera eum (eam) Domine.
Ab omni malo	Libera eum (eam) Domine.
Ab insidijs diaboli	Libera eum (eam) Domine.
Ab hoste maligno	Libera eum (eam)
Ab iratura	Libera eum (eam)
Ab omni languoris molestia	Lib.
Ab periculo mortis	Lib.
Ab subitanea & improuisa morte	Lib.
Ab morte perpetua	Lib.
Ab poenis inferni	Lib.
Ab omni immunditia mentis & corporis	
Libera eum (eam) Domine.	

Per

Modus inungendi infirmos. 121

- P**er passionem & crucem tuam Lib.
Per resurrectionem & ascensionē tuam Lib.
Per aduentum Spiritus sancti paracleti. Lib.
In hora mortis Succurre ei Domine.
In die iudicij Lib.
Peccatores Te rogamus audi nos.
Vt pacem ei dones. Te rogamus audi nos.
Vt sanitatem animæ & corporis ei dones. Te rogamus audi nos.
Vt compunctionem cordis ei dones. Te rog.
Vt fontem lachrymarum ei dones. Te rog.
Vt fidem, spem, charitatemque perfectam ei dones Te rogamus audi nos.
Vt omnes principes tenebrarum ab eo (**ca**) repellere digneris Te rog.
Vt presentiam & solatium sanctorum angelorum ei adesse iubeas Te rog.
Vt ad gaudia æterna eum (**eam**) perducere digneris Te rog.
Vt nos exaudire digneris Te rog.
Fili Dei Te rogamus audi nos.
Agne Dei, qui tollis peccata mundi. Libera eum (**eam**) Domine.
Agne Dei, qui tollis peccata mundi. Parce ei Domine.

Q

Agne

Agne Dei, qui tollis peccata mundi. Succurre ei Domine.

Christe audi nos. Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster. Et ne nos.

Saluum (saluam) fac seruum tuum (ancillam tuam) Domine.

Deus meus sperantem in te.

Dominus conseruet eum (eam) & viuificet eum (eam.)

Et beatum (beatam) faciat eum (eam) in terra: & non tradat eum (eam) in animam inimicorum eius.

Dominus operat illi super lectum doloris eius: Vniuersum stratum eius versasti, in infirmitate eius.

Dominus custodiat te ab omni malo: Custodiat animam tuam Dominus.

Angelis suis Deus mandauit de te: Vt custodiant te in omnibus vijs tuis.

Perfice gressus eius in semitis tuis: Vt non moueantur vestigia eius.

Mitte ei Domine auxilium de sancto: Et de Sion tuere eum (eam.)

Nihil proficiat inimicus in eo (ea.) Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.

Esto

Esto illi Domine turris fortitudinis:

A facie inimici.

Conuerte eum (**eam**) Deus salutaris noster:

Et auerte iram tuam ab eo (**ea**.)

Conuertere Domine vsquequo:

Et deprecabilis esto super seruum tuum
(**ancillam tuam**.)

Domine auerte faciem tuam à peccatis eius:

Et omnes iniquitates eius dele.

Cor mundum crea in eo (**ea**) Deus:

Et spiritum rectū in noua in visceribus eius.

Ad iuuā eum (**eam**) Deus salutaris noster:

Et propter gloriam nominis tui Domine
libera eum (**eam**) & propitius esto peccatis
eius propter nomen tuum.

Exurge Domine ad iuuā eum (**eam**.)

Et libera eum (**eam**) propter nomen tuum.

Domine exaudi orationem meam:

Et clamor meus ad te veniat.

Oremus.

OMnipotens & misericors Deus, quæsumus
clementiam immensam, vt ad introitum
humilitatis nostras in tuo nomine hunc fa-
mulum tuum (**hanc famulam tuam**) **N**. in hoc
habitu iacentem salutiferè visitare di-
gneris, sicut visitasti Tobiam & Saram & so-

Q 2

crum

Modus inungendi infirmos.

crum Petri puerum que centurionis: ita & iste (ista) pristina sanitate animæ & corporis recepta, gratiarum tibi in Ecclesia tua referat actionem. Qui viuis & regnas cum Deo Patre in sæcula sæculorum, Amen.

Alia.

P Arce Domine parce famulo tuo (*famula tua*) quem (*quam*) redemisti Christe sanguine tuo, nec in æternum irascaris ei. Qui cum Deo Patre, & Spiritu sancto, &c.

Imago
crucifixi
infirmi o-
culis offe-
renda.

Post hæc sacerdos imaginem crucifixi, si ad manum sit, infirmi oculis offerat, admoneat que, vt passionis Domine memor omnes infirmitatis suæ dolores patienter sustineat, mortis pauorem fiducia in Christum coniecta abijciat, per crucem, victoriam in agone ac salutem post mortem se habiturum spe firmâ confidat.

Deinde subiectas quæstiones clarè atque distinctè proponat eumque ægrotantem respectu personæ habito ad eandem respondere iubeat.

1. Mein Bruder (*Schwester*) glaubt ihr vestiglich alle Punkten vnd Artickel des Glaubens / vnd ins gemein alles was die Catholische Apostolische Kirch befiehlt zu glauben?

Respondeat. Ja Herr.

2. Verdampft ihr auch vnd verwerfft alle Kezereyen / Secten / vnd Aberglauben / welche die heilige Catholische Kirch verdampft vnd verwirfft?

Respond. Ja Herr.

3. Es

3. Es ist euch ein herzhliche Freud / daß euch von Gott diese Gnad erzeigt zu sterben in dem Glauben / Einigkeit / vnd Gehorsamb vnser lieber Mutter der heiligen Kirchen?

Respond. Ja Herr.

4. Es ist euch ja von Herzen leydt / daß ihr den ewigen gütigen Gott / so oft vnd viel mahlen mit eweren Sünden erzürnet vnd beleidiget habt / vnd begert mit allen kräftten Verzeihung?

Respond. Ja Herr.

5. Wann nun aber durch sonderliche Vorsehung Gottes euch ewere vorige Gesundheit würde mitgetheilt werden / so habt ihr einen festen steiffen Willen vnd Vorsatz ewer Leben zu bessern?

Respond. Ja Herr.

6. Verzeihet ihr auch von ganzem Herzen allen Menschen / welche euch ewer lebenlang jemahlen beleidiget haben auff Erden?

Respond. Ja Herr.

7. Begert ihr imgleichen von allen Menschen die jemahlen von euch seind betrübt oder beleidigt worden / daß sie euch solches vmb Gottes willen vergeben?

Respond. Ja.

8. Glaubt ihr auch das Christus Jesus Gottes vnd Marcks Sohn für euch gestorben ist / vnd euch mit seinem Blut von des Sathans gewalt vnd ewigen Todt erlöset hat?

Respond. Ja Herr.

9. Glaubt ihr auch daß ihr nicht köndt selig werden / dann allein durch seinen bitteren Todt?

Respond. Ja Herr.

10. Diese Bekännuß / Zusag / vnd Versprechung thut ihr sekund / als ewern endlichen letzten standhaffrigen Willen / für mir

als ew. in Pästorn vnd Beichtsvatter / vnd wolt bey deroselben
vnwiderrufflich verbleiben:

Respond. Ja Herz.

II. Wolan lieber Bruder (**Schwester**) darauff solt ihr nun wol
zufrieden seyn / ewer Zuversicht auff Christum vnd sein heiliges
Blutbergiessen setzen / in seinen Todt euch sencken / einwicklen / vnd
verbergen / die Schmerken am Leib gedultiglich tragen / vnd ge-
dencken daß ihr mit dem Herrn vnter der dornen Kron zum Todt
gehet. Lasset auß ewerm Herzen alles fahren / was euch lieb ist
auff Erden / vnd habt in ewern gedanken Christum den gecreu-
zigten / so werd ihr diesen letzten Streit getrost angehen / vnd in
Gottes Nahmē den Sieg vñ Kron des ewigen Lebens erhalten:

Ad inun-
ctionem
præparatio

Tunc sacerdos ad inunctionem processurus manus la-
uet, & linum vel stupam duobus extremis digitis indici
nimirum, & medio dextræ manus circumuoluat, atque si-
nistra vasculum sacri olei tenēs, pollicem dextrum oleo sa-
cro intingat, eoq; designatas corporis partes verba formæ
sacramentalis proferendo in modum crucis inungat, ac
statim vnamquamque partem inunctam lino seu stupa
abstergat, dicens:

Oratio se-
mel dica-
da.

IN nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti,
sit tibi hæc vnctio olei sanctificati ad purifi-
cationem mentis & corporis, & omnium ab-
solutionē culparum ac munitioem, & defen-
sionem contra iacula immundorum spirituū,
custodiat que te Iesus Christus, & perducatur in
vitam aternam, Amen.

Orationem istam semel dixisse satis sit.

Inde

Modus inungendi infirmos.

127

**Inde ad oculos, primo dextrum; deinde
sinistrum.**

Pax tecum Et cum Spiritu sancto.

**Per istam ✠ vnctionem, & per suam pijsi-
mam misericordiam indulgeat tibi Domi-
nus, quidquid peccasti per visum, Amen.**

**Ad aures, primò dextram; tum si-
nistram.**

Pax tecum Et cum Spiritu tuo.

**Per istam vnctio ✠ nem, & per suam pijsi-
mam misericordiam indulgeat tibi Dominus
quidquid peccasti per auditum, Amen.**

**Ad nares contingendo vtriusque extre-
mitatem.**

Pax tecum Et cum Spiritu tuo.

**Per istam ✠ vnctionem, & per suam pijsi-
mam misericordiam indulgeat tibi Dominus
quidquid peccasti per odoratum, Amen.**

Ad labia.

Pax tecum Et cum Spiritu tuo.

**Per istam ✠ vnctionem, & per suam pijsi-
mam misericordiam indulgeat tibi Dominus
quidquid peccasti per gustum, & illicitum
sermonem, Amen.**

Ad pe-

Modus inungendi infirmos.**Adpectus.**

Pax tecum **Et cum Spiritu sancto.**

Per istam ✠ **vnctionem, & pijsimam suam**
misericiardiã indulgeat tibi Dominus quid-
quid peccasti per cogitationem, Amen.

Ad manuum palmas.

Pax tecum **Et cum Spiritu tuo.**

Per istam ✠ **vnctionem, & per suam pijsi-**
mam misericordiam indulgeat tibi Dominus
quidquid peccasti per tactum.

Ad pedes.

Pax tecum **Et cum Spiritu tuo.**

Per istam ✠ **vnctionem & per suam pijsi-**
mam misericordiam indulgeat tibi Dominus
quidquid peccasti per incessum, Amen.

Oratio statim subijcienda.

I Nunxi te in nomine Patris, & Filij, & Spiri-
 tus sancti, oleo sancto, vt in virtute Spiritus
 sancti tribuat tibi hec vnctio, sanitatem ani-
 mæ & corporis, & remissionem omnium pec-
 catorum, & vitam æternam, Amen.

Item.

I Ndulgentiam, & remissionem omnium
 peccatorum, tribuat tibi omnipotens & mi-
 sericors Deus, Amen.

Qui-

Quibus ad eum modum peractis sacerdos linum seu stupam comburet, & modico sale in vasa sinistrae posito, pollicem dextrum defricabit, deinde supra peluim abluet, aquam verò ablutiois in ignem aut profluentem fundat, & ex orationibus sequentibus saltem aliquid, si omnes non possit, supra infirmum legat.

Oremus.

EXaudi quæsumus Domine, preces nostras, & confitentium parce peccatis, vt quem (*quam*) conscientia reatus accusat, indulgentia tuæ miserationis absoluat. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

Alia.

Adesto quæsumus Domine humilitatis nostre obsequijs, eisq; benigno cooperatore assiste: vt qui ad executionem mandatorum tuorum huic agro (*agræ*) manus imponentes olei sacri vntionem exhibemus, huiusmodi seruituti nostræ te interesse sentiamus, quatenus Spiritus sancti gratia nostre actionis officium comitante, ab hoc famulo tuo *N.* (*hac famula tua*) omnis languor & debilitas abscedat, totiusque vigoris & sospitatis plenitudo succedat, relictoque imbecillitatis grabato, ad te supernum medicum vultum & mentem erigat, & pro sospitatis restitutione laudes no-

R mini

mini tuo competenter in æternum persoluat.
Per Christum Dominum nostrum, Amen.

Alia.

Libera Domine sancte Pater omnipotens
sempiternæ Deus, à peccatis omnibus, & in-
firmitatibus hunc famulum tuum (*hanc fa-
mulam tuam*) supplicentem, vt in tua sancta
conuersatione viuens, nullis per tuam gra-
tiam afficiatur periculis, per Christum Do-
minum.

*Benedictiones, è quibus pro temporis ratione
aliquæ ceteris omiſſis legi poſſunt.*

Dominus noster Iesus Christus apud te sit,
vt te defendat, intra te sit, vt te conseruet:
post te sit, vt te iustificet: super te sit, vt te be-
ne ✠ dicat. Qui cum Patre, & Spiritu sancto
viuit & regnat Deus, per omnia sæcula sæcu-
lorum, Amen.

Alia.

Bene ✠ dicat te Deus Pater, sanet te Deus
Dei Filius, illuminet te Spiritus sanctus:
corpus tuum custodiat, animam tuam conser-
uet, & quando de hoc corpore euocauerit ad
supernam vitam perducere dignetur, per
Christum Dominum nostrum.

Alia.

Alia.

Bene ✠ dicat te Deus Pater, adiuuet te Christus Filius Dei, corpus tuum in sancto suo seruitio custodiri faciat & conseruari, mentem tuam illuminet, & sensum tuum custodiat ab omni malo, te liberet, dextra sua te defendat, & qui sanctos suos semper adiuuat, ipse te adiuuare & confortare dignetur, per Christum.

Alia.

Bene ✠ dicat te Deus Pater, qui in principio cuncta creauit. Bene ✠ dicat te Dei Filius, qui de supernis sedibus pro nobis Saluator apparuit. Bene ✠ dicat te Spiritus sanctus, qui in similitudine columbe in flumine Iordanis super Christum requieuit, ipse te in Trinitate & vnitate sanctificet, quem omnes gentes venturum iudicem expectant. Qui viuit & regnat.

Alia.

Bene ✠ dicat te Deus Pater, custodiat te Iesus Christus, illuminet te Spiritus sanctus omnibus diebus vitæ tuæ, Amen.

Confirmet te virtus Christi, indulgeat tibi Dominus vniuersa delicta tua, Amen.

R 2

Beatæ

Beata & gloriosa semperq; virginis Mariæ Dei genitricis, omniumque simul sanctorum gloriosa intercessio te protegat, & ad vitam perducatur æternam, Amen.

Oratio.

DEus, qui beatum Petrum Apostolum misisti ad Tabitam famulam tuam, vt eius precibus resuscitaretur ad vitam, exaudi nos que sumus omnipotens Deus, vt famulum tuum (*hanc famulam tuam*) quem in tuo nomine visitat nostra fragilitas, exorata medicinæ tuæ medela eripiat ab hac tristitia. Per Christum Dominum nostrum.

Alia benedictio.

BEne ✠ dicat te Dominus, & custodiat te, illuminet Dominus Iesus faciem suam super te, & misereatur tui, conuertat vultum suum ad te, & det tibi pacem omnibus diebus vitæ tuæ, Amen.

Alia.

BEne ✠ dicere digneris Domine, & sanctificare istum famulum **N.** (*istam famulam tuam*) celesti benedictione. In nomine Pa ✠ tris, & Fi ✠ lij, & Spiritus ✠ sancti. Cui est honor, & potestas in sæcula sæculorū, Amen.

Alia.

Alia.

Sanctet te Deus Pater omnipotens, qui te creavit in carne, sanctet te Dei Filius, qui pro te passus est in cruce, sanctet te Deus Spiritus sanctus, qui super te effusus est in baptismo, sanctet te sancta & indiuidua Trinitas, cum omni sanctitate, sanctent te Angeli, & Archangeli, Patriarchæ, & Prophetæ, & omnes sancti Apostoli, Martyres, Confessores, Virgines, atq; omnes Sancti, & ab omni malo, atque dolore te eripiat Iesus Christus Dominus noster. Qui cum Patre, & Spiritu sancto, &c.

Alia.

Benedictio Dei ✠ Patris cum angelis suis sit super te.

Benedictio ✠ Christi, cum Apostolis suis sit super te.

Benedictio ✠ Spiritus sancti, cum septem donis, sit super te.

Benedictio ✠ Ecclesiæ Catholicæ cum vniuersis filiis suis sit super te.

Fiant merita & orationes omnium sanctorum tecum diebus & noctibus, in verbo, in facto, in cogitatione, & in toto corpore, commendo

R 3 te sub

134 **Modus inungendi infirmos.**
te sub potestate sanctæ Trinitatis, id est, Patris,
& Filij, & Spiritus sancti, Amen.

Alia.

Benedictio ✠ Domini sit super te. Bene-
diximus tibi in nomine Domini, qui in
Trinitate perfecta viuit & regnat Deus, per
omnia sæc.

Sequitur Euangelium Ioannis.

Dominus vobiscum: **E**t cum spiritu tuo.
Initium sancti Euangelij secundum Ioan-
nem: **G**loriatibi Domine.

In principio erat verbum, **vt infra in fine li-
bri. sic verba Euangelij concludendo, vt ibi-
dem.**

- A**d extremum omnibus absolutis abiturus Sacerdos
- 1.** infirmum Deo commendet, vt in fide, spe, dilectione per-
sistat, hortetur, tam salutari sacramento post alia inun-
ctum Deo fidere iubeat, ad agendum eidem pro omnibus
beneficijs gratias excitet, de vitæ humanæ fragilitate, mor-
tis necessitate, & incertitudine ad consolandum egrotum,
 - 2.** & instruendum circumstantes breuiter dicat, domesticos
etiam vt solliciti infirmi curam habeant admoneat, & ho-
mines pios ac religiosos aduocent, qui in angustijs ipsi ad-
sint, in agone erigant, precibus adiuuent, ipse etiam suam
operam benignè offerat, atque hoc modo ab ægro crucis
obsignatione Deo in pace cōmendato ad Ecclesiam cum
sacro oleo reuerenter comitantibus vicinis, & amicis re-
uertatur.

uertatur. Vbi petitis pro decumbente infirmo precum suffragijs illos cum benedictione dimittat.

**ORDO ET MODVS INVN-
gendi infirmum in subito mortis in-
stantis periculo, aut morbo con-
tagioso, & pestilenti.**

Ingressus domum infirmi, seu cubiculum pacem
ipfi precetur dicendo:

Sacerdos: Pax huic domui.

Minister: Et omnibus habitantibus in ea.

Antiphona.

Benedic Domine domum istam, & omnes
habitantes in ea, quia tu Domine dixisti:
Pax huic domui. Benedic Domine timentes
te p uillos cum maioribus. Benedicti vos à
Domino, qui fecit coelum & terram.

Oremus.

EXaudi nos Domine, sancte Pater omni-
pens aeternae Deus, ut mittere digneris S. An-
gelum tuum de caelis, qui custodiat, foueat, prote-
gat, uisitet & defendat omnes habitates in hac
domo. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

Deinde aspergat aegrum aqua benedicta cum astan-
tibus, & domo, dicendo:

Asperges me Domine hyssopo, & mundabor,
lauabis me, & super niuem dealbabor.

Verſi.

Verf. Misere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto, Sicut erat, &c.

Repetitur. Asperges me Domine hyssopo, &c. Dominus vobiscum. Et cum Spiritu tuo.

Oremus.

Iacobi 5.

Domine Deus, qui per Apostolum tuum locutus es, infirmatur aliquis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ, ut orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit, dimittentur ei; cunctos quæsumus, Redemptor noster gratia Spiritus sancti, languores istius infirmi (*infirmæ*) cura & omnia sana vulnera eiusque peccata dimitte, atque dolores cunctos cordis, & corporis ab eo (*ea*) expelle, plenamque ei interius; exteriusque sanitatem misericorditer redde, ut ope misericordiæ restitutus & sanatus (*restituta & sanata*) ad pristina pietatis tuæ reparetur officia. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

Alia.

Sana Domine infirmum istum (*infirmam istam*)

istam) cuius ossa turbata sunt, & cuius anima turbata est valdè, sed tu Domine conuertere & sana eum (*eam*) & animam eius.

Alia.

O Remus Dominum nostrum Iesum Christum, & omni intentâ supplicatione rogemus, vt hunc famulum suum (*hanc famulam suam*) **N.** per angelum suum visitare, lætificare & confortare dignetur.

Alia.

P Arce Domine parce famulo tuo (*famulæ tuæ*) ne in æternum irasaris ei, quem (*quam*) redemisti Christe sanguine tuo. Qui viuis & regnas Deus per omnia sæcula sæculorum, Amen.

Orationibus his finitis manus lauet, linum vel stupam duobus extremis digitis circumuoluat, pollice intincto in oleum sacrum infirmorū ad modum præscriptum singula membra inungat, dicens:

Ad oculos primò dextrum, tum sinistrum.

Pax tecum **E**t cum Spiritu tuo.

Per istam ✠ vnctionem, & per suā pijsimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid peccasti per visum, Amen.

Ad aures primò dextram, deinde sinistram.

Pax tecum **E**t cum Spiritu tuo.

10

S

Per

Modus inungendi infirmos.

Per istam ✠ vnctionem, & per suam pijs-
simam misericordiam, indulgeat tibi Dominus
quidquid peccasti per auditum, Amen.

Ad nares contingendo vtriusque extremitatem.

Pax tecum Et cum Spiritu tuo.

Per istam ✠ vnctionem, & per suam pijs-
simam misericordiam indulgeat tibi Dominus quid-
quid peccasti per odoratum, Amen.

Ad labia.

Pax tecum Et cum Spiritu tuo.

Per istam ✠ vnctionem, & per suam pijs-
simam misericordiam indulgeat tibi Dominus
quidquid peccasti per gustum, & illicitum
sermonem, Amen.

Ad pectus.

Pax tecum Et cum Spiritu tuo.

Per istam sanctam ✠ vnctionem, & per suam
pijsimam misericordiam indulgeat tibi Do-
minus quidquid peccasti per cogitatum, Amen.

Ad manuum palmas.

Pax tecum Et cum Spiritu tuo.

Per istam ✠ vnctionem, & per suam pijs-
simam misericordiam indulgeat tibi Dominus
quidquid peccasti per tactum, Amen.

Ad pedes.

Pax tecum Et cum Spiritu tuo.

Per

Per istam ✠ vnctionem, & per suam pijs-
simam misericordiam indulgeat tibi Dominus
quidquid peccasti per incesum.

IN nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti,
sit tibi hæc vnctio olei sanctificati ad purifi-
cationem mentis, & corporis, & ad omnium
absolutionem culparum, ac ad munimen, & de-
fensionem contra iacula immundorum spiri-
tuum, custodiatq; te Iesus Christus, & perdu-
cat te ad vitam æternam, Amen.

Peracta vnctione vnam vel duas ex benedictionibus
antea positis, pro temporis ratione supra infirmum legat,
deinde dicat:

Dominus Iesus Christus apud te sit, vt te de-
fendat: intra te sit, vt te conseruet: super te
sit, vt te ✠ benedicat. Qui cum Patre, & Spi-
ritu sancto viuit & regnat per omnia sæcula
sæculorum, Amen.

Denique legatur Euangelium sancti Ioannis, vt infra in
fine libri, & breuissima ad consolandum ægrum exhorta-
tione concludatur.

OBSERVATIO.

I. Notandum, quod, vt supra dictum, tempore maximi
periculi aut vrgentis necessitatis, puta in contagione sum-
ma, & extremo ægroti agone satis sit inungi frontem vel vnũ
aliquod magis obuium ad vnctionem membrum dicendo:

Per istam ✠ vnctionem, & per suam pijsi-
mam misericordiam, indulgeat tibi Dominus
quidquid deliquisti per visum, auditum, gu-
stum, odoratum & tactum in nomine Pa ✠
tris, & Fi ✠ lij, & Spiritus ✠ sancti, A-
men.

II. Aut ex aliorum sententia, quam securiorem censent,
Minister isto necessitatis casu vnico breuissimo motu at-
tingat, quinque organa sensuum liniendo vnum oculum,
aurem, narem, labium, manum, atque super totam vnctio-
nem hanc breuissimam formam proferat:

Per istas vnctiones indulgeat tibi Dominus
quicquid deliquisti per visum, auditum, o-
doratum, gustum & tactum, in nomine Patris,
& Filij, & Spiritus sancti, Amen.

Ermahnung an den Kran- **cken / daß er sich vnverzüglich mit Gott vereinige.**

Sieber Freund / die weil euch der Herr mit Leibs schwach-
heit Väterlich heimgesucht / vnd man nicht wissen kan/
was er mit euch vor habe / oder wohin diese Kranckheit
ihren Außschlag nemen werde / so ist rahtsamb / daß ihr
euch für allen dingen in den willen des Allerhöchsten er-
gebet / der Leben vnd Tod in seinen händen hat: Vnd darauff die
sachen zwischen Gott vnd ewerem Gewissen ohn verzug richtig
macht. Wir leben zwar fast vnbehutsamb in dieser Welt / die weil
wir gesund seyn / fallen täglich vñ sündigen vielfeltig / auch mehr
dann

dann wir selbst woll erkennen. Der Gerechte felt sieben mahl im Tag spricht Salomon/ Prou. 24. Was soll man dann von vns sagen die wir vngerecht seynd/ vnd die Sünde wie Wasser trincken/ wie die heilig Schrift redt? Nun ist es eine grosse Gnad/ das euch Gott nicht vnversehens etwan durch einen plötzlichen vnfall hinweg genommen hat/ wie vielen Leuten wiedersehret / sondern gibt bey der Kranckheit/ Zeit vnd Raum/ auch Witz vñ Verstand/ das ihr euch wolbedachtsamb zu ihm wenden/ vnd den Gnadenbund/ den er mit euch in der heiligen Tauff auffgerichtet / durch wahre Buß/ hertzliche Xewe/ lautere Beicht vñ darauff folgende würdige Communion wiederumb erneuern könnet. Wollet ihr das nicht in achtung nemen/ sondern die Zeit dieser Heimsuchung ver-
 saumblich hingehen lassen / das wird nicht ohn grosse Gefahr seyn/ dan jetzt laufft noch die angenehme Zeit/ vnd stehet die Gnaden-
 thür offen: wer weiß aber wie lang? Es kan sich im Augen-
 blick wenden/ das Gehör vnd Sprach/ Witz vnd Vernunft zu-
 gleich dahin felt / vnd dadurch alle Mittel der Vereinigung mit
 Gott/ die jetzt so reichlich in Händen sind / abgeschnitten werden/
 Der Herr stehet für der Thür/ vnd klopffet an durch diese Kranck-
 heit: So will sich ja weniger nicht gebühren / dann das ihr ihm
 auffthut. Es ist ihm vmb ewere Seligkeit zuthun/ zwar er wil
 nicht den Todt des Sünders / sondern das er sich bekehre vñnd
 lebe. Denn er ist gütig vnd von grosser Erbarmung / willig vnd
 berent die Sünde zuverzeihen/ vnd vns zu Gnaden anzunemen/
 wenn wir ihm nur durch die Buß auffrichtig vnter Augen ge-
 hen/ wie davon seine vielfältige Erklärung in der heiligē Schrift
 zu finden. Vnd damit die bußfertigen seiner Gnad gewiß seyen/
 so hat Christus der Herr bey seiner Auffart die Schlüssel des
 Himmelreichs hinder sich gelassen auff Erden/ vnd dieselbige der
 heiligen Kirchen in die hand vertrauet/ hat seine Dienern macht
 vnd gewalt geben/ die Gewissen zu binden vnd zu lösen / oder die

Sünde zu vergeben vnd zu behalten / mit beygethaner Verheißung / daß im Himmel gelten soll / was sie krafft tragenden Ampts also binden vnd lösen auff Erden. Diese Ordnung hat der Herzbusfertigen Herzhē zum sonderm Trost gemacht / so muß sich auch ein jeglicher gebührlich darzu schicken / der mit Sünden beladen ist / vñ die Außsöhnung bey Gott suchen wil / wer das nicht thut / oder sunst das werck auß liebe des zeitlichē lebens so lang verweilet / daß er darüber durch den todh hingenomen wird / der thut fürwar ein gefehrlich scheiden. Denn wie der todh einen Menschen oder die Seele findet bey der letzten Außfahrt / also stellet er sie vor den Richter.

Derwegen wer vnauffgelöset oder mit stricken der Sünde behafft auß der Welt scheidet / der kömpt also für den Richterul Christi / vnd weil er die heilsame Gnadenzeit ohn Buß fürüber gehen lassen / so felt er dem Herrn in seine Gerechtigkeit. Nun ist aber schrecklich / sagt die h. Schrift Hebr. 10. in die hände des lebendigen Gottes zu fallen. Welchem vnheil leichtlich für zukomen ist / wann man den Raht des Propheten / Esai. in acht nimpt / der spricht im 55. Cap. Suchet den Herrn / die weil man ihn finden mag / ruffet ihn an / die weil er nahe ist / der Gottlose verlaß seinen Weg / vnd der Bungerechte seine Anschläge / vnd wende sich wiederum zu dem Herrn / so wird er sich seiner erbarmen / vñ zu vnserm Gott / denn er ist viel geneigt zu verzeihen. Item die trewe Warnung des Propheten Dauid im 94. Psalm: Heut spricht er / weiß ihr seine Stimme höret / so verhärtet ewere Herzen nicht. Derwegen habt ihr euch wol für zusehen: heut rufft der Herz zur Buß / gibt auch Mittel vnd Gelegenheit / daß ihr euch mit ihm vereinigen / vnd seine huld erwerben könnet: Wer weiß wie es Morgen seyn wird? wir müssen warlich bereit seyn / auch offene Ohren / vnd willige Herzen haben / wenn der Herz redt / vnd vns seine Gnad anbeut / müssen ohn Verzug kommen / wenn er die Thür
offen

offen zelget. Sonst möchte es gehen / wie der Herr Christus im Euangelio von jenem Reichen sagt / Luc. 12. Du Narr / diese Nacht wird man deine Seele von dir fordern. Wann daß nun einem dergestalt wiederfehret / der in Sünden ist / vnd die Bussse auß einem Tage in den andern verweilet / so ist alles verlohren / nicht allein zeitliche Haab / Leib vnd Leben / sondern auch das allerhöchste Gut / die himlische Erbschafft / vnd ewige Seligkeit / die vns Christus so thewer mit seinem Blut erworben hat: Vnd ist der Schadt hernach in Ewigkeit nicht wieder zubringen / dann wann der Baum felt (sagt der Weisman Ecclesiastis 11.) er falle gegen Mittag / oder gegen Mitnacht / auff welchem Ort er felt / da wird er ligen / wohin dann einer durch den Todt felt / da wird er auffstehen / wann der Herr zum Gericht kömpt vber die Lebendigen vnd die Todten.

Derwegen raht ich lieber Freund / habt fleißig acht auff ewere sachen / vereiniget euch mit Gott / ehe den euch der Todt vberreilet / vnd verweilet das hochnotwendige Werck nicht lenger / daran so viel gelegen ist: Macht ewere Rechnung in der Gnadenzeit richtig / vnd lasset die Handschrift oder Schuldverzeichnung / die ihr in ewerm Gewissen findet / allhie mit dem Blut Christi durchstreichen vnd richtig machen. Daß dann ohn zweiffel geschehen wird / wann ihr nur ein bußfertig reuwig hertz habt / auch eine vnderdeckte / lautere / vollkommene Beicht thut von allen Sünden / deren ihr euch nach fleißiger Vntersuchung in gewissen schuldig findet / vnd darauff einen guten Vorsatz macht ewer leben zubessern.

Vnd habt ihr euch derselben Beicht halben nicht zu beschweren / weil dadurch alle Missethat in Krafft des Bluts Christi allhie heimlich hinweg genommen / vnd euch zur Seligkeit vertilget wird / die sonst an jenem Tage für allen Engelen / vnd Außerswöhsten

wöhlten zu ewerer offentlihen Beschattung vnd ewigen Verdammniß entdeckt werden müste. Darauß ihr zuvermercken / daß die Beicht euch vielmehr zum Trost vnd Erleichterung des Gewissens/dann zu Beschwerniß gedenyen wird/ wann ihr euch nur wollet rathen lassen:

Derhalben gehet in ewer eigen Hertz / thut wie der König Ezechias in seiner Kranckheit redt/ Isai. im 38. Capit. Vberdenckt die Jahr ewers lebens/vntersucht euch selbst mit höchstem Fleiß/ leget alle Beschwernissen ab nach ewerm Erkantniß vnd besten Vermögen/traget keine Last der Todtsünd mit in die ander Welt/ vnd macht euch durch gebührliche mittel also gefast/ wie ihr gern im letzten scheiden/vnd am jenem Tag für dem Richtstuel Christi erscheinen wollet. Gedenckt daß diß die letzte Beicht seyn mag/ die ihr bey der Gnadenzeit in diesem Leben thun werdet/ vnd behaltet derwegen nichts wissentlich auff ewerm Gewissen/daß ihr an jenem grossen Tage nicht wollet auffgedeckt haben für aller Welt/wann einmahl die Bücher sollen eröffnet vnd alle Menschen nach Erfindung ihr Vrtheil empfangen werden.

Wenn der franck mit den

Sacramenten versehen / möchte man ihm
also zu reden.

Ieber Freund vnd Bruder in Christo / es hat nun die heilige Kirche daß ihre an euch gethan/hat euch nicht allein entbunden vnd auffgelöst von allen Sünden / vnd wiederumb in den Gnadenstand gesetzt / sondern auch mit dem heiligen Sacrament des wahren Leibs vnd Bluts vnser Herr Jesu Christi/vnd der heiligen Delung zu ewerer Nothturfft versehen. Vnd habt ihr auch also zu der letzten Ausfahrt in alle wege geschickt vnd bereit/ wie einem gehorsamen Christen gebühret/

gebähret: seyd gespeisset mit dem lebendigen Brot/daß vom Himmel kommen ist/vnd gibt der Welt das Leben/ habt den Herrn aller Herrn empfangen/ der sich für euch am Creutz in den Todt auffgeopffert hat. So ist ohn zweiffel der Gnadenbrunn gegen euch in den heiligen Sacramenten auffgangen/vnd hat zu Vergebung der Sünde/ zum Trost vnd Sterckung einen Einfluß in ewere Seel get han.

Darauff sollet ihr nun wol zu frieden seyn / vnnnd gedencken/ daß euch die trewe sorgfeltige Mutter / die heilige Kirche / durch diß Werck gleich wie ein gehorsamb Kind eingewickelt hat in den thewren Todt/bitter Leyden/vnd reichen Verdienst vnserz Herrn vnd Heilands Jesu Christi/ zu Gemeinschaft aller seiner Reichthumb/die er mit seinem Rosenfarben Blut erworben hat.

So liget ihr nun allhie in der Gewalt Gottes des Allmechtigen/der tödtet vnd lebendig macht / führet in die Gruben vnnnd wiederumb herauß/ der hat euch jetzt bey der Hand / vnd führet euch auff dem engen Wege: Ob er euch aber auff diese Vorbereitung hindurch führen vnd zu sich nemen / oder wiederumb auffrichten wölle/das stehet in seinem göttlichen willen. Ihr sollet aber nicht zweiffeln/ diese Kranckheit nehme ihren Aufschlag zum Leben oder zum Todt/so wird der Herr ewere höchste Seeligkeit versehen. Sollet ihr wiederumb auffstehen/vnd diß Jammerthal noch lenger barwen helffen / so habt ihr jetzt den Fuß gesetzt/ darauff ewer Leben hernach wird gehen müssen; daß ihr nemblich hinforter euch für Sünden hütet/ vnnnd dem Herrn in Heiligkeit vnd Gerechtigkeit dienet alle die Tage ewers lebens.

Soll aber diese Kranckheit nicht nachlassen / biß die Seele vom Leib scheidet / so wisset ihr nun/ worauff es zwischen Gott vnd ewerm Gewissen beruhet/weil ihr durch die heiligen Sacramenta in die Blut trieffende Wunden Jesu Christi gesenckt / vnd in seinen thewren bitteren Todt verschlungen seyd. Da sollet ihr
E
euch

euch nun getrost finden lassen/ vnd auß demselben Vorthell nicht weichen/ was euch auch von jetzt an bis zu der letzten auffahrt durch den bösen Feind eingeworffen/ oder durch ewere eigene Gedancken fürgebildet werden mag/ dasselbige lasset euch gar nicht irren/ vnd gedencet wie S. Paulus sagt/ Rom. 8. Daß euch wie der Todt noch Leben/ noch Engel/ noch Fürstenthumb/ noch gewaltige Krafft/ noch gegenwertiges/ noch zukünftiges/ noch stercke/ noch hohes/ noch tieffes/ noch einige andere Creatur scheiden mag von der liebe Gottes/ die in Christo Jesu ist vnserm Herrn.

Derhalben so wisset auch hinsörder nirgents von/ den allein von dem gecreuzigten Jesu ewerm Erlöser vnd Heyland: Den habt in ewerm Herzen/ vnd haltet euch an ihm mit starckem vertrauen als ein warhafftig lebendig Glied seines Leibes/ ja als sein Fleisch vnd Blut/ sein Bruder vnd Mitgenossen an dem himmlischen Erbtheil/ daß er für vns mit seinem Todt erworben hat.

Da sich auch die Schmerken am Leib etwas mehrren vnd scherffen möchten/ so gedencet/ daß ihr mit dem Herrn vnter der Dornen Kron zum Todt gehet/ ja daß dieselbige Schmerken gleich wie Nägel sind/ damit er euch an das Creutz mit ihm hefften/ vnd also seines Leydens theilhaftig machen will/ auff daß ihr auch mit ihm in ewigen Freuden leben möget/ die den Außerwöhlten bereit ist im Himmel. Dann das ist ja gewißlich war/ spricht S. Paulus 2. Tim. 2. seynd wir mit Christo gestorben/ so werden wir auch mit ihm leben/ helffen wir mit leiden/ so werden wir mit herrschen.

So ist der Herr auch getrewe/ wie derselbige Apostel Paulus anderßwo zeuget 1. Corinth. 10. vnd wird nicht gestatten/ daß ihr versucht oder beschwert werdet vber ewer Vermögen/ sondern wird neben der Versuchung auch ein gut außkommen machen/

machen/dasß ihr es könnet ertragen. Derwegen leidet eine kleine Zeit gedültig/vnd streittet Ritterlich / der Herz ist bey euch in den nöhten / Lasset euch der Arbeit nicht tawren / dann es gilt ein tewer Pfand. Das Kleinodt ist die Kron der Gerechtigkeit im Himmel vnd die Freude des ewigen Lebens. Stehet fest vnd richtig in wahren Catholischen Glauben / starck vnd feurig in der Göttlichen Liebe / getrost vnd unbeweglich in der lebendigen Hoffnung / die nicht lesset zuschanden werden. Je näher vnd stercker der Todt heran tringt / je tieffer ihr euch in Christi Todt vnd Wunden einfencken sollet.

Vnd ob es immittelst etwas lang fallen möchte / so lasset euch solches doch nicht verdriessen : Die Krafft des Allerhöchsten wird euch stercken / die Liebe Jesu Christi wird euch bewahren / der Trost des heiligen Geists wird euch erhalten / die ewige Weißheit wird euch regieren / die heiligen Engel werden euch beschirmen / vnd auff ihren Händen durch alle Gefahr hindurch tragen / lasset euch bedüncken / dasß euch der Herz auß dem Himmel von oben zuschreye / wie in der Offenbarung Johannis stehet im andern Capitel / sey getrewe / spricht der Herz / bis in den Todt / so wil ich dir die Krone des Lebens geben / halte was du hast bis ich komme / dasß niemandt deine Kron hinweg nehme / 11.

Wir seynd Frembdlinge in dieser Welt / vnd gehören allhie nicht zu Haus / haben auch auff Erden keine bleibende statt / sondern suchen die künfftige im Himmel / da unser Erbtheil / in Christo gefallen ist / Nun ist aber dahin kein ander weg / dann allein durch den zeitlichen Todt / dadurch auch Christus selbst zu seiner Herrlichkeit ist hinein gangen. Soll dann ewer Pilgerfahrt auch durch diese Kranckheit ein Ende nehmen / so wird euch der Herz zum rechten Vatterlandt führen / vnd in die himmlische

liche Erbschafft einsetzen wollen. Da wird keine Kranckheit noch leiden mehr seyn/sondern ewige vnaussprechliche Freude: dann kein Auge hat gesehen/kein Ohre hat gehört/kein Zung kan außreden/kein Hertz kan begreifen/was der Herz seinen Außerswöhlten daselbß bereit hat/nach dem sie ihren Lauff vnd Pilgerfahrt vollendet.

Dahin richtet nun alle ewere Gedancken/vergesset das mit S. Paulo/Phil. 3. was dahinden ist/vnd stercket euch zu dem was vor euch ist/vind jaget nach dem vorgestreckten Ziel/nach dem Kleinodt der Veruffung Gottes von oben her/in Christo Jesu. Lasset derwegen auß ewerm Herzen alles fahren/was euch lieb ist auff Erden/vnd scheidet gutwillig davon/das euch sonst der Todt auch wieder eweren willen nemen wird. So wird sich ewer Hertz umb so viel stärker mit dem ewigen bekümmern können. Sehet nicht mehr hinder euch/da die verdampte gottlose Welt/wie Sodoma vnd Gomorrha im Feuw stehet/sondern trachtet darnach/was für euch ist/vnd hebet ewer Gemüth mit allen Kräfften dahin auff/da ihr in Ewigkeit zu seyn begehret.

Der allmechtig ewig Gott/der ein Vatter der Barmhertzigkeit ist/vnd ein Gott alles Trosts/wölle mit seiner Gnad vnd Hilfe bey euch seyn vnd bleiben/vnd euch in allen außvnd inwendigen Beschwernissen stercken/erhalten/schützen vnd schirmen/damit ihr alles mit Gedult außtragen könnet/was er ober euch an Leib vnd Seele wird verhängen: Wölle euch die Schmerzen etwas erleichtern/vnd diese Kranckheit nach seinem allerliebsten Willen zu ewer höchsten Seeligkeit auffeinem oder den anderen weg hinauß gehen lassen.

DE SA-

DE SACRAMENTO ORDINIS IN-

structio.

I.

Vanquam sacros ordines conferre Episcopis ex officio incumbit, docere tamen, quo affectu ad eos sit progrediendum, quæ scientia ad cuiusque munia exequenda requiratur, qui mores quemque deceant, quæ denique ætas cuique suscipiendo sit præfinita, Parochi sui

*De Ordinis
Sac. quæ
Pastores
do. ete de
beant.*

1.
2.
3.
4.

muneris esse putabunt.

II. Monebunt eos, qui ad Ecclesiasticos ordines aspirant unumquemque à proprio Episcopo ordinari debere, nisi ab executione ordinis, quem ab alieno Episcopo accepit, suspendi velit.

*Ordines à
quo Epi-
scopo acci-
piendi.
Concil. Trid.
sess. 23. c. 22*

III. Hortabuntur in super ut testimonia suorum Pastorum aut aliorum, quibus id ab Episcopo commissum fuit, secum adferant, ex quibus per examinatores discussis constare possit; sintne tales quibus tutò manus imponi possint.

*Ordinandi
adferent
litteras te-
stimonia-
les.*

*Stat. Adol-
phi med. z.
pag. 432.*

IV. Quæ quidem testimonia quo sint certiora, & ad fidem faciendam efficaciora, Pastores quam primum resciverint, suorum aliquem sacris initiari velle, statim nomen eius atque desiderium trina proclamatione publicè in templo denunciabunt, de natalibus, ætate, moribus & vita à

*Ordinandi
à Pastoribus
procla-
mandi.
Concil. Trid.
sess. 23. ca. 50*

T 3

fide

Concilium
Diocesannm
Colon. sub
Adolpho
III. statuto.
fol. 432.

fide dignis fideliter inquirent, & testimoniales litteras ipsam inquisitionem factam continentes ordinando ad Episcopum perferendas tradent.

Qui ordinum suscipiendorum non sint capaces.

V. Atque hæ denunciationes ne fructu suo careant, non satis habebunt eas vtcunq; fecisse; verum etiam quandoque eodem tempore populo explicabunt, quinam secundum canonum sanctiones ordinum suscipiendorum non sint capaces. Sunt autem hi: Spurij & quicumque non sunt ex legitimis nuptijs procreati; infra debitam, & à sacris canonibus præscriptam ætatem constituti; Bigami; Ignari eorum, quæ ad ordinem quem petunt, requiruntur; Furiosi; serui, qui in aliena sunt potestate; Insigni aliqua corporis mutilatione deformati; Epileptici, seu comitiali morbo obnoxij; Arreptitij; Energumeni; leprosi; de industria hominem mutilantes; occidentes, aut quouis modo ijs cooperantes effectu subsecuto; Hæretici; Vsurarij alijque criminosi, suspensi, interdicti, excommunicati.

Pastores ordinandos monebunt, vt se bene disponant. Stat. Concil. Prouinc. Anno 1536. cap. 26. Catech. Roman. de sacram. ord. cap. 6. Pastores populum, vt pro initiandis præcetur, hortabuntur. Catechism. Rom. ibid.

VI. Commonefacient præterea sacris initiandos, vt per poenitentiam sacramentum, conscientiam diligenter purgent, sacrosanctam Eucharistiam humili atque contrito corde suscipiant, ne in peccatis perseuerantes gratiam, quæ per hoc sacramentum, ad singulorum ordinum functiones dignè obeundas confertur, obicem ponant.

VII. Quin & populum Dominico die ordinationem proximè antecedente diligenter admonebunt, vt ieiunijs iam inde ab initio nascentis Ecclesie in hunc finem indictis, nec non ardentibus votis atq; precibus, tales à Deo re-

rum

rum sacrarum Antistites impetrent, qui tantum ministerium rectè & ex Ecclesiæ utilitate subire possint, & velint.

DE SACRAMENTO MATRIMONII, ET primò de sponsalibus, futuri coniugij notæ.

I.

Voniam ardua res est matrimonium, in quo vir & mulier ita colligantur, ut nulla de causa nec per ullam dispensationem vinculum solui, & priore viuentis vxor alia super induci possit, rectè sponsalia illi præmittuntur; tum ut matura deliberatione, & præparatione cõtrahatur; tũ impedimenta, si quæ subsint in apertũ proferantur.

Sponsalia
cur nuptijs
premittantur.

II. Sunt autem sponsalia futurarum nuptiarum mutua promissio, quæ per verba futuri temporis vel nudè, & simpliciter contrahuntur, vel etiam iureiurando, annuli, arrhæ aut nummi donatione & acceptatione confirmantur.

Sponsalia
quid sint.

III. Mutua autem ista promissio ad desponsandos referri debet, nam etsi parentes pro liberis sponsalia contrahere possint, inualida tamen censentur, nisi liberorum consensus expressus tacitusve accedat.

Qui sponsalia
contrahant,
qui non.

IV. Est & illud receptum, ut inter absentes per literas, per nuncium, per procuratorem contrahi possint.

V. Mi-

V. Minores septennio sponsalibus contrahendis non sunt idonei, quod rationis usu carere præsumantur.

Ex decr. cōgregat. Patrum Concil. Trident.

VI. Etsi non, ut in matrimonio ineundo, ita in sponsalibus contrahendis Parochi, eiusve Vicarij præsentia absolute sit necessaria: tamen quia in diocesis plerisq; more publico est receptum, ut promissionibus de futuris nuptijs, Sacerdos adsit, sponsaliaq; approbet, hocq; fiat consentaneè veteri cuidam Archiepiscopi Syfridi decreto, neque suo careat fructu; idcirco si quem Pastorem eiusve vices gerentem ad contractum sponsaliorum, seu futurarum nuptiarum promissionem adhiberi contingat, ad modum sequentem sese geret.

Stat. Syfridi c. 10. fol. 44.

Qui ad spōsalia contrahenda admittēdi, & qui non

VII. Parochus non ante in sponsaliorum contractum consentiat, quàm perspexerit desponsandos esse Catholicos, confirmatos, rudimentorum fidei gnaros, ab excommunicatione liberos, ac impedimenti nullius quod matrimonio obstare possit, conscios.

VIII. Videat diligenter num ad sponsalia contrahenda veniant animo lubenti, spontaneo, benè deliberato, nec non iudicio mentis integro. Aliter si affectos animaduerat, à contractu illos arceat, quandoquidem consensus in matrimonium liberrimus esse debet.

Sponsalia quibus verbis celebranda.

IX. Sed & illud studiosè cauebit, ne desponsandi contrahant verbis præsentis temporis (efficeretur enim matrimonium non sponsalia præsertim consensu accedente, sed futuri, ijdemq; claris & perspicuis, quæ non aliter in foro, quàm contrahentium intentione explicari possint.

X. Post contracta sponsalia sponsos instruet, qua religione, &

ne & fide matrimonium inire debeant. Hortabitur etiam
 vt antequam illud contrahant vel saltem triduo ante con-
 summationem sua peccata diligenter confiteantur, & ad
 sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum piè accedant.

*Concil. Trid.
 sess. 24. c. 1.
 de reform.
 Matrim.
 Concil. Pra-
 uinc anno
 1536. cap. 45.*

XI. Monebit præterea vt iuxta receptam Ecclesiæ con-
 suetudinem intra quadraginta dies ad matrimonij solen-
 nizationem procedant, interea verò temporis ab omni
 carnali commercio abstineant.

XII. A quo periculo vt absint longiùs, seriò illis iniunge-
 tur vt, ne quod pleriq; non sine maximo animæ suæ peri-
 culo & scandalo faciunt, sub eodem tecto habitent, secus
 si faxint, se non antè ad matrimonij benedictionem illos
 admissurum, quàm ab inuicem discesserint & dignè pro
 scandalo Ecclesiæ dato satisfecerint.

*Despon-
 ti sub eodè
 tecto non
 habitent.
 Concil. Trid.
 ibidem.*

XIII. Et quoniam ex decreto Ecclesiæ nulli coniugio
 iungendi sunt, nisi proclamationibus tribus publicè è
 suggesto ad populū factis, mandabit sponsis, vt à suo quisq;
 Parocho huiusmodi denunciations fieri procuret, & ab
 alterutro Dimissoriales ad alterum, qui matrimonium so-
 lenni benedictione celebraturus est, secum deferat.

*De procla-
 mationib.
 futuri con-
 iugij.
 ibidem.*

XIV. Parochus aut ex eius commissione sacerdos alius
 huiusmodi proclamationes facturus Ecclesiasticas sancti-
 ones obseruet, nempe vt matrimonio iungendos ter, non
 quidem vno die, sed tribus continuis festiuis ante concio-
 nem aut inter Missarum solennia denunciaret, vt si qui im-
 pedimentum sciant, hoc proponant antequam matrimo-
 nium contrahant.

*Proclama-
 tiones quo
 modo fa-
 ciendæ.*

XV. Quod si aliquando probabilis fuerit suspicio ma-

V

trimo-

Quando
suspicio
matrimo-
nium ma-
litosè im-
pediri posse
quid agen-
dum.

Ibidem.

Sponsorum
proclama-
torum im-
pedimenta
pastoria a-
perienda.
*Stat. Sifridi
cap. 10.*

Sponsorum
impedimè-
tis cognitio
quid pasto-
ri agendum.

Obligatio
ex sponsa-
libus quæ:

Sponsalia
quibus ca-
sibus disso-
luantur.
*Nauarr. in
Manual. Cõ-
fess. cap. 22
num. 25. &
seqq.*

trimonium malitosè impediri posse, si tot præcesserint denunciationes, tunc licentia ab Ordinario impetrata, vel vna tantum denunciatio fiat vel saltem Parocho, & duobus vel tribus testibus præsentibus matrimonium celebretur; deinde ante eius consummationem denunciationes in Ecclesia fiant, ad impedimenta cognoscenda; nisi ordinarius expedire iudicauerit, vt prædictæ denunciationes remittantur.

XVI. Significabunt Pastores subditis suis omnes illos qui aut certò sciunt, aut saltem probabili coniectura credunt, proclamatos sponfos legitimo impedimento à nuptiali contractu prohiberi, idq; prece, precio, fauore vel odio, reticent, ab ordinario grauiter puniendos esse.

XVII. Si proclamatione vna pluribusve factis impedimentum opponatur, tum Pastor aut eius vicem gerens opponentem vnâ cum sponfis ad ordinarium remittet, neq; antè ad matrimonij solennizationem progredietur, quàm id sibi licere ex ordinarij literis didicerit, non obstante, quod partes inter se transfegerint.

XVIII. Ex sponsalibus obligatio ad contrahendum nascitur, commonendi igitur sunt desponsati, vt ne fidem mutuò datam violent, nisi grauiter peccare velint.

XIX. Occurrunt tamen certi in iure casus quibus licitè à sponsalibus discedi potest. Videlicet mutuus partium dissensus, approbatæ religionis ingressus, sacri ordinis susceptio, subsequens cum alia matrimonium, superueniens alterius sponforum fornicatio, affinitas, hæresis, lepra, paralysis, notabilis deformitas, defectus eius, quod ab altero sponso-

sponsorum promissum est, fama publica canonici impedimenti, & alij quidam casus in iure expressi.

XX. In dissoluedis iustam ob causam sponsalibus iudicis Ecclesiastici auctoritas interponi debet, si causa sit dubia & non satis vulgo explorata.

Sponsalia
cu us au-
ctoritate
dissoluan-
tur.

RITVS ET FORMA CE- lebrandi sponsalia.

 Vanquam in his partibus sponsalia plurimùm priuatim in præsentia solum cognatorum & amicorum celebrantur; tamen si aliquando ad solennem illorum celebrationem Parochum eiùsve vicarium vocari contingat, meminerit ille decens esse, vt quando iam priùs de omnibus benè inter sponsum sponsamq; ac vtriusq; partes conuenit, tunc coram ipsis indutus veste talari in Ecclesia, eius porticu, ambitu, vel cœmiterio, aut certè loco publico siue aliàs honesto compareat. Vbi proposita per aliquem ad id ex amicis constitutum conuentus causa diligenter ad ea, quæ supra not. 6. 7. & 8. posita fuerunt, aduertat atq; inuestiget. Quando de istis à sponso sponsaque sufficienter fuerit edoctus, nomina vtriusque & cognomina inscribat, Ac primum compellans nomine & cognomine sponsum dicat:

N. Venisti huc voluntate libera, nullique astrictus, vt promittas te **N.** quam manutenes in vxorem ducturum?

V 2

N. Er

N. Erscheinet ihr allhie auß eigenem freyen Willen/auch lediger anderen ihr die Ehe versprochen/ daß ihr angelobet diese **N.** welche ihr bey der Handt habt/ zu ewerm Ehegemahl zu nehmen.

Affirmante sponso simili modo sponsam interroget, annuente autem illa Parochus apprehensis verecundè vtriusque dextris sponsum primò, inde sponsam sequentia proferre iubebit.

Ego **N.** coram præsentibus omnibus promitto me hanc **N.** quam teneo ducturum in legitimam vxorem, si non obstiterit aliquod canonicum impedimentum.

Ich **N.** verheische hier vor allen diesen gegenwertigen Freunden/diese **N.** welche ich mit der Handt hab/vor mein ehelich Gemahl zu nehmen / so fern sich bey der heiligen Kirchen kein Verhinderungß befinden wird.

Promissionibus eo modo inuicem factis Pastor subiunget:

Et ego hæc sponsalia vestra ac promissionem mutuam auctoritate, quâ vt minister Ecclesiæ fungor accepto, & approbo in nomine Pa⁺tris, & Fi⁺lij, & Spiritus ⁺ sancti, Amen.

Post hæc desponsatis sacerdos foelicem coniugij coepti successionem precetur, & eorum quæ de coniugio piè & religiosè ineundo paulo antè nota x. xi. xii. xiii. xiv. dicta sunt, admoneat. Ad quæ promptè libenterque perficienda facilius inducentur, si Tobix & Saræ, septemque qui cum eam libidinis instinctu ducerent ab Asmodæo

damone

dæmone sunt extincti, exemplum ijs proponatur, & præfertim illa Raphaelis Angeli verba:

Qui coniugium ita suscipiunt, vt Deum à se & sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus; habet potestatem dæmonium super eos. Tu autem cum acceperis eam, ingressus cubiculum per tres dies continens esto ab ea, & nihil aliud, nisi orationibus vacabis cum ea. Tob. 6.

DE PROCLAMATIONIBVS
matrimonij, & dimissoriali-
bus notæ.

I.

FIANT deinde tres illæ tribus diebus festiuis proclamationes publicæ, vt supra notatione 13. ex decreto Concilij Tridentini dictum est.

II. Denūciationes eiusmodi nec pauciores nec diebus alijs, aut aliter fieri debent, quàm ab Ecclesia cōstitutum; nisi ex speciali Ordinarij concessione.

III. Si desponsati in diuersis viuant parochijs, promulgationes in vtraque fiant parochia, & literæ dimissoriae ferantur ad Pastorem, per quem copulandi sunt.

IV. Qui illis diligenter lectis & consideratis vbi nullum intellexerit obstare canonicum impedimentum ad celebratio-

brationem matrimonij in facie Ecclesiæ, hoc est coram Pastore vel alio sacerdote de illius aut Episcopi licentia, & coram pluribus testibus procedat.

V. Dentur autem literę istæ tempestiuè quò benè & consideratè examinari possint, & num omnia syncerè agantur liquidò cognosci queat.

FORMA LITERARVM dimissoriarum.

N. Pastor vel Sacellanus Ecclesiæ Parochialis **N.** diocesis Colonienf. Venerabili Domino Pastori vel Sacellano Ecclesiæ Pastoralis **N.** diocesis **N.** salutem in Domino.

Notum sit dilectioni tuæ, & omnibus præsentis literas testimoniales visuris, quòd tribus proclamationibus ex more Ecclesiæ Catholicæ in nostro Parochiali templo tribus festiuis diebus factis, de matrimonio ineundo inter honestos **N.** (**ponatur nomen, cognomen, patria & parentes**) nostrum Parochianum & **N. N.** Parochianam vestram nemo se opposuerit vel villo modo contradixerit. Quare nõ existimamus vllum canonici impedimenti obstaculum existere, de quo nobis constet, quin legitimè possit dictus noster Parochianus cum vestra Parochiana in facie Ecclesiæ contrahere. Quod omnibus quorum interest aut interesse potest certum esse volumus sub attestatione sigilli nostri consueti. Datum **N.** Anno **N.** die mensis **N. N.**

DE SA-

DE SACRAMENTO MATRIMONIJ INSTRUCTIO.

I.

Matrimonium tametsi inter nouæ legis sacramenta Ordine postremū sit, dicitur tamen ab Apostolo magnum sacramentum in Christo & Ecclesia, quod eius arctissimæ necessitudinis, quæ Christo cum Ecclesia intercedit, & immensæ erga nos charitatis sacrum sit signum.

Matrimonium Sacramentū.
Ephes. 5.

II. Est verò matrimonium viri & mulieris maritalis coniunctio inter legitimas personas indiuiduam vitæ societatem retinens.

Matrimonium quid.

III. Eius quasi materia sunt vir & mulier contrahentes, forma sunt verba aut horum loco nutus, & signa quibus consensus mutuus exprimitur. Fines susceptio & educatio proles, domestica societas & communicatio eorum, quæ ad vitam sunt necessaria, esse remedium contra concupiscentiam, esse signum coniunctionis Christi cum Ecclesia. Quorum primus est primarius, reliqui sunt secundarij. Causa efficiens Matrimonium est mutuus consensus, per verba quæ præsens tempus significant, expressus. Effectus gratia, naturalem coniugum amorem perficiens, & indissolubilem vnitatem confirmans, quam Christus Venerabilium sacramentorum institutor atque perfector sua nobis passione promeruit. Et hæc facit vt vir & mulier mutuæ charitatis vinculo coniuncti, alter in alterius beneuolentia conquiescat, alieno-

Matrimonij causæ.
Materia.
Forma.
Fines.

Effectus

Efficiens.

Concil. Trid.
sess. 24. in
doctrina de
Matrim.

Meb. 13.

alienosque & illicitos amores & concubitus non querat, sed in omnibus sit honorabile connubium, & thorus immaculatus.

Ætas contrahendi matrimonij.

Concil. Provinc. anno 1536 par. 7. cap. 44. 1. Corin. h. 11.

IV. Ad contrahendum matrimonium ætas legitima requiritur. In masculo quidem ut sit quatuordecim; in foemina verò ut sit duodecim annorum.

Ibidem.

Missæ præmittenda benedictio ni coniugum.

V. Sponsi non in privatis ædibus, sed publicè in templo, solenni ritu coniungi & benedici debent. Qui in privatis domicilijs coniungi malunt, ijs, illud Paulinum opponendum: Num Ecclesiam Dei contemnitis?

Ibidem.

VI. Nuptiarum celebrationi secundum antiquos canones, & receptum huius Ecclesiæ consuetudinem semper Missæ sacrificium præmittendum est, siue primæ illæ sint siue secundæ. At benedictio nunquam secundis impendenda, hoc est mulier quæ semel benedicta est, secundo benedici non debet, secus si aliàs benedicta non sit.

Matrimonium non nisi præsentis parochi firmum Concil. Trid. sess. 24. de Reform. c. 1.

VII. Matrimonium ut constet firmumque sit nunquam nisi præsentis proprio Parocho, hoc est in cuius Parochia saltem alteruter sponsorum habitat, aut alio sacerdote de ipsius Parochi vel Ordinarij licentia & duobus tribusve testibus contrahi debet. Aliter contractum irritum prorsus est atque nullum.

Dimissoriales literæ quibus necessariæ.

Sacerdotum sine licentia Parochi proprii coniugium pœna. Ibidem.

VIII. Unde intelligunt Parochi diligenter sibi cavendum ne alterius Parochiæ subditos coniungant, nisi Dimissorialibus literis visis, quæ & de factis denunciationibus & proprii Pastoris aut Ordinarij consensu atque permissu expressam mentionem contineant.

IX. Qui sacerdotes siue regulares siue sæculares sint, aliterius

terius Parochiæ subditos sine obtenta in scriptis licentia coniungere attentauerint, ipso iure tantisper ab officio suspensi sunt, donec ab Ordinario Parochi, ad quem coniunctio pertinebat, absoluantur.

X. Neque poenam ab Ordinario infligendam effugiet Pastor aliusve ex commissione sacerdos, qui cum minore quam duorum vel trium testium numero, neque testes qui sine parcho aut alio sacerdote facultatem habente eiusmodi contractui interfuerint, nec denique coniuges, qui ita nulliter matrimonium contrahere præsumserint.

Pœna coram qui sine testibus coniungunt.

XI. Peregrinos nec non incertis sedibus vagantes Pastores non coniungent, nisi prius diligentem inquisitionem fecerint, & read Ordinarium delata ab eo licentiam obtinuerint.

In peregrinis & vagis coniungendis quid agendum. Concil. Trid. ibid. cap. 7. Concil. Province anno 1536 p. 7. cap. 45.

XII. Ab aduentu Domini vsque in diem Epiphaniæ, & à feria quarta Cinerum vsq; in octauam Paschatis inclusiue matrimonium in facie Ecclesiæ solenni ritu celebrare non licet.

Matrimonia quando non celebrantur. Concil. Trid. ead. sess. c. 10.

XIII. Ludicra quæ plerisque in locis post coniunctionem sacerdotalem in pulsandis sponis adhiberi solent, penitus tollenda sunt. Est enim res sancta Matrimonium & sanctè tractandum.

Concil. Province anno 1536. d. loc. cap. 47.

XIV. Qui intra gradus prohibitos scienter aut omissis solennitatibus consuetis ignoranter Matrimonium contraxerunt, sine vlla spe dispensationis obtinendæ separari debent.

De contrahentibus mat. intra grad prohibitos. Concil. Trid. ead. sess. c. 5. De dispensationibus intra gradus prohibitos.

XV. Quod si Summus Pontifex dispensatorio diplomate matrimonium intra prohibitos gradus contractum

Concil. Province. d. cap. 48.

X appro-

approbandum duxerit, diligenter causas quæ dispensationem extorserunt, Parochus examinabit. Quas si aliter quàm narratum est, se habere perspexerit, dispensationem eiusmodi nullius roboris iudicabit.

Coniuges
noui de
quibus à
Parochis
monendi.
Can. Quo
tisemque
33. 1. 4.

XVI. Antequam novos à se cōiuges Pastores dimittant, ad mutuum eos amorem & benevolentiam, ad omnem conjugalem honestatem & continentiam, ad fidem perpetuò seruandam hortabuntur, nec non vt in maioribus solennitatibus, communionis & ieiuniorum diebus ex præscripto Ecclesiæ; orationis verò gratia ex mutuo consensu secundùm D. Pauli consilium à corporum commixtione abstineant.

1. Cor. 7.

Quomodo
ad novos
coniuges
loquendū
Catech. ad
Par. de ma
rim. c. 11.

XVII. Verùm hic, cùm de Matrimonij vsu Pastores agent, cautè prudenterque sermonem instituent, vt nullum ex eorum ore verbum excidat, quod fidelium auribus indignum esse videatur, aut pias mentes ledere, aut risum mouere queat.

Desepara
tione con
iugū, quo
ad thorum
& cohabi
tationem.

XVIII. Matrimonium legitimè contractum tametsi quoad vinculum sit prorsus indissolubile, tamen si alter coniugum in adulterium prolabatur, quoad thorum & cohabitationem separari posse extra controuersiam est.

Quis con
iuges sepa
ret.

XIX. Et quanquam vtrumq; priuata auctoritate nonnunquam fieri possit; tamen ne hominum leuissimorum temeritate & imprudentia Matrimonij sacramento iniuria inferatur, iudicis auctoritas interuenire debet.

De diuor
tiis priuata
auctoritate
factis.

XX. Qui autem priuata auctoritate diuortium fecerūt, monēdi sunt, vt vel reconcilientur inuicem, vel discessio-

nis

nis suæ causas coram ordinario proponant, quod nisi fecerint, à communione repellantur.

XXI. Nec eorum scelus Pastores sua conniuentia nutri-
ent, qui mulierculas vxorum loco domi suæ fouent, sed
pro iniuncto sibi munere feriò commonefacient, vt aut
matrimonium contrahant, aut si id nolint, vel fortè pro-
pter impedimentum canonicum non possint, ab illicita
consuetudine abstineant; alioquin sacramentorum vsu il-
lis interdican, ac Ordinario pro eo ac merentur punien-
dos denuncient.

De concu-
binarijs
non feren-
dis.

XXII. Quod si Parochus incolas & aduenas in sua Paro-
chia habeat, de quibus an in facie Ecclesiæ coniuncti sint
ambigitur, monebit, vt solennes in Ecclesia matrimonij ri-
tus celebrent, aut se alibi fecisse idoneis testimonijs pro-
bent.

De his de
quibus nō
constat an
ritè cōiun-
cti sint.
Stat. Adol-
phi 3 in cōf.
& decret.
cap sepius
expressi.

XXIII. Nēc vllō modo tolerandi sunt homines sacri,
qui solenni castitatis voto per religionis approbatæ pro-
fessionem, vel maioris ordinis alicuius susceptionem
obstricti ad sacrilegas nuptias conuolarunt, verum nomi-
na eorum ad Ordinarium deferantur & excommunica-
tioni innodati publicè denuncientur, donec re ipsa separa-
ti absolutionem obtinuerint.

pag. 4 14.
Apostata
sacrilegi
ad Ordina-
rium defe-
rendi.
Stat. Adol-
phi 3 pag.
465.

XXIV. Ad extremum habet Parochus librum in quo
coniugum & testium aliquot nomina diem que & lo-
cum matrimonij contracti describat, quem
apud se diligenter custodiat.

De libro
Pastorali
in quo cō-
iugio scri-
bendi.
Conci. Trid.
sess. 24. de
reformat.
cap. 1.

De Sacramento Matrimonij.
DE IMPEDIMENTIS
Matrimonij.

I.

Matrimo-
nij imped-
imenta vn-
de.

Oneft quidem illud dubium, quin matrimonium fit à Deo tanquam commune omnibus institutum, Ecclesia tamen sancti Spiritus magisterio

Matrim.
imped. du-
plicia.

edocta quosdam rectè ab eo submouet, duplici in eam rem impedimentorum genere constituto, quorum alia

1. matrimonium quidem contrahendum impediunt, sed
2. contractum non dissoluunt; alia vtrumque præstant.

Impedi-
menta ma-
trim. non
dirimētia.

II. Prioris generis sunt, si quis contra Episcopi, Iudicis aut Parochi imperium matrimonij foedus ineat; si tempore feriarum solennitates nuptiarum vsurpet; si simplici voto obstrictus contrahat; si denique alijs sponsalibus sit implicatus. His enim impedimentis illigati contrahendo procul dubio peccant; sed tamen contractum matrimonium valet.

Imped.
matr. diri-
mentia.

III. Posterioris generis censentur, error, conditio, votum, ordo sacer, cognatio, affinitas, homicidium & adulterium, cultus disparitas, alterius matrimonij vinculum, vis seu violentia, publicæ honestatis iustitia, & impotentia congregiendi.

I.
Error in
persona.

IV. Cum duobus in matrimonio ineundo modis errari possit, aut in persona, vt cum alia pro alia obtruditur, aut in qualitate, vt cū pauper pro diuite, ignobilis pro nobili, corrupta pro virgine ducitur, priore modo matrimonium est irritum ob defectum consensus, posteriore validum.

V. Igno-

V. Ignorantia seruilis conditionis seu status matrimonio obstat, si quis enim falsa opinione ductus cum serua in matrimonium conueniat, quam suspicabatur liberam frustra contrahit, nisi postea compertâ rei veritatē cum eadem corporis commercium exercent, de libera & seruo idem est iudicium.

II.
Ignorantia
cōditionis
seu status.

VI. Qui voto solenni obstricti matrimonium inire tentant nihil efficiunt, est autem solenne votum quod per ordinis sacri veluti Subdiaconatus, Diaconatus, aut Presbyteratus susceptionem; vel per professionem expressam tacitamve in aliqua Religione approbata solennizatum est.

III.
Sacer or-
do.

IV.
Votum in
professio-
ne religio-
nis.

VII. Cognatio triplex est, Spiritualis, Legalis & Naturalis. Spiritualis ex Baptismi & Confirmationis susceptione nascitur, contrahiturq; in Baptismo quidem inter suscipientes, & baptizatum ipsum illiusq; patrem & matrem, nec non inter baptizantē & baptizatum, baptizatiq; patrem & matrem: in Confirmatione vero inter confirmantē & confirmatum, illiusq; patrem & matrem, nec non tenentem.

V.
Cognatio
triplex.

I.
Cogn. Spi-
ritualis
inter quos.

2.

VIII. Legalis ex liberorum adoptione prouenit. Si quis enim quempiam in filium filiamve, nepotem vel deinceps adoptauerit, mutua inter eos cognatio oritur nuptiarum celebrationem impediens dirimensque.

Cogn. Le-
galis inter
quos sit.

IX. Naturalis inter consanguineos existit, quorum alij sunt ascendentes, alij descendentes, quidam ex transuerso seu latere prodeūtes, quos collaterales vocant. Inter ascendentes & descendentes perpetua est siue in infinitum matrimonij prohibitio, in transuersalibus quartum cognationis gradum non excedit.

Cogn. Na-
turalis in-
ter quos
existat.

X 3

X. At

Notatio. **X.** At hic meminisse oportet, non esse necessum, ut uterque contrahentium quartum gradum excefferit, sed satis est alterum tantum quinto aut remotiore gradu à communi stipite distare, etiam si alter non nisi primo aut secundo gradu ab eodem sit seiunctus. Quoto enim gradu remotior distat à communi stipite totidem distat à quolibet alio descendendum per aliam lineam ex eodem.

V I.
Affinitas.
Conc. Trident. sess. 24. de reformat. cap. 4.
XI. Affinium eadem est ratio quæ consanguineorum, nisi quod Concilium Tridentinum affinitatis impedimentum ex fornicatione natum duobus tantum primis gradibus concluderit, in reliquis contrahendi facultatem permiserit.

V II.
Homicidium.
XII. Qui coniugis alterius potiundi causa alteri necem adfert eius consequendi spe, eam iustissime à S. Canonibus priuatur. Verum hinc unius delictum non sufficit, sed utriusque tam superstitis quam matrimonium sceleratè appetentis conspiratio requiritur.

V III.
Adulteriū.
XIII. Adulterij crimen non semper matrimonium contrahendum impedit, contractumque dissoluit, sed tribus casibus.
1. Primo cum adulter procurat mortem coniugis suæ vel mariti adulteræ, ut cum adultera matrimonium celebret. Secundo si adulteri mutuò sibi fidem dederint de matrimonio contrahendo, post mortem uxoris adulteri, vel mariti adulteræ.
3. Tertio si adulteri de facto inter se contraxerint uiuentibus prioribus coniugibus, at hic requiritur ut uterque adulter conscius sit vitæ alterius coniugis. Nam si quæ ad alterius consortium commeet, quem coelibem esse opinatur, nihil id sequentibus cum adultero nuptijs oberit.

XIV. Et

XIV. Et quia D. Cypr. teste, iungere cū in fidelibus Matrimonij vinculū, est cum infidelibus prostituere mēbra Christi, irritum est matrimoniū, quod baptizati cum nō baptizatis cōtrahunt. De baptizatis alia est ratio, hi enim tametsi sint hæretici, Apostatæ excommunicati validè tamen, etsi non sine peccato, contractum celebrant.

IX.
Cultus di-
sparatus.

XV. Qui coniuge superstite alterum sibi adsciscit, nihil efficit. Neque absentia vnus etsi diuturna alterius cōsortium admittendi iusta est causa priusquam de morte absentis euidenter constat.

X.
Vinculum
alterius
matrimo-
nij.

XVI. Quod si vxor nullo certo de morte mariti nuncio allato, sed sola suspitione adducta alteri nubat, peccatum sine dubio cōmittit, nec debitum exigere potest, reddere tamen petenti debet, quòd iniquum sit innocentem maritum suo iure priuare.

Quid agen-
dum incer-
ta coniugio
morte.

XVII. Quos vel natura vel alia causa ante matrimonium contractum ad congregiendum impotentes fecit, rectè à matrimonio arcentur, cū illud à Deo institutum sit ad humanum genus propagandum, & eius infirmitati consulendum.

XI.
Impoten-
tia congre-
diendi.

XVIII. Est quia turpissimi visum est exempli, vt quis ei iungatur, cuius coniunctam sponsalia frangendo deciperit, rectè inductum est impedimentum iustitiæ publicæ honestatis, quæ nihil est aliud quàm affinitas siue propinquitas quædam inter consanguineos sponsi, & sponsæ ex sponsalibus orta.

XII.
Iustitia pu-
blicæ ho-
nestatis.

XIX. Obseruanda hic est Concilij Tridētini moderatio, qua sustulit iustitiæ publicæ honestatis impedimētum ex

Notatio.

spon-

Concil. Trid.
Sess. 24. de
Reformat.
matr. c. 3.
XII.
Vis & vio-
lencia.

sponsalibus inualidis ortum, decreuit autem, vbi valida sunt, vt primum gradum non excedant.

XX. Iustus denique metus seu vis & violentia illata matrimonium prorsus eneruant, cuiusmodi est, si quis timore mortis aut corporis cruciatu exterreatur, aut liber seruitutem timeat, aut in carcerem detrudatur, aut stuprum vereatur, vel amissionem bonorum vel omnium, aut maioris saltem partis, vel denique vincula, aut honoris periculū extimescat. His enim casibus iustè terretur sapiens.

Casus in
quo metus
non impe-
dit matri-
monium.
De coniu-
gio rapto-
ris & rapte

XXI. Quod si metum passi tacitè postea per spōtaneam cohabitationem & per carnalem copulam subsequentem consentiant, constabit matrimonium.

XXII. Salubriter etiam propter matrimoniorum libertatem Tridentina Synodus decreuit inter raptorem & raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris permanserit, non posse consistere matrimoniū. Quod si rapta à raptore separata, & in loco tuto & libero constituta illum habere in virum consenserit, eam raptor in vxorem habeat; & nihilominus raptor ipse ac omnes illi consilium, auxilium & fauorem præbentes sint ipso iure excommunicati ac perpetuò infames, omniumque dignitatum incapaces, & si clerici fuerint de proprio gradu decident. Teneatur præterea raptor mulierem raptam, siue vxorem eam duxerit, siue non duxerit, decenter iudicis arbitrio dotare.

Concil. Trid.
Sess. 24. de
re for. matr.
cap. 6.

1.

2.

3.

MODVS

**MODVS INTRODVCENDI
Sponsam in templum.**

VI viget consuetudo introducēdi in templum sponsam venientem cum amicis ad Ecclesiam, vt solenniter cum sponso benedicatur ac coniugatur, eam decenter obseruare conuenit.

Itaque sponsa in templi porticu seu ingressu consistente aderit maturè Sacerdos indutus amictu albo & stola, aquam benedictam secum habens, & sequentem Psalmum cum oratione super eam dicet:

BEati omnes qui timent Dominum, qui ambulat in vijs eius. Psal. 127.

Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit.

Vxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ.

Filij tui sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tuæ.

Ecce sic benedicetur homo, qui timet Dominum.

Benedicat tibi Dominus ex Sion, vt videas bona Ierusalem omnibus diebus vitæ tuæ.

Vt videas filios filiorum tuorum, & pacem super Israel.

Gloria Patri, &c. Sicut erat in &c Amen.

Y

Si

Si sponsa sit prouectioris ætatis, vt p̄oles non speretur
omisso præcedente legatur Psalmus 124.

Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion
non commouebitur in æternum, qui ha-
bitat in Hierusalem.

Montes in circuitu eius, & Dominus in circui-
tu populi sui ex hoc nũc & vsq; in sæculum.

Quia non derelinquet Dominus virgam pec-
catorum super fortem iustorum, at non ex-
tendant ad iniquitatem manus suas.

Benefac Domine bonis, & rectis corde.

Declinantes autem in obligationes adducet
Dominus cum operantibus iniquitatem,
pax super Israel.

Gloria Patri, &c. Sicut erat in principio, &c.
Amen.

Kyrie eleison. **C**hriste eleison. **K**yrie eleison.
Pater nost. &c. **E**t ne, &c. **S**ed libera, &c. **A**mẽ.

Vers. Domine saluam fac ancillam tuam.

Resp. Deus meus sperantem in te.

Vers. Mitte ei auxilium de sancto.

Resp. Et de Sion tuere eam.

Vers. Esto ei Domine turris fortitudinis.

Resp. A facie inimici.

Vers. Domine virtutum conuerte nos.

Resp. Et ostende faciem tuam, & salui erimus.

Vers.

Verf. Domine exaudi orationem meam.

Resp. Et clamor meus ad te veniat.

Oremus

OMnipotens sempiterne Deus, qui vnumquemque fidelem custodis, benedictione **✠** digneris hanc famulam tuam quæ ante fores Ecclesiæ consistit, oratorij ingressum petitura, vt ad tuæ benedictionis domum possit intrare, atque in honore tui nominis perseuerare, ita, vt sincera à labe criminum vtriusque boni commoditatem mereatur conseruare te auxiliante, per Iesum Christum Filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitatem Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum, Amen.

Post hæc aspergat sponsam aqua benedicta, quæ ad locum seu scamnum in templo sibi paratum eunte, ipse sacrû peracturus ad altare procedat.

ORDO CELEBRANDI SO-
lenniter Matrimonium.

I.

Voniam matrimonium quod conciliat Ecclesia, oblatio sacra confirmat, desponsati coniuges loco honesto collocati deuotè Missam audient.

*Vertull lib.
i. ad vxorē.*

II. Deo pijs precibus Matrimonium suum commendabunt.

Y 2

bunt.

bunt. Offertorij tempore ordine cum amicis, vt pro more offerant, ad altare procedent.

III. Missa legitur de S. Trinitate ordine, & ritu quem Missale continet, cum orationibus de festo, aut Dominica. In eo minister signum pacis osculandum primum sponso, inde sponsæ & cæteris amicis præsentibus exhibebit.

IV. Absoluto sacro & priore Missæ benedictione populo impertita ante Lectionem Euangelij sancti Joannis ad altare coniungendi se sistant.

V. Vbi sacerdos ad desponsatos conuersus primùm si sponsalibus non interfuit, interrogabit sigillatim sponsum, & sponsam num libera voluntate, à nemine coacti, & cum nullo desponsati præstò sint, vt matrimonium ineant? hoc modò:

R. Ihr erscheinet hie freywillig / vnd ungezwungen / auch mit keiner andern in die Ehe versprochen / der Meynung den heiligen Ehestandt anzufangen / vnd durch den Segen der heiliger Kirchen vnd öffentlich Zeugnuß ewer anwesenden Freundt bestetigten zu lassen?

VI. Illis annuentibus literas Dimissoriales, si ijs opus sit, & antea exhibitæ non fuerint, exiget, leget & examinabit. Deinde anulum sibi porrigi iubeat, eumque, si antea benedictus non sit, in modum sequentem versa ad altare facie benedicat.

**FORMA BENEDICENDI
annulum coniugalem.**

Sacerd. Adiutoriũ nostrũ in nomine Domini.

Resp. Qui fecit cœlum & terram.

Psal. 67.

Psalm. 67.

Manda Deus virtuti tuæ, confirma hoc
Deus quod operatus es in nobis.

A templo tuo in Hierusalem tibi offerent Re-
ges munera.

Increpa feras arundinis, cōgregatio taurorum
in vaccis populorum; vt excludant eos, qui
probatī sunt argento.

Gloria Patri, &c. Sicut erat, &c. Amen.

Oremus.

Benedic ✠ Domine annulum hunc quem
nos in tuo nomine benedicimus, vt, quæ
eum portauerit, in tua pace consistat, & in tua
voluntate permaneat, & in amore tuo viuat,
crescat, & senescat, & multiplicetur in longi-
tudinem dierum, per Christum Dominum
nostrum, Amen.

Oremus.

Creator & conseruator humani generis, da-
tor gratiæ spiritualis, largitor salutis æter-
næ, tu Domine dignare emittere bene ✠ di-
ctiōem tuam super hunc annulum, vt, quæ
istum gestauerit, sit armata virtute cœlestis de-
fensionis, & proficiat illi ad vitam æternam,
per Christum Dominum nostrum, Amen.

Aspergat deinde annulum aqua benedicta, & conuer-

Y 3

sus tra-

fus tradat eum in manus sponsi, & eum digito sponsæ annulari, vel alteri pro loci conditione inserat dicens:

Accipe annulum fidei conjugalis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, vt eum gestans sis armata virtute cœlesti, tibi que ad salutem æternam proficiat.

1. **H**ic oportune interponi poterit breuis instructio de Matrimonij institutione, natura effectis, tū exhortatio ad deuotè illud ineundum, piè decenterq; in eo viuendum, & ad finē vsq; vitæ in omni honestate, fideq; conjugali perseuerandum. ad hæc vero à Deo obtinenda cum diuina gratia sit necessaria, monebit præsentēs, vt patrem cœlestem ardentè inuocent precando orationem Dominicam & salutationem Angelicam, & inde ad benedictionem desponsorum procedet.

*C. 1. Eccl. Vir
aut de se
cundis nupt.*

*D. Thom. in
4. dist. 42.*

Obseruabit hic minister Sacramenti quod etiam supra not. 6. de matrim. dictum fuit, benedictiones infra scriptas non esse impertiendas alijs nuptijs, quam primis. Secundæ nuptiæ secundum canonicas sanctiones benedicendæ nõ sunt sub poena in iure expressa. Intelliguntur autem quæ ex parte sponsi & sponsæ simul, vel ex parte sponsæ tantum sunt tales. Nam quæ ex parte sponsæ primæ sunt, et si quoad virum sint secundæ ex recepta consuetudine benedici solent.

BENE-

BENEDICTIO SPONSI ET
sponsæ in primis nuptijs.

BEati omnes qui timent Dominum, qui ambulat in vijs eius.

Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit.

Vxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ.

Filij tui sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tuæ.

Ecce sic benedicetur homo, qui timet Dominum.

Benedicat tibi Dominus ex Sion, vt videas bona Ierusalem omnibus diebus vitæ tuæ.

Et videas filios filiorum tuorum, & pacem super Israel.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto.

Sicut erat in principio, & nunc & semper, & in sæcula sæculorum, Amen.

Kyrie eleison. **C**hriste eleison. **K**yrie eleison.

Pater noster. **E**t ne nos, &c. **S**ed libera nos, &c. Amen.

Vers. Saluum fac seruum tuum, & ancillam tuam Domine.

Resp.

Resp. Deus meus sperantes in te.

Domine exaudi orationem meam. **E**t clamor meus ad te veniat.

Oremus.

DEus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob sit semper vobiscum, ipse vos coniungat, & impleat benedictionem suam in vobis. Per Christum Dominum nostrum.

Oremus.

Respice Domine, de caelo sancto tuo, super hanc coniunctionem: vt sicut misisti sanctum Angelum tuum Raphaellem Tobiae, & Saræ filiae Rachaelis, ita digneris Domine mittere benedictionem tuam super istos adolescentes, vt in tua voluntate permaneant, & in tua securitate consistant, & in amore tuo viuant, & senescant, & multiplicentur in longitudine dierum. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

Oremus.

Bene ✠ dic Domine adolescentulos istos, & femina semen vitæ aeternæ in mentibus eorum, vt quicquid pro vtilitate sua didicerint, hoc semper perficere & adimplere mereantur. Per Iesum Christum, recuperatorem omnium,

omnium. Filium tuum vnigenitum, qui tecū
viuit & regnat in vnitae Spiritus sancti Deus.
Per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Oremus

BENE **✠**dicat vos & custodiat Deus pater, o-
stendatque faciem suam in vobis, & misere-
atur vestri, conuertat vultum suum ad vos, &
det vobis pacem, impleatque Christus omni
benedictione spirituali corda & corpora ve-
stra in remissionem omnium peccatorum, vt
habeatis vitam æternam, & viuatis in sæcula
sæculorum. Amen.

Oremus.

REspice Domine super hos fideles tuos, vt
in tuo nomine benedictionem cœlestem
accipiant, & filios filiorum suorum vsque in
tertiam vel in quartam progeniem videant,
& tua semper fidelitate perseuerent, ac in fu-
turo cœlestia regna percipiant. Per Christum
Dominum nostrum, Amen.

Oremus

DEus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob. Be-
nedic obsecro istos, & semina semen vitæ
in mentibus eorum, vt quicquid pro vtilitate
didicerint, hoc facere cupiant. Per Iesum

Z

Chri-

Christum recuperatorem omnium, Filium tuum vnigenitum. Qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus sancti Deus. Per omnia sæcula sæculorum, Amen.

Oremus.

DA quæsumus Domine benedictionem tuam super hunc famulum **✠** tuum, & famulam **✠** tuam propitius vt tibi subditi fiant, atque iugiter deseruiant. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

Oremus.

OMnipotens sempiternus Deus, qui primos parentes nostros, Adam, & Euam sua virtute copulauit, eosque sua benedictione sanctificauit, & in sancta societate coniugauit, ipse corda & corpora vestra sanctificet & bened[✠]icat, atque in societate & amore veræ dilectionis coniungat. Per Dominum nostrum Iesum Christum Filium tuum, qui tecum viuit & regnat Deus. Per omnia sæcula sæculorum, Amen.

Benedicti sitis à Domino, qui creauit mundum ex nihilo, qui in Trinitate perfecta viuit & regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum, Amen.

B. ene-

Benedictione absoluta quærat sacerdos ab utroque, quomodo nomenentur, rogetque an velint sacrum coniugij statum inire, eumque in præfenti fidelium cœtu confirmari, his verbis:

Ihr wollet eingehen den Standt der H. Ehe vnd begehret das der bestettiget werde / im Angesicht dieser gegenwertigen Gläubigen.

Responsio. Ja Herr / oder wir begeren es.

Deinde si sponsalibus etiam interfuit Parochus, & in ijs quod non coacti, non voto sacro continentia obligati, non promissione vlla alteri facta obstricti accedant iam antea cognitum habeat, sequentem interrogationem faciat.

R. So frage ich euch an statt des Allmechtigen / ob ihr auch von jemandt gezwungen / mit einiger geistlicher Gelübden verstricket / auch mit keinem euch ehelich versprochen / allhie erscheinet.

Si talem habent conscientiam respondent. Nein Herr.

Similiter alloquatur & interroget sponsam.

Eadem itidem verecundè respondente. Nein Herr.

Iubeat vt sibi dextras tradant, & vbi ita moris est, partem stolæ manibus eorum circumuoluat, atque primo mandat sponso, vt ad sponsam sequentia verba dicat:

R. Ich nehme euch zu meiner Christlicher Ehefrauen für Gott dem Herrn vnd seiner heiliger Kirchen.

Deinde iubeat sponsam dicere ad sponsum.

R. Ich nehme euch zu meinem Christlichen Eheman für Gott dem Herrn vnd seiner Christlicher Kirchen.

Post hæc sacerdos dicat:

Matrimonium per vos contractum ego tanquam minister Dei, confirmo, ratifico & benedico, in nomine Pa **✠** tris, & Fi **✠** lij, & Spiritus **✠** sancti, Amen.

Subijciat mox Initium Euangelij sancti
Ioannis dicendo:

Dominus vobiscum.

Resp **E**t cum Spiritu tuo.

Initium sancti Euangelij secundum Ioan-
nem.

Resp **G**loria tibi Domine.

In principio erat verbum, & verbum erat a-
pud Deum, & c. **vt in fine libri.**

Per hæc Euangelica dicta, deleantur nostra
delicta.

Sit nomen Domini benedictum.

Ex hoc nunc & vsque in sæculum.

Adiutorium nostrum in nomine Domini.

Qui fecit cœlum & terram.

Benedicat vos diuina maiestas Pa **✠** ter, & Fi-
✠ lius, & Spiritus **✠** sanctus, Amen.

Ad extremum aspergat sponfos aqua benedicta,
data dextera gratuletur ipsis, & in pace
dimittat, dicens:

Dominus

Dominus custodiat introitum vestrum, & exitum vestrum, ex hoc nunc & vsque in seculum, Amen.

Vel:

Ite in pace.

DE SECUNDIS NUPTIIS.

NUPTIÆ secundæ ratione triplici existunt. 1. Ex parte vtriusque sponsi, scilicet & sponsæ. 2. Ex parte sponsæ tantum, si ea sit vidua. 3. Ex parte sponsi solum, non autem sponsæ.

Quæ ergo sunt nuptiæ secundæ postremi ordinis, hoc est ratione viri solum, eæ, quia foemina non fuit benedicta, ad modum iam præscriptum benedicendæ sunt. Similiter si casu aliquo in secundo genere sit vidua, quæ semel nupsit, sed ante benedictiones receptas vidua facta iterum nubit, benedicenda est.

Alias ordinariè Bigamorum nuptiæ tam ratione sponsi, & sponsæ simul, quàm sponsæ solum, vt supra notatum, benedicendæ non sunt, sed ordo subiectus seruetur.

FORMA CELEBRANDI secundas nuptias.

I.

Vando sacrum finitum est, ad altare veniant, ibique adgeniculentur, & statim Parochus, si opus

Z 3

sit, aut

fit, aut antea, non sint exhibitæ, literas petat dimissoriales, eas legat & examinet.

II. Si sponsalibus non interfuit quærat uti supra, an ut cōtrahant inter se matrimonium, ad sint, an libera voluntate, à nullo coacti, id ipsum faciant, an à voto, quod matrimonio obstet, & promissione alteri facta liberi sint.

III. Annulum petat, eumque sponsum sponsæ digito annulari imponere iubeat, & dicat ut supra.

IV. Breuem de matrimonio admonitionem ad sponsum & sponsam faciat, & præsentem pro foelici conjugij successu Deum precentur piè hortetur.

V. Coniungat in matrimonium ad modum in primis nuptijs positum.

VI. E uangelio S. Ioannis finito non benedicat, sed loco benedictionum vnum pro qualitate personarum ex Psalmis superius in modo introducendi sponsam in templum positus fol. 170. Cum orationibus sequentibus super genu flexis coniugibus recitet.

Oremus.

Respice Domine super hanc coniunctionem tuam; ut sicut sanctum Angelum tuum Raphaellem Thobia & Saræ filia Rachuelis; ita mittere digneris auxilium tuum super hos coniuges: ut in tua voluntate permaneant, & in amore tuo viuant, & senescant & multiplicentur
in lon-

in longitudine dierum. per Dominum nostrū
Iesum Christum. Amen.

Oremus.

Pratende quæsumus Domine fidelibus tuis
dexteram coelestis auxiliij, vt te toto corde
perquirant, & quæ dignè postulant assequan-
tur. Per Dominum nostrum Iesum Christum
filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vni-
tate Spiritus sancti Deus. Per omnia sæcula sæ-
culorum, Amen.

Gratia Domini nostri Iesu Christi, & chari-
tas ✠, & communicatio sancti Spiritus sit
semper vobiscum, Amen.

VII. Ad extremum poterit, & breuis adhiberi admo-
nitio, quâ dictâ aspergat Parochus coniuges & po-
pulum in pace dimittat.

AD SPON.

AD SPONSVM ET SPON-
sam Cohortatio prætermittenda
coniunctioni coniugali si op-
portunum fuerit.

Dennach ihr beyde durch Schickung Gottes vnd zeitigen Raht so weit vereinigt/dasß ihr in die heilige Ehe miteinander zu treten bedacht / auch darauff allhie erscheinet / eweren Ehestandt nach der heiligen Kirchen Ordnung einsegnen / vnd öffentlich für dieser Gemein bestettigen zu lassen / so höret fürtzlich was es für eine Gelegenheit habe mit diesem Stande / den ihr jetzt in Gottes Nahmen annemet / warumb er von Gott eingesetzt / vnd wie ihr euch in demselben zuverhalten schuldig.

Es ist der Ehestand vngeweißelt eine Ordnung Gottes / der in beyem Anfang der Welt / nach dem Adam von der Erden / vnd Eva von Adams Fleisch vnd Bein erschaffen / beyem Standt der Vnschuld dergestalt eingesetzt / das darin ein Mann vnd ein Weib auff ihre vorgehende Verwilligung / durch einen vnaufflößlichen Bandt rechtmessig zusammengefügt / auff Erden mit einander leben sollen : Vnd kan denselbigen Bandt / damit eins dem anderen nach Gottes Ordnung durch freywilligen eingang verpflichtet wird / nach dem er einmahl gebunden / niemand aufflösen / dann Gott allein / wie die heilige Schrift zeuget / mit diesem Worten: Was nun Gott zusammengefüget hat / das soll der Mensch nicht scheiden. Nun hat Gott solche eheliche vnzertrenliche Vermählung zwischen Mann vnd Weib / wie man auß der H. Schrift ermessen kan / im Menschlichen Geschlecht angeordnet auß diesen Ursachen: Erstlich durch solche ehrliche vnd freundliche Beywohnung / darin die aller verträulichste vnd nächste

häste

hätte Bereyningung ist / so zwischen Menschen in dieser Welt sein kan/einer an dem andern Beystand/Trost / Hilff vnd Raht haben soll in allem Leiden/Trübsal/Elend vnd Beschwerissen/ denen das Menschliche leben auff Erden vnterworffen ist. Daher der Mann des Weibes Haupt / das Weib hingegen des Mans Gehülff in der heiligen Schrift genant wird / zur Anzeigung/ das Krafft dieser Vermählung dem man auffligt / seinem Weib trewlich vorzustehen/dasselbig zu ernehren / allenthalben zuvertreten/vnd gegen alle Vnfug zu schützen vnd zu schirmen: Dem Weib hingegen/ihrem Mann nicht allein vnterthänig zu seyn/ sondern auch in alle wege nach Vermögen bey zu stehen / das sie also gesambt vnd einmütig in wahrem Vertrauen/Lieb vnd Leid mit einander tragen / eins dem andern sein Creutz erleichtern/ auch Trost/Hilff vnd Raht erzeigen sollen.

Zum andern / das durch den heiligen Ehestand das Menschlich Geschlecht auff Erden wachsen / vnd bis zum end der Welt erhalten werden soll. Dann Gott hat nicht gewölt / das die Menschen(welche eine gar edle vernünfftige Creatur seynd) also wüßt mit einander leben / vnd sich dergestalt vermehren solten/ wie die vndernünfftigen Thier/die kein Verstand haben/sondern hat ihnen von Anfang ziel vnd maß setzen / vnd eine beständige gewisse Ordnung auffrichten wollen/die S. Paulus 1. Corin. 7: ein Gesetz nennet/darunter ein Mann vnd Weib sich ordentlich zusammen verselliget / die eheliche Beywohnung in Zucht vnd Erbarkeit halten / vnd also durch Gottes Segen zu erhaltung des Menschlichen Geschlechts Kinder zeugen sollen: die sie auch hernach/als des Herrn Erbschafft/wie der Prophet David redt/ dergestalt in der Gottes forcht zuerziehen schuldig seynd / das durch ihren Ehestandt vñ Leibsfrucht/ so wol Christi Reich als das Menschliche Geschlecht gemehret/vñ nit allein die erde hier zeitlich/sondern auch hernach der Himmel erfüllet werde. Hier-

A a

auff

auff haben die Heiligen vnd Freunde Gottes von anbegin der welt vornemlich gesehen/wen sie zu diesem stand kommen seynd: wie hin vnd wieder auß der H. Schrifft / vnd beuor auß dem 6. vnd 8. Capit. Tobia klärlich zumercken ist: Derwegen auch die Alten sich hoch darüber bekummert vnd betrübt / wenn ihr ehestand mit Leibsfrucht nicht ist gesegnet worden.

Hierzu kömpt nun auch nach dem Zahl die dritte Ursach/nemblich meyding der Vnzucht vnd wüsten Lebens. Dann weil die natur durch die Sünde verderbt/vnd zu allem Bösen geneigt worden/so hat Gott gewolt/das diese seine bey der Vnschuld gemachte Ordnung zu vermeidung vngewöhnlichen wesens dem Menschlichen Geschlecht dienen soll. Daher S. Paulus 1. Cor. 7. Vmb der vnkeuschheit willen hab ein jeglicher sein eigen Weib/vnd eine jegliche hab ihren eignen Man. So hat Gott diesem Stand den Vortheil vnd die ehr vorbehalten / das in demselbigen die Beywohnung ohne Sünde gehalten werden mag / die sonst außserhalb dem ehestand verdamlich ist/vnd Vnzucht / Hurerey/Ehebruch genant wird / dardurch die Menschen nach S. Pauli Zeugniß auß dem Reich Gottes geschlossen werden.

Dieweil aber in diese göttliche Ordnung so wol vnter dem Gesetz der Natur als auch vnter Mose wegen der Sünde allerley Vnrath vnd Mißbrauch kommen / so hat Christus der Herr dieselbige im newen Testament dauon reinigen/vnd auff ihren ersten vhralten Fuß vnd Richtigkeit wiederumb bringen wollen/darin sie auch bey vns im Christenthumb bis zum ende der Welt gehalten werden muß.

Dann nach dem er / der Herr Christus selbst/wie auch seine heilige Mutter/sein Vorläuffer Johannes / imgleichen seine Apostel / welche für ihrem Beruff nicht ehelich gewesen / im Jungfräwlichen Stand gelebt haben bis in den Todt/vnd dann die Lehr Christi dahingehet / das man vmb des Himmelreichs willen

willett alles / auch ein Mann sein Weib verlassen soll / damit nicht jemandt auff die Gedancken kommen möchte / als wann derselbig Standt Gott nunmehr nicht gefellig / vnd ohn Sünde nicht gehalten werden köndte / wie die Manicheer vnd Eucrattisten vorjahren gelehret / so hat Christus der Herr mit seiner lieben Mutter vnd Jüngern / auff dem hochzeitlichen Mahl zu Sana erscheinen / auch daselbst den heiligen ehestandt mit seinem ersten Wunderwerck verehren wollen / der ohn zweiffel durch des Herrn Gegenwart vnd solch Wunderzeichen bey dem neuen Testament gleich wie eingeführt / auch folgendts durch Christi Ordnung zu der hohen Wirdigkeit gezogen worden / daß wir nach S. Pauli Lehr Ephes. 5. für eins von den Sacramenten der heiligen Kirchen erkennen. Welche ehrentron diesem Standt erstlich auffgesetzt worden / nach dem Christus ins Fleisch kommen / seine Kirche auß seiner Seiten erbarwet / vnd ihm dieselbige / als seine einige liebe Braut / in ewigkeit vermählet hat. Auff solche Vermählung deutet der ehestand im neuen Testament: Ist derwegen ein groß Sacrament in Christo vnd seiner lieben Kirchen / wie S. Pauli Wort außstrücklich lauten Ephes. 5. Daher Christliche eheleute leichtlich bey ihnen selbst zuermessen / was es mit diesem Stande für eine Gelegenheit habe / vnd wie sie sich in demselben gegen einander zuverhalten schuldig. Dañ gleich wie Christus nur eine Kirche hat auff erdē / die er allein für seine vertrawete liebe Braut erkenet / also muß es im ehestande auch sein / ein Mann vnd ein Weib allein durch das Sacrament der H. Ehe zusammen verbunden / müssen dergestalt mit einander leben / daß sie ihr Hertz / Liebe vnd versprochene Trewe zu keinem frembden wenden. Zum andern / wie ihme auch Christus seine Kirche dergestalt vermählet hat / daß der Bandt solcher Vermählung in ewigkeit nit wird auffgelöst werdē / inmassen er durch dē Propheten Dse. sagt / Cap. 2. Dir wil ich mich ewiglich vermähle. Also

Aa 2

werden

werden die Eheleute vnauflöflich durch den Ehebandt an einander verbunden / vnd kan sie niemand scheiden / den Gott allein vnd der todt. Zum dritten / hat Christus auß Liebe nicht allein für seine Kirche einmahl den Todt gelitten / vnd sie ihm mit seinem thewren Blut zum eigenthumb erkaufft / sonderorget auch nachmahl für sie / vnd schafft ihr noch täglich alle notturfft / ernehret sie durch sein Wort / Gnade vnd heilsame Sacramenta / vnd lässt sie an keinen Dingen / so zur Seligkeit von nöthen / mangel leiden. Zu solcher Liebe / Treue / Wohlthaten vnd Sorgfältigkeit wird eins dem andern in Ehestand auch verbunden. So wird auch in diesem Sacrament Christlichen frommen Eheleuten / wie sie sich in der Gottesforcht darzu schicken / die Gnade vom Herrn mitgetheilt / das sie ihre eheliche Beywohnung dieses Jahrs auff das Bild Christi vnd seiner Kirchen der gebührichten können / vnd sich also durchaus gegen einander erweisen / damit nicht erwan die geistliche Vermählung / darin sie beyde mit Christo dem Bräutigam in der H. Tauff getretten seynd / durch ihre Versaumbniß mit verlust der Seeligkeit getrennet vnd aufgelöset werde. Dann Christus vnser Herz vnd Bräutigam nicht allein mit der heiligen Kirchen ins gemein / sondern auch mit einem jeglichen getaufften Christen für sein Haupt / in einer geistlichen Vermählung stehet / dadurch wir nach Ehestands recht in die Gemeinschaft aller seiner Güter auffgenommen seynd. Vnd müssen junge Eheleut / wenn sie sich in diesen Stand geben / dergestalt die eheliche Beywohnung miteinander halten / das sie die vorgemelte erste Ehe in ihrem Leben vnd Wandel nicht brechen / vnd also der himlischen Güter verlüstigt werden. Wie den ohn zweiffel geschicht / wann sie zum Ehestand kommen / vnd denselbigen halten wie ein Ross vnd Maulthier / die kein Verstand haben / fürchteu Gott nicht / leben im Ehestandt vnrichtig vnd wüst mit einander / erziehen ihre Kinder nicht in der Gottesforcht /

forcht/sondern lassen sie Zaumloß vnd Wild daher wachsen/führen auch denselbigen ein vnchristlich böse vnd ergerlich leben/für den Augen/mit hadern/zancken/vneinigkeith/fluchen/scheltworten/vnd dergleichen andern Lastern/dadurch die feine vnd heilige Ordnung Gottes verwüstet/zerstört vnd verunheiliget wird: So weicht auch Gott von solchen eheleuten/weil sie ihn mit ihrer Vnwesen auß ihren Herzen vnd Heuseren vertreiben. Da kan alsdan weder segen/noch gedeihen sein/vñ muß darauff folgen/Daß sie hie auff erden in Vnkunst/Wiedermuht vnd Ellend Ihr leben miteinander zubringen/vnd zugleich die Ewige Verdammniß auff sich laden;haben die Hölle allhie vnd hernachmals.

Die sich aber zu diesem Stand recht vnd gebürlich schicken/nemen denselben an/nicht auß vppigkeit/sondern in der Forcht Gottes/halten auch solgents die eheliche Beywohnung in aller zucht vnd erbarkeit/leben in fried vnd einigkeit/vnd verhalten sich also/das es mit ihnen ist/wie S. Paulus sagt Hebr. 13. Eine ehrliche Vermählung vnd ein unbeflecktes Bette: Als dann gehets fein nach der göttlichen Ordnung/so ist der Herz auch bey solchen eheleuten/erleichtert denselben ihr Leiden vnd Trübsal/segnet sie mit zeitlichem vnd ewigem Gedeihen/das sie allhie in der Gnad Gottes/in ehelicher Liebe/wahrem herzlichem Vertrauen/in fried vnd einigkeit seliglich mit einander leben/vñnd hernach wenn der zeitliche Eheband auffgelöset/zu der seligen Gemeinschaft ihres Bräutigams Christi im Himmel auffgenommen werden/das euch vnd vns allen Gott gönnen wolle. Amen.

DE PRAEDICATIONE
VERBI DEI, EX CON-
CILIO PROVINCIALI
COLONIENSI, CELEBRATO

Anno Domini 1536. parte VI.

DE DISSEMINATIONE
verbi.

C A P. I.

1. Cor. 2.

Act. 6.

Marc. 16.

Matt. 28.

1. Tim. 4.

2. Tim. 4.

De ministerium sanctissimus Apostolus cæteris omnibus præfert. Vnde & Corinthijs scribens, ait: *Non misit me Christus baptizare, sed euangelizare. Cui & cæteri Apostoli adstipulantur, cum inquit: Non est æquum nos relinquere, verbum & ministrare mensis. Quin imo & Christus alijs anteponit: Euntes, inquit, in uniuersum mundum, prædicate Euangelium omni creatura, ac docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, docentes eos seruare omnia quacumque mandauit vobis.* Quamobrem S. Paulus Timotheum suum excitans, ait: *Attende lectioni, attende exhortationi & doctrina, noli negligere gratiam qua est in te, qua data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterij. Hac meditare, in his esto, ut profectus tuus manifestus sit omnibus. Attende tibi & doctrina, insta in illis, hoc enim faciens & te ipsum saluum facies, & eos qui te audiunt.* Et iterum. *Tu vero vigila, in omnibus labora, opus fac Euangelista, prædica verbum, insta oportune, importune ministerium tuum imple.*

QVOD PAROCHO ME-
ditandum.

C A P. II.

Meditabitur Parochus quid ipsi Dominus per Ezechiel. cap. 3. 33. ac 34. præceperit; parabolaque speculatoris, menti infigenda est: *Speculatorem inquit, dedi te domui Israel. Quod si speculator viderit gladium venientem, & non insonuerit buccina, & populus se non custodierit, venerit q̄ gladius & tulerit de eis animam, ille quidem iniquitate sua captus est, sanguinem autem eius de manu*

de manu speculatoris requiram. Parochi quidem sunt, quibus potissimum dictum est: *Fratres si quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum,* ^{Iacob 5.} scire debet, quoniam qui conuertit fecerit peccatorem ab errore via sua, saluabit animam eius à morte. Dura est nimis illa Prophetæ lamentatio: *Paruuli perierunt panem, & nemo dabat eis.* Pasce ergo fame morientem: si non pauperis occidisti. At homo ex duabus partibus constat, ex carne scilicet & spiritu. Duplici ergo cibo opus est. Nam vt S. Scriptura ait: *Non in solo pane viuit* ^{Matt. 4.} homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Cibus exterior carnem tantum mortalem reficit, & intrans per os in ventrem vadit, & in secessum emittitur. Panis autem Spiritus, tam per verbum prædicationis, quam sacramentaliter, in veritate corporis & sanguinis dominici, in viuua fide comestus, viuificat, reficit, ac vegetat animam, qui non perit sed permanet in vitam æternam, & hunc qui ederit, non morietur in æternum. Id quod omnes pij ^{Heb. 4.} sciunt ac sentiunt. Viuus enim sermo Dei est, & efficax & penetrantior quouis gladio ancipiti, ac pertingens vsque ad diuisionem animæ & Spiritus, compagumque & medullarum.

FIDELITAS IMPRIMIS

in Parocho requiritur.

C A P. III.

Hic tam inter huius cœlestis panis dispensatores quæritur, vt fidelis ^{1. Cor. 4.} quis inueniatur: fidelis inquam seruus ac prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, vt det illis escam in tempore. Beatus ille ^{Matt. 24.} seruus, quem cum venerit Dominus eius inuenit sic facientem. Sin secus, veniet Dominus serui illius, in die quo non sperat, & hora quam ignorat, & diuidet eum, partemque eius ponet cum hypocritis, vbi erit fletus & stridor dentium.

QVID SIT FIDELIS

verbi dispensatur.

C A P. IV.

Is autem fidelis est dispensator attestante diuinissimo Ioanne, cuius ^{1. IOAN. 4.} scopus vnicus ille Christus est, & cuius spiritus confitetur Christum in carne venisse, id est vt D. Paulus interpretatur, qui docet apparuisse gratiam Dei ^{TIM. 2.} & Saluatoris nostri omnibus hominibus ad erudiendum nos, vt abnegantes omnem impietatem & secularia desideria, sobriè, iustè, & pie viuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magnæ Dei;

Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi. Qui, inquam docet eundem Iesum Christum Dominum nostrum hominem factum, vt daret seipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. Quibus verbis S. Paulus duas in Christo naturas, verbi scilicet & carnis, indissolubili vinculo cohærentes, & vtriusque naturæ rationem complectitur. Verbi, quatenus erudit nos, docens, quæ sit voluntas patris, quam facientibus denunciat, proemium, præuaricantibus verò pœnam æternam. Carnis verò, quatenus datus & immolatus est pro nobis in ara crucis. Agnus immaculatus, & victima tollens peccata mundi, nobis relinquens exemplum, vt sequamur vestigia eius, & eadem cogitatione armemur: quia qui passus est in carne, desijt à peccatis, vt iam non desiderijs hominum, sed volūrate Dei, quod reliquum est in carne temporis viuamus. Omnis autem Spiritus, qui soluit Iesum, ex Deo non est: & hic est Antichristus, de quo audistis, quoniam venit, & iam in mundo est.

Ioan. 1.

1. Pet. 2.

1. Pet. 4.

1. Ioan. 4.

OMNIS SCRIPTURA AD GEMINAM CHARITATEM EXIGENDA.

C A P. V.

IS item fidus est minister verbi, qui omnem scripturam ad Christianam exigit charitatem. Charitas enim Christianismum consummat, quem admodum apud D. Paulum legimus: *Finis præcepti, est charitas de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta.* Et est potissimum illud inditium quo Christiani esse comprobamur. *In hoc (ait Christus), cognoscent homines quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem.* Vnde B. Augustinus in libris de doctrina Christiana, breuissimam methodum, ad peruestigandas, intelligendasque Scripturas, commonstrare volens: quisquis Scripturas diuinas, vel quamlibet earum partem intellexisse sibi videtur, ita vt in illo intellectu non ædificet geminam charitatem Dei & proximi, is nondum intellexit, quod legis ac Scripturarum summa finis ac plenitudo, sit dilectio, quæ duobus mandatis comprehenditur: nempe *Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota mente tua, & ex tota virtute tua, & diliges proximum tuum sicut teipsum.* Et: *Quemadmodum vultis, vt faciant vobis homines, ita & vos facite illis.* In his duobus mandatis vniuersa lex pendet & Prophetæ. Quicumq; ergo ad hanc amussim doctrinam suam attemperat, is nunquam potest perniciosè errare.

1. Tim. 1.

Ioan. 13. 15.
Aug. de doct.
trin. Christ.
lib 1. c. 36.

Rom. 13.

Matt. 22.

Matth. 7.

De prædicatione verbi Dei. 193
SUMMA EVANGELICÆ
prædicationis.

C A P. VI.

Ezechiel verò Propheta summam suæ prædicationis Dominum enarrantem facit, hisce penè verbis: Viuo ego dicit Dominus: Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur impius & viuat. Iustitia iusti non liberabit eum, in quacunque die peccauerit: & impietas impij non nocebit ei, in quacunque die conuersus fuerit ab impietate sua. Quare qui egerit pœnitentiam à peccato suo, feceritque iudicium & iustitiam, & in mandatis tutè ambulauerit, nec fecerit quicquam iniustum, vita viuet & non morietur: quod Christus breuibus complexus: *Pœnitentiam, inquit, agite: appropinquabit enim regnum celorum.* Sed de his alias locupletius, suffecerit hic, vtrumque indicasse scopum.

PAROCHO CAUTISSIMA SOLI-
citudine in prædicatione verbi vtendum.

C A P. VII.

Quo autem sollicitiùs Parochus prouinciam, cui admotus est, gubernare fatagat, haud existimabit se alicui leui muneris, sed omnium grauissimo ac difficillimo præfectum; tantæ nimirum difficultatis, vt verbi prædicatorem vndiquaq; absolutum vix vnum è millibus reperias. Non idem est ouium palatum, magna in pascendis varietas: quod vnam ouiculam nutrit, alteram macerat aut maciat, culpauerit aliquis auaros, prodigus hinc argumentum prodigalitatæ suæ colliget: Culpauerit prodigos auarus inde tenacitatæ suæ excusationem arripiet. Ea est hominum malitia, vt ne dum alia, sed & sanctissimum Dei verbum, pro suis quisque affectibus ac ad sua desideria confouenda potius, quàm eradicanda trahat. Videmus pro dolor, quemadmodum hac tempestate plerique sacras literas in parabolam ac prouerbiū vertant, atque ad excusandas excusationes in peccatis, *Psalm. 140.* summa vi atque impudentia torqueant, adulterantes verbum Dei. Quare Parochus cautissima sollicitudine agere debet, per gladium Dei tecantem à dexteris & à sinistris, vt medium iter pateat ad incedendum per viam regiam mandatorum Dei.

QVEMADMODVM
sermo temperandus.

CAP. VIII.

A Temperandus sermo, quoad eius fieri potest pro auditorum captu. Alij siquidem acri ingenio ac iudicio sunt, alij hebetes animo, ac rudi Minerua præditi: quidam attentè, quidam verò desides, hi rectè ac sincerè instituti, illi seducti ac decepti. Discretionè ergo maxima opus est. Breuiter, nemo erit concionator absolutus, cui præter vitam exemplarem non adsint omnia quæ sequuntur: nempe cognitio scripturarum vtriusque Testamenti, ingenium velox, solers atque versatile, eloquentia vehemens, suadibilis & suaui, neque interim minus, temperata quam copiosa prudentia rerum ac personarum docendarum, experientia multiplex, immobilis inconstantia. Denique spiritus, qui si deerit, reliquis donis parum profecerit. Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis. Quomodo enim ad æternarum rerum desideria alios accendet, qui ipse totus languet ac friget, nondum spiritu concepto, qui ex Deo est, quem & ipse Deus dat bonum petentibus se? En quam arduum est, concionandi munus. Nectamen propterea diffidentia (quæ plerumque multos auertit) deserendum. Ad euangelizandum missi sunt Parochi. Væ ergo illis, si non euangelizauerint. Si quis autem eorum sapientia indiget, scrutetur Scripturas, & postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat & dabitur ei.

Matt. 10.

1. Cor. 11.
Iacob. 1.

QVID CAVENDVM
inter concionandum.

CAP. IX.

Ex epistola
ind. 2. Tim.
7.

Tit. 2.

CAuebit autem modis omnibus, ne lubricus in docendo sit, huc illucque effluens. Et imprimis, ne vento doctrinarum, ab Ecclesia Catholica non receptarum, veluti nubes sine aqua circumferatur, sed formam habeat sanorum verborum, ab Ecclesiæ (quæ columna veritatis est) instituto nihil discrepantium. Tu (inquit Paulus ad Titum) loquere quæ decent sanam doctrinam, verbum sanum & irreprehensibile.

NIHIL

N I H I L A V T F A B V -
losum aut suspectum adferendum.

C A P. X.

Ineptas autem & aniles fabulas deuitabit, qualia nuper erant, quæ ex nul- ^{2 Tim. 4.}
 lis probatis auctoribus, sed potius suspectissimis obscurorum hominum ^{2 Tim. 2.}
 commentis, adferebantur exempla. Olim verè genealogiæ interminatæ, ^{Tit. 3.}
 quòd ad pietatem illa nihil fecerint. Exercebit autem se ipsum ad pieta- ^{1 Tim. 4.}
 tem, quod corporalis exercitatio ad modicum utilis sit, pietas autem ad
 omnia utilis, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ.

L O Q V A C I T A S V I T A N D A.

C A P. XI.

Nequè minus vitabit prophana & vaniloquia, hoc est, futilem & ina-
 nem loquacitatem, qua nonnulli ratiocinationibus humanis, falsam
 scientiæ opinionem sibi venantur. Sic enim suum compellat Timothe-
 um D. Paulus. *O Timothee depositum custodi, deuitans prophanas vocum noui- ^{1 Tim. 6.}*
tates, & oppositiones falsi nominis scientiæ, quam quidam promittentes circa fi-
dem exciderunt.

Q V E M A D M O D V M P A R O C H V M
aduersus hereticos pugnare oporteat.

C A P. XII.

Paratos nos esse vult Apostolus Petrus, ad satisfactionem omni po- ^{1 Pet. 9.}
 scienti nos rationem de ea, quæ in nobis est, spe & fide, sed cum mode-
 stia & timore. Neq; ergo doceat, neque intendat his Parochus, quæ quæstio-
 nes magis præstant, quam ædificationem, quæ est ex charitate ^{1 Tim. 1.} &
 iterum ^{2 Tim. 2.} & ^{3.} Paulus ait: stultas & sine disciplina quæstiones, & pu-
 gnas legis respue, sciens quia generant lites. Seruum autem Domini non
 oportet litigare, proindeq; vbi cū hæreticis res est, corripiet quidē eos, cum
 modestia, qui resistunt veritati, ne quando Deus det illis pœnitentiam, ad
 cognoscendam veritatem, & respiscant à Diaboli laqueis, à quo tenentur
 captiui ad ipsius voluntatem. Quod si non profecerit, hæreticū hominem, ^{Tit. 3.}
 post vnam & secundam correptionem deuitet, sciens quia subuersus est,
 qui eiusmodi est, & delinquit, quum sit propriè iudicio condemnatus. Ne-
 quaquã autem ad populum verbis contendat; ad nihil enim vtile est, nisi ad ^{2 Tim. 2.}
 subuersionē audientiu: memor Apostolici sermonis, quo reijciuntur omnes,

1. Cor. 11.

qui scissuram quærunt. Si quis enim vult contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.

**A SCOMMATIS ET CONVI-
tjs abstinentum.**

C A P. XIII.

INter concionandum ergo à scommatis, maledictis, ac conuitijs omninò abstinentum est. Prædicetur purè ac sincerè Dei verbum, iuxta Ecclesiasticam traditionem, & Patrum ab Ecclesia Catholica approbatorum interpretationem. Quæ verò in contentionem vel disceptationem reuocari possunt, penitus fileantur.

**IN CONTENTIOSIS DOGMA-
tibus, quomodo docendus populus sapere.**

C A P. XIV.

IN controuersis autem & contentiosis, obscurisque dogmatibus, quæ sacris voluminibus, vel vniuersali Ecclesiæ consensu expressim decisa non sunt, populus priuatim (maximè cum Exomologesi se purgat, modo grauatam conscientiam in hoc habeat) ita docendus est sapere, atque hac cautione profiteri de his se credere, sicut credit Ecclesia. Hoc enim tutius, quàm asseuerare, de quo dubites, aut quod non intelligas.

**QVALEM OPORTEAT ESSE
Parochum in reprehendendis criminibus.**

C A P. XV.

2. Tim. 4.

Mat. 18.

ERit quoque Parochus in reprehendendis criminibus vehemens, atque acer. Constitutus est enim vt annunciet populo scelera eorum, sic tamen, vt in suggesto vitia tantum reprehendat, non personas nominatim perstringat. *Argue, inquit Apostolus, increpa, obsecra in omni patientia & doctrina.* Vbi persona arguenda, denunciatione Euangelica vtendum: *Si peccauerit in te frater tuus, inquit Christus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum: quod si te audierit, lucratus eris fratrem tuum, quod si te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum aut duos, vt in ore duorum aut trium testium stet omne verbum: Quod si eos non audierit, dic Ecclesia: quod si Ecclesiam non audierit, sic tibi, sicut Ethnicus & Publicanus.* Sic
Paulus

Paulus Corinthium resipiscere nolentem excommunicauit. Et hic iterum ^{1. Cor. 5.} Christi doctrina & exemplum sequendum, vt beneuolentia seueritatem vincat, vt paratus sit Parochus dimittere peccanti non modo septies, sed & ^{Matt. 18.} septuagesies septies. Et cum Christo paratior sit ad absoluendū adulteram, ^{Ioan. 8.} ad frugem melioris vitæ reuertentem, quàm ad condemnandum. Quem admodum Paulus quoque recepit Corinthium in gratiam illum poeni- ^{2. Cor. 2.} teantem.

MANIFESTA REPREHENSIO

utriusque potestatis vitanda.

C A P. XVI.

Vitanda quoque manifesta reprehensio utriusque potestatis, tam Ec-
clesiasticæ quam ciuilibus. Neque inuehendum in ordinem aliquem,
aut aliquod ab Ecclesia receptum viuendi genus. Omnis enim potestas à ^{Rom. 13.} Deo est, & propterea eatenus honoranda, non incessenda. Sequenda præ-
cursoris dominici doctrina & exemplum, qui ne milites quidem à se repu- ^{Luc. 3.}
lit, aut vlla contumelia affecit, sed magis viam rectè viuendi ostendit. Per
eiusmodi enim incautam reprehensionem, plebs ad seditionem magis
ac rebellionem incitatur. Hanc murmur, odium, impatientia, contumacia
proteruita, & detractionis libido comitantur: quin potius docendus popu-
lus est obedire magistratibus, præpositis suis, etiam discolis: ac interim ad ^{1. Pet. 2.}
monendus est, vt si sint magistratus interdum vitiosi, id euenire, quod Do-
minus regnare facit malos & hypocritas propter peccata populi. Omnem
animam potestatibus sublimioribus subditam esse: quodque omnis pote- ^{Iob. 14.}
stas à Deo sit, quod denique qui potestati resistit, Dei ordinationi resistat, ^{Prou. 28.}
nisi tamen potestas expressim præcipiat, quod est contra mandatum Dei, ^{Esai. 3.}
tum enim oportet plus obedire Deo, quàm hominibus. ^{Rom. 13.}
^{Act. 5.}

QUOMODO CORRIPIENDI

Magistratus.

C A P. XVII.

In corripiendis verò magistratibus, correctioni quoque fraternæ locus
est, quemadmodum Ioannes reprehendit Herodem. Sic enim legimus:
Dicebat enim Ioannes Herodi, non populo; Non licet tibi vxorem fratris ^{Marc. 6.}
tui habere. Qua si nihil promoueas, postulanda & expectanda prouisio
Prælatorum ac maiorum Magistratum est, qui si dissimulent, etiam con-
sultum magis, vt vltio remittatur ad Deum, quàm vt tantum scandalum
inde deterius subsequatur.

A D M O N E N D U S E S T

populus ut oret pro Magistratibus.

C A P. XVIII.

1. Tim. 2.

Est autem populus frequenter in concionibus, post conciones verò semper diligentissimè commonendus, ut Deum optimum maximum pro potestatibus deprecetur. Obsecro (inquit gentium Magister Paulus) ut fiant omnium, obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus & omnibus qui in sublimitate constituti sunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate. Hoc enim bonum est & acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.

N O T A N T U R Q U I

secus docent.

C A P. XIX.

1. Tim. 6.

Si quis aliter docet & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Iesu Christi, & ei qui secundum pietatem est, doctrinæ, superbus est, nihil sciens, sed languens circa pugnas & quæstiones verborum, ex quibus oriuntur inuidiæ, contentiones, blasphemiæ, suspiciones malæ, conflictationes hominum corruptorum, & qui veritate priuati sunt, existimantium quæstum esse pietatem.

O R D O C O N C I O N A N D I

quem simpliciores sequentur.

C A P. XX.

August. de
doctr. Christ.
lib. 4. c. 30.

Simpliciores ac minus eruditi concionatores, festis quibusque diebus concione in nomine sanctissimæ Trinitatis, cum imprecatione gratiæ Dei (nempe ut Dominus suum spiritum verbo addere dignetur) cœpta, initio ambas lectiones, quæ Epistola aut Euangelium Missæ eius diei appellantur, ad verbum denarrabunt. Deinde post imploratam diuinis numinis clementiam, regrediantur ad breuem vtriusque lectionis dilucidationem, locos aliquot communes ex vtraque diligentes, quibus populus ad vitæ pietatem, charitatemque Dei ac proximi inflammetur. Denunciabunt quoque, quid Ecclesia Dei eo die potissimum Deum oret ac precetur, quod in præcationibus seu collectis, quæ post Canticum *Kyrie eleison*, aut *Gloria in excelsis*, dicuntur, continetur: ac hortabuntur populum, ut idem pariter interea dum sacra aguntur, Deum oret, si non verbotenus, mente tamen.

S A N C T O .

SANCTORUM HISTORIÆ

quatenuſ attingenda.

CAP. XXI.

Sanctorum historijs ne nimis diu immorentur: quin potior pars (vti iam diximus) Euangelio detur & Epistolæ explicandis. Quod si fabulosa videbitur historia, ne attingant quidem, si verisimilis, leuiter, eaque decerpant, quæ imitanda videantur. Miracula quoque ne impudentius iactentur, nisi quæ Scripturis prodita, aut à non leuibus scriptoribus, summa cum historiæ fide tradita fuerint.

ALLEGORIÆ QVQ-

modo explicanda.

CAP. XXII.

Si quas allegorias aut sensus Scripturæ reconditiores, spiritualia spiritualibus conferentes, adferre velint: has ex receptis Ecclesiæ Doctorebus, veluti Ambrosio, Hieronymo, Augustino, Chryostomo ac similibus comprobatis authoribus desument.

QVOMODO FINIENDA.

Concio.

CAP. XXIII.

Vbi ad calcem concionis deuentum erit, breui Epilogo, quo argumentum ac capita totius concionis renarret, vtatur. Id enim ad captum ac fulciendam memoriam Auditorum plurimum fecerit.

QVID RECITANDVM

 finita concione

CAP. XXIV.

Debet quoque, finita concione, Decalogus ac Symbolum fidei, & succinctè & exerte recitari. Illa quoque; exomologesis ac publicorum peccatorum confessio, cum imploratione misericordiæ Dei, purè ac distinctè pronunciarì, ac moeri populus, vt iisdem verbis Sacerdotem pronunciantem subsequatur, ac deinde recenseri consolatoria imprecatio remissionis peccatorum, vt populus deiecto, contrito, humiliato animo, ac toto corde, cum presbytero accingatur ad mysterium redemptionis suæ (quod in altari

altari tractatur) contemplandum, fructumque Dominicæ passionis, quæ in altaris mysterio commemoratur, repræsentaturque participandum.

*QVOMODO FINITA CONCIONE
populus excitandus ad orandum pro defunctis.*

C A P. XXV.

Cum multum plerumque temporis, paruo cum fructu teratur, in recensendis singulatim defunctorum nominibus, vbi viritim pro quolibet exigitur vna oratio Dominica, idq; interdum non citra suspicionem vel quæstus, vel ambitionis fiat. Nobis potius videbitur, vt populus ad communem pro defunctis orationem piè ac deuotè dicendam accendatur, & hæ genealogiæ intermittantur.

**FORMVLA GENERALIS,
QVA PAROCHI ANTE ET POST
Concionem vti possunt.**

I. Principio concionaturi signo crucis se obfignando dicant:

In Nahmen deß † Vatters/ vnd deß † Sohns/ vnd deß heiligen † Geists/ Amen.

II. Citent aliquam ex lectione Euangelij seu Epistolæ sententiam, in qua explicanda concio potissimum versabitur, aut si visum, prima, vt alij assolent, lectionis pro concione tractandæ verba, Latinè & Germanicè.

III. Ordiantur modo sequenti, aut simili:

Gnad/ Fried vnd Barmherzigkeit von Gott dem himlischen Vatter/ seinem einigen gebornen Sohn Jesu Christo / sampt dem heiligen Geist / sey vnd bleib bey vns von nun an bis in Ewigkeit/ Amen.

IV. Deinde auditores ad orandum excitent dicendo:

Die Wort so ich Ewer Lieb vnd Andacht vermeldt habe / sein gezogen auß dem heutigen H. Euangelio (oder Epistolen) von welchen etwas weiters zu vnser geistlichen Aufferbauung/ Trost vnd Lehr zu reden / wollen wir einhelliglich die Gnad Gottes begehren/

begehren/ vnd bitten ein andechtiges Vatter vnser / vnd ein Englischen Gruß.

V. Post orationem legant distinctè ac tractim Euangelium, & vbi ea viget consuetudo, Epistolam, præmissis hisce verbis:

Zeichnet euch mit dem Zeichen des heiligen Creutzes / vnd höret das heilig Euangelium / welches vns beschreibet der heilig Euangelist N. am N. Capitul seiner Euangelischer Beschreibung / vnd stehet in diesen nachfolgenten Worten.

POST CONCIONIS
HABITAE FINEM.

I. Postulent à populo preces hac aut simili forma:

Weil wir dann im Herrn versamblet / sein heilsames Wort haben angehört / so last vns abermahln zu dem Thron der Gnaden unsere Herzen wenden / vnd Gott den Herrn auff das allerdemütigst anrufen / auff daß der außgeworffene Same göttliches Worts / möge in vnserem Herzen vielfeltige Frucht bringen / heilsamlich wachsen / gedenen vnd zunehmen / zu der ehren Gottes / fortpflanzung Christlicher Catholischer Religion / sterckung der Liebten / vnd nach diesem Leben / zu erhalten das ewig Leben.

Last vns auch inniglich bitten für unsere von Gott fürgesetzte Oberkeit / Geistlich vnd Weltlich / für Päpstliche Heiligkeit / für Keyserliche Maiestät / für unseren Hochwürdigsten vnd Gnedigsten Landfürsten vnd Herrn /c. für seine Hochweise Råth / vnd alle fürneme Stände dieses Stiffts vnd Landts / das Gott dieselbige gnediglich wolle bey einer friedlichen vnd gottseligen Regierung fristen vnd erhalten.

Last vns weiter bitten für gnedigliche Abwendung aller wol von Gott verdienter Straff der Sünden / als ist thewre Zeit / Aufruhr / Krieg / vnd Pestilentz / für Bekehrung aller Irigen

G c

in

im Glauben / vnd Besserung derer / welche in Sünden verharren / für alle Kranken / Beschwerte vnd Betrübte von Herzen / endlich für alle abgestorbne Christliche Seelen / vnd insonders / welche vns in vnserem Gebet befohlen / der Allmächtige Gott wolle ihnen allen gnädig seyn / solches zuerhalten last vns bitten mit aller Andacht das Gebett des Herrn / vnd ein Englischen Gruss.

II. Recitent deinde confessionem generalem :

Weil wir dann also für andere Anliegen den Herrn angeruffen / last vns zum Beschluß vnser eigene Sünde anklagen / sprechend: Ich armer Sündiger Mensch / wieder sage dem bösen Feind / allen seinem Eingeben / Rath vnd That. Ich glaub in Gott den Vatter / in Gott den Sohn / vnd in Gott den heiligen Geist. Ich glaub gänzlich was die gemeine Christliche Kirch befiehet zu glauben. Mit diesem heiligen Catholischen Glauben beicht ich vnd bekenne Gott dem Allmechtigen / Mariæ seiner hochwürdiger Mutter / allen lieben Heyligen Gottes / vnd geb mich schuldig / daß ich von meinen Kindlichen Tagen an bis auff diese gegenwertige Stunde / oft vnd viel gesündigt hab / mit Gedancken / Worten / Wercken / vnd vnterlassung vieler guter Wercken / wie dan solches alles geschehen ist heimlich oder öffentlich / wissentlich oder vntwissentlich / wider die zehen Gebott Gottes / in den siebē Todtsündē / wider Gott / wider meinē Nächsten / vñ wieder das Heil meiner armē Seel. Solche vñ alle meine Sünd seynd mir leyd von Herzen / bitte derhalben demütiglich dich ewigen Barmherzigen Gott / du wollest mir dein göttliche Genad verleihen / mein Leben fristen so lang bis das ich alle meine Sünde möge beichten vnd büßen / deine göttliche Huld erwerben / vnd nach diesen Leben die ewige Freud vnd Seligkeit erlanzen. Derhalben klopffe ich an mein sündiges Herz / vnd spreche mit

Formula conc. ordiendi & finiendi. 209

che mit dem offenen Sünder: O Herz Gott biß gnedig mir armen Sünder/Amen.

III. Confessione finita dent generalem absolutionem Latinè vel Germanicè:

Misereatur vestri omnipotens Deus, & dimissis omnibus peccatis vestris, perducatur vos ad vitam æternam. Indulgentiam, absolutionem & remissionem omnium peccatorum vestrorum, tribuat vobis Omnipotens & misericors Dominus. ✠ Amen.

IV. Ad extremū promulgent ieiunia, ac festa in Septimanam sequentem incidentia, & si quæ propterea populo denuncianda sint.

V. Denique Parochi, qui in pagis oppidulisque degunt, & subditos habent rudiores, meminerint operæpretium se facturos, si generalem confessionem recitaturi populum admoneant, vt iisdem verbis se pronunciantem subsequatur, atq; in eadem distinctè, tractim ac integrè Symbolum fidei, & Decalogi præcepta recitent, iuxta decretum Concilij Prouincialis Anno 1536. habiti, parte 6. c. 26. supra expressum. Commodè autem istud præstiterint, si pro eo, quod dicitur: Ich glaube in Gott den Vatter/in Gott den Sohn/in Gott den heiligen Geist/ totum Symbolum ad modum dictum; & vbi dixerint, wieder die zehen Gebott Gottes/ Decalogum succinctè inseruerint.

DE DIEBUS FESTIS, EORUMQUE OBSERVATIONE ET cultu instructio.

I. CVM inter omnia, quæ diuina lege mandata sunt, nihil ferè arctius & seuerius præceptum legamus, quàm vt Sabbatha, hoc est, festos dies sanctificemus. custodiamus, & obseruemus: nihil item damnatum & punitum grauius, quàm Sabbatha polluta ac profanata; Pastores imprimis diligentem dabunt operam, vt dies festi omnes tempestiuè populo pro cõcione promulgentur: tum aduigilabunt, ne profanis, illicitisque actionibus, quibus certò iustam Dei in se prouocant iram, violentur: quin potius, vt ad Dei gloriam & honorem reuerenter sanctificentur, atque ad fidei & religionis in debita charitate & gratiarum actione fructum piè traducantur.

Stat. in Synod. dioces. Adolph. III. Anno 1550.

Hierem. 17. 2. Esdr. 13.

Conc. pronia. an. 1536 p. 9. c. 9.
Et Conc. dia- ces. Adolphi 3 an. 1550.
Conc. Agath. c. 47. & 21.
Conc. Pro- uin. An. 1536 p. 9. c. 10.
II. Admoneant itaq; populū fidelem, cur sacræ feriæ sint institutæ, quod que sanctificare Sabbathum non sit aliud, quàm diebus festis ad honorem Dei & Sanctorum institutis, soli Deo vacare, hoc est, in vnum pariter conuenire, prædicationi verbi Dei interesse, ex singulari Ecclesiæ præcepto sacrum Missæ officium reuerenter audire, precibus, diuinis laudibus & gratiarum actionibus incumbere; demum proximo benefacere, & omnibus bonis operibus intentum esse.

Conc. Proui- sub N. Cusa- no art. 8.
Conc. dia- ces. sub Ernesto Anno 1598 tit. 5.
Catechism. Rom. in 3. Dec. præc.
Cum autem liquidò constet sacrum eiusmodi cultum profanis negotijs impediri, doceant suos diebus festis prohibitas esse nundinas, seu mercatus rerum vendibilium, quæ ad vsum quotidiani victus necessariæ non sunt, claudendas etiam cauponas, ac sub concione atq; Missa œnopolia, & cereuisiariorum officinas, demum vitæ omnia seruilis generis opera, quæ cultui diuino impedimento sint. Non quidem ea re, quod natura sua turpia aut mala sint; sed quoniam mentem à diuino cultu, qui præcepti huius finis, abstrahunt.

Catech. R. ibid.
Conc. Prou- uinc. Anno 1536. p. 9. c. 10.
Isai. 1.
Quò magis peccata fidelibus in festis vitanda esse denuncient, quæ non solum animum à rerum diuinarum studio auocant, sed & nos à Dei amore prorsus seiungunt. Huiusmodi autem sunt comessationes, ebrietates, lites, lusus improbi, choreæ, plenæ insanijs, colloquia praua, cantilenæ turpes, breuiter omnis luxus. Ex hisce enim, & quæ hæc ferè sequuntur, periurijs & blasphemijs, nomen Dei blasphematur, & sabbathum, quod nos admonet, vt quiescamus agere peruersè & benefacere discamus, contaminatur.

Catech. Ro.
Matt. 13.
Cap. Licet. De ferijs.
Hoc demum & plebi explicent, quod diebus sacris non vetentur actiones etiam seruiles, quæ ad Dei cultum attinent, teste Domino; neque opera earum rerum lege hac prohibeantur, quarum iactura facienda sit, si die festo prætermittantur, vt ex sacris cõstat Canonibus. Quod si notabili vrgente necessitate seruiles actiones prætermitti sacro die non possint, cognitio eius rei ad Vicarium Episcopi, vel Archipresbyterum seu Decanum, aut, eis non præsentibus, ad Pastorem referenda est.

Qui autem dies festi, præter Dominicis dies ex Apostolica traditione toto orbe sacros & festiuos, in diœcesi Colonienſi sint populo denunciandi, ac solenniter celebrandi, ex nouissimis duorum Archiepiscoporum in Concilijs dicecesanis euulgatis decretis, quæ hîc subiicimus, Pastores cognoscant.

DECRE-

DECRETVM DE FESTORVM

OBSERVATIONE PROMVLGATVM

auctoritate Adolphi III. in Synodo

dioecesana Anno 1549. cele-

brata.

Nhac præfenti Synodo (Reuerendissimus D. Archiepiscopus) ^{Stat. fol. 460 & 461} prætereundum non putauit, diffinire, quæ festa per totum anni circulum singulis quibusque mensibus, tam à clero, quàm à populo ad Dei omnipotentis laudem posthac solenniter sint celebranda: vt diuersitas celebrationis, quæ hætenus in hac inçlyta Dioecesi multis offendiculo fuit, tollatur.

Igitur vestigijs suorū prædecessorū & præsertim quondam bonæ ^{In Syn. Dio. c. An 1307 stat. fol. 66.} memoriæ Domini Henrici Archiepiscopi Coloniensis inhærendo, habita etiam diligenti consideratione, quid super his in generalibus Concilijs & iure statutum olim sit, & quid vniuersali ritu in Ecclesia Catholica à pijs omnibus vbiuis obseruetur, auctoritate Archiepiscopali vult, mandat, & ordinat, vt posthac per ciuitatem & Dioecesim Coloniensem Festa infrà memorata solenniter obseruentur & celebrentur.

In mense Januario.

Circumcisionis Domini.

Epiphaniæ.

B. Agnetis Virginis & Martyris.

Conuersionis sancti Pauli.

In Februario.

Festum Purificationis beatæ Mariæ Virginis.

Cathedræ sancti Petri Apostoli.

S. Matthiæ Apostoli.

In Martio.

Annunciationis beatæ Mariæ Virginis.

C c 3

In Aprilis.

De diebus festis.

In Aprili.

S. Georgij Martyris.

*In Maio.*Sanctorum Philippi & Iacobi Apostolorum.
Inuentionis sanctæ Crucis.*In Junio.*Natiuitatis sancti Ioannis Baptistæ.
Sanctorum Petri & Pauli Apostolorum.*In Julio.*Visitationis beatæ Mariæ Virginis.
B. Mariæ Magdalenæ.
Translationis trium Regum in ciuitate Colon. tantum.
Sancti Iacobi Apostoli.
Sancti Pantaleonis in ciuitate Coloniensi.*In Augusto.*Sancti Petri ad Vincula.
Sancti Laurentij Martyris.
Assumptionis beatæ Mariæ Virginis.
Sancti Bartholomæi Apostoli.
Decollationis sancti Ioannis Baptistæ.*In Septembri.*Natiuitatis beatæ Mariæ Virginis.
Exaltationis sanctæ Crucis.
S. Matthæi Apostoli & Euangelistæ.
Dedicationis maioris Ecclesiæ Coloniensis in die san-
ctorum Cosmæ & Damiani in ciuitate Coloniensi
celebrandæ.
Sancti Michaelis Archangeli.*In Octo.*

In Octobri.

Sancti Gereonis.

Sanctorum undecim millium Virginum.

S. Seuerini in ciuitate Colonienfi.

Sanctorum Simonis & Iudæ Apostolorum.

In Nouembri.

Omnium Sanctorum.

Commemorationis Animarum ante meridiem.

S. Martini Episcopi.

S. Cuniberti in ciuitate Colonienfi.

Præsentationis beatæ Mariæ Virginis.

B. Cecilie Virginis in ciuitate Colonienfi.

B. Catharinæ Virginis.

Sancti Andreæ Apostoli.

In Decembri.

S. Nicolai Episcopi.

Conceptionis beatæ Mariæ virginis.

S. Thomæ Apostoli.

Natiuitatis Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi.

S. Stephani Protomartyris.

S. Ioannis Apostoli & Euangelistæ.

Sanctorum Innocentum.

Nunc sequuntur Mobilia:

Festum Paschæ cum duobus diebus sequentibus.

Festum Ascensionis Domini.

Festum Pentecostes cum duobus diebus sequentibus.

Festum Corporis Christi.

Festum

Festum Sanctissimæ Trinitatis Dominica post octauas Pentecostes.

Denique vult vt singulis Ecclesijs festum Patroni, vt par est, solenniter celebretur.

*Psal. 45.
Psal. 67.*

Cum autem è suggesto Festa ista populo denunciantur celebranda, simul & hoc addatur, vt populus ad sacram concionem, quæ in eiusmodi Festis haberi debet, conueniat, sacræ Missæ intersit, & totum diem in Dei laudibus expendat: memor illius; Vacate & videte, quoniam ego sum Deus, qui est gloriosus in operibus, & mirabilis in sanctis suis.

DECRETVM ET FESTORVM
QVORVNDAM RELAXATIONE LATVM IN
Synodo Diocesana Anno 1596. habita sub Archie-
piscopo Ernesto fel. rec. prædecessore, nostro
nobis tunc Coadiutore & Administra-
tore præsidentibus.

tit. 5. p. 3.

Quæ sint Festa celebria Ecclesiæ Colonienfis præscriptum ac definitum est in Statutis Diocesanis sub Henrico Anno 1397. & Adolpho III. Archiepiscopis Anno 1549.

Ac tametsi ea omnia vt à Maioribus præscripta sunt, nõ tantum à clero nostro; sed ab omni populo etiam in foro debite obseruari cuperemus: tamen & Festorum huius patriæ mediocrem multitudinem, supra morem aliarum Ecclesiarum excrescentem, & populi in earum obseruantia flaccescentem deuotionem attendentes, peccati periculum ab infra scriptis duximus remouendum, videlicet Agnetis, Cathedræ & Vinculorum Petri, Georgij, Pantaleonis, Exaltationis S. Crucis, Gereonis, Vndecim millium Virginum, Seuerini, Cuniberti, Cecilia & Innocentum.

Itaque propter varias huius vitæ & temporum necessitates, in prædictis Festis obligationem feriandi relaxamus, vt culpa vacent qui iisdem diebus laborauerint; sed maneat tamen earundem in Ecclesijs consueta obseruantia.

Ad excitandum autem fidelium pietatem omnibus, qui sacrificio Missæ ceterisque officijs diuinis prædictis festis interfuerint, suas preces ad Deum cum Ecclesia piè attenteque fundentes quadraginta dies indulgentiarum pro qualibet vice, de omnipotentis Dei misericordia consili, auctoritate nostra Ordinaria clementer concedimus.

DE IE-

DE IEIUNIIS ET ABSTI-
NENTIIS ECCLESIASTI-

cis notæ.

I.

N denunciandis populo pro cognitione Ieiuniorum & abstinentiarum diebus operam imprimis Pastores dabunt, vt beae omnes intelligant dierum istorum discrimen. Quod nimirum diebus quibus Ieiunium ab Ecclesia indictum, obligetur & abstinentum ab esu carniū, & ad sumendam vnicam in die refectioem. At diebus quibus abstinentia indicitur, esus solummodo carniū interdictus sit, quō ad refectioem vnam vel plures nihil definitē ab Ecclesia præcipiatur.

II. Dies in quibus veteri consuetudine recepta est abstinentia à carnibus tantum, sunt omnes feriæ Sextæ & sabbathi totius anni, nisi in harum aliquam Natiuitatis Dominicæ festum incidat. Tunc enim Ecclesia à carnibus abstinerere non consuevit.

III. Litaniam maiorem, quæ seruetur in die S. Marci Euangelistæ, & Litaniam minor, quæ est in tribus Rogationum diebus, videlicet feria secunda, tertia, & quarta, quando vbiq̃ solennes habentur preces, vsitatum est vt abstinentiō à carnibus totis diebus peragantur. De ieiunio vsque ad prandium illis diebus seruando locorum consuetudo retinenda est. Obseruandum tamen in die sancti Marci, si in aliquem Octauæ Paschatis incidat, quo alias carnibus vescimur, abstinentiam non esse consuetam.

IV. De profestis Deiparæ Virginis, etsi præter assumptionis vigiliam, in qua ieiunatur, & Annunciationis in quadragesimam incidentis, non extet alicuius abstinentiæ aut ieiunij præceptum, tamen deuota apud pios inoleuit consuetudo, vt ab esu carniū absteatur, quam vt conuenientem retinere, populoq̃ cum festa eiusmodi incidunt, denunciare laudabile foret.

V. Porro Ieiunia quæ cum abstinentia à carnibus vnam solam refectioem siue meridianam siue vespertinam ex lege & more Ecclesiæ admittunt, ista sint. Primum Quadragesima, hoc est, quadraginta dierum ante Paschalem Solennitatem ieiunium, quo cum vna refectioe à carnibus & ouis abstinentia est. Deinde ieiunium quatuor temporum, quando quarta & sexta, itemque Sabbatho cum vna refectioe à carnibus ^{non} ouis abstinetur. Demum vigiliæ festorum Sequentium ex præcepto ieiunantur: Nimirum Paschatis, Pentecostis, Natiuitatis Ioannis Baptistæ Natiuitatis Domini, Omnium Apostolorum (præterquam S. S. Philippi & Iacobi atque Ioannis Euangelistæ) S. Laurentij, Assumptionis B. Mariæ virginis & omnium Sanctorum.

Dd

VI. In

Statut. D. Henrici 3. **VI.** In his autem obseruandum, quod si prædicta ieiunia in diem Dominicum incidant tunc in Sabbathum præcedens transferatur. Festum verò S. Matthiæ si cadat in diem Cinerum, ieiunium à Pastoribus denunciabitur Dominica Sexagesimæ seruandum Sabbatho ante Dominicam Quinquagesimæ. Officium nihilominus horarum Canonicarum de Vigilia post Quinquagesimæ Dominicam feria tertia recitabitur.

Conc. prouin. Anno 1536. p. 9. c. 2. **VII.** Admoneant verò subinde Pastores populum, vt ieiunia ab Ecclesia indicta reuerenter obseruet, & cur instituta sint: Nempe, vt corpus per intemperantiam cibi & potus luxurians castigetur, & in seruitutem redigatur, quò animus vegetior & liberior diuinis laudibus insistat seq. diuinæ voluntati adtemperet.

Idem Conc. p. 9. c. 3. **VIII.** Doceant etiam, quod qui Ecclesiæ ordinationem irrident, illique D. Paulum opponunt, quasi is ieiunijs Ecclesiæ contradicat, grauissimam & trique contumeliam inferant. Non enim Ecclesia aliquod cibi genus perpetuò interdixit, aut Iudaicum ciborum delectum contra Apostolicam doctrinam inuexit, quinimò cum Paulo semper docuit doctrinam esse dæmoniorum cibum aliquem immundum iudicare & prohibere, quem Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione. Sed potius Ecclesia veteris legis & Apostolicorum virorum exempla secuta, ieiunia quædam publica certis diebus indixit, iubens à carnibus abstinere, & cibis aridioribus vti, non quod carnes immundæ sint; sed vt luxui temperetur. Qua de re in Gangrensi Concilio, quod non multò post Apostolorum tempora seruatum est. pari censura damnati sunt; tum illi, qui nonnullos cibos illicitos reputarunt, tum illi, qui præter necessitatem corporalem superbientes, ieiunia communia totius Ecclesiæ putauerint contemnenda.

Conc. prouin. Anno 1536. c. 4. C. Consilium de obseru. ieiun. Conc. Tolet. 8. c. 9. Insuper instruant suos non esse, quod quis ieiunij legem criminetur, aut iniquius ferat, cum Ecclesia haud eam ita ligare velit, vt neque charitati, neque necessitati cedere debeat. Quin casibus ijs, & cibos vetitos, (de consilio tamen vtriusque medici, si adsint, aut animæ tantum) concedit, & ex communi Doctorum sententia, plerosque à ieiunio ob impotentiam, pietatem ve vel necessitatem excusatos habet: & moderatum potum vespertinamque refectiunculam, (medicinæ tamen loco non cibi) permittit.

Conc. prouin. Anno 1536 c. 5. Denique cum in ieiunijs ratio magis indictionis, quàm abstinentia ista à carnibus spectetur, moneant plebem, cum ieiunandum, non modo carniæ esum vetitum; sed & piscium sumptuosis proluxisque ferculis, & bellarijs, plusquam carnes inflammantibus, meritò abstiaendum esse.

Practica

Practica des Catholischen

Catechismi D. Petri Canisij.

Allen Pfarhern vnd Gemeinem Volck zu gutem
in Druck gestellt:

Auß Befehl des hochwürdigsten in Gott Vatters Durch-
leuchtigsten Fürsten vnd Herren / Herrn Ferdinanden / erwählten vnd bestet-
tigten Erzbischoffen zu Cölln / vnd Churfürsten.

Vorredt an die Pfarhern vnd Seelsorgern des
Erststifts Cölln.

Nter allen stücken so einen Christlichen Seelsor-
gern zuverrichten obliegen / ist ohne zweiffel das er-
ste vnd fürnehmste / daß die Jugend vnd Vner-
fahrene in göttlicher Erkantnuß recht vnd Catho-
lisch unterwiesen werde. Wie hoch nöthig nun
dasselbig / zeigt an der heilig Apostel Paulus / da er schreibt / daß
ohn den Glauben / Gott zugeworffen vnmöglich sey. Vnd Salo-
mon / da er sagt / daß alle Menschen entel seyn / welche die Erkant-
nuß Gottes nicht haben. So bringet auch die tägliche Erfah-
rung mit sich / daß kein sůrtrefflicher Weg dem gemeinen Mann
von vielen abschewlichen Irthummen / Ketzereyen / Aberglau-
ben / Zaubereyen vnd dergleichen Lästern zuverhüten / vnd abzu-
föhren / dann durch Einpflanzung heilsamer Lehr der Catholi-
schen Kirchen: Wie zu dem / augenscheinlich / daß nicht kräfti-
ger Mittel mögen erdacht werden / den Menschen in einem gott-
seligen Catholischen / vnd tugendsamen Leben vnd Wandel / in
andechtiger wahrer Verrichtung der Gebotten Gottes vnd sei-
ner Kirchen zuerhalten / dann daß die kleine Kinder / wie auch
alle andere Vnwissende deren guten Bercken / ohn abschewli-
chen Sünden / zeitliche Anweisung erlangen.

DD 2

Der

Derowegen von höchstgedachtem vuserem gnedigsten
 Churfürsten vnd Herrn / 2c. hochnöhtig vnd nützlich erachtet/
 das dem Pfarhern gemeltes Erzkstifts zum guten neben dem
 gewöhnlichen Catechismo Doctoris Petri Canisij, ein kurze
 Instruction, die Catholische Lehr den Kindern vnd vnerfahr-
 nen bequemlich vnd ersprießlich fürgetragen / schriftlich begrif-
 fen / in Truck verfertiget / vnd endlich ihnen gemelten Pastorn
 sich deroselben zugebrauchen bestes fleisses anbefohlen werden
 solte / Inmassen Ihre Churf. Durchl. thun allen Seelsorgern
 hiermit ernstlich befehlen / dero Catholischer Lehr / Inhalt dies-
 ser Instruction, mit allem Eyyfer vnd Christlicher Sorgfellig-
 keit obzuliegen.

Daran verriichten dieselbe / was der wahrer Hirt Christus
 von ihnen Ampts vnd Veruffs wegen erfordert / folgents auch
 darauff zu gewarten haben / was ihnen von Gott bey dem
 Propheten Daniele am 12. Vnd dem Herrn Christo
 in seinem Euangelio Matth. am 5. verhei-
 schen vnd versprochen wor-
 den ist.

De

Der kleine Catechismus

Doctoris Petri Canisij, für die
Kinder.

Kurze Frag vnd Antwort dieses kleinen vnd recht
Catholischen Catechismi.

Wer ist vnd soll ein Catholischer Christ genent werden?

Der nach empfangenem Tauff die heilsame Lehr
Jesu Christi des wahren Gottes vnd Menschen
in seiner Kirchen vnd Versammlung bekent / vnd
nicht anhanget einigen Secten / Spaltungen oder
irrigen Lehr / so wieder die Christliche Lehr vnd
Catholische Kirch streben.

*Welche seynd die sürnehmste Stück der ganzen Christ-
lichen Lehr?*

Nemblich diese fünff / vom Glauben / Hoffnung / Liebe / von
den Sacramenten / vnd von Christlicher Gerechtigkeit.

Von dem Christlichen

Glauben.

*Welches ist das erste Hauptstück Christlicher Catho-
lischer Lehr?*

Der Glaub.

Dann ohn den Glauben ist nicht möglich / daß man Gott
gefalle / Christlich lebe / vnd Selig sterbe.

Do 3

Was

Der kleine Catechismus.

Was heist / vnd ist der Glaube?

Er ist eine gab Gottes vnd Liecht / dardurch der Mensch erleuchtet wird / vnd festiglich fasset alles das / so Gott der Herr offenbaret hat / vnd durch die Christliche Kirch vns zu glauben fürgestellt / es sey solches außtrücklich geschrieben oder nicht.

Was soll dann ein jeder Christ glauben?

Was die lieben Apostel in den zwölff Artickeln des Christlichen Glaubens verfasst haben.

Welche seynd die zwölff Artickel des Christlichen Glaubens?

1. Ich glaub in Gott Vatter / Allmechtigen Schöpffer Himmels vnd der Erden. 2. Vnd in Jesum Christum seinen einigen Sohn vnsern Herrn. 3. Der empfangen ist von dem heiligen Geist / geboren auß Maria der Jungfrawen. 4. Gelitten vnter Pontio Pilato / gecreuziget / gestorben vnd begraben. 5. Abgestiegen zu der Hölle / am dritten Tage wiederumb auffgestanden von den Todten. 6. Auffgefahren zu den Himmeln / sitzet zu der Rechten Gottes des Allmechtigen Vatters. 7. Von dannen er kommen wird / zu richten die Lebendigen vnd die Todten. 8. Ich glaub in den heiligen Geist. 9. Ein heilige Allgemeine Kirche / Gemeinschaft der Heiligen. 10. Ablass der Sünden. 11. Auffstehung des Fleisches. 12. Vnd ein ewiges Leben / Amen.

Was ist die Summa vnd kurzer Begriff aller obgemelten zwölff Hauptartickeln des Apostolischen Glaubens?

Ist nemblich diese / das ein Christ mit dem Herzen gläubt / vnd mit dem Mund bekennet / das nur ein Gott sey in seiner Substantz vnd Wesenheit / vnd zugleich auch dreyfeltig in den Personen / als nemblich Gott der Vatter ein Schöpffer aller Ding: Gott der Sohn ein Erlöser der sündigen Welt: vnd Gott der heilige Geist ein Tröster aller frommen Christgläubigen / welche er in der wahren Catholischen Kirchen heiliget / vnd durch geordnete Mittel selig macht.

Von

Von der Christlicher Hoff- nung / vnd dem heiligen Vatter vnser.

Welches ist das ander Hauptstück Christlicher Catholischer
Lehr?

Die Hoffnung.

Was heist vnd ist die Hoffnung?

Ze ist ein Christliche Tugendt von Gott den
Menschen eingegossen durch welche ein Chris-
mit gewissem Vertrauen wartet vnd har-
auff die güter seines heils / vnd des ewig
Lebens.

Warauf lehren wir / wie vnd was man recht hoffen
vnd bitten soll?

uß dem heiligen Vatter vnser / welches Christus
Herz vnd Meister mit seinem heiligen Mund gelehrt.
zu betten befohlen hat.

Wie viel Theil vnd Bitte hat das Vatter vnser?

Sieben: Die lauten also.

Vatter vnser der du bist in den Himmeln: Geheiligt werd
dein Nahm. Zukomme dein Reich. Dein Will geschehe / wie im
Himmel / also auch auff Erden. Unser täglich Brot gib vns
heut. Vnd vergib vns vnser Schuld / als auch wir vergeben vns
fern Schuldigern. Vnd führe vns nicht in Versuchung. Son-
dern erlöse vns von dem Vbel / Amen.

Was ist die Summa vnd Inhalt des ganzen heiligen Vatter
vnser?

Wir bitten hie vmb ewige / geistliche / vnd leibliche Güter /
Seel vnd Leib damit zuerhalten. Begehren auch daß vns Gott
für Sünden / Anfechtung vnd allem vbel / dieses vnd des zukünf-
tigen Lebens behüten vnd erhalten wolle.

Wie soll

Der kleine Catechismus.

Wie soll man der H. Jungfrauen Mariæ den Englischen
Gruß sprechen?

Gegrüßet seyste Maria/voller Gnaden/der Herr ist mit dir/
du bist gebenedeyet vnter den Weibern / vnd gebenedeyet ist die
Frucht deines Leibs/ Jesus.

Heilige Maria Mutter Gottes/bitt für vns Sünder / setz
vnd in der Stund vnserz Todtz/Amen.

Warumb wird neben dem Vatter vnser der Englische
Gruß gesprochen.

Darumb damit vnser Gebett im Vatter vnser desto kräfti-
ger sey/wann wir Christum vnsern Herrn vnd seinen heilwertig-
en Nahmen darbey melden/auch Gott in seiner lieben werthen
Mutter loben/vnd durch sie die Göttliche Gnad begehren.

Von der Lieb vnd zehen

Gebotten Gottes.

Welches ist das dritte Hauptstück Christlicher Catholischer
Lehr?

Die Lieb.

Was ist / vnd heiff die Lieb?

Die Lieb ist eine gnadenreiche / von Gott eingeo-
gossene Tugendt / durch welche wir Gott den
Herrn/als das höchst Gut / vmb sein selbst wil-
len: vnsern Nächsten aber vmb Gottes willen
recht vnd Christlich lieb haben.

Welches ist das rechte Warzeichen der Liebe des Menschen gegen Gott
vnd seinen Nächsten?

Diß ist / so einer die Gebot Gottes helt / von welchen Chris-
tus sagt: Wiltu zum Leben eingehen / so halt die Gebott.

Welches

Welches seynd die zehen Gebott?

1. Ich bin der Herz dein Gott. Du solt keine frembde Götter neben mir haben: Du solt dir kein geschniht Bild machen / das selbig an zubetten. 2. Du solt den Nahmen Gottes deines Herzn nicht vergeblich führen. 3. Gedenck das du den Sabbath heiligest. 4. Du solt deinen Vatter vnd Mutter ehren / auff das du lang lebest auff Erden. 5. Du solt nicht tödten. 6. Du solt nicht Ehebrechen. 7. Du solt nicht stelen. 8. Du solt kein falsch Zeugnuß geben wider deinen Nechsten. 9. Du solt nicht begehren deines Nechsten Weib. 10. Du solt nicht begehren deines Nechsten Haus / Acker / Knecht / Magd / Ochsen / Esel / noch alles was seyn ist.

Worin stehet die Summa vnd Inhalt dieser zehen Gebott Gottes?

In dem: Du solt Gott deinen Herrn lieben / auß ganzer deiner Seel / auß ganzem deinem Gemüth / vnd auß allen deinen Kräfften. Das ist das erst vnd größte Gebott. Das ander aber ist dem gleich: Du solt deinen Nechsten lieben als dich selbst. In diesen zweyen Gebotten hanget das ganze Gesetz vnd die Propheten.

Wie viel seynd Gebott der heiligen Christlichen Kirchen?

Sürnemblich fünff.

1. Du solt die auffgesetzte Feyertag halten. 2. Du solt alle Feyertag die heilige Mess mit Andacht hören. 3. Du solt die gebottene Fastage / auch das vnterscheiden der Speiß halten. 4. Du solt zum wenigsten einmal im Jahr deinem verordneten Priester / oder einem andern mit erlaubnuß deine Sünde beichten. 5. Du solt das heilig hochwirdigst Sacrament des Altars auffz wenigst einmal im Jahr / nemblich vmb die Osterliche Zeit / empfangen.

Warumb soll man diese Gebott der Kirchen halten?

Darumb / das ein Christ in Krafft des vierdten göttlichen Gebots

Ee

Gebots

Gebotts schuldig ist / so wol der Geistlichen / als der weltlichen
Obrigkeit gehorsamb zu leisten. Welcher aber die Kirchen nicht
höret / oder ihre gute Ordnung vnd Satzung verachtet / der soll
für ein Heyden vnd Publicanen / wie Christus sagt / gehalten
werden.

Von den heiligen Sa- cramenten.

Welches ist das vierdie Hauptstück Christlicher Catholischer
Lehr?

Es seynd die 7. hochwürdigen Sacrament.

Was heiß vnd ist ein Sacrament?

Es ist ein sichtbarlichs kräftiges Zeichen von Gott
selber eingesetzt / dardurch wir vnsichtbarlicher weiß
gnad vnd inwendige Heiligung empfahen.

Wie viel seynd Sacrament?

Es seynd sieben.

Das erst / die Tauff.

Das ander / die Firmung.

Das dritt / das Sacrament des Fronleichnams vnseres Herrn
Jesu Christi.

Das vierdt / die Buß.

Das fünfft / die letzte Delung.

Das sechst / die Priesterweyhe.

Das siebend / die Ehe.

Was ist der Tauff?

Der Tauff ist das erst nothwendigste Sacrament / darinn
der Mensch durch das Wasser vnnnd Wort Gottes / von allen
Sünden

Sünden gereiniget / vnd in Christo als ein newe Creatur / zum ewigen Leben wieder geboren vnd geheiliget wird.

Was ist die Firmung?

Die Firmung ist ein Sacrament / in welchem der getauffte Mensch / durch den heiligen Chrysam / vnd daß heilsame Wort von dem heiligen Geist in gnaden gesterckt wird / damit er seinen Glauben standhafftig bekenne / vnd demselbigen fleißiger nachkomme.

Was ist das Sacrament des Fronleichnams vnseres Herrn Jesu Christi?

Es ist das Sacrament des Altars / ja der wahre Leib vnd Blut vnseres Herrn Jesu Christi / der vnter den Gestalten Brots vnd Weins / mit sampt seiner Seel vnd Gottheit wesentlich vnd vollkommenlich gegenwertig da ist / als bald ein ordentlicher geweyhter Priester Brot vnd Wein auff dem Altar handelt vnd consecrieret.

Was ist die Buß?

Die Buß ist ein Sacrament / dardurch ein Christlicher Priester an Gottes statt die Sünde nachlest vnd verzeyhet / wann der Sünder im Herzen reu vnd Leyd hat / seine Sünd mit dem Mund beichtet / vnd ein rechte Buß wircken will.

Was ist die letzte Delung?

Die letzte Delung ist ein Sacrament / darinnen durch das heilige Del vnd Christi Wort die Genad Gottes / den Krancken zu wolffahrt der Seelen / vnd etwan auch des Leibs gegeben wird.

Was ist die Priesterweyhe?

Die Priesterliche oder geistliche Weyhe ist ein Sacrament / dardurch ein geistlicher Gewalt vnd sonderbahre Gnad den Priestern vnd andern Dienern der Kirchen geben wird / daß sie ihren Dienst vnd geistliche Ampter recht vnd wol verrichten mögen.

Was ist die Ehe?

Die Ehe ist ein Sacrament/durch welches unverbrochene Personen Mann vnd Weib / sich ordentlicher weiß zusammen verheyrathen/darzu ihnen Gott durch dieses Sacrament gnad gibt/dasß sie in ihren ehelichen Standt biß in Todt/gottselig verharren/vnd ihre Kinder Christlich auffziehen.

Ist es auch gnug/dasß ein Catholischer Christ/die vier obgemelte Stück wisse vnd bekenne.

Es ist nicht gnug / sondern er muß auch die Christliche Gerechtigkeit mit dem Werck erzeigen. Dann ein Knecht der seines Herrn willen weiß / vnd den nicht thut / der wird mit vielen streichen geschlagen werden.

Von Christlicher Gerechtigkeit.

Welches ist das fünffte Hauptstück Christlicher Catholischer Lehr?

Es ist die Christliche Gerechtigkeit:

Was gehört zu Christlicher Gerechtigkeit?

Diese zwey Stück: Dasß ein Christgläubiger Mensch / durch Gottes gnad / das Böß lasse / vnd das Gut würcke. Dann wer schon durch den Glauben gerecht worden ist / der muß auch durch gute Werck noch gerechter werden.

Was böses soll man zum meisten lassen vnd fliehen?

Die Sünd vnd Laster / die den Menschen omb Ehr / Gut / Leib vnd Seel bringen / ihn von Gott vnd allem guten scheiden / vnd ewiglich verdammen.

Welches seynd die fürnehmste Sünd?

Die Todt oder Hauptfünd / die Sünd in den heiligen Geist / die Sünd

die Sünd/welche in den Himmel schreyen/die frembden Sünd/
vnd andere dergleichen/die der Liebe Gottes / vnd des Nächsten
widerstreben.

Wie viel seynd Hauptsünden.

Sieben.

1. Hoffart. 2. Geiz. 3. Unkeuschheit. 4. Neyd. 5. Graß
vnd Füllerey. 6. Zorn. 7. Trägheit.

Wie viel seynd Sünden in den 5. Satz?

Sechs.

Als nemblich vnd zum ersten / vermessenlich auff Gottes
Barmherzigkeit sündigen. Zum andern / an Gottes Gnad
verzweifelen. Zum dritten / der erkanten Wahrheit wiederstre-
ben. Zum vierdten / seinem Bruder vmb der göttlichen Gnad
willen mißgünstig vnd neidig seyn. Zum fünfften / ein verstockt
Hertz haben. Zum sechsten / in der Unbußfertigkeit fürseßlich
verharren. Diese Sünd werden in dieser vnd jener Welt gar
nicht oder schwerlich verzigten.

Wie viel seynd der Sünden/die in den Himmel schreyen?

Vier.

1. Fürseßlicher Todtschlag. 2. Die Sodomitische Sünd.
3. Unterdrückung der Armen / Witwen vnd Wänsen. 4. Vnd
wann man den verdienten Lohn den Arbeiteren vñ Tagelöhnern
auffhelt vñnd entzeucht. Vnd solche Laster werden von Gott
in diesem Leben schrecklich gestrafft.

Wie viel seynd der frembden Sünden?

Neun.

1. Zu der Sünd rathen. 2. Einen andern heissen sündi-
gen. 3. In anderer Sünd verwilligen. 4. Andere zur Sünd
anreizen. 5. Anderer Sünd loben. 6. Darzu still schweis-
gen. 7. Dieselb oversehen oder verhengen. 8. Des fremb-
den Guts sich theilhaftig machen. 9. Anderer Sünd verthe-
digen.

Ec 3

digen. Dann also werden wir an frembden Sünden vor Gott schuldig vnd theilhaftig / als ob wir sie selbst persönlich begangen hetten.

Is es auch genug das böse lassen/ vnd die Sünden meiden?

Nein/ daß ein jeglicher Baum der nicht gute Frucht bringt/ der wird außgehawen/ vnd in das Feuer geworffen. Wer aber den Willen des Vatters thut / der wird eingehen in das Reich der Himmeln.

Was gutes soll dann ein Christ thun vnd wirken?

Er soll nüchtern / gerecht / vnd gottseliglich vor Gott vnd den Menschen leben/ vnd mit guten Wercken seinen Christlichen Veruff zieren vnd gewiß machen.

Wie vielerley seynd der guten Werck?

Sürnemblich dreyerley.

1. Betten.
2. Fasten.
3. Almusen geben.

Wargumugen vnd dienen vnd die guten Werck?

Auß den guten Wercken / vnd nicht auß dem Glauben allein/ wird der Mensch gerechtfertiget/ vnd erlanget die Kron der Gerechtigkeit.

Vnd wer da thut die Gerechtigkeit der ist gerecht: Die guts thun/ werden eingehen in das ewige Leben: Die aber böses thun in die ewige Pein.

Wie viel seynd leibliche Werck der Barmhertigkeit?

Sieben.

1. Die Hungerigen speisen.
2. Die Dürstigen drenchen.
3. Die Nackenden bekleiden.
4. Die Gefangnen erledigen.
5. Die Krancken besuchen.
6. Die Frembden beherbergen.
7. Die Todten begraben.

Von

Von diesen sagt Christus: Selig seynd die Barmherzigen/
dann sie werden Barmherzigkeit erlangen.

Wie viel seynd geistliche Werck der Barmherzigkeit?

Sieben.

1. Die Sünder straffen. 2. Die unwissenden lehren. 3.
Den zweiffelhafftigen recht rathen. 4. Vnd für die Lebendi-
gen vnd Todten Gott bitten. 5. Die Betrübten trösten. 6.
Das Vnrecht gedultig leiden. 7. Denen / so vns beleidigen/
gern verzeihen. Mit was massen wir aber aufmessen / mit der-
selben wird vns wieder eingemessen.

Welches seynd die acht Seligkeiten?

Es seynd die / so Christus im Anfang seines Euangelischen
Gesetzes gelehrt / da er spricht:

1. Selig seynd die armen im Geist / dann ihr ist das Reich
der Himmeln. 2. Selig seynd die Sanfftütigen / dann sie wer-
den das Erdreich besitzen. 3. Selig seynd die weinen vnd leyd
tragen / dann sie werden getröst werden. 4. Selig seynd die
hungerig vnd dürstig seynd nach der Gerechtigkeit / dann sie
werden ersättiget werden. 5. Selig seynd die barmherzigen /
dann sie werden Barmherzigkeit erlangen. 6. Selig seynd die
eines reinen Herzens seynd / dann sie werden Gott anschawen.
7. Selig seynd die friedtsamen / dann sie werden Kinder Gottes
genent werden. 8. Selig seynd die Verfolgung leiden vmb der
Gerechtigkeit willen / dann ihn ist das Reich der Himmeln.

Wie viel seynd Euangelische Râth?

Deren seynd fürnemblich drey:

1. Freywillige Armuth.
2. Erette Keuschheit.
3. Vollkommer Gehorsamb vnter einem Geistlichen Obersten.

Welches

Welches seynd die letzten ding der Menschen?

Zum ersten/ der Todt. Zum andern/ das letzte Gericht.
 Zum dritten/ die Höll. Zum vierdten/ das Himmelreich.
 Bedenck dann/ O Mensch/ in allen deinen Wercken/ deiner
 letzten ding/ so wirstu ewiglich nicht sündigen.

Unterricht für die Pfar-

herm/ wie man den Catechismus der Jugend
 soll fürhalten.

1. Corinth. 3.

*Tanquam paruulis in Christo lac vobis potum dedi non
 escam, nondum enim poteratis, &c.*

Erfilich ist von nöthen einem Catechisten/ daß er
 dieses Werck in seinem Gebett fleißig Gott dem
 Herrn befehle/ ihn vmb Gnad anruffe/ damit er
 solches Ampt mit Frucht möge verrichten/ deßglei-
 chen/ daß er seinen Kindern vnd Zuhörern/ auch
 Gnad verleyhe/ dann Christus spricht: Ohn mich köndt ihr
 nichts thun/ Johan. 15.

Zum andern: Ist von nöthen/ daß er mit herlichen Tugen-
 den/ als mit Demuth/ Gedult/ Lieb/ vnd dergleichen begabt sey/
 so wird er desto mehr nutz schaffen/ dann in einem reinen Herz
 will der heilig Geist ruhen.

Zum dritten: Muß er gleichsamb ein Kind werden/ ihr Na-
 tur/ Mores vnd Proprietates an sich nemen/ Kindisch reden
 mit ihnen/ schlecht/ gerecht vnd einfeltig: darzu sol ihn verursa-
 chen der Spruch Christi: Es sey dann daß ihr werdet wie die
 kleinen Kinder/ so werdet ihr nicht eingehen in das Reich der
 Himmel:

Himmel: vnd was ihr dem wenigsten habt gethan/das habt ihr mir gethan.

Zum vierdten: Rede er langsam/ vnd beflisse sich allzeit zu haben Historien/voraus der lieben Heiligen/welche von Jugend auff ein vnschuldiges Leben haben geführt: Als beyde Johannes/S. Nicolaus/S. Vitus/S. Ludouicus/S. Catharina/S. Barbara/ vnser liebe Frau Maria/ voraus. Item schöne gleichnussen/aber auff einmal wenig fragen / vnd dieselbigen oft repetieren/ *Iuxta illud*:

Lectio lecta placet, decies repetita placebit.

Doch mag er ein theil fürhalten für die gewachsenen / ein theil für die Kinder.

Zum fünfften: Er soll oft meldung thun von dem Gehorsamb/wie sie sollen Gehorsamb leisten ihren Eltern vnd Schulmeistern/ ja aller Obrigkeit/wie sie Gott fürchten vnd lieben sollen. Item von den vier letzten dingen / daß sie nicht schweren/ liegen/vnzüchtige Wort reden/oder auff der Gassen umblauffen/ vnd was sonst für Laster in schwang seynd/daß sie nicht greinen/rauffen vnd schlagen/sondern gern betten/vnd in die Kirchen gehen. Item was Gott für Gnad vnd Wolsahrt den frommen mitheilet/dañ Gott thut den willen deren so ihn fürchten/spricht David: *Voluntatem timentium se faciet. Psal. 144.*

Zum sechsten: Erstlich vor der Lektion soll er betten mit den Kindern/wie hernacher folget Titulo, Für der Kinderlehr.

Zum andern/singen mit den Kindern laut das Vatter vnser/Segrüßet seystu/vnd den Glauben/oder das Gesang: Kom heiliger Geist/wahrer Gott.

Zum dritten/ soll er oder ein Knab fürzlich drey oder vier Fragen/ welche vor acht tagen seyn außgelegt worden/ repetieren.

Zum siebenden: In vnd vnter der Lektion hab er acht / daß
S f sie züch-

sie züchtig seyn/fleißig auffmercken/bestell er demnach Coriceos oder Syndicos : Erwer züchtigkeit sey jederman bekandt/spricht Paulus/Philip. 4.

Zum achten : Nach der Lektion repetier er wiederumb ein Summa deren ding vnd fragen/welche er hat expliciert vnd proponiert/doch gebe er ihnen diese in der Wochen schriftlich / das sie es außwendig lehren/ sie mercken sonst nichts / doch kurz/nicht ober ein solches Blätlein. Nachmals mögen sie disputieren ein Capitel auß des Patris Canisij kleinen Catechismo/oder etliche Fragen auß dem vorgeschriebenen Fragenbüchlein.

Etliche recitieren das Euangelium des gegenwertigen tags/darauß sagen sie auch bißweillē schöne kurze fragen/als exempli gratia : auß diesem Euangelio/von des Königschen Sohns hochzeit : Wer wird verstanden bey diesem König vnd seinem Sohn? was für Gäst vnd Diener seynd da? wie vielerley geistliche Hochzeitē seynd? Item was bedeut das hochzeitliche Kleide Diese dinge seynd der Jugend annemblich/den Zuhörern vnd Eltern nutz vnd sehr gefellig. Bißweilen mag man ihn fragen fürschreiben auß dem fragen Büchlein / wie sich die Jugend halten soll/vnd warumb Christus die Jugend lieb hab/vñ dergleichen.

Zum neunnden : Welche wol bestehen laut vnd langsam/oder bedeutig pronunciern vnd recitern / die soll er loben/sich verwundern / die aber nicht so wol bestehen / auch ein Hertze insprechen / sie trösten / excusieren / ihnen helffen / sie werdens zu nechst besser sagen/einem jedern etwas geben/doch den gelehrten etwas mehrers oder schöners / als nemblich ein schönes Bildlein / ein Römischen Rosenkrantz / ein schönes Beicht oder Sacramentbüchlein/ein Creutz darinn S. Johannis Euangelium ist. Item Agnus Dei vnd dergleichen ding.

Zum zehenden : Im Aduent / Weyhenachten / Fasten / Dinstern/vnd dergleichen heiligen hohen Festen haben sie besondere fragen

fragen im Fragenbüchlein/ die soll er ihnen außstheilen / daß sie ganz selbe zeit alle Feyertag etliche Quæstiunculas recitiern. Item zu Wehenachten ihnen zurichten ein Kriplein / Maria vnd Joseph/ engel/ esel vnd Ochsel darben/ daß sie das Kindlein wiegen/ mit dem Resonet, Puer natus, In dulci iubilo, Teutsch vñ Lateinisch/ vnd was dergleichen mehr Gesång seynd in dem Gesangbüchlein.

Zum eilfften: Nach der Lection wann sie alles haben recitiert / so bett oder singt ein Knab wiederumb etwas kurz auß dem Catechismo.

Zum zwölfften: Diese Catechisten seynd die besten / nemlich Catechismus Rom. oder das Compendium D. Ederi, Catechismus Card. Roberti Bellarmini, Catecheses Treuirenses. Item Catechismus Nauseæ vnd Clitoui, dieser ist kurz vnd leicht.

Zum dreyzehenden: Muß aber die erste Lection ein guten Grund habē/ nemlich/ warum man soll dē Catechismum predigen/ lehren/ vñ auch hören. Nemlich darumb predigt man ihn/ dann Gott hat es befohlen. Versamble zu mir (sagt Moyses Deut. 4.) alles Volck/ auff daß sie hören meine Wort/ vnd lehren mich fürchten allezeit/ vnd lehren es auch ihre Kinder. Item das Concilium zu Trient/ hat es auffgelegt allē Bischoffen vñ Pfarhern Sess. 5. c. 2. vnd viel außtrücklicher Sess. 24. c. 2. de Reformatione. Ja Christus hat es nicht allein befohlen seinen Aposteln/ Euntes docete omnes gentes, sondern sie auch gelehrt den Catechismum / insonderheit daß heilige Vatter vnser/ vñnd die sibē Sacrament. Die kleine Kinder aber sollen den Catechismum hören. Erstlich von wegen der Nachlässigkeit der Eltern / Schulmeistern / vñnd Gevattern oder Godden / so sie doch verpflichtet / ihre Kinder zu lehren solche Ding.

Zum andern/von wegen der Grobheit vnd Unwissenheit/so jetzt schwebt auff Erden vnd kleine acht der Seligkeit geben/aber ignorans ignorabitur, spricht Paulus 1. Corinth. 15. Der ein ding nicht wissen wil / den wird man auch nicht wissen noch erkennen. Die Jüden wissen besser ihren Talmuth/vnd die Türcken ihren Alcoran/das ist / ihr Lehr / als viel Christen vnsern Catechismum. Zum dritten / von wegen der jetzt schwebenden Ketzereyen. Aber die Kinder dieser Welt sein fürsichtiger als die Kinder des Liechts / spricht Christus. Zum vierdten: Es mag auch der grosse Nuß herzu gethan werden / den wir haben auß dieser Lehr / dann der Catechismus wird verglichen dem Euan-gelischen Perlein. Ex studijs cognoscitur puer. Prou. 12.

Für der Kinderlehr soll

er mit den Kindern laut betten.

GNAHMEN des Vatters ✠ / vnd des Sohns ✠ / vnd des heiligen Geists ✠ / Amen.

GATTER vnser der du bist in den Himmeln. Geheiliget werde dein Nahm. Zukomme dein Reich. Dein Will geschehe/ wie im Himmel/also auch auff Erden. Vnser täglich Brot gib vns heut. Vnd vergib vns vnser Schuld/als auch wir vergeben vnsern Schuldigern. Vnd führ vns nicht in Versuchung: Sondern erlöse vns von dem Vbel/ Amen.

GEGRÜSSET seystu Maria / voller Gnaden / der Herz ist mit dir / du bist gebenedeyet vnter den Weibern / vnd gebenedeyet ist die Frucht deines Leibs/ Jesus. Heilige Maria/ Mutter Gottes / bit für vns Sänder/ jetzt vnd in der Stundt vnser Todts/ Amen.

Ich glaub in Gott Vatter Allmechtigen Schöpffer Himmels vnd der Erden. Vnd in Jesum Christum seinen einigen Sohn vnsern Herrn. Der empfangen ist von dem heiligen Geist/geboren auß Maria der Jungfrauen. Gelitten vnter Pontio Pilato/gecreuziget/gestorben vnd begraben. Abgestiegen zu der Höllen/am dritten Tage wiederumb auffgestanden von den Todten. Auffgefahren zu den Himmeln/sitzet zu der Rechten Gottes des Allmechtigen Vatters. Von dannen er kommen wird/zurichten die Lebendigen vnd die Todten. Ich glaub in den heiligen Geist. Ein heilige Allgemeine Kirche. Gemeinschaft der Heiligen. Ablass der Sünden. Aufferstehung des Fleisches. Vnd ein ewiges Leben/Amen.

Die heiligen zehen Gebott Gottes.

1. Ich bin der Herr dein Gott. Du solt keine frembde Götter neben mir haben. Du solt dir kein geschnitz Bild machen/das selbig anzubetten. 2. Du solt den Nahmen Gottes deines Herrn/nicht vergeblich führen. 3. Gedencck daß du den Sabbath heiligest. 4. Du solt deinen Vatter vnd Mutter ehren/auff daß du lange lebest auff erden. 5. Du solt nicht Töden. 6. Du solt nicht Ehebrechen. 7. Du solt nicht Stelen. 8. Du solt kein falsch Zeugnuß geben wider deinen Nächsten. 9. Du solt nicht begehren deines Nächsten Weib. 10. Du solt nicht begehren deines Nächsten Haus/Acker/Knecht/Magd/Ochsen/esel/noch alles was seyn ist.

Die fünf Gebott der Christlichen Kirchen.

1. Du solt die auffgesätzte Feyertag halten. 2. Du solt alle Feyertag die heilige Mess mit Andacht hören. 3. Du solt die gebottene Fasttage auch das vnterscheiden der Speiß halten. 4. Du solt zum wenigsten einmahll im Jahr deinem verordneten Priester/oder einem andern mit erlaubnuß deine Sünde beichten. 5. Du solt das heilig hochwirdigst Sacrament des Altars

auffs wenigst einmal im Jahr/nemblich vmb die Osterliche zeit/ empfangen.

Der heiligen Sacrament seynd sieben.

Das erst/die Tauff. Das ander/die Firmung. Das dritt/ das Sacrament des Fronleichnam's vnser's Herrn Jesu Christi. Das vierdt/die Buß. Das fünfft/die letzte Delung. Das sechst/die Priesterweyhe. Das siebend/die Ehe.

Nach der Kinderlehr/

Salve Regina.

Egrüßet seystu Königin der Barmherzigkeit/ des Lebens Süßigkeit / vnd vnser Hoffnung sey gegrüßt. Zu dir schreyen wir elende Kinder Eue. Zu dir seuffzen wir trawrende vnd weynende in diesem Thal der Zähher/eyn vnser Fürsprecherin/kehre dann deine barmherzige Augen zu vns/vnd nach diesem elend zeige vns Jesum die gesegnete Frucht deines Leibs/D gütige/D milde/D süsse Maria.

Verß.

In aller vnser Trübsall vnd Angst komme vns zu hilff.
D du aller seligste Jungfraw Maria.

Collect.

Herr Jesu Christe/wir bitten dich/ daß die ehrenreiche Jungfraw Maria/deine süsse Mutter / wolle bey deiner Barmherzigkeit für vns bitten / jetzt vnd allezeit/ vnd sonderlich in der Stunde vnser's absterbens.

Du heiliger Engel vnd Verkünder/Wollest bitten für mich armé Sünder. Behüt mich für dem bösen Geist. Für Sünd vnd Schande allermeist / Das ich in Gedult vnd Liebe Gottes leb/ Daß mir Gott die ewig Glory geb.

Maria

Maria die Jungfraw mit ihren lieben Kindelin wolle
 vns alle benedeyen. Vor dem schnellen vnd vnverse-
 henen Todt/ vnd vor aller gefährlichkeit Leibes vnd
 der Seelen/ behüte vns Gott der Vatter ✠ / Gott
 der Sohn ✠ / Gott der heilig Geist ✠ / Amen.

DE CVRA PASTORALI
 CIRCA INSTITVTIONEM ET INTSRV-
 ctionem certarum personarum.

ET PRIMVM,

DE SACELLANIS,
 Vicarijs, Altaristis, &c.

I.

Pareant in primis Parochi statuto Synodali, quo districtè man- Syn. dioces.
sub Ernesta
Anno 1598.
tit. 2. num. 1.
 datum est, vt omnes Pastores per diocesim Coloniensem de sua
 Iurisdictione ac Canonica institutione siue inuestitura coram
 suo quique Archipresbytero, sint, vt vocant, Decano rurali per
 legitima instrumenta fidem faciant, ac ad manus eorundem professionem
 fidei edant, secundum formam à Sacra Tridentina Synodo præscriptam.

II. Provideant etiam ac aduigilent, vt nullus Sacerdos siue Secularis siue Syn. dioces.
num. 5. tit. 2.
Conc. pro-
vinc. Anno
1536 part. 4.
4. c. 5. & 6.
 regularis, etiam exemptus, administrationem Sacramentorum, & præci-
 puè confessionum audiendarum munus, aut prædicationem verbi diuini
 in Ecclesijs suis publicè sibi sumere audeat, nisi doctrina, moribus & vita
 probatus fuerit examinatorebus ex Colonienſium Pastorum & Theolo-
 gorum ordine deputatis, ac Vicarii approbationem, quæ gratis dabitur, in
 scriptis obtinuerit, priuilegijs contrarijs quibuscunque, & consuetudine
 etiam innumerabili non obstantibus.

III. Porro conuenit vt constitutionem istam Pastores in Concionatorum
 admisione ideo diligèter admodum obseruent, quod decreto magni Conc.
 Lateranensis omnes qui prohibiti vel non missi præter auctoritatē ab Apo- Conc. Late-
ranens. cap.
quia verò
nonnulli,
 stolica sede, vel Catholico Episcopo loci susceptā publicè vel priuatim præ-
 dicationis officiū vsurpare præsumperint, excommunicationis vinculo
 inno-

innotari, & nisi quantocius resipuerint, alia competenti pœna plecti iubeantur.

*Syn. dioces.
sub Ernesto
tit. 4. &
Conc. prouin.
Anno 1536.
p. 1. c. 31.
Concil. Trid.
sess. 22.*

IV. Non permittent etiã Pastores vlli vago, ignoto peregrino Sacerdoti, siue secularis siue regularis sit in suis Ecclesijs celebrare, aut alios actus Sacros exercere, priusquam de ordinatione sua ritè adepta, deque vita, moribus, eruditione, & titulo fidem fecerit per sui Ordinarij literas aut publica iustrumenta, docueritque nullo Ecclesiastico impedimento se ab executione ordinis arceri, & à vicario nostro in Spiritualibus, vel si extra Coloniã versatur; à Dicano rurali, ad quem illius loci cura spectabit, licentiã in scriptis obtinuerit.

*Stat. Archi-
episc. VVilb.
Anno 1362.
fol. stat. 183.
num. 32.*

V. Et sicut Pastoribus est munus operam dare, ne sacrarum fundationum iura in suis Ecclesijs interciant, neue erecta à fidelibus officia Missarum, aliãque fundationes piæ ministrorum negligentia omittantur, aut etiam non sine graui culpa omnino depereant: ita quoque curabunt, ne Altaristæ seu vicarij sibi in aliquo derogent, vigore statuti Archiepiscopalis, quo distinctè sub pœna excommunicationis iniungitur omnibus Altaristis, Capellanis perpetuis, beneficiatis, intitulatis in Ecclesijs parochialibus, aut intra limites earundem, Plebanis ac Rectoribus matricis Ecclesiæ, quo ad iura ipsis tam de iure, quam de consuetudine debita intendant reuerenter, si canonicam effugere velint debita vltionem.

*Decr. Archi-
episc. VVilb.
fol. stat. 182.
num. 30.*

VI. Insuper Ecclesiarum Parochialium Rectores, ne ipsi aut eorum vicarij, quosque præterea habent suis Ecclesijs ascriptos sacerdotes, in diuinis officijs celebrandis, Sacramentis ministrandis, sine superpellicio, seu veste linea exteriori in Ecclesijs inueniantur, sub pœna suspensis ab officio, prout salubriter decreto Archiepiscopali iam olim sancitum fuit.

DE CVSTODIBVS SEV CAMPANARIIS.

I.

*Syn. dioces.
Anno 1612.
tit. 4.*

*Dec. Syn. sub
Menr. Anno
1307. cap. 16
& Synod.
112. vt su-
14.*

Eustodes nullo modo admittantur nisi Catholici & probæ vitæ, ac præuia fidei professione: Neque assumantur nisi de consensu Pastoris, & non nisi eius aut Decani sui examine.

II. Quantum fieri potest literati recipiantur, qui ad communiter in templis vtitata presbyteris respondere valeant, & sciant, quæ sui sunt officij, nec non cantum Gregorianum.

III. Singulis annis Custodes tradant suis Decanis Rescriptiones suorum prouentuum, sub pœna duorum thalerorum.

IV. Emit-

IV. Emittant etiam iuramentum fidelitatis, ac præstent ante suam admissionem debitam & sufficientem cautionem.

V. Tradatur Custodibus inuentarium bonorum Ecclesiæ, iuxta quod, quando Pastoribus visum, res sibi creditas ipsis exhibeant, atque recte à se habitas & seruatas probent.

VI. Panes & alios redditus Custodibus debitos fideliter ac irremissibiliter exigant sub poena priuationis.

VII. Lampades & luminaria Ecclesiæ inter teneant, curentque vt Ecclesiæ Altraria, candelabra, vasa, imagines & alia ornamenta sint munda, & quoties opus erit auferant aranearum telas, ac pauimentum templi euerant.

VIII. Vt ter in die iuxta morem Ecclesiæ pulsent, & cætera fideliter faciant, quæ antiquitus & de iure Custodibus incumbunt.

IX. Denique vt religiosè sua exequantur officia non in quotidianis suis vestibus ministrèt, sed tempore diuinorum alba seu lineà veste sint induti, sub poena depositionis ab officio, si in hoc rebelles extiterint.

*Stat. Archi-
episc. VII.
c. 31.*

*Hem. c. 16.
Adolp. III.
fol. stat. 44°.*

IURAMENTVM CUSTODIS.

Ich N. Verheisse vnd gelobe Gott vnd seiner lieber Mutter/ allen Heiligen vnd Sanct N. dieser Pfarckirchen (oder Capelle) Patron/ daß ich trewlich alle Kirchliche Güter vñ Sachen/ sarnemblich aber die Schlüssel der Kirchen/ so lang ich am Ampt bin/ verwahren will/ gelobe auch dieselbige wieder dem willen meines Pfarckherren oder derselbigen Geistlichen Obrigkeit niemand zu lieffern/ ja dem Pfarcker oder Geistlich Obrigkeit/ als Bischoff vnd Landechant/ ic. wil ich in allen dingen/ so mein Ampt antrifft/ vnd so lang ich das Ampt habe/ gehorsamb seyn/ vnd was der Kirch nützlich vnd zierlich sein wird/ daß will ich befördern/ was aber den dienst Gottes abbruchig/ der Kirchen schädlich oder vnehrlich möge seyn/ nach meinem Vermögen vmb Gottes vnd meiner armen Seelen heil willen/ gern vnd fleißig allezeit verhindern. So helffe mir
Gott vnd alle seine Heiligen/
Amen.

Gg

DE

De Ludimagistris.
 DE LV DIM A-
 G I S T R I S

I.

*Syn. dioces.
 sub Ferdin.
 Anno 1612.
 tit. 5.*

Vlli admittentur vel tolerabuntur Ludimagistri, nisi cum præscientia & examine Decani districtus, in quo schola sita fuerit.

II. Ante admissionem faciant professionem fidei Catholicæ.

III. Iurabunt quoque se non admissuros, neque docturos hæreticorum libros, sed tantum à Decano & Pastore approbatos.

IV. Debitam Decanis & Pastoribus obedientiam spondebunt.

V. Dominicis & festiuis diebus pueros ad sacrum atque concionem, & ad vespers, vbi moris fuerit, adducant.

VI. Quater, ad minimum in anno eosdem confiteri faciant.

VII. Prælegent Catechismum Romanum, aut alium cum Decani & Pastoris consensu.

VIII. Nullas exhibebunt Comœdias, nisi à Decanis & Pastoribus approbatas.

IX. Quantum fieri potest quotidie pueros in cantu Gregoriano instituant, minimum autem omnibus Sabbathinis & profestis diebus.

DE M A G I S T R I S
 F A B R I C A E

I.

*Decr. Synod.
 Anno 1612.
 tit. 6.*

Magistri fabricæ sint Catholici, & professionem fidei ac fidelitatis iuramentum edant.

II. Necessaria Ecclesiæ, & ad eandem spectantia procurabunt, diligenterque curabunt ne bona fabricæ in alium usum conuertantur.

III. Nihil noui procurent, vel ædificent citra Pastoris consensum.

IV. Vt computum quotannis non sine Pastoris præsentia exhibeant, ac requisiti parati sint reddere rationem omnium reddituum Archidiaconis, aut suis Commissarijs visitantibus, aut alijs exigentibus.

DE

De Magistris pauperum. 241
DE MAGISTRIS PAUPERUM ET HOSPITALIORUM.

I.

Magistri pauperum & Rectores hospitaliorum non assumantur nisi Catholici.

Dec. Synod. dioces. Annæ 1622. tit. 7. c. 3.

II. Non distribuant elemosynas alijs personis, quam Catholicis, & quibus ex fundatione debentur.

III. Agnoscant Archidiaconos & Pastores tanquam generales prouisores pauperum & perpetuos, quibus cura pauperum præcipuè incumbit.

IV. Vtrique iuramentum fidelitatis præstent, & benivolos se erga pauperes demonstrant.

V. Aduigilent diligenter ne infirmi sine Sacramentis Ecclesiæ à vita discedant, aut necessaria salutis cura destituantur.

VI. Sicubi profanata sunt hospitalia restituantur, & diuina officia ibidem iuxta fundationes peragantur.

DE OBSTETRICIBVS DELIGENDIS, ET EARVNDEM INSTRUCTIONE ac iuramento.

I.

Emagni uti Reipublicæ, sic Ecclesiæ interest, ut obstetricandi munus, non quæuis promiscuè mulieres; verum certæ selectæque obeant. Ut enim ex imperita incautaque eius administratione infantes multi certam vitæ huius momentaneæ patiuntur iacturam: ita metuendum, ne non pauci impia ac hæretica quarundam obstetricum fraude, etiam salute sempiterna maleuolè priuentur.

II. Quocirca operam dabit Parochus, etiam, si opus sit, adhibita Magistratus ciuilis, vel Aediliū parochiæ auctoritate, ut quoties obstetrix designanda, honestiores ac probiores suæ Ecclesiæ fœminæ conuocentur. Has sedulo admoneat, ut deposito omni odio, amore vel fauore, omnium quæ crediderint ad officium hoc aptissimā & fidelissimam, & præcipuè, quam nunquam de hæresi vel maleficio nouerint suspectam fuisse, designent, & quidem si istud Parochiæ amplitudo requirat, etiam plures.

III. Cum verò aliqua electa ac constituta fuerit, curabit ut ea mox iuxta subiectas formulas & instruatur, & iuramentum præstet. Quod quidem ipsa per se legat, si possit: Sin minus, Parochus prior pronunciet, & illa sequatur, eadem & singula verba repetens.

Gg 2

INSTI-

I N S T R U C T I O

O B S T E T R I C V M .

I.

Tante omnia formam baptizandi benè sciant, dicendo lingua vulgari: *Ich tauffe dich im Nahmen desß Vatters * / vnd desß Sohns * / vnd desß heiligen * Geists / Amen.* Simul proferendo verba, & effundendo aquam.

II. Vt in nullo alio liquore infantes baptizent, præterquam sola aqua naturali, puta pucteali, fontana, pluuiali, &c.

III. Vt in baptizandis parvulis hoc intendant facere, quod facit Ecclesia Catholica cum eos baptizat.

IV. Vt nunquam ad leuandum partus dolores, vel ad partum accelerandum supersticiosas aut illicitas artes circa infantes aut parturientes matres adhibeant.

V. Vt ab illarum prolium baptismo semper abstineant, quas mortuas viderint, nec vllum vitæ signum edere.

VI. Vt nunquam baptizent pueros nisi iam natos, & postea quàm integrè prodierint. Nec illos quidem, nisi in necessitate, hoc est, vbi mortis periculum metuitur.

VII. Vt si puer periculum euaserit, quàm primum deferant ad Ecclesiam, vt à Sacerdote omnes omisæ cærimoniæ, & sacræ vnctiones supplicentur, ipsæq; quod à se factum, Pastori aperiant.

VIII. Vt si partus sit difficilis, & infanti periculum immineat: siquidem caput emerferit, baptizari possit, nec necesse vllum postea fieri baptismum; eò quod in capite sensus omnes vitæque integritas existat, quæ in membris alijs non reperitur. Et proinde si non nisi aliud aliquod membrum egressum sit, possit quidem urgente periculo infans baptizari; sed si postea totus plenè editus fuerit, sitque periculum, ne antequam Sacerdotis copia haberi possit, moriatur, sub conditione à se baptizari possit hoc modo: Si non es baptizatus, baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

IX. Vt parentes, quorum proles ipsis obstetricantibus natæ sunt, admonèant, vt eas quàm primùm, aut certè intra octiduum baptizari curent. Istud negligentes Pastori denuncient.

X. Vt sicubi difficiliiores sint partus, timoratè agant, & plures ac peritiores vna secum obstetrices assumant.

L.V.B.A.

I V R A M E N T V M
O B S T E T R I C V M

Ich **N.** verheisse vnd verspreche Gott dem Allmechti-
gen/vnd seiner gebenedeyten Mutter/vnd dem oder der
N. Patronen dieser Kirchen/vnd allen Heiligen Got-
tes/auch euch meinem Pfarhern in gegenwertigkeit diesen An-
wesenden Personen: Daß ich mein Ampt in erlösung der gebies-
renden Frauwen wil getrewlich (als viel mir möglich) in dieser
Pfarckirchen/oder wo es sonst billich von mir gefordert wird/ver-
richten: Neben dem wil ich auch durch meine Vnachtsambkeit/
die Kinder keines wegcs in Gefahr lassen kommen/sondern an-
dere Frauwen/welche darumb besser Verstand haben dann ich/ in
dieser sachen gern rathcsfragen. Ich verheisse auch/dasß ich keines
wegcs gebrauchen werde/einige vnerlaubte Mittel/welche eini-
gem Gebott Gottes zuwieder seynd/vmnd dasß ich alles auff's
trewlichst verrichten werd/ohn Haß/Neid oder Nachrede/son-
dern in allen ehren/wie mir das für Gott vnd den Menschen ge-
bühren wird/in besondern geistlicher vnd leiblicher Gesundheit/
so wol der Mutter/als des Kindes. Hierin wol Gott mein Helfe-
fer seyn/Amen.

Sacerdos subijciat.

Fraw verheißt ihr diß nicht also / vnd thut ewern Eydt dar-
auff?

Obstetrix respondeat.

Ia Herr.

G g 4

BENE.

BENEDICTIONES ECCLESIASTICÆ.

*EA PRÆSERTIM, QUÆ FERÈ IN
libris Missalibus non reperiuntur, & extra Sacramen-
torum administrationem usurpari fidelibusq̃
impendi solent.*

BENEDICTIO AQUÆ LUSTRALIS.

N O T A T I O.

*Alexand. I.
epist. 1.*

Tsi modus consecrandi aquam benedictam in Missali-
bus ferè habeatur, cum tamen hïc ceteris benedictioni-
bus præmittere placuit, quod & ante Alexandri I. Pon-
tificis tempora in vsu fuerit, & ad dæmonis insidias re-
primendas aliaque pericula auertenda valeat, ideoque
à Catholicis omnibus magno cum fructu nusquam
non haberi solet.

Diebus Dominicis, præparato sale & aqua, Sacer-
dos, alba vel superpelliceo indutus cum stola circa collum dependente,
hanc benedicendi formam sequetur: Primo dicet:

Vers. Adiutorium nostrum in nomine Do-
mini.

Resp. Qui fecit coelum & terram.

Exorcismus Salis.

EXorcizote creatura salis, per Deum ✠ vi-
uum: per Deum ✠ verum: per Deum ✠
sanctum: per Deum qui te per Elizeum Pro-
phetam in aquam mitti iussit, vt sanaretur
sterilitas aquæ: vt efficiaris sal exorcizatum
in salu.

Benedictio aquæ Lustralis. 245

in salutem credentium: & sis omnibus te fumentibus, sanitas animæ & corporis: & effugiat atq; discedat à loco in quo aspersum fueris, omnis phantasia, & nequitia, vel versutia, diabolice fraudis omnisque spiritus immundus, adiuratus per eum, qui venturus est iudicare viuos & mortuos & seculum per ignem.

Resp. Amen.

Oratio.

Immensam clementiam tuam, omnipotens æterne Deus, humiliter imploramus: vt hanc creaturam salis, quam in vsum generis humani tribuisti, bene ✠ dicere, & sancti ✠ ficare tua pietate digneris: vt sit omnibus fumentibus salus mentis & corporis: & quicquid ex eo tactum vel respersum fuerit, careat omni immunditia, omni que impugnatione spiritalis nequitia. Per Dominum.

Exorcismus aquæ.

Exorcizo te creatura aquæ, in nomine Dei ✠ Patris omnipotentis, & in nomine ✠ Iesu Christi Filij eius, Domini nostri, & in virtute sancti ✠ Spiritus: vt fias aqua exorcizata ad effugandã omnem potestã inimici, & ipsum inimicũ eradicare & explantare valeas cũ Angelis suis apostaticis: per virtutem eiusdem

eiusdem Domini nostri Iesu Christi: qui venturus est iudicare viuos & mortuos, & sæculum per ignem. **Resp.** Amen.

Oratio.

DEus, qui ad salutem humani generis, maxima quæque Sacramenta in aquarum substantia condidisti: adesto propitius inuocationibus nostris, & elemento huic multimodis purificationibus præparato, virtutem tuæ bene **✠** dictionis infunde: vt creatura tuæ mysterijs tuis seruiens, ad abigendos Dæmones, morbosque pellendos, diuinæ gratiæ sumat effectum: vt quicquid in domibus vel in locis fidelium hæc vnda resperferit, careat omni immunditia, liberetur à noxa: non illic resideat spiritus pestilens, non aura corrumpens: discedant omnes insidiæ latentis inimici: & si quid est, quod aut incolumitati habitantium inuidet, aut quieti, aspersione huius aquæ effugiat: vt salubritas per inuocationem sancti tui nominis expetita, ab omnibus sit impugnationibus defensa. Per Dominum nostrum.

Hic mittit Sal in aquam, in modum Crucis, dicen-
do semel:

Commistio salis & aquæ pariter fiat, in no-
mine Pa ✠ tris, & Fi ✠ lij, & Spiritus ✠
sancti: *Resp.* Amen.

Verf. Dominus vobiscum.

Resp. Et cum spiritu tuo.

Oratio.

DEus, inuictæ virtutis auctor, & insupera-
bilis imperij Rex, ac semper magnificus
triumphator: qui aduersæ dominationis vi-
res reprimis: qui inimici rugientis sæuitiam
superas: qui hostiles nequitias potenter ex-
pugnas: te Domine trementes & supplices
deprecamur ac petimus: vt hanc creaturam
salis & aquæ dignanter aspicias: benignus il-
lustres: pietatis tuæ rore sanctifices: vt vbi-
cunque fuerit aspersa, per inuocationem san-
cti tui nominis, omnis infestatio immundi
spiritus abigatur, terrorque venenosi serpen-
tis procul pellatur: & præsentia sancti Spiri-
tus, nobis misericordiam tuam poscentibus,
vbique adesse dignetur. Per Dominum no-
strum Iesum Christum filium tuum, qui te-
cum viuít & regnat in vnitate eiusdem Spiri-
tus Sancti Deus. Per omnia.

H h

Anti.

Antiphona.

A Sperges me Domine, hyssopo, & mundabor: lauabis me, & super niuem dealbabor.

Pfalm. Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam.

Verf. Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto. Sicut erat in principio & nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Et repetitur Antiphona, Asperges me.

Supradicta Antiphona, prædicto modo dicatur in asperzione aquæ benedictæ in Dominicis per totum annum: excepto quod in Dominica de Passione, & in Dominica Palmarum non dicitur: Gloria Patri. Sed post Pfalmum, Miserere. Repetitur immediatè Antiphona, Asperges me Domine. Excepto etiam tempore Paschali, scilicet à Dominica Paschæ usque ad Pentecosten: quo tempore cantatur Antiphona.

Vidi aquam egredientem de templo à latere dextro; alleluia: & omnes ad quos peruenit aqua ista, salui facti sunt, & dicent, alleluia, alleluia.

Pfalm. Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in seculum misericordia eius.

Verf. Gloria Patri, & Filio, &c.

Repetitur Antiph. Vidi aquam.

In octaua vero Pentecostes, resumitur Asperges me.

Finitis Antiphonis, supradicto modo, Sacerdos qui asperfit aquam, reuersus ad altare ante gradus altaris stans dicat:

Verf.

Benedictio aquæ Lustralis. 249

Verf. Ostende nobis Domine misericordiam tuam.

Tempore Paschali additur: Alleluia.

Resp. Et salutare tuum da nobis.

Verf. Domine exaudi orationem meam.

Resp. Et clamor meus ad te veniat.

Verf. Dominus vobiscum.

Resp. Et cum Spiritu tuo.

Oratio.

EXaudi nos Domine sancte, Pater Omnipotens, æterne Deus: & mittere digneris sanctum Angelum tuum de cælis; qui custodiat, foueat, protegat, visitet atque defendat, omnes habitantes in hoc habitaculo. Per Christum Dominum nostrum. **Respond.** Amen.

**BAPTISMALIS AQUÆ BENEDICTIO QUANDO EXTRA CONSVETA
Paschæ & Pentecostes tempora
facienda est.**

N O T A T I O.

Iad manum non sit fons sacratus, aut quaqua ratione defecerit, vel effusa sit aqua illius, cōsecrabitur aqua per Sacerdotem, siue in templo, siue extra templum, prout res exiget, in hunc qui sequitur modum; nisi tamen magnitudo periculi hanc moram non admittat. Nam ex qualibet aqua naturali, baptismus potest administrari.

Hh 2

Exor-

Exorcismus.

EXorcizo te creatura aquæ in nomine Dei Patris ✠ omnipotentis ✠ & in nomine Iesu Christi ✠ Filij eius, & in virtute Spiritus ✠ Sancti, Exorcizo te omnis virtus aduersarij; vt omnis incurfio Diaboli eradiceur & effugetur ab hac creatura aquæ: vt fiat fons faluens in vitam æternam: vt qui ex ea baptizatus fuerit, fiat templum Domini, & Spiritus sanctus habitet in eo in remiffionem peccatorum omnium, in nomine eiusdem Domini nostri Iesu Christi, qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat Deus, per omnia fecula feculorum. Amen.

Oremus.

EXaudi nos omnipotens Deus; & in huius aquæ substantia tuam immisce virtutem, vt abluendi per eam, & fanitatem simul & vitam consequantur æternam. Per Dominum nostrum.

Si hæc aqua in Baptisterio templi afferuanda est, subijciantur hic illæ chrismatis & sacri olei infusiones, quæ in Missalibus post consecrationem cerei Paschalis ponuntur: ac primum quidem de oleo catechumenorum in aquam benedictam in modum crucis fundens, dicit Sacerdos:

Sanctificetur & foecundetur fons iste oleo salutis, renascentibus ex eo in vitam æternam. **R.** Amen.

Deinde

Benedictio aquæ Baptismalis.

251

*Deinde de chrismate similiter in modum crucis
infundens, subdit:*

Infusio chrismatis Domini nostri Iesu
Christi, & Spiritus sancti paracleti, fiat
in nomine sanctæ Trinitatis. **Respon.**
Amen.

*Postea accipit ambas ampullas olei sancti & chrismatis; & de utro-
que simul in modum crucis infundendo dicit:*

Commistio chrismatis sanctificationis, &
olei vntionis & aquæ baptismatis pari-
ter fiat in nomine Pa ✠ tris & Fi ✠ lij
& Spiritus ✠ sancti. **Resp Amen.**

*Tunc miscet ipsum oleum cum aqua, circumquaque sua manu illud
spargens, & deinde aqua illa sic benedicta in vsum baptismi, in baptisterij
fonte asseruatur.*

BENEDICTIONES CAR- NIVM. ET CAETERARVM creaturarum tempore Paschal.

Adiutorium nostrum in nomine Domini.
Qui fecit cælum & terram.

Benedictio Agni.

Deus vniuersæ carnis conditor, qui Noe &
filijs suis de mundis & immundis anima-
libus præcepta dedisti, quique sicut olera ci-
borum, humano generi quadrupedia munda
edere permisisti. Qui Moyse nomen Adonay
indicare dignatus es, dicens: Ego sum, qui
H h 3 sum

Benedictiones carniū.

sum, & statui pactū & nomen tibi per petuū, quod dicitur in æternum. Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, qui inuocantibus te inuocaris, & agnum in Ægypto Moyſi & populo tuo in vigilia Paſche comedere præcepiſti, in figuram agni Domini noſtri Ieſu Chriſti, cuius ſanguine omnia primogenita tibi de mundo redemiſti & in nocte illa omnia primogenita in Ægypto percuti præcepiſti, ſeruans populum tuum agni ſanguine prænotatum: dignare Domine Deus Omnipotens bene ✠ dicere, & ſancti ✠ ficare has carnes, vt, quicumque ex his comederint, omni benedictione cæleſti, & gratia ſaturati repleantur in bonis. Per Chriſtum Dom.

Benedictio diuerſarum carniū.

DEus qui per reſurrectionem Filij tui Paſchalia nobis gaudia contuliſti, auge & ſancti ✠ fica collecta nobis hæc dona carniū de tua largitate, mentesque noſtras pariter & corpora ſpiritualibus reple delitijs. Per eundem Chriſtum Dominum noſtr. Amen.

Benedictio ouorum.

SVbueniat quaſumus Domine tuæ benedictionis gratia huic ouorū creaturæ, de quibus pullos gallinarum dignatus es procreare
vt cibus

vt cibus salubris fiat tuis fidelibus in tuarum gratiarum actione sumentibus. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

Benedictio Casei.

CReator & conseruator humani generis, dator gratiæ spiritualis, largitor æternæ salutis, tu Domine mitte Spiritum sanctum super hanc creaturam Casei, vt armata virtute cælestis ✠ defensionis, qui ex ea gustauerint, proficiat illi ad æternam salutem. Per Christ.

Benedictio Butyri.

Dignare Domine quæsumus Omnipotens, bene ✠ dicere & sanctificare hanc creaturam Butyri, quam ex adipe animalium producere dignatus es, vt quicumque ex populis tuis fidelibus ex ea comederint, omni benedictione cælesti, & gratiæ tuæ saturitate repleantur in bonis. Per Christum Dom.

Benedictio salis.

OMnipotens sempiternæ Deus, creator omnis creaturæ, cuius prouidentia liquentes aquas in hanc materiam solidauit, vt humanis vsibus famuletur, da nobis quæsumus, vt creatura Salis sit depulsio diabolicæ ✠ malignitatis, & reparatio animæ & corporis. Per Christum Dominum nostrum.

Benedi-

Benedictiones carniū.**Benedictio panis.**

Benedic Domine creaturam istam panis, sicut benedixisti quinque panes in deserto, ut sit nobis abundans in annum alimentum, gustantesque ex ea accipiant, tam corporis, quàm animæ sanitatem. Qui viuis & regnas Deus in secula seculorum, Amen.

Benedictio vini.

Domine Iesu Christe, qui in Chana Galileę ex aqua vinum fecisti, qui vitis es vera multiplica super nos misericordiam tuam & bene ✠ dicere & sancti ✠ ficare digneris hanc creaturam vini, quam ad necessitatem seruorum tuorum tribuisti, ut omnes, qui ex ea sumpserint, benedictionis tuę opulentia repleantur. Qui viuis & regnas Deus. Per omnia secula seculorum, Amen.

Benedictio ad quęcunque.

Bene ✠ dic Domine creaturam istam **N.** ut sit remedium salutare generi humano, & præsta per inuocationem sancti nominis tui, ut quicumque ex ea sumpserint, corporis sanitatem & animæ tutelam percipiant. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

Alia benedictio panum.

Domine sancte Pater omnipotens sempiternæ

terne Deus bene ✠ dicere digneris hos panes tua sancta spiritali benedictione vt sint omnibus cum fide ac reuerentia ac gratiarum actione sumentibus salus mentis & corporis, atq; contra omnes morbos ac vniuersas cunctorum inimicorum insidias auxilium. Per Dominum nostrum, Amen.

Asperio generalis super prædicta omnia.

Vidi aquam egredientem de templo à latere dextro, alleluia.

Et omnes ad quos peruenit aqua ista salui facti sunt, & dicent alleluia, alleluia.

Psal. Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius.

Gloria Patri, &c. Sicut erat, &c. Repetitur.

Vidi aquam, vt supra vsque ad **Psal.** Sequitur Collecta.

Oremus.

Concede quaesumus Omnipotens Deus, vt qui festa Paschalia agimus, coelestibus desiderijs accensi fontem vitæ sitiamus Dominum nostrum Iesum Christum, Amen.

**BENEDICTIO MULIERIS
PURIFICANDÆ POST
partum.****NOTATIO.***Diaz. Syn.
cap. 3.**Dist. 5. c. Si
mulier. &
De Purif.
mulier. &
vniço.*

IN ritu hoc, quē Christiana gratitudo requirit, seruanda est cōstitutio Synodi Diocesanae Anno 1612. feria 3. post Dominicā Inuocauit habitæ, quæ inhærendo Sacris canonibus in vsum reuocat antiquam consuetudinem plerisq; in locis propè collapsam; qua mulieres confirmata à partu valetudine primum ingressum in publicum ad Ecclesiam suam parochialem faciunt, vt Missæ sacrificio intersint, Deo pro puerperij beneficio gratias agant, & eiusque benedictionem Sacerdotali ministerio solenni ritu assequantur,

Porro mulieres, quæ ex illicito cōcubitu pepererunt, etsi nec ab ingressu Ecclesiæ, nec à Missæ sacrificio repellendæ sint: tamen, in pœnam peccati, & ad seruandam Ecclesiæ disciplinam, ritu hoc purificare ac benedicere non conuenit.

Quando Mulier post partū, expleto certo dierum numero ad Ecclesiam, vt moris est, purificanda accedit; Sacerdos indutus superpelliceo & stola, adiens ostium templi, mulierem, candelam accensam habentem in manu dextra, aspergat aqua benedicta, dicens:

Aspergat te Deus rore gratiæ ad vitam æternam, **Respon.**
Amen.

Deinde in Ecclesiam introducens Mulierem dicit:

Dominus custodiat introitum tuum, & exitum tuum, ex hoc nunc & vsque in seculum.

*Et ad altare eam adducens, iubet genua flectere,
& dicit sequentes preces:*

Psalmus 120.

Leuauit oculos meos in montes: vnde veniet auxilium mihi.

Auxilium meum à Domino: qui fecit cœlum & terram.

Non

Benedictio purificandæ Mulieris. 257

Non det in commotionem pedem tuum: neque dormitet qui custodit te.

Ecce non dormitabit: neque dormiet, qui custodit Israël.

Dominus custodit te, Dominus protectio tua: super manum dexteram tuam.

Per diem sol non vret te: neque luna per noctem.

Dominus custodit te ab omni malo: custodiat animam tuam Dominus.

Dominus custodiat introitum tuum, & exitum tuum: ex hoc nunc & vsque in seculum.

Gloria Patri, & Filio, &c.

Sicut erat in principio, & nunc, &c.

Kyrie eleison. **C**hriste eleison. **K**yrie eleison.

Pater noster, qui es in cælis, &c.

Vers. **E**t ne nos inducas in tentationem.

Resp. **S**ed libera nos à malo.

Deinde Parochus ad Mulierem conuersus
dicet:

Vers. **S**aluum fac ancillam tuam Domine.

Resp. **D**eus meus sperantem in te.

Vers. **M**itte ei Domine auxilium de sancto.

Resp. **E**t de Sion tuere eam.

Vers. **N**ihil proficiat inimicus in ea.

Resp. **E**t filius iniquitatis non apponat nocere ei.

Vers. **E**sto illi Domine turris fortitudinis.

Resp. **A** facie inimici.

I 2

Vers.

258 **Benedictio purificandæ mulieris.**

Verf. Domine exaudi orationem meam.

Resp. Et clamor meus ad te veniat.

Verf. Dominus vobiscum.

Resp. Et cum Spiritu tuo.

Oremus.

OMnipotens sempiterne Deus, Pater Domini nostri Iesu Christi: benedicere ✠ digneris hanc famulam, quæ ad imitationem sanctissimæ Virginis Mariæ, sese cum gratiarum actione, purificandam in templo exhibet: & cōcede propitius, vt, sicut ei prolis fecunditatem, & vires templum tuum ingrediendi contulisti: ita per intercessionem eiusdem immaculatæ Virginis, ab omni mentis & corporis contagio liberatam, ad sancta sanctorum pura facias mente accedere; & post finem præsentis vitæ, templum cæleste introire. Per eundem Christum Dominum nostrum, Amen.

Postea dicat:

Verf. Benedicamus Domino.

Resp. Deo gratias.

Benedictio Dei Patris ✠, & Filij ✠, & Spiritus sancti ✠, descendat super te, & maneat semper. **Resp.** Amen.

sacerdos si sit celebraturus Missam pro ea, induitur Sacerdotalibus indumentis, & celebrat Missam occurrentis diei, vel aliam votiuam. iuxta deuotionem mulieris: Aptissimè autem huic laudis officio congruit Missa Purifi-

Benedictio purificandæ Mulieris. 259

Purificationis B. Mariæ, quæ incipit, *Suscepimus*: quæ si legatur, omittentur i collecta, (*Hodierna die*) qua finita, dimittetur Mulier cum benedictione Domini in pace. Quod si ad celebrandam Missam non possit Sacerdos haberi; addet Parochus ad suprascriptas preces, *Euangelium, In principio erat verbum*. Aut potius, *postquam impleti &c. ex officio Purificationis B. Mariæ*: Et dicit, *Dominus vobiscum Resp. Et cum spiritu tuo.*

Vers. Sequentia sancti Euangelij secundum Lucam.

Resp. Gloria tibi Domine.

In illo tempore: Postquam impleti sunt dies purgationis Mariæ secundum legem Moysi tulerunt Iesum in Hierusalem, ut sisterent eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini: Quia omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum Domino vocabitur. Et ut darent hostiam (secundum quod dictum est in lege Domini) par turturum, aut duos pullos columbarum.

Resp. Laus tibi Christe.

Vers. Post partum virgo inuiolata permansisti.

Resp. Dei genitrix intercede pro nobis.

Oremus.

Deus qui hanc famulam tuam, de pariendi periculo liberaisti; & eam in seruitio tuo deuotam fecisti, concede, ut temporali cursu fideliter peracto, sub alis misericordie tuæ vitam quietam & perpetuam consequatur. Per Christum Dom.

Ii 3

Vel,

260 **Benedictio purificandæ Mulieris.**

Vel, Deus qui corda fidelium sancti Spiritus illustratione docuisti: da nobis in eodem Spiritu recta sapere, & de eius semper consolatione gaudere.

Item, Deus qui salutis æternæ beatæ Mariæ virginitate foecunda, humano generi præmia præstitisti, tribue quæsumus, vt ipsam pro nobis intercedere sentiamus; per quã meruimus auctorem vitæ suscipere, **Dominũ nostrum.**

*Deinde Sacerdos præbet ei exosculandum librum
Missalem dicendo.*

Verf. Dominus det tibi suam pacem.

Resp. Et vitam æternam.

Si contigerit mulierem aduersa valetudine certo tempore à Purificatione impediri, differatur Purificatio donec vtunque restituta, in Ecclesiam ingredi possit, etiam si mortis immineat periculum: quia Purificatio extra facienda non est, neque substituenda alia. Mulier purificanda in locum defunctæ puerperæ.

Missam siccam (quam vocant) neque ad purificandam mulierem, neque ad celebrandum coniugium, aut ad vllum alium vsum celebrari permittimus.

**BENEDICTIO MULIERIS
PRAEGNANTIS, VBI AUT MATRIS AUT
infantis vita periclitatur.**

Verf. Adiutorium nostrum in nomine Domini.

Resp. Qui fecit cælum & terram.

Verf. Saluam fac ancillam tuam.

Resp. Deus meus sperantem in te.

Verf. Esto illi Domine turris fortitudinis.

Resp. A facie inimici.

Verf.

Benedictio Mulieris prægnantis. 261

Verf. Nihil proficiat inimicus in ea.

Resp. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.

Verf. Mitte ei Domine auxilium de sancto.

Resp. Et de Sion tuere eam.

Verf. Domine exaudi orationem meam.

Resp. Et clamor meus ad te veniat.

Verf. Dominus vobiscum.

Resp. Et cum Spiritu tuo.

Oremus.

OMnipotens sempiternus Deus, qui dedisti famulis tuis in confessione veræ fidei æternæ Trinitatis gloriam agnoscere, & in potentia maiestatis adorare vnitatem: quæsumus vt eiusdem fidei firmitate, hæc famula tua ab omnibus semper muniatur aduersis. Per Dominum nostrum.

Oremus.

Domine Deus omnium creator, fortis & terribilis iustus & misericors; qui solus bonus & pius es; qui de omni malo liberas Israël, qui electos Patres munere Spiritus tui sanctificasti: qui gloriosæ Virginis matris Mariæ corpus & animam, vt dignum Filij tui habitaculum effici mereretur, Spiritu sancto cooperante præparasti: qui Ioannem Baptistã Spiritu sancto repleti, & in vtero matris

tris exultare fecisti: accipe sacrificium cordis
 contriti, ac feruens desiderium famulæ tuæ
N humiliter supplicantis pro conseruatione
 prolis debilis quam ei dedisti concipere,
 & custodi partem tuam, & defende ab omni
 dolo, & iniuria duri hostis: vt obstetricante
 manu misericordiæ tuæ, foetus eius, ad hanc
 lucem veniat incolumis, ac sanctæ regenera-
 tionis seruetur: tibi que in omnibus iugiter de-
 seruiat, & vitam consequi mereatur æternam.
 Per eundem Dominum nostrum, &c.

*Postea aspergatur aqua benedicta, dicendo
 Psalmum 66.*

Deus misereatur nostri, &c.

Verf. benedicamus Patrem, & Filium, cum sancto Spi-
 ritu.

Resp. Laudemus & superexaltemus eum in secula:

Verf. Angelis suis mandet de te.

Resp. Vt custodiant te in omnibus vijs tuis.

Verf. Domine exaudi orationem meam.

Resp. Et clamor meus ad te veniat.

Verf. Dominus vobiscum.

Resp. Et cum Spiritu tuo.

Oremus.

Visita, quæsumus Domine, habitationem
 istam, & omnes insidias inimici ab ea, & à
 præsen-

Benedictio impeditorum Coniugum. 263

præsenti famula tua longè repelle, & Angeli
tui sancti habitent cum ea qui eam & foetum
eius ab omni aduersitate & mortis periculo
tua bene ✠ dictione custodiant. Per Domi-
num nostrum, &c.

**Benedictio Dei omnipotentis Patris, ✠ &
Filij, & Spiritus sancti descendat super vos &
maneat semper, Amen.**

**BENEDICTIO IMPEDI-
TORVM CONIUGVM.**

FIt interdum (Deo hominum vindicante siue infidelitatem, siue
libidinem) vt vir & mulier maleficio impediti, à Matrimonij vsu
impediantur, ad quam depellendam noxam, coniuges primùm
omnium diligenti conscientia examine, & confessione Sacra-
mentali præmissa, adibunt Sacerdotem, qui lecta Missa de Spiritu sancto,
aut Deipara Virgine Maria, sequentes subijciat orationes:

Verf. Adiutorium nostrum in nomine Domini.

Resp. Qui fecit cælum & terram.

Verf. Saluum fac seruum tuum, & ancillam tuam.

Resp. Deus meus sperantes in te.

Verf. Mitte eis Domine auxilium de sancto.

Resp. Et de Sion tuere eos.

Verf. Nihil proficiat inimicus in eis.

Resp. Et filius iniquitatis non apponat nocere eis.

Verf. Esto eis Domine turris fortitudinis.

Resp. A facie inimici.

Verf. Dominus vobiscum.

Resp. Et cum Spiritu tuo.

K k

Oremus.

Oremus.

Domine Iesu Christe, Fili Dei viui, qui in paradiso terrestri, matrimonium instituiti in officium; & postmodum (pro nobis homo factus, & ex virgine natus) etiam in Sacramentū instituiti, & tua præsētia ac miraculorū tuorū primitijs dignāter illustrasti; quęsumus, vt per merita preces B. Virg. Marię matris tuę, beatorū Confessorū tuorum Vincētij & Iudoci, & omniū sanctorum, & sanctarum tuarum, hos coniuges Matrimonij Sacramento copulatos, bene ✠ dicere, & ab omni ligamento, fascino & maleficio Satanę (foecunditatem & salutarem sobolis propagationem eis impartiendo) tua pietate liberare digneris. Qui cum Patre & Spiritu sancto viuis & regnas.

*Deinde tres Psalmi sequentes dicuntur:***Psalmus 1.****Beatus vir qui non abiit, &c.****Psalmus 90.****Qui habitat in adiutorio altissimi, &c.****Psalmus 127.****Beati omnes qui timent Dominum, &c.***Deinde preces sequentes.*

Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater nost.
Verf.

Benedict. impeditor. Coniugum. 265

Verf. Et ne nos inducas in tentationem.

Resp. Sed libera nos à malo.

Verf. Saluum fac seruum tuum & ancillam tuam.

Resp. Deus meus sperantes in te.

Verf. Mittere eis Domine auxilium de sancto.

Resp. Et de Sion tuere eos.

Verf. Nihil proficiat inimicus in eis.

Resp. Et filius iniquitatis non apponat nocere eis.

Verf. Esto eis Domine turris fortitudinis.

Resp. A facie inimici.

Verf. Domine exaudi orationem meam.

Resp. Et clamor meus ad te veniat.

Verf. Dominus vobiscum.

Resp. Et cum Spiritu tuo.

Oremus.

OMnipotens sempiternæ Deus, qui beatæ semper Virginis Marię vterum mirabiliter foecundasti, vt de Spiritu sancto, verū Deū & hominem, Saluatorē nostrum Iesum Christum conciperet: imploramus clementiam tuam, vt his famulistuis, Matrimonij nexu coniunctis, sublato omni dæmonis impedimento & maleficio, salutarem Matrimonij fructum largiri digneris. Per eundem Dominum Iesum Christū Filiū tuum, qui tecum.

Deinde benedicens vtrique subijciat:

Creator cæli & terræ, qui primis parētibus,

Kk 2

Matri-

266 **Benedictio impeditor. Coniugum.**

Matrimonij foedere societatis, dixit: Crescite & multiplicamini & replete terram; ille sua vos benedictione aduersus omnes diabolicas infestationes foecundet atque multiplicet; & Christianæ sobolis salutarem propagationem misericorditer vobis concedat, in nomine Patris ✠, & Filij, & Spiritus sancti, Amen.

Postea aspergat illos aqua benedicta, & dimittat.

CAuendus verò crassus ille error, & rei sacræ manifestus abusus, quo, tali maleficio vexatis succurri posse aliqui putant; si vir & mulier, priori Matrimonio, legitimè & in facie Ecclesiæ contracto, mutuo consensu renuntient, & nouum coram Sacerdote contrahant. Cum enim nulla sit ratio, cur secundum Matrimonium contra eiusmodi maleficia remedium efficacius esse possit, quàm primum; verisimile est hoc procurari à demone, omnium maleficiorum auctore, vt res sacras, hominibus ludibrio exponat. Deinde Sacramento Matrimonij grauis irrogatur iniuria: quod, semel ritè contractum, neque Ecclesiæ auctoritate, neque mutuo partium consensu, solui potest; dicente Domino: *Quod Deus coniunxit, homo non separet.*

B E N E D I C T I O**P E R E G R I N A N T I V M.**

QVando homines pij ac deuoti ad loca sancta religiosas peregrinationes, ex deuotione, aut alia quacunque causa pia & rationabili ingredi cogitant, ante profectio- nem benedictionem Sacerdotalem quandoque petunt. Hæc ipsis impendetur vtiliter, si, peccatis per confessionem Sacramentalem expiatis, sacrum reuerenter audiant, & in eo sacra communione, ceu vitæ æternæ viatico, percepta ad modum sequentem benedicantur.

Primo

Benedictio Peregrinantium. 267

*Primo dicat Parochus si plures fuerint; sin tantum vnus pluralem
numerum in singularem mutet.*

Saluos fac seruos tuos Domine : Deus meus sperantes
in te.

Mitte eis auxilium de sancto : Et de Sion tuere eos.

Vias tuas Domine demonstra eis : Et semitas tuas doce
eos.

Angelis suis mandauit de vobis : Vt custodiant vos in o-
mnibus vijs vestris.

In manibus portabunt vos : Ne offendant ad lapides pe-
des vestros.

Super aspidem & basiliscum ambulabitis : Et conculca-
bitis leonem & draconem.

Gloria Patri, &c. Sicut erat, &c. Amen.

Oremus.

DEus qui filios Israël per maris medium sic-
co vestigio ire fecisti : qui que tribus Ma-
gis iter ad te stella duce pandisti : quæsumus,
tribue his iter prosperum tempusq; tranquil-
lum, vt, angelo tuo sancto Raphaële comite,
ad eum quem pergunt locum, ac demum ad
æternæ salutis portum peruenire feliciter va-
leant. Per Christum Dominum nostrum,
Amen.

DEus qui Abraham puerum tuum de Vr
Chaldæorum eductum per omnes pere-
grina-

grinationis suæ vias illæsū custodisti, quæsumus, vt hos famulos tuos custodire digneris. Esto ipsis Domine in procinctu suffragium, in via solatium, in æstu vmbra, in pluuia & frigore tegumentum, in lassitudine vehiculum, in aduersitate præsidium, in lubrico baculus, in naufragio portus, vt te duce quontendunt prosperè perueniant, & demum incolumes ad propria redeant. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

**BENEDICTIO PERÆ ET
BACVLI PEREGRINANTIVM.**

Oratio.

Domine Iesu Christe, qui tua ineffabili miseratione, Patris iussione, Spiritus sancti cooperatione, de cælo descendere, ouem quæ perditā diabolica seductione voluisti quære, atq; proprijs humeris ad cælestis patriegregem referre: quiq; præcepisti natis matris Ecclesię orando petere, benè viuēdo quære, ac pulsando perseuerare, quò citius valeāt inuenire salutaris præmia vitæ; te humiliter inuocamus Domine, quatenus sanctificādo ✠ benedicere, atque benedicendo has peras & hos baculos (**hanc peram & hunc baculum**) digneris san-

Benedictio peregrinantium. 269

ris sancti ✠ ficare, vt quicumque his pro tuo
nominis amore ad instar humilis armaturæ
vsi fuerint, sicque peregrinando suffragia san-
ctorum humili comitati deuotione quærere
studuerint, dextræ tuæ protecti munimine,
peruenire mereantur ad gaudia mansionis
æternæ; qui cum Patre, & Spiritu sancto vi-
uis & regnas Deus, per omnia secula seculo-
rum, Amen.

Cum datur pera, dicatur:

IN nomine Domini nostri Iesu Christi, ac-
cipe hanc peram, habitum peregrinationis
tuæ, vt castigatus, & benè saluus atque emen-
datus peruenire merearis ad limina Sancto-
rum **N.N.N.** quo pergere cupis: vt peracto
itinere tuo, ad nos incolumis peruenire me-
rearis, Amen.

Cum datur baculus:

IN nomine Domini nostri Iesu Christi, acci-
pe hunc baculum in sustentationem itine-
ris ac laboris tui ad viã peregrinationis tuæ,
vt vincere valeas cateruas inimicorū, & per-
uenire possis ad limina Sanctorū **N.N.N.** quo
pergere cupis, vt peracto itinere ad nos inco-
lumis reuerti merearis, ipso adiuuante qui
cum

cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat,
per omnia secula seculorum, Amen.

Vtilis est hæc peregrinantium benedictio, & instrumentorum, quibus vtuntur. Nam præter alia commoda, quæ adfert, reddit eos priuilegiorum, multarumque indulgentiarum capaces, quæ à diuersis Prælatiſ conceduntur peregrinantibus.

RECEPTIO PERE- GRINANTIVM.

Reuersi peregrini veniant ad Ecclesiam gratias Deo acturi, & ante altare genibus flexis Sacerdoti se repræsentent, qui stola indutus, dicat super eos:

Sit nomen Domini benedictum. **Ex** hoc nunc & vsque in seculum. **Kyrie** eleison. **Christe** eleison. **Kyrie** eleison. **Pater** noster. **Et** ne nos inducas in tentationem. **Domine** exaudi orationem meam: **Et** clamor meus ad te veniat. **Dominus** vobiscum: **Et** cum Spiritu tuo.

Oremus.

OMnipotens sempiternæ Deus, nostrorum temporum vitæque dispositor, famulis tuis continuæ tranquillitatis largire subsidium, vt quos incolumes ad propria redire fecisti tua facias protectione securos. Per Dominum nostrum Iesum Christum Filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitæte Spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Demum

Demum dicatur super eos:

Misereatur vestri omnipotens Deus, & dimiss. & c. cum Oratione: Indulgentiam & remissionem peccatorum, & c.

Aspergantur aqua benedicta, & ad propria remittantur.

EXORCISMI ECCLESIASTICI

VARI,

ET PRIMVS

INSTRUCTIO PASTORVM ADVERSVS INFESTATIONES DAEMONVM, & incantationum maleficia.

I.

Postolus hortatur Ephesios induere armaturam Dei, vt possint resistere aduersus insidias diaboli: & proposita difficultate certaminis, monet eos, vt in omnibus sumant scutum fidei, in quo possint omnia tela nequissimi extinguere, & perfecti stare.

II. Cum autem hostis ille capitalis nullas vnquam det nobis inducias, & nihilo minori clade etiam hodie grassetur, eadem arma etiam nunc sumenda sunt, quando neque minoris sunt efficaciam, neque minus necessaria, & cum iuxta inueteratum odium nostri omnium maximè nobis inuideat æternam salutem, eiusque subsidia nobis subtracta cuperet; tamen hac parte per violentiam nulli nocere potest. Nam peccatorum maculas, quæ solæ possunt impedire iter ad regnum Dei, non potest inuitis aspergere, sed in his quæ ad corporis incolumitatem pertinent, & in externis possessionibus (Dei permissione) homini etiam per violentiam magnas calamitates inferre potest; vt constat de beatis Iob, Antonio, & alijs. In quibus tamen gloriosissimè vincitur, dum hæc detrimenta per patientiam & obedientiam suscipiuntur, tanquam de manu Dei nobis illata, in vindictam peccatorum, vel in exercitium virtutum. Et in his qui sic affecti sunt, non est necessarium, imo nec expedit quidem remedium querere.

LI

III. V. O.

272 **Aduersus infestationes dæmonum,**

III. Voluit tamen Christus propter varias causas, in Ecclesia esse legitimam potestatem frenandi furores diaboli, & per exorcismos & adiurationes succurrendi hominum infirmitati, & in eum vsus etiam hodie solenniter ordinantur Exorcistæ, quibus tribuitur potestas, vt per manus impositionem, & oris officium eijciant dæmones de corporibus obsessis. Sed vt olim fuerunt, qui hanc potestatem infeliciter vsurparunt; quemadmodum legitur in Actis Apostolorum cap. 19. de filijs Sceuæ Iudæi: ita etiam hodie multi inueniuntur, qui vel cupiditate, vel alia quauis temeritate aut ignorantia ducti, sumunt quidem sibi audacter officium exorcizandi, sed non cum eo fructu, qui inde sperari posset, si grauius & cum debita pietate negotiū tractaretur. Sunt etiam qui leuiter & per errorem à dæmone æstimantur obsessi, cum naturali morbo detineantur, de quo medicus consulendus esset: & pecorum languores, ex debilitate naturæ contracti, vel ex eo quòd veneni intoxicatione corrumpitur pabulum aut potus, aut quòd peste vel alia quauis tabe corruptus aer stabulū inficit, sæpè temerè adscribuntur incantationibus & maleficijs, vbi tamen in veritate nihil tale subest. Sed vt naturalis est morbus, ita naturali & humana industria, adhibenda essent remedia. Dum autem, vt fit Dei permissione, verè obsidentur homines, aut rerū temporalium detrimentis per maleficia & incantationes affliguntur, non est illicitum ad Ecclesiastica remedia confugere; & eorum officium postulare, qui publico ritu etiam hodie ad hoc in Ecclesia ordinantur. Sed talis quærat Exorcista, qui iuxta id quod in ordinatione Exorcistarum dicitur, à corde & pectore suo prius eiecerit dæmonem, quem ab alterius corpore conatur expellere: & iuxta Pauli admonitionem iustitia & pietate vitæ, ac viuacitate fidei bene sit armatus. Requisitus autem, fretus potestate quam in ordinatione accepit, non ad quæstum, sed tanquam ex officio, & ex charitate subuenturus proximorum necessitati, confidenter agat. Et ad corroborationem fiduciæ in mentem reuocet Christi verbum: *Ecce dedi vobis potestatem calcandi super demones, & nihil vobis nocebunt.* In actione autè prouidus sit, & cū dæmone agat tanquā callidissimo hoste, & qui obstinatissimo odio hominē persequitur. Proinde nihil ei fidatur, & ab omni curiosâ quæstione abstinetur, & ante omnia ad verā pietatem instruat affictos, vt temporale damnum in lucrum spiritus conuertant, quo patientius ferant, si fortè non consequantur desideratam liberationem.

IV. Cū autem hodie multi occultis erroribus, hæresibus, aut etiam superstitionibus contra fidei veritatē impliciti teneantur, & his de causis dæmonū illusionibus magis obnoxij reddantur; primò examinentur diligenter, qui eiusmodi molestijs, vel in se, vel in suis iumentis affliguntur: & si simpliciores sint, & doctrinæ parum capaces, saltem instruantur in rudimentis veræ fidei, & seriò moneantur, quòd in omnibus quæ ad fidem pertinent, se obedi-

obedienter subijciant doctrinæ, traditionibus Catholicæ Ecclesiæ, & in illa generali confessione fidei fortiter confirmentur.

V. Secundo, iuxta Can. *Si per sortiaros*, in decretis, moneantur vt de peccatis suis (per quæ homines dæmonum seruituti tanquã mancipia subijciuntur) serio doleant, & benè recollecta conscientia plenè confiteantur, ac diligenter præparati sacram Eucharistiam religiosè suscipiant: idq; in tota familia fiat, ad hæc eleemosynis, ieiunijs & orationibus diligenter insistant: & siquidem id impetrari possit, vt quo plus affliguntur, eo liberaliores erga pauperes iuxta suum statum, & erga Deum patientiores redderentur, pulchrè hostis tela in tuum ipsius caput retorquerentur. In quo genere victoriæ exstat pulcherrimum exemplū Patriarchæ Job. Serio autem instruatur, quorū vaccæ vel alia iumenta vexantur incantationibus, ne cuiquã impudent, neq; suspicentur vicinos vel alios homines id fecisse, qui fortè sunt innocentissimi; nec aures præbeant vanis hominū promissionibus, qui ineptis & fallacissimis indicijs nituntur deprehendere, an mulier ista vel alia sit incantatrix, &c. Per quas obseruationes diaboli illusionibus exponuntur qui talibus fidunt; & iniquis suspicionibus capiuntur erga homines sæpe innocios, cum graui iniuria proximi, & suarū animarū detrimento. Et ob id diabolus sæpè talia vel suggerit, vel per alios homines malos suggeri procurat, additis aliquando indicijs, quibus suspiciōnē augeat, quã præ damni dolore qui tēporalibus plus satis additi sunt, egrè sibi patiūtur eximi. Nullo modo ergo suspicētur, hunc vel illū sibi fecisse, ne credant id suggerētibus, sed peccatis suis tantūm impudent, propter quæ sibi persuadeant à Deo hanc afflictionē sibi immitti. Et omninò cōfirmandi sunt, vt sic se ad patientiā componant, vt si quidē benignissimo Deo ita videatur, & sibi vtile sit, omnino cōtenti esse velint, & ista, & grauiora etiā pati, donec benignissimo Patri bonū videbitur. Licet tamē etiā, hac præoptitudine voluntatis patienter tolerandi re-tenta, ad remedia confugere quæ ab Ecclesia probantur, sed à superstitione sibi caueant, quæ in hisce negotijs sæpè interuenire solet, & hominē dæmonis seruituti magis subijcit. Sicut enim morbi, & alia corporis incōmoda, vndecunq; inferantur, tanquã de manu Dei suscipienda sunt, & ad peccatorum purgationē patienter toleranda; & tamen, his non obstantibus, licet medicos cōsulere, & remedia adhibere: ita in illis detrimētis, quæ à dæmonibus inferūtur, patientia retinēda est, & peccatis suis imputare debet quisq; quæ patitur, & tamē etiā simul ad remedia Ecclesiastica licet recurrere. Sed non tanti debemus facere iacturā rerum tēporalium, vt per illicitas artes iuari & liberari velimus; quod qui faciunt, tētationi succumbunt nō multū dissimili aut diuersæ ab ea qua diabolus Christo dixit, monstrans regna mundi: *Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraueris me.* Quisquis enim superstitiosis obseruationibus remedia quærit, aut palam aut occultè diabolum veneratur aut colit. Orationib⁹ autē ex radice veræ humilitatis, & imprimis

274 **Aduersus infestationes demonum,**

Oratione Dominica, quæ omnium ordinatissima est & optima: item recitatione Symboli fidei, sed cum attentione & pietate, & similibus exercitijs fugatur diabolus, sicut ait Iacobus: *Resistite diabolo, & fugiet à vobis.* Resistitur, si neque ceditur, neque locus datur prauis inspirationibus: fugit autem tales; quia inuitos, & suis suggestionibus non volentes acquiescere, cogere non potest. Cumq; superbissimus fit, mauult non cogredi quàm nõ superare; fit tamen sæpè vt inflatus opinione suæ potentia, & hominum odio cæcatus, spem victoria sibi faciat, & eos adoriatur, à quibus turpiter superatus eijcitur: nam & à Christo Domino non abstinuit, & patientissimū lob fortiter oppugnauit, neutrum facturus si exitū prauiderere potuisset. Suo enim veluti gladio iugulatur, dum insultationib⁹ & molestijs Dei electos clariores reddit, & nihil nisi patientiæ, & exercendæ virtutis materiã subministrat.

VI. Iam verò resistentia illa de qua D. Iacob. loquitur, non tantum præstat pijs vt à diaboli impetitione maneant illæsi, sed & fiduciam addit, vt aduersus furores eius infurgere audeant, cumq; insectari, & ab alijs quos violenter affligendos vel obsidendos suscepit, expellere: quemadmodum inquit Christus: signa eos qui crediderint hæc sequuntur: *In nomine meo dæmonia eijcient, &c.* Et in hoc exercitio duplex est forma agendi, altera per preces, altera per imperium. Per preces, dum ad Deum toto corde conuersi, humiliter supplicant, vt suæ virtutis potentia, dæmonē reprimat & repellat. Cuiusmodi forma D. Antonio & alijs quibusdã pietate præstantibus familiaris fuit. Altera, dum per fiduciam potestatis, quam Christus in Ecclesia reliquit, increpatur diabolus; & tanquã victus per Christum imperiosè iubetur discedere, & locum facere. Vtramque formam Ecclesia miscet in exorcismis baptismalibus: & subinde ex altera in alterã relabitur. Inter has ea quæ precibus nititur, tum est efficacissima, si preces procedant à vera pietate, & firma fide corroborentur. Magna, inquit D. Antonius apud Athanasium, aduersus dæmones arma sunt, vita sincera, & intemerata ad Deum fides: Credite, inquit, mihi experto, pertimescit Satanas rectè viuētium vigilias, orationes, ieiunia, mansuetudinē, voluntariam paupertatem, vanę glorię contemptum, humilitatem, misericordiam, iræ dominatū, & præcipuè corpus erga Christi amorem. Nouit teterrimus coluber ex præcepto Domini sub iustorum se iacere vestigijs: qui ait: *Ecce dedi vobis potestatem calcare super serpentes, & scorpiones: & super omnem virtutem inimici.* His armis vsus B. Antonius, plurimos à dæmonum infestatione liberauit, de quo dicit Athanasius, quòd precibus, non potestate, dæmones eijcere solebat.

VII. Altera forma agendi per imperium etiam vltimam suam habet, dum rectè & ex officio suo adhibetur: Et si enim dæmones eijcere non sit humanæ infirmitatis, sed maiorem potestatem requirat, sicut ait Aug lib. 3. de Trinitate: Spiritus delictor regitur per spiritum iustum, &c. tamen Deus hanc virtutem

virtutem impertitur Ecclesiæ, eamq; legitimè ordinatis exercendam committit, iuxta illud quod in ordinatione dicitur Exorcistis: Accipite & commendate memoriæ, & habete potestatem imponendi manus super Emergumenos, siue Baptizatos, siue Catechumenos.

VIII. Hæc autem potestas instar cæterarum quas Ecclesia à Christo accipit, non fundatur super pietate ministri, sed super ordinatione & voluntate Christi sic instituentis, & per Spiritus sancti præsentiam, suam ordinationem confirmantis. Quod propter timidiore dicitur, ne pietatis suæ diffidentia ab officio suo retrahantur, nec tamen immemores esse debent sacræ potestatis ministri, eius, quod scriptum est: *Sancti estote, quia ego sanctus sum Dominus Deus vester.*

IX. Hæc forma per imperium agendi cõstat exorcismis & adiurationibus, quibus licitè etiam adhibetur ceremoniæ quædam, sed non aliæ, nec aliarum rerum, quam quæ in Ecclesia approbatæ sunt. Cuiusmodi sunt impressio crucis, aqua benedicta, aut candelæ, aqua Gregoriana, vt in altarium consecratione, aut thuris sacri, aut palmæ in Ecclesia, secundum vsitatam formam consecratæ. Crucis signo ubiq; & semper cõfidenter licet vti Christiano, sed reuerenter & cum attentione rei signatæ, hoc est, passionis & mortis Christi: cuius quidem passionis & mortis tanta est virtus, vt vel vmbra eius & quilibet eius imago, quæ tamen cum attentione & reuerentia ad Christi mortem repræsentandam legitimè adhibetur, magnam vim habeat, vt adferat homini fiduciam & protectionem; diabolo autem timorem incutiat, eumque in fugam agat.

X. Adhibeantur ergo sacra signa, hoc est, sacrarum rerum signa, sed graui- ter & reuerenter, sic vt tam Exorcistæ quam adstantibus sint vtilis admonitiones rei signatæ, ne in ipsis signis magis hæere videantur, quàm ad rem signatam adsurgere. Cuius rei metum facit in quibusdam Exorcistis, multoties repetita signorum expressio, sed sæpius leuiter & cum modica significatione reuerentiæ erga rem ipsam, in qua tota fiducia collocari debebat, nec hoc eo sensu accipiatur, tanquam vel non liceat, vel inutile sit repetere crucis signum, cum id etiam in sacrificio Missæ fieri videamus: sed ne leuiter fiat, & sine attentione rei signatæ, neque sic hæreatur in multiplicatione signorum, vt ad rem non transferatur cogitatio.

XI. Quem vsu autem & vim habeat aqua benedicta, item palmæ, vel candelæ, ex vsu in Ecclesia consecratæ, ex ipsa formula cõsecrationis, attendere licet: nam dum Ecclesia ista parat, simul in ipso ritu consecrationis exponit vsu (nec in alium vsu transferri debent) & efficaciam à Deo pijs precibus impetrat. Exorcismos subministrat Ecclesia, tum in baptismo, tum aqua benedicta, & in similibus. Et quidè Exorcismi, qui sacro baptismo adhibentur & permittuntur, ad hoc propriè valent vt eiciatur dæmon, si nõ à corpore.

276 **Aduersus infestationes dæmonum,**

certè ab animo, imò à toto homine, qui sacro Baptismo perfunditur. His igitur etiam fiducialiter vti nobis licet, si redeat hostis, vnde eiectus erat: imò verò idcirco ab Ecclesia conuenientes formæ institutæ sunt; vt subinde recurrens seductor, & iterum inuadens eum à quo semel eiectus fuit, similibus armis expugnetur.

XII. Satis autem conuenit, vt Exorcista ante actionem per piam recollectionem se ad eum statum componat, qui maximè conueniat ad ferendum suppetias proximo afflicto, aduersus tam pestilentem hostem. Proinde ordiatur actionem ab inuocatione sancti Spiritus, per quam statim ab initio omnem spem expectati auxilij transferat à se in benignissimum Dominum & Saluatorem nostrum, & eodem etiam astantes omnes respicere doceat: vitet autem turbam illorum, qui curiositate vana non ad cooperandum; sed ad videndum concurrere solent.

XIII. Actionem autem ad liberationem hominis à dæmone obsessi, sic instituere potest Sacerdos: Assumpto habitu Ecclesiastico, vt minimum superpelliceo & stola, etiam afflicti collum, altera stola obuoluat, per quam quasi in tutelam eum assumat, & sibi iungat, vt in maiorem fiduciam erigatur. Deinde post humilem inuocationem sancti Spiritus, & adstantium monitionem, vt suas preces cum Sacerdotis actione coniungant.

Et muniens seipsum signo crucis, dicat clara voce:

**In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.
Amen.**

Verf. Domine exaudi orationem meam.

Resp. Et clamor meus ad te veniat.

Verf. Dominus vobiscum.

Resp. Et cum Spiritu tuo.

Oremus.

Omnipotens Domine, Verbum Dei Patris, Christe Iesu, qui sanctis Apostolis tuis dedisti potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici; & cuius virtute victus, tanquam fulgur de celo,

cælo, Satanascēdidit: tuum nomen tremens
supplexque deprecor, vt mihi indignissimo
seruo tuo data venia peccatorum, confiden-
tiam & virtutem donare digneris, vt hunc
crudelem draconem brachij tui potentia secu-
rus aggrediar. Qui viuis & regnas cum Deo
Patre, &c. *Resp.* Amen.

Oremus.

OMnipotens sempiternus Deus, à cuius facie
cæli distillant, montes sicut cera liquefcūt,
terra tremit; cui patent abyssi, quem infer-
nus pauescit: te supplex deprecor, vt inuoca-
tione tui nominis huius famuli tui (*famulæ
tuæ*) *N.* anima à vexatione liberata, ad aucto-
rem suæ salutis recurrat, liberatoremq; suum,
diabolico depulso foetore, & odore suauissi-
mo Spiritus sancti percepto, sequatur Domi-
num nostrum Iesum Christum Filium tuum.
Qui tecum viuit & regnat, &c. *Resp.* Amen.

*Tunc energumenus, si possit, clara voce dicat Symbolum Apostolo-
rum, præeunte Sacerdote, qui statim dicat:*

Vers. Benedicamus Patrem, & Filium, cū sancto Spiritu.

Resp. Laudemus & superexaltemus eum in sæcula.

Vers. Dominus vobiscum. *Resp.* Et cum Spiritu tuo.

Oremus.

OMnipotēs sempiternæ De^o, qui dedisti fa-
mulis

278 **Aduersus infestationes dæmonum,**
mulis tuis in confessione veræ fidei æternæ
Trinitatis gloriam agnoscere, & in potentia
maiestatis adorare vnitatem; quæsumus, vt e-
iusdem fidei firmitate, ab omnibus semper
muniamur aduersis. Per Christum Domi-
num nostrum. **Resp. Amen.**

*Deinde dicat Euangelia quæ sequuntur, signans in principio librum,
deinde frontem, os, & pectus suum, ac postremo frontem energumeni: cui-
libet Euangelio præponens.*

Verf. Dominus vobiscum.

Resp. Et cum spiritu tuo.

Verf. Sequentia sancti Euangelij secundum Matthæum.

Resp. Gloria tibi Domine.

IN illo tempore: Accessit ad Iesum homo
genibus prouolutus ante eum, dicens: Do-
mine miserere filio meo: quia lunaticus est, &
malè patitur, nam sæpè cadit in ignem, & cre-
bro in aquam, & obtuli eum discipulis tuis, &
nō potuerunt curare eum. Respondens Iesus,
ait: O generatio incredula & peruersa, quousq;
ero vobiscum? vsquequo patiar vos? Afferte
huc illum ad me: & increpauit illum Iesus, &
exijt ab eo dæmoniū, & curatus est puer ex illa
hora. Tunc accesserunt discipuli ad Iesū secre-
tò, & dixerūt: Quare nos nō potuimus eijcere
illū? dixit illi Iesus: Propter incredulitatē ve-
strā. Amē quippe dico vobis, si habueritis fidē
sicut

sicut granum sinapis, dicetis monti huic, transi hinc illuc: & transibit, & nihil impossibile erit vobis. Hoc autem genus non eijcitur, nisi per orationem & ieiunium.

Verf. Sequentia sancti Euangelij secundum Marcum.

Resp. Gloria tibi Domine.

IN illo tempore: Recumbentibus vndecim ^{cap. vii.} discipulis, apparuit illis Iesus; & exprobrauit incrudelitatem eorum, & duritiam cordis, quia his qui viderāt eum resurrexisse, non crediderunt. Et dixit eis: Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ, qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Qui verò non crediderit, condemnabitur. Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur: In nomine meo dæmonia eijcient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent, & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit: super ægros manus imponent, & benè habebunt. Et Dominus quidem Iesus, postquam locutus est eis, assumptus est in cœlum, & sedet à dextris Dei. Illi autem profecti, prædicauerunt vbique Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.

M m

Verf.

280 **Aduersus infestationes dæmonum,**

Verf. Sequentia sancti Euangelij secundum Lucam.

Resp. Gloria tibi Domine.

In illo tempore: Descendit Iesus in Capharnaum, ciuitatem Galilææ: ibiq; docebat illos sabbathis, & stupebant in doctrina eius: quia in potestate erat sermo ipsius. Et in Synagoga erat homo, habens dæmonium immundum. Et exclamauit voce magna, dicens: Sine, quid nobis & tibi, Iesu Nazarene? venisti perdere nos? scio te qui sis, sanctus Dei. Et increpauit illum Iesus, dicens: Obmutefce, & exi ab eo. Et cum proiecisset illum dæmonium in medium, exijt ab illo, nihilque illum nocuit.

Verf. Sequentia sancti Euangelij secundum Ioannem.

Resp. Gloria tibi Domine.

In illo tempore: Dixit Iesus turbis Iudæorum: nunc iudicium est mundi: nunc Princeps huius mundi eijcietur foras: Et ego si exaltatus fuero à terra: omnia trahā ad me ipsum. Hoc autem dicebat, significans, qua morte esset moriturus. Respondit ei turba: Nos audiuius ex lege, quia Christus manet in æternum, & quomodo tu dicis, oportet exaltari filium hominis: Et quis est iste filius hominis? Dixit ergo eis Iesus: Adhuc modicum lumen
in

in vobis est. Ambulate dum lucem habetis; vt non vos tenebræ comprehendant, & qui ambulat in tenebris nescit quò vadat. Dū lucem habetis, credite in lucem, vt filij lucis sitis.

Finis Euangelij, Sacerdos osculatur librum, dicens:

Per Euangelica dicta, deleatur nostra delicta.

Deinde ponit librum super caput energumeni. Postea imponens super obsessum extremam partem stolæ dicit:

Verf. A diutorium nostrum in nomine Domini.

Resp. Qui fecit cælum & terram.

EXorcizo te immunde spiritus per Pa-
trem, & Fi-
lium, & Spiritum sanctū,
vt exeas & recedas ab hoc famulo (*famula*)
Dei **N.** ipse enim tibi imperat maledicte, da-
mnate, qui pedibus super mare ambulauit, &
Petro, ne mergeretur, dexteram porrexit, qui
cæco nato oculos aperuit, & quatruiduanum
Lazarum de monumento suscitauit. Ergo
maledicte diabole, recognosce sententiam
tuam, & da honorem Deo viuo & vero.
Da honorem Iesu Christo Filio eius, &
Spiritui sancto, & recede ab hoc famulo
(*hac famula*) Dei **N.** & hoc signum sancte
crucis, quod nos frontie eius damus, tu male-
dicte diabole, nunquam audeas violare: Per
eū qui ventur⁹ est iudicare viuos & mortuos,
& sæculum per ignem. **Resp.** Amen.

M m 2 Audi

AVdi maledicte Satana, adiuratus per nomen æterni Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi, Filij eius, cum tua victus inuidia, tremens gemensque discede: nihil sit tibi cõmune cum seruo (*famula*) Dei **N.** Da igitur honorem aduenienti Spiritui sancto, qui ex summa celi arce descendens, perturbatis fraudibus tuis, mundum sibi templum & habitaculum perficiat, vt ab omni penitus vexatione liberatus seruus (*liberata ancilla*) Dei, gratias perenni Deo referat semper, & benedicat nomen eius in secula seculorum. *Resp.* Amen.

Postea Sacerdos tenens manus super caput Energumini dicat:

NEcte lateat Satana, immineret tibi pœnas, imminere tibi tormenta, imminere tibi diẽ iudicij, diemq; supplicij sempiterni, diem qui venturus est velut clibanus ardens, in quo tibi atq; vniuersis angelis tuis æternus superueniet interitus. Proinde dãnate atq; damnãde, da honorẽ Deo viuo & vero, da honorem Iesu Christo Filio eius, & Spiritui sancto, in cuius nomine atq; virtute, ego præcipio tibi, quicumque es, spiritus immunde, vt exeas & recedas ab hoc famulo (*famula*) Dei **N.** quem (*quam*) Deus & Dominus noster Iesus Christus

stus pretioso sanguine suo redimere dignatus est. Qui venturus est iudicare viuos & mortuos, & seculum per ignem. *Resp.* Amen.

EXi spiritus immunde, ab hac creatura Dei, nec in eam presumas amplius introire; ipse tibi imperat maledicte diabole, qui te de supernis calorum, in inferiora terræ demergi, qui te retrorsum abire præcepit. Tu ergo nequissime spiritus, humani generis inimice, mortis adductor, vite raptor, iustitiæ declinator, malorum radix, seductor hominum, incitator inuidiæ, causa discordiæ, pater medicij: illum metue, qui in Isaac immolatus est, in Ioseph venundatus, in agno occisus, in homine crucifixus; qui deinde inferni triumphator exstitit gloriosus. Recede ergo in nomine Pa **✠** tris, & Fi **✠** lij, & Spiritus **✠** sancti, ab hoc famulo (*hac famula*) Dei, & ne amplius introeas in eum (*eam*), in virtute Domini nostri Iesu Christi, qui venturus est iudicare viuos, & mortuos, & sæculum per ignem. *Resp.* Amen.

Postea Sacerdos accepta cruce, dicat:

ECce lignum sanctissimæ crucis, fugite partes aduersæ; vicit enim vos & mundum
M m 3 Domi-

284 **Aduersus infestationes demonum,**
Dominus Iesus Christus, Filius Dei, imperator summus, Leo de tribu Iuda, radix Dauid.

Crucem det energumeno osculandam, dicens cum eo simul:

ADoramuste Christe, & benedicimus tibi, quia per sanctam crucem tuam redemisti mundum.

Deinde Sacerdos dicat:

Kyrie eleison. **C**hriste eleison. **K**yrie eleison. **P**ater nost.

Vers. **E**t ne nos inducas in tentationem.

Resp. **S**ed libera nos à malo.

Vers. **E**xurgat Deus, & dissipentur inimici eius.

Resp. **E**t fugiant qui oderunt eum à facie eius.

Vers. **S**aluum fac seruum tuum **vel** ancillam tuam.

Resp. **D**eus meus sperantem in te.

Vers. **N**ihil proficiat inimicus in eo (**ca.**)

Resp. **E**t filius iniquitatis non apponat nocere ei.

Vers. **E**sto ei Domine turris fortitudinis.

Resp. **A** facie inimici.

Vers. **D**omine exaudi orationem meam.

Resp. **E**t clamor meus ad te veniat.

Vers. **D**ominus vobiscum.

Resp. **E**t cum Spiritu tuo.

Oremus.

DEus qui culpa offenderis, poenitentia placaris, preces populi tui supplicantis propitius

pitius respice, & flagella tuæ iracundiæ, quæ pro peccatis nostris meremur, auerte.

Omnipotens sempiternæ Deus, salus æterna credentium: exaudi nos pro famulo tuo infirmo (*famula tua infirma*) pro quo (*qua*) misericordiæ tuæ imploramus auxilium; vt reddita sibi fanitate, gratiarum tibi in Ecclesia tua referat actiones.

Hostium nostrorum quæsumus Domine elide superbiam; eorumque contumaciam dexteræ tuæ virtute prosterne.

Deus qui contritorum non despicias gemitum, & mœrentium nō spernis affectum; adesto supplicationibus nostris, quas tibi pro tribulatione nostra effundimus, easque clemēter exaudi, vt quidquid contra nos diabolicæ atque humanæ moliuntur aduersitates, ad nihilum redigatur, & consilio tuæ pietatis allidatur; quatenus nullis aduersitatibus læsi, sed de omni tribulatione & angustia erepti, lati in Ecclesia tua gratias referamus. Per Dominum nostrum, & c. *Resp.* Amen.

Potest etiam dici Oratio:

Deus qui corda fidelium.

Et Oratio:

Concede nos famulos tuos.

Et Ora-

286 **Aduersus infestationes dæmonum,**

Et Oratio illius Sancti, cuius nomine vocatur ipse, (ipsa,) qui (quæ) vexatur: & Orationes aliorum Sanctorum, quos maiori deuotione colimus. Possunt dici & aliæ deuotæ orationes, cum compunctione, & cordis contritione, implorando semper misericordiam Dei.

Pfal. 34. Iudica Domine nocentes me.

Et Psal. 58. Eripe me de inimicis meis Deus meus.

Et Psalm. 67. Exurgat Deus, &c.

Et Psal. 90. Qui habitat in adiutorio.

Et Symbolum Athanasij: Quicumque vult.

In fine benedicit energumeno, dicens:

Benedictio Dei Patris ✠ omnipotentis, & Filij, & Spiritus sancti, descendat super te & maneat semper. **Resp. Amen.**

Possunt etiam suprâ dicta pluries repeti, si dæmon in vexatione durauerit.

A L T E R A F O R M A
EXORCISMORVM AD FVGANDVM
dæmonem de corporibus oppressis, vel
etiam maleficiatis.

Sacerdos indutus, vt suprâ, dicit:

In nomine Patris ✠, & Filij ✠, & Spiritus ✠ sancti. **Resp. Amen.**

Nos cum prole pia, benedicat virgo Maria,
Ecce ✠ crucem Domini, fugite partes aduersæ: vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid.

Verf. Domine exaudi orationem meam.

Resp. Et clamor meus ad te veniat.

Verf.

Verf. Dominus vobiscum.

Resp. Et cum Spiritu tuo.

DEus Angelorum, Deus Archangelorum, Deus Prophetarum, Deus Martyrū, Deus Confessorum, Deus Virginum, Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, inuoco nomen sanctum tuum, ac præclaræ maiestatis tuæ clementiam suppliciter exposco; vt mihi auxilium præstare digneris aduersus hunc nequissimum spiritum, & omnem qui vexat hoc plasma tuum. Per eundem Christum Dominum nostrum. *Resp.* Amen.

EXorciso te immunde spiritus, omnis incurfio aduersarij, omnis ira, omne phantasma, omnis legio, in nomine Domini nostri Iesu Christi, eradicare & effugare ab hoc plasma Dei. Ipse tibi imperat, qui te de supernis celorum in inferiora terre demergi præcepit. Audi ergo, & nunc Satana victus & prostratus abscede, in nomine Domini nostri Iesu Christi. Tu ergo nequissime Satana, inimice fidei, hostis generis humani, mortis adductor, vitæ raptor, iustitiæ declinator, malorū radix, fomes vitiorum, seductor hominum, proditor gentium, incitator inuidiæ, origo auaritiæ,

N n

causa

288 **Aduersus infestationes dæmonum,**
causa discordiæ, excitator dolorum, malo-
rum magister, quid stas & resistis, cum scias
Deum tuas perdere vires? illum metue, qui in
Isaac est immolatus, in Ioseph venundatus,
in agno occisus, in homine crucifixus; dein-
de inferni triumphator exstitit gloriosus.
Recede ergo in nomine Pa **✠** tris, & Fi-
✠ lij, & Spiritus **✠** sancti. Da locum Spi-
ritui sancto, per hoc signum crucis. **✠**

Hic signet cruce frontem obsessi.

Domini nostri Iesu Christi: qui cum Patre
& Spiritu sancto viuit & regnat Deus, per
omnia sæcula sæculorum, **Resp. Amen.**

Si nondum recesserit spiritus malignus, Sacerdos prosequitur.

Verf. Dominus vobiscum:

Resp. Et cum spiritu tuo.

Oremus.

DEus conditor & defensor humani gene-
ris, qui hominem ad imaginem tuam
formasti, respice super hunc famulum tuum
(**hanc famulam tuam**) **N.** qui (**quæ**) dolis inui-
di serpentis appetitur, quem (**quam**) vetus ad-
uersarius, antiquus hostis terræ, formidinis
horrore circumuolat, & sensum mentis hu-
manæ, stupore defigit, terrore conturbat, &
metu trepidi timoris exagitat: **Repelle Do-
mine**

mine virtutē diaboli, fallacesq; eius insidias amoue: procul impius tentator aufugiat. Sit nominis tui signo crucis ✠ in fronte famulus tuus munitus, (*famula tua munita*), & in animā tut^o (*tuta*) & corpore.

Hic ter faciet signum crucis in pectore, dicens:

Tu pectoris huius ✠ internacustodias: tu viscera ✠ regas, tu corda ✠ cōfirmes: in anima, aduersatricis potestatis tentamenta euanescāt. Da Domine ad hanc inuocationē sanctissimi nominis tui gratiā, vt qui hucusque terrebat, territus aufugiat, & victus abscedat, tibi que possit hic famulus tuus (*hæc famula tua*) & corde, & mente præbere famulatum. Per Christum. &c.

Adiuuro te serpens antique, per iudicem viuorū & mortuorū, per factorem tuum, per factorem mūdi, per eum qui habet potestatem mittendi te in gehennam, vt ab hoc famulo (*hac famula*) Dei N. qui (*quæ*) ad Ecclesiæ sinum recurrit, festinus discedas. Adiuuro te iterum, nō mea infirmitate, sed virtute Spiritus sancti, vt desistas ab hoc famulo (*hac famula*) Dei N. quem (*quam*) omnipotens Deus ad imaginē suā fecit. Cede igitur, cede, non mihi sed ministro Christi. Illius enim te vrget po-

testas, qui te, affixus cruci, subiugauit: illius brachiū contremisce, qui deuictis gemitibus inferni, animas ad lucem perduxit. Sit tibi terror corpus hominis: sit tibi formido imago Dei. Ne resistas, nec moreris discedere ab homine; quoniam complacuit Deo in homine habitare. Et ne contemnendum me putes, dum me peccatorē esse cognoscis, imperat tibi Deus, imperat tibi maiestas Christi; imperat tibi Deus Pater, imperat tibi Deus Filius, imperat tibi Deus Spiritus sanctus; imperat tibi fides Apostolorum Petri & Pauli, & cæterorum Sanctorum, imperat tibi martyrum sanguis; imperat tibi Sacramentum Cru cis; imperat tibi mysteriorum virtus. Exi ergo trāsgressor, exi seductor, plene omni dolo & fallacia, veritatis inimice, innocētium persecutor. Da locum durissime, da locum impiissime, da locū Christo, in quo nihil inuenisti de operibus tuis; qui te spoliavit, qui regnum tuum destruxit, qui te victū ligauit, & vasa tua diripuit: qui te proiecit in tenebras, vbi tibi cum ministris tuis erit præparatus interitus. sed quid truculente recogitas? quid temerarie retractas? reus om-
nipo-

nipotenti Deo es, cuius statuta transgressus es; reus es Filio eius Iesu Christo Domino nostro, quem tetnare ausus es, & crucifigere præsumpsisti: reus es humano generi, cui tuis persuasionebus mortis fructum propinasti.

Si ad huc non cessauerit, aut recesserit, prolequitur Sacerdos.

Vers. Dominus vobiscum:

Resp. Et cum spiritu tuo.

Oremus.

Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus: Osanna in excelsis, Pater Domini nostri Iesu Christi, qui illum refugam, tyrannum, & apostatam gehennæ ignibus deputasti: qui vnigenitum tuum in hunc mundum misisti, vt illum rugientem contereret: velociter attende, accelera, vt eripias hominem, ad imaginem & similitudinem tuam creatũ, à ruina & dæmonio meridiano. Da Domine terrorẽ tuũ super bestiã quæ exterminat vineam tuam; da fiduciam seruis tuis, cõtra nequissimum draconem pugnare fortissimè, necõtemnat sperantes in te, & nedicat sicut in Pharaone iam dixit, Deum non noui, & Israel nõ dimittam. Vrgeat illum dexteratua, potens expellere à famulo tuo (*famula tua*) **N**. nedutius captiuum præsumat tenere hominem,

Nn 3 quem

quem tu ad imaginem tuam facere dignatus es: & in Filio tuo redemisti. Qui tecum viuit & regnat. **Resp.** Amen.

Adiuro ergo te draco nequissime, in nomine Agni immaculati, qui ambulauit super aspidem & basiliscū, qui conculcauit leonem & draconem: vt discedas ✠ ab homine, discedas ab Ecclesia. ✠ **Hic producit signum crucis super circumstantes.** Contremisce & effuge, inuocato nomine Domini; quē inferi tremunt; cui virtutes cœlorū, potestates & dominationes subiectæ sunt; quē Cherubin & Seraphin indefessis vocibus laudant: imperat tibi Verbū caro factum, imperat tibi natus ex Virgine, imperat tibi Iesus Nazarenus, qui te cum discipulos eius cōtemneres, elisum atq; prostratum, exire præcepit ab homine; quo præsentem, cum te ab homine separasset, nec porcorum gregem contingere præsumebas. Recede ergo nūc adiuratus in nomine eius ab homine quē ipse plasmavit. Durum est tibi velle resistere, durum est tibi contra stimulū calcitrare: qui quanto tardius exis, tanto maius tibi supplicium crescit: quia non homines contemnis, sed illum qui ventur⁹ est iudicare viuos & mortuos,

tuos,

tuos, & sæculum per ignem. Resp. Amen.

Si oppressus nondum fuerit liberatus, prosequitur Sacerdos:

Verf. Dominus vobiscum. Resp. Et cum spiritu tuo.

Oremus.

OMnipotens Domine, Verbum Dei Patris, Christe Iesu, Deus & Dominus vniuersæ creaturæ, qui sanctis Apostolis tuis dedisti potestatem calcandi super serpentes & scorpiones; qui inter cætera mirabiliū tuorū præcepta, dignatus es docere, dæmones effugare; cuius virtute motus tanquā fulgur de cælo fatanas cecidit: tuum sanctū nomen cum timore & tremore suppliciter deprecor, vt indignissimo mihi seruo tuo, data venia omnium delictorū meorū, confidentiā & possibilitatem donare digneris, vt hunc crudelē draconē, brachij tui sancti munitus potentia, fiducialiter & secure aggrediar: per te Iesu Christe Domine Deus noster: Qui venturus es iudicare viuos & mortuos, & sæculum per ignem.

Resp. Amen.

Adiuro ergo te omnis immundissime spiritus, omne phantasma, omnis incurfio satanæ, in nomine Iesu Christi ✠ Nazareni qui post lauacrum Iordanis in desertum
ductus

ductus est, & te in tuis sedibus vinxit, vt quæ delimo terræ ad honorem gloriæ suæ formauit, tu desinas impugnare: & in homine miserabili nō humanam fragilitatem, sed imaginem omnipotentis Dei contremiscas. Cede ergò Deo, qui te, humiliato famulo suo Iob, in seruitutem redegit. Cede Deo, qui & malitiam tuam in Pharaone, & in eius exercitu per Moysen seruum suum in abyssū demersit. Cede Deo, qui te per Daniele puerum suum perdidit, & draconem prostrauit. Cede Deo, qui te per fidelissimum seruum suum Dauid de rege Saule, spiritualibus canticis pulsus fugauit. Cede Deo, qui te in Iuda Iscarioth proditore damnauit. Ille enim te diuinis verberibus angit, in cuius conspectu cum tuis legionibus tremens & clamans dixisti: Quid nobis & tibi fili Dauid? venisti ante tempus torquere nos? ille te perpetuis flāmis vrgeat, qui in fine temporū dicturus est impijs: Ite maledicti in ignem æternum, quæ præparauit pater meus diabolo & angelis ei⁹. Tibi enim impie & Angelis tuis vermes erūt qui nunquam morientur: Tibi & Angelis tuis præparatur inextinguibile incendium, quia

quia tuus princeps maledicti homicidij, tu auctor incestus, tu sacrilegorum caput, tu artium pessimarum magister, tu hereticorum doctor, tutotius osceniratis inuentor. Exi ergo impie, exi scelerate, exi cum omni fallacia tua, quia hominem templum suum voluit esse Deus. Sed quid diutius moraris hic? Da honorem Deo Patri omnipotenti, cui omne genua flectitur. Da locum Domino Iesu Christo, qui pro homine sanguinem suum sacratissimum fudit. Da locum Spiritui sancto, qui per beatum Apostolum suum Petrum te manifeste stravit in Simone mago: qui fallaciam tuam in Ananiam & Saphiram condemnauit: qui te in Herode Rege honorem Deo non dante percussit: qui te in Barieu mago, per Apostolum suum Paulum cecitatis caligine perdidit: & per eundem de Phitonissa, verbo imperans, exire precepit. Discede ergo nunc, discede seductor: tibi eremus sedes est, tibi habitatio serpens est. Humiliare & prosternere, iam non est differendi tempus. Ecce enim dominator Dominus proximat cito, & ignis ardebit ante ipsum, & precedet, & inflamabit in circuitu inimicos suos. Si enim hominem fefelleris,

O o ris,

ris, Deum non poteris irridere. Ille te eicit, cuius oculis nihil occultum est: ille te expellit, cuius virtuti vniuersa sunt iecta: ille te excludit, qui tibi & angelis tuis præparauit æternam gehennam; de cuius ore exiet gladius bis acutus: Qui venturus est iudicare viuos & mortuos, & sæculum per ignem.

Resp. Amen.

Possunt legi Psalm. Deus in adiutorum. Psalm. In Domino confido. Et Psalm. Quid gloriaris in malitia.

Item Litanæ cum precibus suis & orationibus.

DE DISCERNEN- DIS SPIRITIBVS.

Et si donum discernendi spiritus non sit omnium; sed peculiari gratia quibusdam conceditur, & negare non velimus, quin bonorum hominum spiritus singulari dispensatione Dei reddere possunt, sicut ex Gregorij dialogis constare potest, & de Angelorum apparitionibus multa in scripturis habentur: tamen cum istis malignorum spirituum fraudes optimè sint notæ & probè sciant quantum nobis ab eorum insidijs periculi sit, nihil offendentur, si cautissimè nobis prospiciamus, & omnem insolitam apparitionem suspectam habeamus, ac proinde sicubi spiritum tumultuantem aut cientem terribiles strepitus audierimus, aduersus eum tanquam dæmonem armemur, tantisper donec aliud certissimis documentis deprehendatur. Et in hunc usum accommodari possunt, quæ de spirituum immundorum discretionem prolixè disserit D. Athanasius in vita D. Antonij ante medium opusculi, potissimum à loco ubi habet: *Nunc iam ceteras vobis Dæmonum explicabo fallacias.*

Opor-

Oportunè autem satis duæ formulæ superiùs subinde repetitæ, quarum altera precibus potissimum, altera Exorcismis & adiurationibus nititur, inuicem iunguntur in vsu Ecclesiastico, & vicissim sibi succedunt: nam & precantibus fiduciam addit promissio Christi, potestatem instituentis & efficaciam acuit, vsuque potestatis religiosiorem facit pietas humiliter supplicantium.

Postquam omnia tentata sunt, siue succedat pro voto, siue non succedat, præ oculis habenda & in vsu trahenda est consuetudo Sancti Antonij, qui teste Athanasio patientibus condolebat: & quanquam Dei adiutorio multos liberaret, nunquam tamen aut de incolumitate curatorum est inflatus ad gloriam, aut de obsessis adhuc corporibus aut afflictis murmurauerit, si non sequeretur liberatio: magis autem eodem semper animo & vultu manens gratias Deo referebat, suadens occupatis vt correptionem, qua vexabantur, patienter ferrent. Non enim Antonij, aut cuiuspiam hominum hanc esse medicinam, sed Dei solius, qui consuevit & quibus vellet, & quo vellet tempore dare sanitatem. Ita consolatione sua & vexatos æquanimiter ferre tentationem, & iam liberatos non sibi, sed Deo gratiam referre docebat. Sicut autem piorum preces, certissimas promissiones habent in scripturis quòd exaudiantur, & tamen ex multis causis contingit differri desiderium etiam humiliter supplicantium, vt vel id ipsum non accipiant quod petebant, vel non statim accipiant: ita non est in dubium vocanda potestas, quæ ad Exorcismos in ordinatione datur ministris Ecclesiæ in ædificationem, etiam si interdum corporaliter vexari ab eis non liberentur, sicut Apostolo non expediebat liberari ab angelo Satanæ. Interdum etiam in præparatione ministri defectus esse potest. Nam & Christus Apostolis rogantibus, quare dæmonium eijcere non potuissent, respondit, propter incredulitatem vestram. Possunt & aliæ esse causæ. Sanè dæmones torqueri piorum precibus & religiosa commemoratione triumphorum crucis Christi notissimum est, vndecunque tandem fiat, vt etiam flagellati, & verberibus attriti non cedunt.

Hæc omnia videntur satis consonare Ecclesiasticis Regulis. In formulis autem Exorcismorum, quæ non habent certum documentum legitimæ approbationis, diligenter cauendum à superstitionibus, quæ sæpè immiscentur, quales quædam circumferuntur ab indoctis hominibus: nec illi Exorcismi tantùm reiiciendi sunt, qui per inscriptos characteres & nomina Barbarica satis apertum superstitionis indicium præ se ferunt, sed & alij, in quibus occultè magis, & ob id periculosius immiscentur vanæ ceremoniæ & ritus, ab ecclesiastica consuetudine alieni, & tamen (quæ est diaboli fraudulenta calliditas, & noxia illusio) etiam talibus cedere & fugari videtur. Sed videndum ne Dei permissione, & in vindictam superstitionis

sic cedat & abstineat à possessionum detrimentis & corporum infestationibus, ut animas sibi magis obnoxias reddat. Proinde non est titulis illis multum confidendum qui libellis interdum præfiguntur, Probatum vel expertum est, &c. Nam in hisce rebus non tam ab experientia sumendum iudicium, quàm à regulis fidei, quibus probè seruatis experientia etiam aliquid tribui potest.

Ex his quæ in ordinatione Exorcistarum dicuntur, videri quæat, quòd antiquitus certa aliqua forma præscripta fuerit, ad reprimendos aut eijciendos demones: sed non conitat hanc aliam fuisse, quàm qua in sacro Baptismate, aut Ecclesiarum & altarium consecratione utimur. Et quamquam etiam certum non sit, quòd ea ipsa fuerit, tamen à periculo sumus securi, dum Ecclesiasticam regulam sequimur & eas formulas seruamus, quas Ecclesia Sacramento Baptismi, vel alijs rebus quas in religiosum vsum ex consuetudine consecrandas suscipit, adhibere solet. Verùm cum Baptismales exorcismi transferuntur in vsum, qui nunc tractatur, non adhibentur tanquam sacramentales, & ob id non ita religiosè inhærendum est eis, ut si quid amplius, aut minus, aut alio ordine fiat, putetur propterea violata actio. Expediit tamen in publicis exercitijs, seruari vniformitatem. Et si quidem res notabilis sit & formidabile aliquid præ se ferat, tutius erit adhibere socios actionis & cooperatores, non tantùm propterea quòd animus societate corroboratur & firmatur, sed etiam, & magis propterea, quòd consensus comprecantium orationem facit efficaciorè & singularem promissionem impetrationis habet, iuxta illud: Si duo vel tres in vobis consenserint, &c. Et propterea ut maior sit fiducia, omnes quorum negotium agitur, moneantur, ut se ad pietatem componant, & vota sua sacerdotum actionibus & precibus coniungant. Sic autem piè affectis, & benè præparatis, etiam Christus sua virtute haud dubiè singulare defensionis præsidium conferet, ut formidare non debeant à furoribus maligni hostis, qui tanta securitate subnixi sunt.

ORATIO

ORATIONES SIVE EXORCIS-

*mi, D. D. Basilij atque Joannis Chrysostomi, super
ijs qui à dæmonibus vexantur, & ad-
uersus quamlibet infirmi-
tatem.*

DEus Deorum, & Dominus Dominorum, ignito-
rum ordinum fabricator & incorporearum vir-
tutum opifex, cælestium & terrestrium artifex,
quem nemo hominum vidit nec videre potest, quem ti-
met & tremit omnis creatura, qui principem illum, cæle-
stis militiæ, dura obnitentem ceruice, & tuum ministe-
rium per inobediētiam spernentem in terram proiecisti,
& angelos vnà cum illo desertores dæmones factos in tar-
tareas demersisti tenebras. Da vt Exorcismus hic in tre-
mendo tuo nomine factus, terrori sit ipsi principi omnis
nequitia & omnibus turmis ipsius vnà cum illo delapsis
ex cælesti illo & lucido contubernio; & verte illum in
fugam, & manda ipsi & dæmonibus ipsius prorsus sece-
dere, ne quid noxium cōtra signatam tui imaginem ope-
retur. Sed accipiat hic signatus, robur fortitudinis cal-
candi super serpentes & scorpiones, & omnem potesta-
tem inimici: ab omni enim spiritu laudatur, magnifica-
tur, & cum timore glorificatur sanctissimum nomen Pa-
tris, & Filij, & Spiritus sancti, nunc, & semper, & in sæ-
cula sæculorum. Amen.

O o ;

Oratio

Oratio vnà cum Exorcismo.

A Diuro te omnis malitiæ & blasphemix primum auctorem, rebellionis principem, prauitatis artificem. Adiuro te eiectum ex alto lucis contubernio, & in tenebrosam abyssum delapsum, propter elationem. Adiuro te & omnem potestatem vnà tecum elapsam sectatricem cui propositi immunde spiritus per Deum Sabaoth, per omnem virtutem Angelorum Dei, per Deum Adonai, per Deum omnipotentem, exi & secede à famulo hoc Dei, Adiuro te per Deum, qui verbo omnia condidit, & per Dominum nostrum Iesum Christum vnicum Filium ipsius, qui ante sæcula ineffabiliter & impassibiliter ex eo genitus est, qui inuisibilem & visibilem creaturam fabricatus est, qui secundùm sui imaginem, hominem finxit, eumque lege prius naturaliter, ceu Pædagogo quoquam erudiuit, & Angelorum præsidio muniuit, qui olim peccatum cataclismo diluit, & abyssos, quæ sub coelo erant aperuit, & gigantes impiè agētes perdidit, & turrim prophanorum deiecit, & Sodomorū Gomorrhæorumque terram igne diuino in cinerem redegit, in cuius rei testimonium fumus assiduus exhalatur, qui virgâ Pelagus rupit, & populum siccis pedibus traduxit, & Pharaonem tyrannum & exercitum Deo repugnantem, in perpetuū fluctibus demersit, & impietatis bellum sustulit, qui in nouissimis diebus ex pura virgine ineffabiliter carnem assumpsit, & virginittatis signaculum inuiolatum custodiuit:

uit: qui pro suo beneplacito maculam vetustam Baptifmate abluere dignatus est, quam ex præuaricatione contraximus. Adiuro te per eum qui in Iordane baptizatus est, & typum immortalitatis in aquis per gratiam nobis exhibuit, quem Angeli & omnes virtutes cælorum obstupuerunt, incarnatum Deum videntes tam modestè se agentem, quando æternus Pater, Filij ab æterno natiuitatem reuelauit, & descensus Spiritus, sanctæ Trinitatis unionem testificatus est. Adiuro te per eum, qui ventos increpauit, & tempestatem maris sedauit, qui cateruam dæmonum pepulit, & oculorum pupillas, quæ ab vtero matris defuerant, luto illito cæcis ad videndum aperuit, & priscam generis humani conditionem innouauit, mutis, vt loquerentur, dedit. Lepræ stigmata deterfit, & è sepulchris mortuos suscitauit, qui vsq; ad sepulturam cum hominibus est conuersatus, & resurrectione sua infernū spoliauit. Vniuersamque naturam humanam morte superiorem reddidit. Adiuro te per Deum omnipotentē, qui diuina voce hominibus salutaria inspirauit, & Apostolis cooperatus vniuersum terrarum orbem pietate repleuit: fuge, amolire, secede, immunde & scelerate spiritus subterraneæ, in profundis demerfe, fraudulente, deformis, per impudentiam visibilis, per hypocrisim inuisibilis: vbicunque tandem sis, vel abis, siue es Beelzebub, siue concussor, aut Draconis, aut feræ animantis forma præditus, vel vt vapor, vel vt vir, vel vt foemina, vel vt reptile, vel vt volucre, aut noctu loquens, aut surdū, aut mutum

vel

vel incurſu territans, vel lacerans, aut inſidians, aut in ſomno moleſtans, aut in morbo, aut imbecillitate, aut riſu intempeſtiuo agitans, aut lachrymas voluptarias excitās, aut laſciuus, aut olidus, aut cupiditates commouens, aut voluptates; aut venenis gaudens, aut amoribus inſaniens; aut per aſtra magiam exercens, aut per domestica: ſiue ſis impudens, ſiue cōtentioſus, ſiue inſtabilis, aut ſimul cum luna muteris, aut longiore tempore inhæſeris, aut matutinum dœmonium, aut meridianum, aut medijs graſſans noctibus, aut intempeſtiuè, aut ſub aurora, aut qui ſpontè arripueris hominem, aut ab aliquo immiſſus, aut repente adorſus ſis, ſiue in mari habites, ſiue in fluminibus, ſiue è terra prodieris, ſiue è puteo, ſiue præcipitio, ſiue è lacu, ſiue ſtagno, ſiue arundineto, ſiue ſylua, ſiue è ſaltu, ſiue querceto, ſiue arbore, ſiue ex aue, ſiue tonitru, ſiue è tecto lauari, ſiue è piſcina aquarū, ſiue ex idolorum monumento, ſiue aliundè, quod ſcimus, aut neſcimus, ſiue cognoſci aut non cognoſci poſſit, aut ex loco temerario, ſeparare & amolire, verere imaginem manu Dei conditam & formatam: time incarnati Dei ſimilitudinem, nec te occultes in Dei famulo hoc; nam virga ferrea, caminus ignis, & tartarus, & dentium ſtridor, vltio inobedienciæ te manent: time, in anguſtum contrahere, fuge, ne regreſſaris, ne occultè vſpiam latites, cum reliqua peſte immundorum ſpirituum; ſed in terram aridam deſertam, incultam, quam nullus hominum inhabitat, ſed ſolus inſuetur Deus, qui vincula inijcit omnibus inuidentibus & in-

& infidantibus suę imagini, & tenebrosis cathenis tartarimancipat, in longam noctem & extremam illam & metuendam diem, te omnium malorum tentatorem, & inuentorem diabolum. Quia magnus est timor Dei, & magna gloria Patris & Filij & Spiritus sancti, nunc & in sæcula sæculorum, Amen.

Oratio alia eiusdem Basilij.

DEus cęlorum, Deus luminum, Deus Angelorum, qui tuę subfunt fortitudini; Deus Archangelorũ, qui tuo subijciuntur imperio; Deus gloriosarũ Dominationum, Deus sanctorum, & Pater Domini nostri IESV Christi: qui animas morte vincetas soluisti, & hominem tenebris immerfum per vnigenitum Filium tuum illuminasti; qui pepulisti omnes dolores nostros, & omne onus abiecisti; qui omnes assultus inimici à nobis amoliris: fili & verbum Dei, qui immortales nos fecisti morte tua, & glorificasti nos gloria tua; qui largitus es nobis per resurrectionem tuã vt ex humana in diuinam transeamus naturam; qui omnia peccatorum nostrorũ vincula per crucem portasti; qui lapsum & vulnera nostra assumpsisti & sanasti Domine, & viam ad cęlos nobis strauisti, & corruptionem incorruptione mutaſti: exaudi me cum desiderio & metu clamantem ad te, cuius timore montes liqueſcunt, cum firmamento, quod sub cęlo est; cuius virtute, muta elementorum ingenia horrent, custodientes suos limites; per quem ignis ille vltionis non excedet fines sibi positos, sed gemens expectat nutũ tuũ; propter quã omnis creatura,

Pp

tura,

tura, ceu parturiens cruciatur, gemens gemitibus inenarrabilibus iussa manere ad oportuna tempora; quam fugit omnis aduersaria potestas, & à quo hostilis exercitus domitus est, & diabolus concidit, Serpens conculcatus est, & Draco occisus est, per quem gentes tibi cōfidentes, illuminatæ & cōfortatæ sunt in te Domine, per quem vita manifestata est, spes solidata est, fides roborata est, Euangelium annunciatum est, per quem homo è terra denuo conditus est, in te collocata fide. Quis enim tui similis Deus omnipotens? Quare oramus te Deus Patrū nostrorum & Domine misericordiæ, qui es ante sæcula omniq̃ue substantia superior, respice hunc tuum famulum te adeuntem in sancto tuo nomine, & dilecti Filij tui Iesu Christi, & sancti omnipotentis, & viuifici spiritus tui, depelle ab anima ipsius omnem languorem, omnem infidelitatem, omnem spiritum immundum, vellitorem, subterraneum, igneum, olidum, concupiscentiæ plenum, auri argentiq̃ue auidum, superbum, meretricium, tenebrosum, informem, impudentem. Ita Deus abige ab hoc famulo tuo omnem vim diaboli, omne incantamētum, omne veneficium, idololatriam, diuinationem ex astris, Græcè astromantiam, astrologiam, necromantiam, augurium, molliciem, amorem, auaritiam, temulentiam, scortationem, adulterium, lasciuiam, impudentiam, iram, contentionem, incōstantiam, & omnem suspicionem malam. Etiam Domine Deus inspira illi spiritum tuum pacificum, vt eo munitus referat fructum
fidei,

fidèi, virtutis, sapientiæ, puritatis, continentia, charitatis, benignitatis, spei, mansuetudinis, longanimitatis, patientia, sobrietatis & intellectus, quoniam te inuocat seruus tuus, in nomine Iesu Christi credens in consubstantialem Trinitatem vnà testificantibus Angelis, Archangelis, gloriosis dominationibus, & omni cælesti exercitu: & cum hoc custodi & corda nostra, quia potens es Domine, & tibi gloriam referimus Patri, & Filio, & Spiritui sancto. Amen.

Oratio.

INuocamus te Domine Deus omnipotens altissime, qui que neminem tentas pacifice Rex, inuocamus te qui fecisti cælum & terram, ex te namque ortum habet alpha & omega, principium & finis, qui dedisti vt hominibus obtemperarent quadrupedia & bruta animalia, tu enim subiugasti ea Domine. Extende manum tuam validam, & brachium tuum excelsum & sanctum, & visitatione sancta visita hoc figmentum tuum, & demitte illi Angelum pacificum, fortem animæ & corporis custodem, qui increpet & depellat ab eo omne pestilens, & immundum demonium. Per Dominum nostrum Iesum Christum Filium tuum, &c.

Pp 2

Oratio

Oratio alia cum Exorcismo principio Chry-
soſtomi

Diuinam, sanctam, magnam, horrendam, & intolerabilem nomenclaturam, & inuocationem facimus ad expellendum te Apostata, similiter & increpationem ad perdendum te diabole, Deus sanctus, eternus, metuentus, inuisibilis substantia, inæstimabilis potentia, incomprehensibilis diuinitate rex gloriæ, & omnipotens Deus. Increpet te diabole, qui ex non existentibus vt essent, faustè per verbum omnia constituit, qui ambulat super pennas ventorum. Increpet te Dominus diabole, qui aduocat aquam maris, & effundit eam, super faciem totius terræ, Dominus virtutum nomen eius. Increpet te Dominus diabole, cui ab innumeris ordinibus cælestibus, & igneis, cum timore seruitur, & Hymnus dicitur, qui quæ plurimis choris Angelorum & Archangelorū, cum tremore adoratur & glorificatur. Increpet te Dominus diabole, qui vndiq; stipatur à potestatibus circumstantibus, & à terribilissimis senis alis, & plurimis oculis instructis Cherubin & Seraphin, duabus alis facies suas velantibus propter inuisibilem & imperuestigabilem ipsius diuinitatem: & duabus alis pedes suos velantibus, ne comburantur, ex ineffabili gloria, & incomprehensibili magnificentia eius, & duabus volantibus, & cælum implentibus clamore hoc suo, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth, Pleni sunt cæli & terra gloria tua. Increpet te Dominus diabole, qui ex paterno sinu descendit
è cælis

è cælis Deus verbum, & per adorandam, & ineffabilem & immaculatam incarnationem, ex virgine sancta, innarrabiliter apparuit in mundo, vt seruaret nos, & sua potestate auctoritatis plena è cælis deiectū, omnibus ostendit. Increpet te Dominus diabole, qui mari dixit, tace atque obmutesce, ac mandato confestim acquieuit. Increpet Dominus te diabole, qui immaculata saliuā, lutum fecit quo ex natiuitate carebat cæcus, organum fingens & lumine instruens. Increpet te Dominus diabole, qui filium Archisynagogi verbo viuificauit, & viduæ filium è mortis faucibus eripuit, & suæ matri integrum & sanum reddidit. Increpet Dominus te diabole, qui Lazarum è mortuis quatrduanum, non putrefactū, nec maculatum ac velut non mortuum, in stuporem multorum exhibuit. Increpet Dominus te diabole, qui per alapas sibi inflictas, maledictionem aboleuit & per lanceam purissimi lateris sui flammeam romphæā, paradysi viam custodientem restrinxit. Increpet Dominus te diabole, qui per sputa iniecta in honorandam suam faciem, omnem lachrymam ab omni facie deterfit. Increpet Dominus te diabole, qui crucem fixit in singulare firmamentum nostrū, & mundi salutem, in ruinam verò tuam, & omnium, qui sub te sunt angelorum. Increpet te Dominus diabole, qui edita voce in cruce sua, velum templi scidit, & petras rupit, & monumenta aperuit, & mortui à sæculo resurrexerunt. Increpet Dominus te diabole, qui morte mortem sustulit, & vitam, resurrectione sua,

hominibus donauit. Increpet Dominus te diabole, qui in infernum descendit, & sepulchra illius excussit, & omnes in eo uinctos liberauit, & ad se vocauit, quem videntes ianitores horrerunt, & dolores inferni subducti defecerunt. Increpet Dominus te diabole, qui ex mortuis resurrexit Christus Deus noster, omnibus largitus suam resurrectionem. Increpet Dominus te diabole, qui in cælos cum gloria assumptus est ad Patrem suum & à dextris maiestatis in throno gloriæ residet. Increpet Dominus te diabole, qui iterum venturus est cum gloria in nubibus cæli cum sanctis Angelis suis, iudicare viuos & mortuos. Increpet Dominus te diabole, qui ignem inextinguibilem, & vermem irrequietum, tenebras exteriores, comminatus est tibi in supplicium sempiternum. Increpet Dominus te diabole, quem omnia horrent & tremunt à facie potestatis suæ, quoniam intolerabilis ira comminationis eius in te. Ipse te increpet diabole, per terribile nomen eius horre, treme, time, abscede, perdere, fuge, de cælo lapsa, & tecum oēs maligni spiritus, omnis spiritus nequã, spiritus lasciuia, spiritus scortationis, spiritus nocturnus & diurnus, meridianus & vespertinus, spiritus medijs grassans noctibus, spiritus phantasticus, spiritus occurans, siue terrestris, siue aquaticus, siue in saltibus, siue in arundinibus, siue in vallibus, siue in biuijs, siue in triuijs, in stagnis & fluminibus, in domibus, in aulis, in balneis discurrens, & lædens, & immutans mentem hominis, velociter secedite à plasmate conditoris

toris Christi Dei nostri, & amolimini ab hoc famulo Dei à mente, ab anima, à corde, à renibus, à sensibus, ab omnibus membris, vt sit sanus & integer & liber, agnoscens proprium Dominum, & conditorem omnium Deum, qui congregat errantes, & dat ipsis salutis signaculum, per regenerationem & renouationem diuini Baptismatis, vt dignus inueniatur immaculatis cælestibus & tremendis mysterijs, & aggregetur vero illius gregi in loco herbido collocatus, & super aquas refectionis enutritus, & baculo crucis pastoraliter, & tutò deductus, in remissionem peccatorum, & in vitam æternam: quia ipsum decet omnis gloria, honor, & adoratio, & magnificentia, cum sempiterno eius Patre, & sacrosancto bono & viuifico ipsius spiritu, nunc & semper, & in omnia sæcula sæculorum, Amen.

Alia Orationes Ioannis Chrysost.

DEus æterne, qui genus humanum redemisti è captiuitate diaboli, libera & hunc famulum tuum ab omni vi immundorum spirituum: impera malignis, & immundis spiritibus & dæmonibus, vt discedât ab anima & corpore famuli tui huius, ne hæreant aut occultentur in ipso: effugentur nomine tuo sancto & vnigeniti Filij tui & viuifici spiritus tui, à figmento manuum tuarum, vt expiatus ab omnibus insidijs diabolicis, sanctè, iustè, & piè viuat.

viuat, dignus habitus impollutis mysterijs vnigeniti Filij tui Dei nostri, cum quo benedictus & glorificatus es cum sanctissimo bono, & viuifico spiritu.

Alia eiusdem.

OMnipotens sempiternus Deus, qui increpasti immundos spiritus, & virtute verbi tui expulisti legionem: illucesce & nunc per vnigenitum tuum super opus tuum, quod ad imaginem tuam condidisti, & eripe illud graui seruitute oppressum ab aduersario: vt famulus hic tuus misericordiam consecutus, & expiatus: annumeretur sacro tuo ouili, & conseruetur animatum templum sancti tui spiritus, & diuinarum & impollutarum sanctificationum gratia, miserationibus & clementia vnigeniti Filij tui, cum quo benedictus es, cum sacrosancto bono & viuifico tuo spiritu.

INSTRV-

INSTRVCTIO ADVERSVS

afflictiones ex detrimentis possessionum.

I.

Sicut inter cætera flagella, quibus Deus hominis inobedientiam punit, etiam terra sterilitatis maledictioni subiecta est, vt non proferat fructus humano vsui conuenientes sine laboribus & molestijs: ita etiam iumenta homini ad subsidium victus & vitæ diuinitus data, propter peccata nostra interdum morbis affliguntur, vel Deo sic permitte per incantationes & diabolicas artes impediuntur, ne homini consueta solatia præstet. Quæ

detrimenta dum euadere non possumus, docemur per fidem patienter ferre, & in materiam exercendæ virtutis conuertere. Sed Ecclesia pia & sollicita mater, etiam exorcismis & adiurationibus secundum potestatem à Deo sibi factam, diaboli insidias repellere studet, & creaturas humanis necessitatibus destinatas, non modò in naturalem, sed etiam in salutarem vsum per orationes & benedictiones sibi iterum asserit & vendicat.

II. Hæc imprimis videre licet in benedictione salis & aquæ & similibus rerum quæ in sacrationem vsum ab Ecclesia assumuntur. Cumque Apostolus dicat omnem Creaturam bonam esse & sanctificari per verbum Dei, & orationem: licet etiam hanc sanctificationem extendere ad pecora & eorum pabula, quæ quidem quod ad præsens attinet, in hoc posita est, vt ad conuenientem & salutarem vsum repurgentur à diaboli fraudibus, ne (quod scriptura ait) creaturæ quæ ad commoditatem homini subseruiunt, per insipientiam fiant decipulæ & captionis laquei.

III. Formulas autem exorcismorum, & benedictionum in Pontificali & Missali videre licet, & quamquam etiam aliæ à temerarijs excogitari possent, tamen expedit illas retineri quæ ab Ecclesia in vsum receptæ sunt, à veteribus vsitata, vel proximè ad eas accedunt. Non tantum vt securiores simus à superstitione & erroribus alijs: sed etiam quia efficacior est oratio nostra, quando cum Ecclesiæ precibus viuaciter coniungitur. Ad quam rem conferet etiam ipsa verba ab Ecclesia vsitata retinere.

IV. **A** superstitionibus autem & nouitijs aliisque diaboli fraudibus persollicitè cauendum quemadmodum dicitur in decretis, vbi vetatur, ne in colligendis herbis aliud adhibeatur, quàm oratio Dominica, vel Symbolum fidei, quibus nemo temerè audeat sua adijcere.

Q q

V. Quæ

V. Quæ iam generaliter dicta sunt, ad particulares vsus facile applicari possunt. pro loco & tempore & rerum occurrentium necessitate. Sed præcipua cura esse debet de apparatu, hoc est, vt per veram pœnitentiam ad Deum ex corde conuertantur, qui in afflictione remedia quærunt, hoc autem dicitur potissimum propter formularios illos, qui diuersas agendi formulas conquirunt, & si per vnã non succedit, subinde aliam atque aliam adhibent tanquam in forma agendi principalis virtus collocanda esset, cum multò maior sollicitudo esse debeat de pietate & præparatione ad orandum, quam de forma agendi, verbi gratia. Si (de quo hic frequentes sunt querelæ) lactis vel butyri subsidia per incantationes & maleficas artes subtrahuntur, corrumpuntur, vel impediuntur, instruaturo matrona quæ lacticiuijs præest, imprimis vt peccatis suis, suorumque imputet detrimenta quæ patitur, seseque ad patientiam componat, & diuinæ voluntati se fideliter submittat, etiam ad grauiora ferenda, si suæ saluti expediat & benignissimo Domino ita videatur; & recollecta cōscientia, si opus esse videat, se ad puram confessionem præparet, cæteraquæ faciat quæ ad veram pœnitentiam, & iram Dei placandã suprã posita sunt. Deinde oret Deum, vt per misericordiam suam necessaria vitæ subsidia gratiosè sibi suisque concessa conseruare dignetur.

VI. Dum autem ad opus se parat, ad excitandam in se fiduciam recitet attente & religiosè Symbolum fidei, & orationem Dominicam, ac similes preces cum humilitate coram Deo fundat, & crucis signaculo munita lactarium opus cōfidenter aggrediatur, licet autem & aquam benedictam, aut consecratos cereos, & similia, quæ ad fugandos dæmones in Ecclesia parantur, & benedicuntur religiosè ac cōfidenter adhibere, & aspergere pecora, vel stabulum aut pabulum: nam in consecratione aquæ hoc ab Ecclesia petitur, vt vbi aspersa fuerit, dæmones fugere debeant. Si non assequitur quod postulat, accersat Sacerdotem publicum Ecclesiæ ministrũ, cum cuius actione suam deuotionem, piè coniungat, de qua re extat exemplum narratum ab Augustino cap. 8. lib. 22. de ciuit. Dei: Vir Tributius Hesperius (inquit) qui apud nos est, habet in territorio Fussalensi fundum, vbi cum afflictione animalium & seruorum suorum domum suam malignorum spirituum vim noxiam perpeti comperisset, rogauit nostros me absente presbyteros vt aliquis eorum eò pergeret, cuius orationibus cederent. Perrexit vnus, obtulit ibi sacrificium corporis Christi, orans quãtum potuit, vt cessaret illa vexatio, Deo protinus miserante cessauit. Hic Augustinus nullius formæ meminit, orans (inquit) quantum potuit. Nam, vt suprã dictum est, non tam de forma agendi solliciti esse debemus, quàm vt piè, religiosè ac deuotè oremus, quacunque tandem forma, siue quibuscunque verbis.

VII. Et si

Exorcismus contra pestem animalium. 313

VII. *Esti* autem nulla oratio sit comparanda cum ea quam Dominus noster Apostolis suis dictauit, in qua omnia, quæ peti possunt, optimo ordine digesta sunt, & ob id vñtatissima nobis esse debet, tamen quia varietas delectat & pro necessitate rei occurrentis aliud atque aliud, in particulari petendum est, licebit orationes proprias accommodare ad causam occurrentem.

EXORCISMVS

Contra pestem & afflictionem animalium.

EXorcizo te dæmon, & admoneo te per Deum viuum ✠ per Deum verum ✠ per Deum sanctum ✠ vt exeas atque recedas de loco isto, nec vnquam reuertaris, nec habitatibus in eo, aut homini, aut bruto, pauores immittas, aut quodcunque maleficium inferas, per eum qui te vicit & superauit in patibulo crucis: & potestatem tuam ligauit, quiq; cum Deo Patre & Spiritu sancto viuit & regnat, per omnia sæcula sæculorum.

Deinde aspergatur tota domus aqua benedicta.

Oratio.

DEus qui laboribus hominum etiam de mutis animalibus solatia subrogasti, supplices te rogamus, vt sine quibus non alitur humana conditio, nostris facias vsibus non perire. Per Dominum nostrum.

Qq 2

Auerte

AVerte quæsumus Domine à fidelibus tuis cunctos miseratus errores, & sævientium morborum qui grassantur in animalia depelle perniciem, vt quos suo merito flagellas, & ceteros foueas tua miseratione correctos. Per Dominum nostrum, &c.

His orationibus addi poterunt Psalmi.

Psalmus 34.

DEus in nomine tuo saluum me fac: & in virtute tua iudica me.

DEus exaudi orationem meam: auribus percipe verba oris mei.

Quoniam alieni insurrexerunt aduersum me, & fortes quæsierunt animam meam: & nõ proposuerunt Deum ante conspectum suum.

Ecce enim Deus adiuuat me: & Dominus susceptor est animæ meæ.

Auerte mala inimicis meis: & in veritate tua disperde illos.

Voluntariè sacrificabo tibi: & confitebor nomini tuo Domine, quoniam bonum est.

Quoniam ex omni tribulatione eripuisti me: & super inimicos meos despexit oculus meus.

Gloria Patri & Filio,

Psalmus

Exorcismus contra pestem animalium. 315

Psalmus 56.

Miserere mei Deus, miserere mei : quoniam in te confidit anima mea.

Et in umbra alarum tuarum sperabo : donec transeat iniquitas.

Clamabo ad Deum altissimum : Deum qui benefecit mihi.

Misit de cælo, & liberauit me: dedit in opprobrium conculcantes me.

Misit Deus misericordiam suam, & veritatem suam, & eripuit animam meam de medio catulorum leonum: dormiui conturbatus.

Filij hominum dentes eorum, arma & sagittæ: & lingua eorum gladius acutus.

Exaltare super cælos Deus: & in omnē terram gloria tua.

Laqueum parauerunt pedibus meis : & incuruauerunt animam meam.

Foderunt ante faciem meam foueam : & inciderunt in eam.

Paratum cor meum Deus, paratum cor meum : cantabo & psalmum dicam.

Exurge gloria mea, exurge psalterium, & cithara : exurgam diluculo.

Confitebor tibi in populis domine : & psalmum dicam tibi in gentibus.

Quoniam magnificata est vsque ad cælos misericordia tua: & vsque ad nubes veritas tua.

Qq 3

Exal-

316 **Exorcismus contra pestem animalium.**

Exaltare super cælos Deus: & super omnem terram gloria tua.

Gloria Patri, & Filio, &c.

Psalmus 7.

Domine Deus meus in te speravi: saluum me fac ex omnibus persequentibus me, & libera me.

Ne quando rapiat, vt leo, animam meam: dum non est, qui redimat, neque qui saluum faciat.

Domine Deus meus, si feci istud: si est iniquitas in manibus meis.

Si reddidi retribuentibus mihi mala: decidam meritò ab inimicis meis inanis.

Persequatur inimicus animam meam, & comprehendat, & conculcet in terra viam meam: & gloriam meam in puluerem deducat.

Exurge Domine in ira tua: & exaltare in finibus inimicorum meorum.

Et exurge Domine Deus in præcepto, quod mandasti: & Synagoga populorum circundabit te.

Et propter hanc in altum regredere: Dominus iudicat populos.

Iudica me Domine secundum iustitiam meam; & secundum innocentiam meam super me.

Consumetur nequitia peccatorum, & diriges iustum: scrutans corda, & renes Deus.

Iustum adiutorium meum à domino: qui saluos facit rectos corde.

Deus

Exorcismus contra pestem animalium. 317

Deus Iudex iustus, fortis & patiens : nunquid irascetur per singulos dies?

Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrauit : arcum suum tetendit, & parauit illum.

Et in se parauit vasa mortis : sagittas suas ardentibus effecit.

Ecce parturiit iniustitiam, concepit dolorem : & peperit iniquitatem.

Lacum aperuit, & effodit eum : & incidit in foueam quam fecit.

Conuertetur dolor eius in caput eius : & in verticem ipsius iniquitas eius descendet.

Confitebor Domino secundum iustitiam eius : & psallam nomini Domini altissimi.

Gloria Patri, & Filio, &c.

Oremus.

DEus qui corda fidelium sancti Spiritus illustratione docuisti : da nobis in eodem spiritu recta sapere, & de eius semper consolatione gaudere. Per Dominum nostrum Iesum Christum Filium tuum : qui tecum viuit & regnat in vnitatem eiusdem Spiritus sancti Deus. Per omnia secula seculorum. Amen.

Oratio.

Oratio.

Concede nos famulos tuos, quæsumus Domine Deus, perpetua mentis, & corporis sanitate gaudere, & gloriosa B. Mariæ semper virginis intercessione, à præsentis liberari tristitia, & æterna perfrui lætitia. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Oratio.

Deus qui miro ordine Angelorum ministeria, hominumque dispensas: concede propitius, ut quibus tibi ministrantibus in cælo semper assistitur, ab eis in terra vita nostra muniatur. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Oratio.

Omnipotens sempiternæ Deus, qui dedisti famulistuis in cōfessione veræ fidei æternæ Trinitatis gloriam agnoscere, & in potentia maiestatis adorare vnitatem: quæsumus, ut eiusdem fidei firmitate, ab omnibus semper muniamur aduersis. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

EXOR-

EXORCISMVS CONTRA IMMI-
nentem tempestatem fulgurum & grandinis.

PER signum ✠ crucis de inimicis ✠ no-
stris libera nos ✠ Deus noster, In nomine
Patris, ✠ & Filij, & Spiritus sancti. Amen.

Dicitur Symbolum fidei scilicet. Credo in Deū, &c.

Deinde, Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison.

Pater noster.

Verf. Adiutorium nostrum in nomine Domini.

Resp. Qui fecit cælum & terram.

Verf. Sit nomen Domini benedictum.

Resp. Ex hoc nunc & vsque in sæculum.

Verf. Exurgat Deus & dissipentur inimici eius.

Resp. Et fugiant qui oderunt eum à facie eius.

Verf. Exurge Christe adiuua nos.

Resp. Et libera nos propter nomen tuum.

Verf. Domine exaudi orationem meam.

Resp. Et clamor meus ad te veniat.

Verf. Dominus vobiscum.

Resp. Et cum spiritu tuo.

Oremus.

Domine Iesu Christe, qui fecisti cælum &
terram, mare, & omnia quæ in eis sunt,
qui que flumini Iordani benedixisti, atque in
eo baptizari voluisti, & tuas sanctissimas ma-

R r

nus,

nus, & brachia sacratissima in cruce ✠ extendisti, quibus aërem sanctificasti: obsecramus immensam pietatis & bonitatis tuę abundantiam, quatenus has nubes, quas ante me, & post me, & supra me, à dextris, & à sinistris, video aërem perturbare, dissoluere & annihilare digneris: vt alligata potestas dæmonum, impię defæuentium, deficiat, & turbetur ad laudem tui sanctissimi nominis, & potentissimæ maiestatis tuę. Qui viuis & regnas, &c.

Postea conuersus ad nubes, signet eas signo crucis, dicens:

Circundet te nubes Deus Pater, ✠ circundet te Deus Filius, ✠ circundet te Deus Spiritus sanctus. ✠ Destruat te Deus Pater, ✠ destruat te Deus Filius, ✠ destruat te Deus Spiritus sanctus. ✠ Comprimat te Deus Pater, ✠ comprimat te Deus Filius, ✠ comprimat te Deus Spiritus sanctus. ✠ Amen.

Obsecratio.

Sanctus Mattheus, S. Marcus, S. Lucas, S. Iohannes Euangelista, qui Christi Euangelium per quatuor mundi partes diuulgarunt, ipsi
suis

suis meritis & precibus hanc tempestatem à termino isto, & ab omnibus Christianorum finibus, ab eodem Domino nostro Iesu Christo remoueri obtineant, & depelli.

Exorcismus.

Et ego peccator & Christi Sacerdos, seu minister, licet indignus, auctoritate & virtute eiusdem Dei & Domini nostri Iesu Christi, summi Imperatoris, non mea potentia innixus & confisus, vobis præcipio, immundissimi spiritus, qui has nubes seu nebulas concitatis, in virtute eiusdem Dei & Domini nostri Iesu Christi, ✠ per sanctissimam eiusdem incarnationem, per sanctam Natiuitatem, per baptismum & ieiunium ipsius, per eius sacratissimam crucem ✠ & passionem, per sanctam resurrectionem, per admirabilem ascensionem, per tremendum aduentum eius ad iudicium, per merita intemeratæ semperq; virginis Mariæ, & sanctissimi **N.** & per merita omnium Sanctorum, vt exeat ab eis, & eas dispergatis in locis siluestribus & incultis, quatenus nocere non possint hominibus, animalibus, fructibus, herbis,

R r 2

arbo-

arboribus, aut quibuscunque rebus, humanis
 vsibus deputatis. Per eundem Dominum no-
 strum Iesum Christum, qui venturus est iu-
 dicare viuos & mortuos, & sæculum per ig-
 nem. Amen.

Ipsè vobis imperat, doëmones, qui has nu-
 bes commouetis, de quo de nube lucida di-
 ctum est: Hic est filius meus dilectus, in quo
 mihi bene complacui: ✠ ipse vobis imperat,
 qui sua sacratissima cruce, corporis sui san-
 ctissimi in ea extensione, aërem purgauit: ✠
 ipse vobis imperat, qui per mortem suã vos,
 principem vestrum, mortemque deuicit &
 ligauit, atque æternæ gehennæ mancipauit ig-
 nibus: ✠ ipse vobis imperat, qui inferno
 spoliato surrexit à mortuis: ✠ ipse vobis
 imperat, qui post quadraginta dies nube sus-
 ceptus, virtute sua ascendit in cælum: ✠ ipse
 vobis imperat, qui venturus est iudicare vi-
 uos & mortuos, & sæculum per ignem. **Resp.**
 Amen.

Et postea ostendat crucem in aëra, dicens:

Ecce lignum sanctissimæ crucis, fugite par-
 tes aduersæ; vicit enim vos & mundum Do-
 minus noster Iesus Christus Filius Dei, Im-
 pera-

Exorcismus contra tempestates. 323

perator summus, Leo de tribu Iuda, Radix David.

Postea aqua benedicta in modum crucis aspergat per quatuor latera. Dicendæ sunt etiam Litanix, si nondum quieuit tempestas.

Psal. Quicumque vult.

Antiph. Salve regina, &c. Sub tuum præsidium.

Cant. Benedicite omnia, cum Vers. Gloria Patri. in quolibet versu dicti Cantici. Deinde:

Vers. Benedicamus Patrẽ, & Filium cum sancto Spiritu.

Resp. Laudemus & superexaltemus eum in sæcula.

Vers. Ora pro nobis sancta Dei genitrix.

Resp. Vt digni, &c.

Vers. Exurge Christe, adiuua nos.

Resp. Et libera nos propter nomen tuum.

Vers. Domine exaudi orationem meam.

Resp. Et clamor meus ad te veniat.

Vers. Dominus vobiscum.

Resp. Et cum spiritu tuo.

Oratio.

Omnipotens sempiterne Deus, qui dedisti famulis tuis, in confessione veræ fidei, æternæ Trinitatis gloriam agnoscere, & in potentia maiestatis adorare vnitatem; quæsumus, vt eiusdem fidei firmitate ab omnibus semper muniamur aduersis.

R r 3

Ora-

Oratio.

Protege Domine famulos tuos subsidijs pacis; & beatæ Mariæ semper virginis patrocinio confidentes, à cunctis hostibus & periculis redde securos.

Oratio.

ADomo tua quaesumus Domine, spiritales nequitiae repellantur, & aërearum discedat malignitas tempestatum.

Oratio.

AD te nos Domine clamantes exaudi, & aëris serenitatem nobis tribue supplicantibus, ut qui iuste pro peccatis affligimur, misericordia tua præueniente, clementiam sentiamus.

Oratio.

Largiri & fructus terræ conseruare dignare, Domine Deus noster, ut temporalibus gaudeamus auxilijs, & proficiamus spiritualibus incrementis. Per Christum Dominum nostrum.

Potest dici etiam Oratio illius Sancti in cuius honore constructa est Ecclesia, & aliorum Sanctorum, in quibus plus de eorum adiutorio confidimus, propter specialem deuo-

deuotionem nostram: Possunt quoque dici & aliæ deuotæ Orationes, cum compunctiōe & cordis contritiōe, implorando semper misericordiam Dei. Et si adhuc tempus tempestuosum permanserit, poterunt supradicta pluries repeti.

EXORCISMVS DOMVS

à demonio vexata.

Sacerdos indutus superpelliceo & stola, dicit: In nomine Patris, ✠ & Filij, ✠ & Spiritus ✠ sancti. Amen.

Verf. A diutorium nostrum in nomine Domini.

Resp. Qui fecit cælum & terram.

Verf. Dominus vobiscum.

Resp. Et cum spiritu tuo.

Oremus.

OMnipotens sempiternæ Deus, qui Sacerdotibus tuis tantam gratiam contulisti, vt quidquid in tuo nomine dignè perfecteque ab eis agitur, à te fieri credatur; quæsumus immensam clementiam tuam, vt quod modò visitaturi sumus, visites: & quidquid benedicturi, benedicas: ✠ & ad ea quæ acturi sumus, dexteram tuæ potentiaë extendas: sintque ad nostræ humilitatis introitum (sanctorum

etorum tuorum meritis) fuga demonum, & angeli pacis ingressus. Per Christum. *Resp.* Amen.

Oremus.

DEus Angelorum, Deus Archangelorum, Deus Prophetarum, Deus Apostolorum, Deus Martyrum, Deus Confessorum, Deus Virginum, & omnium bene viuentium: Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, te inuoco, & nomen sanctum tuum, ac præclaræ maiestatis tuæ clementiam supplex deosco, vt mihi auxilium præstare digneris, aduersum nequissimum spiritum; vt vbicunque sit, audito nomine tuo velociter exeat & recedat. Per Christum Dominum nostrum. *Resp.* Amen.

Coniuratio.

ADiuro te Serpens antique, per iudicem viuorum & mortuorum, per factorem mundi, qui habet potestatem mittere te in gehennam, vt ab hac domo festinus discedas. Ipse tibi imperat maledicte diabole, qui ventis ac mari, & tempestatibus imperauit. Ipse tibi imperat, qui te de supernis cælorum in inferiora terræ demergi præcepit. Ipse tibi
imperat,

imperat, qui te retrorsum abire præcepit.
Audi ergo Satana, & time, & victus & pro-
stratus recede, adiuratus in nomine Domini
nostri Iesu Christi: Qui venturus est iudicare
vivos & mortuos, & sæculum, per ignem.

Resp. Amen.

Deinde Sacerdos incipiat quindecim **P salmos** gradua-
les, & prosequatur quinque priores, aqua benedicta as-
pergendo loca domus.

P salm. Ad Dominum cum tribularer.

P salm. Leuavi oculos meos.

P salm. Lætatus sum in his.

P salm. Ad te leuavi oculos meos.

P salm. Nisi quia Dominus erat in nobis.

Singulos cum Gloria Patri.

Quibus finitis, dicit: Kyrie eleison. **Christe eleison. Ky-**
rie eleison. Pater noster.

Verf. Et ne nos inducas. **&c.**

Resp. Sed libera nos à malo.

Verf. Domine exaudi orationem meam.

Resp. Et clamor meus ad te veniat.

Verf. Dominus vobiscum.

Resp. Et cum spiritu tuo.

Sf

Oremus.

Oremus.

DOmum tuam Domine clementer ingre-
dere, & in tuorum cordibus fideiū, per-
petuam tibi construe mansionem: & presta
vt in hac domo nulla malignorū spirituum
dominetur nequitia. Per Christum Domi-
num nostrum. *Resp.* Amen.

*Deinde dicuntur alij quinque Psalmi, etiam aspergen-
do loca domus.*

Psalm. Qui confidunt.

Psalm. In conuertendo.

Psalm. Nisi Dominus.

Psalm Beati omnes.

Psalm. Sæpè expugnauerunt.

Singuli cum Gloria Patri.

*Statim dicit Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie elei-
son. Pater noster.*

Verf. Et ne nos, &c.

Resp. Sed libera nos à malo.

Verf. Domine exaudi orationem meam.

Resp. Et clamor meus ad te veniat.

Verf. Dominus vobiscum.

Resp. Et cum spiritu tuo.

Oremus.

OMnipotens sempiterne Deus, qui in om-
ni loco dominationis tuæ totus assistis, to-
tus

tus operaris; adesto supplicationibus nostris; ut huius domus sis protector, & nulla hic nequitia contrariæ potestatis obsistat: sed (virtute Spiritus sancti & operatione) fiat tibi hic purum seruitium, & deuota libertas existat. Per Christum. **Resp. Amen.**

Postea dicuntur alij quinque Psalmi graduales, aspergendo, ut supra, loca domus, aqua benedicta:

Psalm. De profundis.

Psalm. Domine non est exaltatum.

Psalm. Memento Domine Dauid.

Psalm. Ecce quàm bonum, &c.

Psalm. Ecce nunc.

Singuli cum Gloria Patri.

Quibus finitis, dicit Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster.

Verf. Et ne nos inducas,

Resp. Sed libera nos à malo:

Verf. Domine exaudi orationem meam:

Resp. Et clamor meus ad te veniat.

Verf. Dominus vobiscum.

Resp. Et cum spiritu tuo.

Oremus.

DEus qui in omni loco dominationis tuæ, custos & protector assistis, exaudi nos quæsumus; ut inuiolabilis huius domus per-

Si 2

maneat

maneat be **✠** nedictio; & beneficia tui muneris, vniuersitas quæ supplicat, mereatur. Per Christum. **Resp.** Amen.

Postea in principali loco domus, legat sequens Euangelium.

Verf. Dominus vobiscum.

Resp. Et cum spiritu tuo.

Verf. Sequentia sancti Euangelij secundum Lucam.

Resp. Gloriatibi Domine.

IN illo tempore. Ingressus Iesus perambulabat Iericho. Et ecce vir nomine Zachæus: & hic erat princeps Publicanorum, & ipse diues. Et quærebat videre Iesum, quis esset, & non poterat præ turba, quia statura pusillus erat, & præcurrens ascendit in arborem ficomorum, vt videret eum, quia inde erat transiturus. Et cum venisset ad locum, suspiciens Iesus, vidit illum, & dixit ad eum; Zachæe festinans descende: quia hodie in domo tua oportet me manere: & festinans descendit: & excepit illum gaudens. Et cum viderent omnes, murmurabant, dicentes, quòd ad hominem peccatorem diuertisset. Stans autem Zachæus, dixit ad Iesum; Ecce dimidium bonorum meorum Domine, do pauperibus: & si
quid

quid aliquem defraudavi, reddo quadruplū.
Ait Iesus ad eum : Quia hodie salus domui
huic facta est: eo quòd & ipse sit filius Abra-
hæ. Venit enim Filius hominis quærere, &
salvum facere quod perierat. **Resp.** Laus tibi
Christe.

Deinde benedicitur incensum hoc modo:

Per intercessionem Beati Michaëlis Arch-
angeli, stantis à dextris altaris incensi, & om-
nium electorum suorum, incensum istud di-
gnetur Dominus bene ✠ dicere, & in odo-
rem suavitatis accipere. Per Christum Domi-
num nostrum. **Resp.** Amen.

**Postea Sacerdos ponat incensum super ignem, & in-
censet domum dicens:**

Incensum istud à te benedictum, adscendat
ad te Domine: & descendat super nos miseri-
cordia tua.

Vers. Dominus vobiscum.

Resp. Et cum spiritu tuo.

Oremus.

Visita quæsumus Domine habitationem
istā, & omnes insidias inimici ab ea longè
repelle, Angeli tui sancti habitent in ea, qui
nos in pace custodiant: & benedictio tua

Sf 3

fit super nos semper. Per Dominum nostrum Iesum Christum. **Resp. Amen.**

Postea domum & habitatores eius benedicat, dicens:

Benedictio Dei omnipotentis Pa ✠ **tris,**
& Fi ✠ **lij, & Spiritus** ✠ **sancti, descendat**
 super hanc domum, & omnes habitantes in
 ea, & maneat semper. **Resp. Amen.**

Et aspergat aqua benedicta.

DE CVRA FIDE- LIVM AGROTAN- TIVM.

ET PRIMVM REMEDIA A PA-

*storibus suggerenda agrotis corpore aduersus animi
 morbos, & varias quibuscum subinde consti-
 tantur sentationes.*

I.

Datorum omnium Princeps IESVS Christus, in extrema illa, quam ad Apostolos partim, partim ad Patrem suum post coenam vltimam habuit oratione; inter multa seruasse se ait illos, quos Pater ipsi seruandos tuendosque crediderat: Et Ioannes Apostolus de Christo; cum suos (inquit) dilexisset qui erant in mūdo, in finem dilexit eos. Hæc sollicitudo, & ille paternæ caritatis affectus semper quidem, & ad omnia humanæ vitæ momenta in Pastoribus omnibus debet relucere: sed tum maximè, quando ouiculæ quas curandas susceperunt in extrema rerum humanarum catastrophe, à rapacibus lupis, vehementiùs imperantur: vnde aut vitæ aut mortis

mortis perpetuæ fors dependet. Dolendum proinde tam supinos esse ple-
rosque Pastores, qui damni & periculi huius magnitudinem non satis æ-
stimantes; post Sacramentorum, perfunctoriam sæpè administrationem,
nullum, aut vix vllum ægris ouiculis officium impendunt: non visitant,
non solantur, non instruunt, & in extremo etiam agone constitutis (vbi
maximè vertitur salutis negotium) penitus negligunt. Ad quam emen-
dandam multorum Pastorum supinitatem, subiicimus hic breuem instru-
ctionem, è qua ipsi doceantur, quid ægrotis, ac deinde etiam quid morien-
tibus debeant. Et vt variæ sunt ægrotantium tentationes, & varij affectus;
ita boni & prudentis Pastoris erit, pro varia illorum conditione, subiecta
remedia adhibere; nec exspectare semper donec ad ægrotos vocetur; sed
sponte illos quos ægrotare nouerit adire, & ad Sacramentorum susceptio-
nem aliaque salutis amplectenda remedia commonefacere.

II. **A**c primo quidem loco, valde frequens est, vt ægroti nimio amore de- Remedium
aduersus ni-
miam vitæ
præsentis &
morem.
tineantur conseruandæ vitæ præsentis; & ea cogitatio ita detentos eos ha-
beat, vt de salute animæ minimum cogitent: nec possint in Dei se volunta-
tem resignare. His igitur proponet Parochus quod res est: non habere nos
hic manentem ciuitatem; & omnino, tardiùs aut citiùs moriendum om-
nibus esse: & si vitæ hæc præsens quæ (sicut Gregorius dicit, mors potius
dicenda quàm vitæ) suauis videtur, quæ omni genere molestiarum, labo-
rum, ærumnarum, periculorum plena est; adlubescere magis debere nobis
vitam futurâ; à qua sæpenumero homines tantò magis alieni redduntur,
quantò diutiùs ducunt vitam præsentem. Vita longa accumulât homini-
bus peccata quæ à Deo elongant. Contemnenda igitur vitæ præsentis, quia
misera & mortalis: & quia cum nascitur homo, ad mortem tendit. cum verò
moritur, tum verè incipit Deo viuere, & ad æternam vitam transire: vt
rectè propterea quoque dixerit Sapiens, meliorem esse diem mortis die
natiuitatis. Inde quoque sanctis omnibus, mortis dies optabilis fuit. Diui-
næ Maiestatis voluntati atque imperio omnes subiecti sunt mortales, nec
illius manum effugere quisquam poterit; qui infernum hunc locum pere-
grinationi, non habitationi nobis destinari. Illi ego, quos transeuntis hu-
ius vitæ immodicus occupat amor, & qui ægrè ad diuinam voluntatem
se accommodant; instruendi sunt ab exemplo Christi Saluatoris, qui in
acerbissimis montis Oliuarum angustijs passione sua imminente positus,
etsi caro infirma videretur, spiritu tamen prompto ac alacri in sui Patris
se voluntatem offerebat. Quidni & nos hoc faciamus? qui vt non possi-
mus diuinæ resistere voluntati, ita certissimè persuasum habere debemus,
quicquid de nobis decreuerit Deus; volentibus, nolentibus nobis, omninò
euenturum esse. Considerandum deinde, quanto sæpè cum periculo nimia
istâ recuperandæ sanitatis fiducia coniuncta sit: quodque incertissimus sit
illius

334 **Remedia aduersus animi morbos.**

illius euentus ; ac proinde eos qui fiducia illi nimium insistentes , Sacramentalem facere differunt confessionem , quæ debent alijs restituere negligunt, offensas proximis non remittunt; salutaribus hisce præfidijs, destitutos, nec munitos ecclesiasticis Sacramentis ; non raro inopinata præoccupari morte, ac sese ipsos in sempiternæ damnationis foueam præcipitare.

*Contra inordinatum re-
vum tempo-
ralium affe-
ctum.*

III. Altera tentatio oritur ex nimia anxietate & sollicitudine circa res fluxas & perituras, circa rem familiarem, fortunas, consanguineos, amicos, à quibus ægrè diuellitur affectus humanus. Et inde fit sæpenumero vt sui suæque salutis obliuiscantur ægroti. Idecirco vel dum adhuc sani sunt, vel mox cum primum ab ægritudine occupantur, de rebus illis debent statueret vt expediti ab illis ad cogitationes meliores, magisque ad salutem necessarias, animum suum transferre , & tanquam paulò post morituri, domui suæ benè disponere queant. Nec ferendum vt ægroti à propinquis vel amicis pro legatis, aut inter viuos donationibus multum interpellentur: ne ab vtilioribus magisque salutaribus cogitationibus, animi illorum distrahantur.

*Contra tenta-
tiones in-
fidelitatis.*

IV. Sed & fidem infirmorum non parum exagitat dæmon, vt eam vacillare faciat, aut etiam subuertat. Et magno omninò studio in hanc rem incumbit dæmon, vt submoto fundamento, vniuersa structura concidat. Obijcit languenti animo, illa quæ creditu sunt difficiliora, & impossibilia videntur. Hui tentationi confestim occurrendum, ne quid dubitationis perniciosa in animum ægrotantis irrepat. Sit igitur stabilis ægroti mens oportet, & perfidiam omnem, omnes superstitiones, errores ac hæreses omnes semper detesteretur. Sit stabilis in eo quoque, vt profiteatur firmiter se credere quicquid Ecclesia sancta & Catholica credit. Dicat sæpè cum cæco illo sanato. Credo Domine, adiuua incredulitatem meam, & illud Apostolicum; Domine adauge nobis fidem.

*Contra de-
sperationis
tentationes.*

V. Si fidem infirmi frustra turbare se & impetere conspiciat dæmon, spera illius nititur labefactare; accusans & aggrauans eius peccata, & peccatorum multitudinem commemorans; ingratitude quoque exprobrans erga Deum, & misericordissimæ redemptionis pretium; sed non debet deiici animo qui his cogitationibus anxiatur, quin verò galea salutis, hoc est Christiana spe roborari debet, & cogitare quod vnica gutta dominici cruoris, vniuersis totius mundi peccatis expiandis suffecisset, si non voluisset Christus superabundanter pro nobis satisfacere. Animare & erigere illum debet cogitatio illa, quod gratis, & ex mera Dei misericordia in fortem sanctorum vocatus sit, quod sit cælestis Ierusalem adscriptus ciuis; quod partem habeat in meritis Deiparæ Virginis, omnium Sanctorum totiusque Catholicæ Ecclesiæ; quorum omnium intercessione ac meritis,

euas-

euasurum se speret periculum imminens & transiturum à morte ad vitam. Præcipue verò ante oculos statuere sibi debet, agonizantem in horto Christum, & ab Angelo propter nos confortatum, flagellatum Christum, coronatum spinis, baiulantem crucem, crucifixum, mortuum & sepultum; cum illo & in illius misericordia mori optans; & misericors iudicium non ex meritis suis, sed ex effusa Christi misericordia expectans, peccata denique sua omnia in profundam diuinæ misericordiæ & vulnerum Christi Saluatoris abyssum proiciens.

VI. **C**ontra præsumptionem quoque armari aliqui debent, qui per phylautiam, dæmone suggerente, sibi placent, nimiumque confidunt in his, quæ rectè in hac vita fecisse sibi videntur, tanquam si diuina misericordia non admodum indigerent. Vana prorsus, inflans, & mendax istiusmodi persuasio est; cum nesciat homo, amorè an odio dignus sit: & rectè dicat August. de matre sua Monica scribens, Væ etiam laudabili vitæ hominum si absque misericordia iudicetur. D. quoque Gregorius scribat; iustitiam nostram, si ad examen iusti iudicij Dei deducatur, videri iniustitiam, & sordere in conspectu illius. Qui ergò placere Deo nituntur, post tergum semper proiciant si quid rectè fecerunt; & ea quæ retro sunt obliuiscetes (sicut loquitur Apostolus) in anteriora se ac ad maiora amplioraque se semper extendant. Vox filiorum Dei quæ assidue in ore illorum versari debet est ista, *Peccauimus iniquitatem fecimus Domine in omnem iniustitiam tuam. Et, Domine non secundum peccata nostra facias nobis, neque secundum iniquitates nostras retribuas nobis. Nihil dignum Domine in conspectu tuo egi: ideo deprecor Maiestatem tuam, vt tu Deus deleas iniquitatem meam.*

VII. **N**on raro etiam impatientiæ morbus inuadit ægrotos; si aut intendantur dolores, aut productior sit morbus, & diutissimè excrutiet. Ab intensis illis doloribus, mens sæpenumero obnubilatur & tenebrescit; vt de Deo sponte cogitare vix queant ægroti; vix aliena consilia & consolationem admittant, sæpè etiam in murmurationis vitium aduersus Deum prorumpant: sed monendi ex Apostolo; quando Dei talis est voluntas, patientia opus esse; vt benefacientes promissionem reportent. Et quidni in correptione & castigatione sint patientes; quum Deus illos diligere se dicat quos corripit, & tanquam Pater in filiis sibi complacet. Sed & peccatis nostris adscribenda omnis illa à Deo immissa castigatio; qui sempiternam iram suam, in temporalem hanc castigationem misericorditer, & pro suo beneplacito sic commutat. Ab omni igitur impatientia, omni murmuratione & blasphemia retrahendi ægroti; Cogitandum quod res est, & proponit Paulus Apostolus; *quod non sunt condignæ passionis huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis.* Passio omnis & pœna breuis est; merces perpetua. Hoc est quod Paulus iterum dicit. *Momentaneum*

2. Corint. 4. *neum hoc & leue tribulationis nostrae, supra modū in sublimitate æternum gloria pondus in nobis operatur.* Denique audienda est illa vox Pauli: *Recogitate eum qui talem sustinuit à peccatoribus aduersum se contradictionem, vt non fatigemini animis vestris deficientes.* Et, *respicite in autorem fidei & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempna.*

1. Corint. 10. Certè enim Christus pro nobis in angustiis, doloribus, & contumelis patibuli sui, pugnans & vincens, illud nobis meruit, vt (si fidimus in illo) non tentemur supra id quod possumus, sed faciat nobis cum tentatione prouentum vt possimus sustinere. Pugnat ipse pro nobis, & in nobis pugnat: qui expansis in cruce manibus, præsentem se nobis exhibet in tribulatione, vt eripiat, vt glorificet, vt longitudine dierum adimpleat, & ostendat nobis salutare suum. Si fidimus in misericordia & in adiutorio ipsius, non deerit vnquam, nec obliuiscetur pugilum suorum, ipse pugilum Princeps & Agonothetes, vt per hæc certamina, ad vitæ cœlestis coronam perducat.

VIII. Hoc ergò superest, vt per Dei gratiam & salutis monita infirmus eò adducatur, vt liberè se in Dei resignet voluntatem; vt cum B. Gregorio dicat: *hïc vre, hïc seca, vt in æternum parcas.* Quòd si post hanc vitam decreuerit punire Deus; & castigationem quæ hic deerit, supplere; ad illam quoque se voluntatem offerat indifferentem: dummodo non arguatur in ira Domini, neque in furore eius corripiatur: dicatque cum Propheta: *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum;* hoc est, in vtrumque sum paratus, vt de me statuat tua pietas quod meæ saluti conducit in vitam æternam.

IX. Qui igitur has quas diximus tentationes ad eum modum superauerit, & in diuinæ se voluntatis arbitrium totum obtulerit; non timebit imminentem mortem; sed cum fiducia, misericors iudicium expectabit; & totus rapietur ac anhelabit ad amorem vitæ cœlestis, vbi cum Deo & Angelis eius regnet in perpetuum.

CVRA

CVRA ILLORVM QVI IN
EXTREMO MORTIS AGONE
VERSANTVR.

Agonizantibus primum omnium porrigendus est cereus accensus. Tum legendæ eadem Litaniz quæ vnctioni sacræ insertæ sunt; & subiiciendi Psalmi ad hanc rem accommodati; quales sunt, 6. 7. 21. 22. 24. 26. 27. 29. 30. 31. 37. 39. 40. 41. 50. 68. 69. 70. 76. 85. 90. 101. 114. 115. 120. 121. 122. 123. 124. 129. 137. 138. 139. 140. 141. & 142. Et maximè hic postremus.

Sequens oratio quoque pro Agonizante & ex persona ipsius recitari poterit, facie ad Christum crucifixum conuersa.

Domine Iesu Christe, qui pro me in agone montis Oliuarum, sanguinem simul & aquam largiter defudans, & in oratione procumbens, cum clamore valido & lacrymis te ipsum offerens, exauditus es pro reuerentia tua; & pro me exauditus: pietatis tuæ abundantiam supplex adoro & obsecro; vt hanc mihi luctâ, tui certaminis merito efficias salutarem. Ignosce peccatis meis; & mitte mihi Angelum confortantem, qui aduersus satanicas potestates me tueatur, qui diaboli vires conterat, qui in hoc me agone corroboret, qui deducat per ignotas quas ingressurus sum semitas in viam salutis æternæ.

Domine Iesu qui pro me in patibulo crucis, amarissimam iuxta atq; probrosissimam mortē sustinuiſti; oro te vt in his angustijs constituto miseraris. Adspicio te qui in hac salutis ara pro me te ipsum obtulisti sacrificiū Patri in odorem suauitatis: ne quæso pereat mihi fructus effusi

T t 2

pro

Psal. 101. pro me sanguinis tui. Tu similis factus es Pellicano solitudinis, apertione pectoris tui nos viuificans. Inclina ad me caput & faciem tuam, & osculare me osculo reconciliationis tuæ. Extende ad me brachia tua, vt in misericordia tua me suscipias. Transfixos pedes tuos adoro, & videas si via iniquitatis in me est, & me deducas in viam æternam. In crucis tuæ sacrificio, inexhaustum agnosco pretium, & miserationum tuarum infinitam abyssum.

Psal. 68. **E**t ego qui abyssus sum iniquitatis & miseriarum, qui me ipsum demersi in profundum iniquitatum mearum, qui infixus sum in Limo profundi, vbi non est substantia; qui veni in altitudinem maris, & tempestas, volente me, demersit me; supplex oro, vt me de luto eripias, vt non infigar, vt me liberet ab his qui oderunt me & de profundis aquarum. Non me demergat tempestas aquarum, neque absorbeat me profundum, nec virgeat super me puteus os suum. Tu Domine eruisisti animam meam de inferno inferiori, tu de abyssis terrarum eduxisti me; educ me de lacu miseriarum, & de luto facis. Adiuua me mysterio crucis tue, & retine in ara crucis tue sursum erectum; ne denovo subsidam, sed in longanimitate erigar semper; & perseverans in ascensu, sim semper in numero illorum de quibus dixisti; Ego si exaltatus fuero a terra omnia traham ad me ipsum. Inter tractos & ex abyssu iniquitatis & miseriarum sursum sublato, admitti cupio misericors Domine. Tu enim es assumptio nostra, tu ascensor noster es; qui pro nobis patibulum ascendisti; A tuarum misericordiarum & meritorum abyssu nos extrahi; & de profundo, hoc est absque vilo merito nostro, attolli debemus:

Psal. 85.
Psal. 70.
Psal. 39.
Ioan. 12. vt tibi

vt tibi perpetuò in coelestibus inhæreamus. Expandisti ad nos brachia tua; vt inter aduersa & prospera, à dextris & à sinistris, ad te indefessi ascendamus; & ad te attracti, in te, conquietcamus.

Tu suffixus in cruce pendens, septem prolocutus es verba, pietatis & mysterio plena; in quibus meã operatus es salutẽ. Oro te ergo, vt sicut in capite testamenti tui, inimicos tuos ponere dignatus es, & Patrem tuum pro inimicis orans dixisti, Ignosce illis quia nesciunt quid faciunt; ita ignoscas omnibus qui verbo, facto, voluntate, *Luca. 23.* aut proposito, quaquaratione mihi nocuerunt. Ego illis toto pectore ignosco, & offensam omnẽ lubens remitto, Ignosce & tu mihi, per tuam illam ad crudelissimos inimicos extensam charitatem; & condona omnia, in proximos meos à me admissa peccata.

Tu qui pœnitentem latronem à tua misericordia non repulisti, me quoque de peccatis meis dolentẽ ne reijcias. Peto quod petiuit latro pœnitẽs vt mei in regno tuo me- *Luca 23.* mor esse digneris, ac vt regni tui cõsortium, quod indigno mihi promisisti, adipisci merear; audiã obsecro nunc vocem illam quam ad latronẽ prolocutus es, hodie mecum eris in Paradiso, aut certẽ illam: Eris mecum in Paradiso, vbi tecum, & in te beata perfruar immortalitate.

Et quod meis meritis non debetur, sanctissimæ matris tuæ (quæ peccatorum refugium est & aduocata, & celi ac paradisi porta) pro me impetret intercessio. Tu tuam ma- *Hebr. 2.* *Ioan. 19.* trem, etiã nostram esse voluisti (quæ tua est dignatio:) qui non es confusus fratres nos vocare. & D. Ioanni, ac in illo

T t 3 omni-

omnibus nobis dixisti; Ecce mater tua. Matrem agnosco & matrem gratiæ, matrem misericordiæ: obsecrans vt eam in hac necessitate præsentem sentiam & auxiliatricem; vt ipsa misericordes oculos suos ad me conuertat, vt ab hoste protegat, in hora mortis suscipiat, vt Iesum benedictum filium suum post hoc exilium mihi ostendat: vt tecum post mortem, per ipsam, & cum ipsa in cælis merear gaudere. Itidemque faciant S. Ioannes, D. Magdalena, & sancti omnes, quibus in Virgine matre, fraterna sum necessitudine coniunctus. Illorum omnium interuentu ac meritis, in hac angustia mea adiuuari cupio, & ad illorum post vitam hanc, consortium à tua misericordia admitti.

Matt. 27. **N**e derelinquas me Domine ne discedas à me, neque despicias me Deus salutaris meus. Propter me, tu non ab hominibus tantum, sed à patre quoque cælesti desertus es: qui, quam tuis doloribus adferre mitigationem poterat, propter nos vtique negauit. Desertionem illam nos merebamur qui te priores deseruimus: te inquam qui non nisi desertus, deseris mortales, & qui desertione illa voluntariè admissa, eam cultoribus tuis gratiam promeruisti, vt doloribus atque angustijs pressi, tuis attollantur consolationibus. Alleuia quæso dolores meos; ne elongeris à me, & ne me proijcias à facie tua; sed vultus tui lumine misericorditer recrea me & illustra. Nec obstet aut impediatur quod indignissimè sæpissimeque peccando à te recessi, teque deserui; dignus propterea qui à vultu tuo in æternum proijciar. Nam hæc orans, nulla obtendo merita;

merita; sed pietatis tuæ effusam imploro abundantiam; vt qui supplicantium & merita excedis & vota, effundēs super me misericordiam tuam, dimittas quæ conscientia metuit, & adijcias quod oratio & orantis indignitas non præsumit. A facie igitur tua ne me repellas; sed illumina nunc vultum tuum super me, & miserere mei: ac ad faciei tuæ felicissimam visionem post hanc vitam misericorditer admitte.

Sitiuisti Domine in cruce pendens salutem meam, ^{Iob. 19.} siti-
 uisti fidem meam, redemptionem meam; & sitire te ex-
 clamasti. Ad hanc explendam sitim, totis triginta tribus
 annis laborasti. En ego sicut foenum arui & anima mea ^{Psal. 101.}
 sicut terra sine aqua tibi. Ideo expandi manus meas ad te ^{& 142.}
 Domine, qui dixisti; Si quis sitit, veniat ad me & bibat.
 Et, qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ ^{Ioan. 7.}
 viuæ. Tu solus explere sitim meam potes, & largiri, vt hau-
 riam aquas in gaudio de fontibus vulnerum tuorum, &
 de aquarum viuentium puteo; hoc est non ex vlllo merito
 meo, sed ex profunda tuarum miserationum abyfso. Pro-
 pter me sitire voluisti Domine, vt refrigerium mihi præ-
 stares. Refrigerera quæso animam meam salutaribus aquis,
 vt vitiosus omnis æstus & prauæ omnes in me absorbeā-
 tur cupiditates. Refrigerera me Domine priusquam ab- ^{Psal. 38.}
 eam, & amplius nō ero: vt cum hic esse defiero, in locum
 refrigerij transire queam, & diuitis illius epulonis in tor- ^{Luca 16.}
 mentis inferni perpetua siti excruciatu, supplicium eua-
 dere. Per illam denique arentissimam sitim tuam, oro
 vt in me excites sitim viuifici fontis illius, & celestium
 aquarum

Psal. 35. aquarum de quibus dicitur in Psalmo, inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos, quoniam apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. Sitim illam verè salutarem, & nunc in me opto excitari; & post hanc vitam expleri; vt non fruiam in æternum; sed vna cum sanctis tuis omnibus, ab vberibus consolationis supernæ Ierusalem exatiari merear & inebriari.

Isai. 66. Hic fructus est copiosissimi & sufficientissimi pretij tui: quod pendens in cruce pro nobis depēdisti. Vbi cum hostes tui consummassent omnia quæ de te prænunciata erant, dixisti; Consummatum est. Et verè hîc consummabantur omnia; & tu vnica ista oblatione consummasti in sempiternum sanctificatos: hoc est, abs te vt sanctificarentur, Patri tuo oblatos & sanctificatos, integrè plenissimeque redemisti. Sim obsecro in numero sanctificationum, & sacrificatorum illorum: qui te fidei meæ vt authorem, ita & consummatorem agnosco. Fidem christianam & catholicā gratuito tuo munere mihi donasti: Esto & fidei meæ consummator: ne ea vacillet, aut nutet in extremo hoc certamine. Et cum nihil iam tuæ desit cōsummationi, nihil nostræ redemptioni; sit hoc fortissimum mihi solatium; ne spes in me christiana labascet: sed eam sicut anchoram animæ tutam firmam, & vsque ad interiora velaminis incedentem, in finem vsque retineam. Consummetur quoque & consumatur in me iniquitas omnis; finem in me accipiat peccatum, & iniustitia omnis deletur. Reatus omnis peccatorum, omnes peccatorum

torum

torum reliquæ, & ad temporalem pœnam obligatio; sufficientissima tua satisfactione plenissimè aboleatur.

Et quemadmodum in manus Patris tui moriens, tuū Luca 23. commendasti spiritum; ita ego meam animam in tuam misericordiam resigno; ut primum quidem ab omni carnis affectu atque amore omniq̄ue carnalitate mens mea purgetur, (quæ mors est spiritualis; qua iustorum morte, hoc est morte spirituali, animæ nostræ moriuntur). Deinde ut è corporis huius ruinoso domicilio emigrans, à te in sorte sanctorum collocanda anima mea, & visionis diuinæ lætificanda aspectu, benignè suscipiatur. Acerba est hæc lucta mea Domine; sed in te est fiducia mea, qui es refugium & robur meum, da ergo ut non circumueniar à mortis authore & principe diabolo: cuius nota sunt studia & cogitationes. Illumina oculos meos ne vnquam Psal. 12. obdormiam in morte; nequando dicat inimicus meus, præualui aduersus eum. Adest ille ut tentet, adest ut accuset. Tu depelle & dissipa conatus illius: & qui nostri causa, ut in tremendo tuo iudicio ab accusatore fratrum diabolo tuti esse possemus, calumnias iniquissimas ipse pertulisti; obsecro ut in hora exitus mei de hoc ergastulo corporis, eundem illum, accusare me & grauare volentem calumniatorem confundas. Interueniant merita & preces Deiparæ virginis Mariæ, quæ caput serpentis contriuit. Interueniat electus tuus Archangelus Michaël, militiæ cælestis Princeps: qui draconem illum præliando prostrauit. Intercedat beatissimus confessor tuus & Pontifex Martinus, qui cruenta illa à se profligata belua, in

Abrahæ sinum receptus est. Sàctorum deniq; omnium merita pro me interueniant; qui diabolo deuicto, tuæ mortis merito læti iam obdormierunt & requiescunt à laboribus suis. Ad horum consortium vt pertingere valeam, rugientis inimici sæuitiam cõpescere Domine, eompescere etiam impij calumniatoris accusationem, qua me apud tuam iustitiam opprimere conabitur. Scio in multis reum me esse, & tuæ iustitiæ obstrictum: sed pone obsecro passionem crucem & mortem tuam inter iudiciũ tuum, & animam meam nũc & in exitu illius. At vt possim in misericordia & miserationibus multis à te iudicari, ne intres in iudicium cum seruo tuo Domine: quia nõ iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Suscipiat me S. Michaël Præpositus paradisi, quem principem constituisti super omnes animas suscipiendas, ille me ab impio calumniatore liberatum in sinum misericordiæ tuæ transferat: & hinc iam egredientem liberet de ore leonis, ne me absorbeat tartarus; ne cadam in obscura tenebrarũ loca; sed signifer ille tuus, repræsentet me in lucem sanctam; quam olim Abrahæ promifisti & semini eius: deducat ille me in paradysum exultationis & in requiem æternam. Mors tua ô Christe sit mea vita, & qui propter me efflasti animam tuam, crea in me cor mundũ, & spiritum rectum innoua in visceribus meis, ne proijcias me à facie tua, & spiritum sanctum tuum ne auferas à me. Redde mihi lætitiã salutaris tui, & Spiritu principali confirma me: vt corporis mortem subiens, non maneam in morte, sed trãseam à morte ad vitã. Largire ergo claram hanc

psalm. 50.

hanc mihi vesperam, quò vita nusquam decadat; & ne vivere desinam: sed præmium & pretium sacratissimæ mortis tuæ perennem mihi conferat gloriam, & perennem vitam. Quæ omnia vt adipisci & promereri valeam; ad te Redemptorem meum cõfugiens, & in te solo confidens, configi cupio cruci tuæ, commori tibi, consepeliri, conresuscitari, confidere tecum & conregnare in cælestibus: qui cum Patre & Spiritu sancto viuis & regnas Deus per omnia sæcula sæculorum.

Breues & ejaculatoriæ preces in morte, & ex persona morientis dicenda.

SVscipe me Domine secundum eloquium tuum, & viam, & non confundas me ab expectatione mea. Et, Quæ est expectatio mea? non ne Dominus?

Ne proijcias me Domine in tempore senectutis, cum defecerit virtus mea ne derelinquas me.

Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memineris Domine.

Ab occultis meis munda me Domine: & ab alienis parce seruo tuo.

Domine Iesu suscipe spiritum meum. Deus meus misericordia mea.

Iesu bone, misericordiarum Pater, &

V V 2

totius

totius consolationis, misericordiam fac mihi
pauerculæ creaturæ tuæ.

Deus refugium nostrum & virtus, adiuua
me in hac extrema necessitate, succurre ani-
mæ egenti & desolatæ; ne à canibus infernali-
bus deuoretur.

Domine ne in furore tuo arguas me, neque
in ira tua corripas me.

Dulcissime Domine Iesu Christe, ob ho-
norem & virtutem tuæ benedictæ passionis,
iube me adscribi in numerum electorum tuo-
rum.

Domine Iesu Christe fili Dei viui, pone
passionem crucem & mortem tuam, inter iu-
dicium tuum & animam meam.

Creator & redemptor meus Iesu Christe,
totum me tibi dedo, non me renuas: ad te ve-
nio, non me repellas.

Nunc Domine secundum voluntatem
tuam fac mecum misericordiam, & præcipe
in pace recipi spiritum meum.

Sonet in mentis meæ auribus vox illa dul-
cis, Hodie mecum eris in Paradiso.

In manus tuas Domine, commendo spiri-
tum meum.

Nunc

Nunc dimittis seruum tuum Domine, &c.

Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.

Deinde saluet Virginem Deiparam, dicens:

Maria mater gratiæ, mater misericordiæ: tu nos ab hoste protege; & hora mortis suscipe.

Ad S. Michaëlem.

Sancte Michaël Archangele, quem principem Dominus constituit super omnes animas suscipiendas, defende me in hoc prælio, vt non peream in tremendo Dei iudicio: sed suscipe metuendum contra principem tenebrarum; & ex ergastulo carnis egredientem deduc in paradisum exultationis.

Ad reliquos SS. Angelos.

Spiritus cælorum, Angeli beatissimi, assistite, quæso, mihi migranti ex hoc sæculo, & potenter eripite me ab immundorum spirituum insidijs, & animam meam in vestrum consortium assumite: Tu præcipuè Angele bone, custos meus.

Vv 3

Postremo

*Postremò Sanctos & Sanctas, quos singulari obser-
uantia coluit, precibus ad auxilium suum inuis-
tet, dicens:*

O Gloriosissime sancte **N.** (vel sancta) **N.**
quem (quam) mihi vt patronum (patro-
nam) in hac vita delegi, etsi non pro digni-
tate colui; nunc maximè (si vnquam aliàs) tuo
est mihi opus auxilio: succurre igitur, & in
hoc necessitatis meæ articulo, & intende in
adiutorium meum: vt apud misericordem
Dominum, qui non vult mortem peccato-
ris, misericordiam possim inuenire: & is qui
calcaneo meo insidiatur, nihil in me inue-
niat, vnde figat dentem, & vulnus infligat:
sed tuis munitus suffragijs, in misericordia
suscipiar; & transeam à morte ad vitam. A-
men.

*Deinde cum in agone sui exitus anima anxietur, dicantur
sequentes Orationes.*

Proficiscere anima Christiana de hoc mū-
do, In nomine Dei Patris omnipotentis,
qui te creauit: In nomine Iesu Christi filij Dei
viui, qui pro te passus est: In nomine Spiritus
sancti qui in te effusus est, **Resp.** Amen.

In

In nomine Angelorum & Archāgelorum:
 In nomine Thronorum & Dominationum:
 In nomine Principatum & Potestatum: In
 nomine Cherubin & Seraphin: In nomine
 Patriarcharum & Prophetarum: In nomine
 sanctorum Apostolorum & Euangelistarum:
 In nomine sanctorum Martyrum & Confes-
 sorum: In nomine sanctorum Monachorum
 & Eremitarum: In nomine Virginum, & o-
 mnium sanctorum & sanctarum Dei. *Resp.*
 Amen.

Hodie sit in pace locus tuus, & habitatio
 tua sit in sancta Sion. Per eundem Dominum
 nostrum. *Resp.* Amen.

Oratio.

DEus misericors, Deus clemens: Deus qui
 secundum multitudinem miserationum
 tuarum, peccata poenitentium deles, & præ-
 teritorum criminum culpas, venia remissio-
 nis euacuas: respice propitius super hunc fa-
 mulum tuum (*hanc famulam tuam*) *N.* & re-
 missionē sibi omnium peccatorum suorum,
 tota cordis confessione poscentem, depreca-
 tus exaudi: renoua in eo (*ea*) pijssime Pater,
 quid-

quidquid terrena fragilitate corruptum, vel quidquid diabolica fraude violatum est, & vnitati corporis Ecclesiæ, membrum redemptionis annecte. Miserere Domine gemitū, miserere lachrymarum eius; & non habentem fiduciam, nisi in misericordia tua, ad tuę Sacramentum reconciliationis admitte. Per Christum Dominum nostrum. *Resp. Amen.*

Commando te omnipotenti Deo, charissime frater; & ei, cuius es creatura, committo: vt cum humanitatis debitū, morte interueniente persolueris, ad auctorem tuum, qui te de limo terræ formauerat, reuertaris. Egredienti itaq; animæ tuæ de corpore, splendidus Angelorum chorus occurrat: iudex Apostolorum tibi senatus adueniat: candidatorū tibi Martyrum triumphator exercitus obuiet: liliata rutilantium te Confessorum turba circumdet: iubilantium te Virginum chorus excipiat, & beatæ quietis in sinum Patriarcharum te complexus adstringat. Mitis atque festius Christi Iesu tibi aspectus appareat: qui te inter assistentes sibi iugiter interesse decernat. Ignores omne quod horret in tenebris, quod stridet in flammis, quod cruciat in

tor-

tormentis. Cedat tibi deterrimus satanas cum satellitibus suis: in aduentu tuo, te comitantibus Angelis contremiscat, atque in æternæ noctis chaos immane diffugiat. Exurgat Deus & dissipentur inimici eius; & fugiant qui oderunt eum à facie eius: sicut deficit fumus, deficiant; sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei, & iusti epulentur & exultent in cōspectu Dei. Confundantur igitur & erubescant oēs tartaræ legiones, & ministri satanæ iter tuum impedire nō audeant. Liberet te à cruciatu Christus, qui pro te crucifixus est. Liberet te à morte Christus, qui pro te mori dignatus est. Constituat te Christus, filius Dei viui, intra paradisi sui semper virentia; & inter oues suas te verus ille Pastor agnoscat: Ille ab omnibus peccatis tuis te absoluat, atque ad dexteram suam in electorum suorū te sorte constituat. Redemptorem tuum facie ad faciem videas, & præsens semper manifestissimam beatis oculis aspicias veritatem. Constitutus igitur inter agmina beatorum, contemplationis diuinæ dulcedine potiaris in sæcula sæculorū. **Resp.**

Amen.

X x

Oratio.

Oratio.

SVscipe Domine, seruum tuum (**ancillam tuam**) in locum sperandæ sibi saluationis, à misericordia tua. **Resp.** Amen.

Libera Domine animam serui tui, (**ancillæ tuæ,**) ex omnibus periculis inferni, & de laqueis poenarum, & ex omnibus tribulationibus. **Resp.** Amen.

Libera Domine animam serui tui, (**ancillæ tuæ,**) sicut liberaisti Enoch & Eliam de communi morte mundi. **Resp.** Amen.

Libera Domine animam serui tui, (**ancillæ tuæ,**) sicut liberaisti Noë de diluuiio. **Resp.** Amen.

Libera Domine animam serui tui, (**ancillæ tuæ,**) sicut liberaisti Abraham de Vr Chaldeorum. **Resp.** Amen.

Libera Domine animam serui tui, (**ancillæ tuæ,**) sicut liberaisti Iob de passionibus suis. **Resp.** Amen.

Libera Domine animam famuli tui, (**ancillæ tuæ,**) sicut liberaisti Isaac de hostia, & de manu patris sui Abrahæ. **Resp.** Amen.

Libera Domine animam serui tui, (**ancillæ tuæ,**) sicut liberaisti Loth de Sodomis, & de

de flamma ignis. *Resp.* Amen.

Libera Domine animam serui tui, (*ancillæ tuæ,*) sicut liberaſti Moysen de manu Pharaonis, regis Ægyptiorum. *Resp.* Amen.

Libera Domine animam serui tui, (*ancillæ tuæ,*) sicut liberaſti Daniele de lacu leonum. *Resp.* Amen.

Libera Domine animam serui tui, (*ancillæ tuæ,*) sicut liberaſti tres Pueros de camino ignis ardentis, & de manu regis iniqui. *Resp.* Amen.

Libera Domine animam serui tui, (*ancillæ tuæ,*) sicut liberaſti Sufannam de falso crimine. *Resp.* Amen.

Libera Domine animam serui tui, (*ancillæ tuæ,*) sicut liberaſti Dauid de manu regis Saul; & de manu Goliæ. *Resp.* Amen.

Libera Domine animam serui tui, (*ancillæ tuæ,*) sicut liberaſti Petrum & Paulum de carceribus. *Resp.* Amen.

Et sicut beatissimam Theclam virginem, & Martyrem tuam, de tribus atrocissimis tormentis liberaſti, sic liberare digneris animam serui (*ancillæ*) huius, & tecum facias in bonis congaudere celestibus. *Resp.* Amen.

Oratio.

Commendamus tibi Domine animam famuli tui, (*famulæ tuæ*), **N.** precamurq; te, Domine Iesu Christe, Saluator mūdi, vt propter quam ad terram misericorditer descendisti, Patriarcharum tuorum sinibus insinuare non renuas. Agnosce Domine creaturam tuam, non ex dijs alienis creatam, sed à te solo Deo viuo & vero: quia nō est alius Deus præter te, & non est secundum opera tua. Lætifica Domine animam eius in cōspectu tuo, & ne memineris iniquitatum eius antiquarum & ebrietatum, quas suscitauit furor siue feruor mali desiderij. Licet enim peccauerit, tamen Patrem, & Filium, & Spiritum sanctū non negauit, sed credidit, & zelum Dei in se habuit, & Deum qui fecit omnia adorauit.

Resp. Amen.

Oratio.

Delicta iuuentutis, & ignorantias eius, quæsumus, ne memineris Domine, sed secundum magnam misericordiam tuam, memor esto illius, in gloria claritatis tuæ. Aperiantur ei cæli, collætentur ei Angeli. In regnum tuum Domine, seruum tuum (*ancillam tuam*)

tuam) suscipe. Suscipiat eum (**eam**) sanctus Michael Archangelus Dei, qui militiæ cælestis meruit principatum. Veniant illi obuiam sancti Angeli Dei, & perducant eum (**eam**) in ciuitatem cælestem Hierusalem. Suscipiat eum (**eam**) beatus Petrus Apostolus, cui à Deo clauis regni cælestis traditæ sunt. Adiuuet eum (**eam**) sanctus Paulus, qui dignus fuit esse vas electionis. Intercedat pro eo (**ea**) sanctus Ioannes electus Dei Apostolus, cui reuelata sunt secreta cælestia. Orent pro eo (**ea**) omnes sancti Apostoli, quibus à Domino data est potestas ligandi atq; soluendi. Intercedant pro eo (**ea**) omnes sancti Dei, qui pro Christi nomine tormenta in hoc sæculo sustinuerunt, vt vinculis carnis exutus (**exuta**) peruenire mereatur ad gloriam regni cælestis: præstante Domino nostro Iesu Christo, Qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat in sæcula sæculorum. **Resp.** Amen.

Possunt hic subijci Psalmi 117. & 118. qui in Breuarijs & Dominicalibus passim reperiuntur: vel potius septem Psalmi poenitentiales.

Xx 3**Post**

Post exhalatam animam dicantur sequentia.

Resp. Subuenite sancti Dei; occurrite An-
geli Domini suscipientes animam eius, ✠
Offerentes eam in conspectu altissimi. Resp.
Suscipiat eam Christus qui vocauit eam, & in
sinum Abrahæ angeli eam deducant. ✠ **O**f-
ferentes. Requiem æternam. ✠ **O**fferentes.
Psal. Misere, **D**e profundis, **Et, Domine**
exaudi orationem meam, auribus percipe,
&c.

Et in fine singulorum: Requiem æternã dona eis, &c.
Kyrie eleison. **Christe** eleison. **Kyrie** eleison. **Pater** no-
ster.

Verf. **E**t ne nos inducas in tentationem.

Resp. **S**ed libera nos à malo.

Verf. **R**equiem æternam dona ei Domine.

Resp. **E**t lux perpetua luceat ei.

Verf. **A** porta inferi.

Resp. **E**rue Domine animam eius.

Verf. **R**equiescat in pace.

Resp. **A**men.

Verf. **D**omine exaudi orationem meam.

Resp. **E**t clamor meus ad te veniat.

Verf. **D**ominus vobiscum.

Resp. **E**t cum spiritu tuo.

Oremus.

Oremus.

Tibi Domine commendamus animam famuli tui, (*famulæ tuæ,*) **N.** vt defunctus (*defuncta*) seculo tibi viuat: & quæ per fragilitatem humanæ conuersationis peccata commisit, tu venia misericordissimæ pietatis absterge. Per Christum Dominum nostrum. **Resp.** Amen.

Deinde Sacerdos dicit: **K** yrie eleison. **C** hriste eleison. **K** yrie eleison. **P** ater noster.

Verf. **E** t ne nos inducas in tentationem.

Resp. **S** ed libera nos à malo.

Verf. **I** n memoria æterna erunt iusti.

Resp. **A** b auditione mala non timebunt.

Verf. **N** e tradas bestijs animas confitentium tibi.

Resp. **E** t animas pauperum tuorum ne obliuiscaris in finem.

Verf. **N** on intres in iudicium cum seruo tuo Domine.

Resp. **Q** uia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.

Verf. **A** porta inferi.

Resp. **E** rue animam eius.

Verf. **R** equiescant in pace. **Resp.** Amen.

Verf. **D** omine exaudi orationem meam.

Resp. **E** t clamor meus ad te veniat.

Verf. **D** ominus vobiscum. **Resp.** **E** t cum Spiritu tuo.

Oremus.

Oremus.

SVscipe Domine animam famuli tui (*fa-
mulæ tuæ*) quam de ergastulo huius sæculi
vocare dignatus es: libera eum (*eum*) de locis
pœnarum; quietis & pacis æternæ beatitu-
dine perfruatur, & inter sanctos & electos
tuos in resurrectionis gloria resuscitari me-
reatur. Per Christum Dominum nostrum.
Resp. Amen.

*SEPTEM PSALMI POENITEN-
TIALES CVM LITANIIS.*

Antiphona. Ne reminiscaris.

Psalmus 6.

Domine ne in furore tuo arguas me: neque in ira
tua corripas me.

Miserere mei Domine quoniam infirmus sum:
sana me Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea.

Et anima mea turbata est valdè: sed tu Domine usque-
quo?

Conuertere Domine, & eripe animam meam: saluum
me fac propter misericordiam tuam.

Quoniam non est in morte qui memor sit tui: in inferno
autem quis confitebitur tibi?

Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes le-
ctum meum: lachrymis meis stratum meum rigabo.

Turba-

Turbatus est à furorē oculus meus: inueteraui inter omnes inimicos meos.

Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem: quoniam exaudiuit Dominus vocem fletus mei.

Exaudiuit Dominus deprecationem meam: Dominus orationem meam suscepit.

Erubescant & conturbentur vehementer omnes inimici mei: conuertantur & erubescant valdè velociter.

Gloria Patri & Filio, & Spiritui sancto.

Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in sæcula sæculorum, Amen.

Psalms 31.

BEati quorum remissæ sunt iniquitates: & quorum tecta sunt peccata.

Beatus vir cui non imputauit Dominus peccatum: nec est in spiritu eius dolus.

Quoniam tacui, inueterauerunt ossa mea: dum claram tota die.

Quoniam die ac nocte grauata est super me manus tua: conuersus sum in ærumna mea dum configitur spina.

Delictum meum cognitū tibi feci: & iniustitiam meam non abscondi.

Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei.

Pro hac orabit ad te omnis sanctus: in tēpore opp'ortuno.

Veruntamen in diluuiō aquarum multarum: ad eum non approximabunt.

Y y

Tu

Tu es refugium meum à tribulatione, quæ circundedit me: exultatio mea erue me à circundantibus me.

In intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac qua gradieris: firmabo super te oculos meos.

Nolite fieri sicut equ⁹ & mulus: quibus nõ est intellectus.

In chamo & freno maxillas eorum constringe: qui non approximant ad te.

Multa flagella peccatoris: sperantem autem in Domino, misericordia circundabit.

Lætamini in Domino, & exultate iusti: & gloriamini omnes recti corde.

Gloria Patri, &c. Sicut erat in principio,

Psalms 37.

Domine ne in furore tuo arguas me: neque in ira tua corripas me.

Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi: & confirmasti super me manum tuam.

Non est sanitas in carne mea à facie iræ tuæ: non est pax ossibus meis, à facie peccatorum meorum.

Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum: & sicut onus graue grauata sunt super me.

Putruerunt, & corruptæ sunt cicatrices meæ: à facie insipientiæ meæ.

Miser factus sum, & curuatus sum, vsq; in finem: tota die contristatus ingrediebar.

Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus: & non est sanitas in carne mea.

Affi-

Afflictus sum, & humiliatus sum nimis: rugiebam à gemitu cordis mei.

Domine ante te omne desiderium meum: & gemitus meus à te non est absconditus.

Cor meum conturbatum est, dereliquit me virtus mea: & lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum.

Amici mei, & proximi mei: aduersum me ~~me~~ appropinquauerunt, & steterunt.

Et qui iuxta me erant, de longè steterunt: & vim faciebant, qui quærebant animam meam.

Et qui inquirebant mala mihi, locuti sunt vanitates: & dolos tota die meditabantur.

Ego autem tanquam surdus non audiebam: & sicut mutus non aperiens os suum.

Et factus sum sicut homo non audiens: & non habens in ore suo redargutiones.

Quoniam in te Domine speraui: tu exaudies me Domine Deus meus.

Quia dixi, nequando supergaudeant mihi inimici mei: & dum commouentur pedes mei, super me magna locuti sunt.

Quoniam ego in flagella paratus sum: & dolor meus in conspectu meo semper.

Quoniam iniquitatem meam annunciabo: & cogitabo pro peccato meo.

Inimici autem mei viuunt, & confirmati sunt super me: & multiplicati sunt qui oderunt me iniquè.

Qui retribuunt mala pro bonis, detrahebant mihi: quoniam sequebar bonitatem.

Ne derelinquas me Domine Deus meus: ne discesseris à me.

Intende in adiutorium meum: Domine Deus salutis meae.

Gloria Patri, &c. Sicut erat in principio, &c.

Psalms 50.

Miserere mei Deus: secundum magnam misericordiam tuam.

Et secundum multitudinem miserationum tuarum: dele iniquitatem meam.

Amplius laua me ab iniquitate mea: & à peccato meo munda me.

Quoniam iniquitatem meam ego cognosco: & peccatum meum contra me est semper.

Tibi soli peccaui, & malum coram te feci: ut iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris.

Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum: & in peccatis concepit me mater mea.

Ecce enim veritatem dilexisti: incerta & occulta sapientiae tuae manifestasti mihi.

Asperges me Domine hyssopo, & mundabor: lauabis me, & super niuem dealbabor.

Auditui meo dabis gaudium & lætitiā: & exultabunt ossa humiliata.

Auerte faciem tuam à peccatis meis: & omnes iniquitates meas dele.

Cor

Cor mundum crea in me Deus : & spiritum rectum innoua in visceribus meis.

Ne proijcias me à facie tua : & Spiritum sanctum tuum nē auferas à me.

Redde mihi lætitiā salutaris tui : & spiritu principali confirma me.

Docebo iniquos vias tuas : & impij ad te conuertentur.

Libera me de sanguinibus Deus, Deus salutis meæ : & exultabit lingua mea iustitiā tuam.

Domine labia mea aperies : & os meum annunciabit laudem tuam.

Quoniam si voluisses, sacrificium dedissem : vtique holocaustis non delectaberis.

Sacrificium Deo spiritus contribulatus : cor contritum & humiliatum Deus non despicias.

Benignè fac Domine in bona voluntate tua Sion : vt ædificentur muri Hierusalem.

Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ, oblationes & holocausta : tunc imponent super altare tuum vitulos.

Gloria Patri &c. Sicut erat in principio, &c.

Psalms 101.

Domine exaudi orationem meam : & clamor meus ad te veniat.

Non auertas faciem tuam à me : in quacunque die tribulor, inclina ad me aurem tuam.

In quacunque inuocauero te : velociter exaudi me :

Quia defecerunt sicut fumus dies mei : & ossa mea sicut cremium aruerunt.

Percussus sum vt fœnum, & aruit cor meum: quia oblitus sum comedere panem meum.

A voce gemitus mei: adhæsit os meum carni meæ:

Similis factus sum Pellicano solitudinis: factus sum sicut nycticorax in domicilio.

Vigilauit: & factus sum sicut passer solitarius in tecto.

Tota die exprobrabant mihi inimici mei: & qui laudabant me, aduersum me iurabant.

Quia cinerem tanquam panem manducabam: & potum meum cum fletu miscebam.

A facie iræ & indignationis tuę: quia eleuans allifisti me:

Dies mei sicut vmbra declinauerunt: & ego sicut fœnum arui.

Tu autem Domine in æternum permanes: & memoriale tuum in generatione & generationem.

Tu exurgens Domine misereberis Sion: quia tempus miserendi eius, quia venit tempus.

Quoniam placuerunt seruis tuis lapides eius: & terræ eius miserebuntur.

Et timebunt gentes nomen tuum Domine: & omnes reges terræ gloriam tuam.

Quia ædificauit Dominus Sion: & videbitur in gloria sua.

Respexit in orationem humilium: & non spreuit preces eorum.

Scribantur hæc in generatione altera: & populus qui creabitur, laudabit Dominum.

Quia prospexit de excelso sancto suo: Dominus de cælo in terram aspexit.

Vt audiret gemitus compeditorum: vt solueret filios interemptorum.

Vt annuncient in Sion nomen Domini: & laudem eius in Hierusalem.

In conueniendo populos in vnum: & reges vt seruiant Domino.

Respondit ei in via virtutis suæ: paucitatem dierum meorum nuncia mihi.

Ne reuoces me in dimidio dierum meorum: in generatione & generationem anni tui.

Initio tu Domine terrã fundasti: & opera manuum tuarum sunt cæli.

Ipsi peribunt, tu autem permanes: & omnes sicut vestimentum veterascent.

Et sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.

Filij seruorum tuorum habitabunt: & semen eorum in sæculum dirigetur.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto.

Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in sæcula sæculorum, Amen.

Psalmus 129.

DE profundis clamaui ad te Domine: Domine exaudi vocem meam.

Fiant aures tuæ intendentes: in vocẽ deprecationis meæ.

Si iniquitates obseruaueris Domine: Domine quis sustinebit?

Quia

Quia apud te propitiatio est : propter legem tuam sustinui te Domine.

Sustinuit anima mea in verbo eius : speravit anima mea in Domino.

A custodia matutina usque ad noctem : speret Israël in Domino.

Quia apud Dominum misericordia : & copiosa apud eum redemptio.

Et ipse redimet Israël : ex omnibus iniquitatibus eius.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto.

Sicut erat in principio, &c.

Psalms 142.

Domine exaudi orationem meam, auribus percipe obsecrationem meam : in veritate tua exaudi me in tua iustitia.

Et non intres in iudicium cum seruo tuo : quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.

Quia persecutus est inimicus animam meam : humiliavit in terra vitam meam.

Collocavit me in obscuris sicut mortuos sæculi : & anxius est super me spiritus meus, in me turbatum est cor meum.

Memor fui dierum antiquorum, meditatus sum in omnibus operibus tuis : & in factis manuum tuarum meditabar.

Expandi manus meas ad te : anima mea sicut terra sine aqua tibi.

Velociter exaudi me Domine : defecit spiritus meus.

Non

Non auertas faciem tuam à me : & similis ero descendentibus in lacum.

Auditam fac mihi manè misericordiam tuam : quia in te speraui.

Notam fac mihi viam, in qua ambulem : quia ad te leuaui animam meam.

Eripe me de inimicis meis Domine, ad te confugi : doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.

Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam : propter nomen tuum Domine, viuificabis me in æquitate tua.

Educes de tribulatione animam meam : & in misericordia tua disperdes omnes inimicos meos.

Et perdes omnes qui tribulant animam meam : quoniam ego seruus tuus sum.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto.

Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Antiphona. Ne reminiscaris Domine delicta nostra, vel parentum nostrorum, neq; vindictam sumas de peccatis nostris.

Z z

L I T A

LITANIÆ

K Yrie eleison.	
C hriste eleison.	
K yrie eleison.	
C hriste audi nos.	
C hriste exaudi nos.	
P ater de coelis Deus.	Miserere nobis.
F ili redemptor mundi Deus.	Miserere nobis.
S piritus sancte Deus	Miserere nobis.
S ancta Trinitas, vnus Deus	Miserere nobis.
S ancta Maria	Ora pro nobis.
S ancta Dei genitrix	ora pro nobis.
S ancta Virgo Virginum	ora.
S ancte Michaël	ora.
S ancte Gabriel	ora.
S ancte Raphaël	ora.
O mnes Sancti Angeli & Archangeli,	Orate pro nobis.
O mnes Sancti beatorum spirituum ordines,	orate pro.
S ancte Ioannes Baptista	ora.
S ancti tres Reges	orate:
O mnes Sancti Patriarchæ & Prophetæ	orate.
S ancte Petre	ora.
S ancte P aule	ora.
S ancte Andrea	ora:
S ancte Iacobe	ora.
S ancte Ioannes	ora.
S ancte Thoma	ora.
	S ancte

Litaniae

369

Sancte Iacobe	ora.
Sancte Philippe	ora.
Sancte Bartholomæe	ora.
Sancte Matthæe	ora.
Sancte Simon	ora.
Sancte Thadæe	ora.
Sancte Matthia	ora.
Sancte Barnaba	ora.
Sancte Luca	ora.
Sancte Marce	ora.
Omnes Sancti Apostoli & Euangelistæ	orate.
Omnes Sancti discipuli Domini	orate.
Omnes Sancti Innocentes	orate.
Sancte Stephane	ora.
Sancte Laurenti	ora.
Sancte Vincenti	ora.
Sancte Hippolite	ora.
Sancte Felix	ora.
Sancte Nabor	ora.
Sancte Agilolphe	ora.
Sancte Gregori	ora.
Sancte Euergisle	ora.
Sancte Maurine	ora.
Sancte Lamberte	ora.
Sancte Eliphi	ora.
Sancte Albine	ora.
Sancte Quirine	ora.
Sancti Fabiane & Sebastiane	orate.

Z z . 2

Sancti

Sancti Cosma & Damiane	orate.
Sancti Evvaldi	orate.
Sancte Mauriti cum socijs tuis	orate.
Sancte Gereon cum socijs tuis	orate.
Sancte Cassi cum socijs tuis	orate.
Sancte Victor cum socijs tuis	orate.
Sancti Mauri	orate.
Sancti Felix & Adauete	orate.
Omnes Sancti Martyres	orate.
Sancte Syluester	ora.
Sancte Gregori	ora.
Sancte Ambrosi	ora.
Sancte Hieronyme	ora.
Sancte Augustine	ora.
Sancte Marterne	ora.
Sancte Martine	ora.
Sancte Seuerine	ora.
Sancte Seruati	ora.
Sancte Cuniberte	ora.
Sancte Heriberte	ora.
Sancte Anno	ora.
Sancte Suiberte	ora.
Sancte Nicolae	ora.
Omnes Sancti Pontifices & Confessores	orate.
Omnes Sancti Doctores	orate.
Sancte Antoni	ora.
Sancte Benedicte	ora.
Sancte Bernarde	ora.
	Sancte

Litania.

371

S ancte Dominice	ora.
S ancte Francisce	ora.
O mnes Sancti Monachi & Eremitæ	orate.
O mnes Sancti Sacerdotes & Leuitæ	orate.
S ancta Anna	ora.
S ancta Catharina	ora.
S ancta Maria Magdalena	ora.
S ancta Cecilia	ora.
S ancta Agatha	ora.
S ancta Agnes	ora.
S ancta Margareta	ora.
S ancta Christina	ora.
S ancta Brigida	ora.
S ancta Columba	ora.
S ancta Gertrudis	ora.
S ancta Barbara	ora.
S ancta Lucia	ora.
S ancta Walburgis	ora.
S ancta Ursula cum Sodalibus tuis	orate.
S ancta Helena	ora.
S ancta Elizabeth	ora.
S ancta Afra	ora.
O mnes Sancte Virgines & Vidue	orate.
O mnes Sancti & Sancte Dei	Intercedite pro nobis.
P ropitius esto	Parce nobis Domine.
P ropitius esto	Exaudi nos Domine.
A b omni malo	Liberanos Domine.
A b omni peccato	Libera.
	Ab ira.

A b ira tua	Libera?
A subitanea & improuisa morte	libera.
A b insidijs Diaboli	libera.
A peste & clade	libera.
A b ira, & odio & omni mala voluntate	libera.
A b appetitu inanis gloriæ	libera.
A spiritu fornicationis	libera.
A b immundis cogitationibus	libera.
A fulgure & tempestate	libera.
A morte perpetua	libera.
P er mysterium incarnationis tuæ	libera.
P er aduentum tuum.	libera.
P er natiuitatem tuam	libera.
P er baptismum & sanctum ieiunium tuum	libera.
P er crucem & passionem tuam	libera.
P er mortem & sepulturam tuam	libera.
P er sanctam resurrectionem tuam	libera.
P er admirabilem ascensionem tuam	libera.
P er aduentum Spiritus S. Paracliti	libera
I n die iudicij	libera.
P eccatores	Te rogamus audi nos.
V t nobis parcas	Te rogamus audi nos.
V t nobis indulgeas	Te rogamus.
V t ad veram poenitentiam nos perducere digneris,	Te ro-
gamus audi nos.	
V t Ecclesiam tuam Sanctam regere & conseruare digne-	Te rogamus.
ris	
V t Dominum Apostolicum & cunctum Ecclesiasticum	ordinem

ordinem in sancta religione conseruare digneris, Te
rogamus.

Vt inimicos Sanctę Ecclesię humiliare digneris, Te rog.

Vt regem nostrum in perpetua prosperitate conseruare
digneris Te rogamus.

Vt Antistitem nostrum in Sancta religione conseruare
digneris Te rogamus.

Vt Clerum & plebem S. Petri conseruare digneris, Te
rogamus.

Vt cunctum populum Christianum precioso sanguine
tuo redemptum conseruare digneris Te rogamus.

Vt nos famulos tuos in tuo sancto seruitio confortare &
conseruare digneris Te rogamus.

Vt seruitus nostra tibi placeat Te rogamus.

Vt omnibus benefactoribus nostris sempiterna bona re-
tribuas Te rogamus.

Vt fructus terrę dare, & conseruare digneris, Te rog.

Vt omnibus fidelibus defunctis requiem æternam do-
nare digneris Te rogamus.

Vt nos exaudire digneris Te rogamus.

Fili Dei te rogamus.

Agnus Dei qui tollis peccata mundi, Parce nobis Do-
mine.

Agnus Dei qui tollis peccata mundi, Exaudi nos Do-
mine.

Agnus Dei qui tollis peccata mundi, Miserere nobis.

Christe audi nos.

Christe exaudi nos.

Kyrie

Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster, &c.

Verf. Et ne nos inducas in tentationem.

Resp. Sed libera nos a malo.

Preces.

Verf. Domine peccauimus cum patribus nostris:

Resp. Iniuste egimus, iniquitatem fecimus.

Verf. Domine non secundum peccata nostra facias nobis.

Resp. Neque secundum iniquitatem nostram retribuas nobis.

Verf. Domine ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum.

Resp. Cito anticipent nos misericordiae tuae, quia pauperes facti sumus nimis.

Verf. Adiua nos Deus salutaris noster.

Resp. Et propter gloriam nominis tui Domine libera nos, & propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum.

Verf. Domine ne simul tradas nos cum peccatoribus.

Resp. Et cum operantibus iniquitatem ne perdas nos.

Verf. Ne tradas Domine bestiis animas confitentium tibi.

Resp. Et animas pauperum tuorum ne obliuiscaris in finem.

Verf. Fiat misericordia tua Domine super nos.

Resp. Quemadmodum sperauimus in te.

Verf.

Verf. Oremus pro fidelibus defunctis.

Resp. Requiem æternam dona eis Domine, & lux perpetua luceat eis.

Verf. Requiescant in pace.

Resp. Amen.

Verf. Esto nobis turris fortitudinis.

Resp. A facie inimici.

Verf. Domine exaudi orationem meam.

Resp. Et clamor meus ad te veniat.

Verf. Dominus vobiscum.

Resp. Et cum spiritu tuo.

Oremus.

Exaudi quæsumus Domine supplicum preces, & confidentium tibi parce peccatis; vt pariter nobis indulgentiam tribuas benignus & pacem.

Oremus.

Deus, cui proprium est misereri semper & parcere, suscipe deprecationem nostrã, & nos, & omnes famulos tuos, quos delictorum catena constringit, miseratio tuæ pietatis clementer absoluat.

Oremus.

Deus, qui non mortem, sed pœnitentiam desideras peccatorum, populum tuum, quæsumus, ad te conuerte propitius: vt dum tibi deuotus extiterit, iracundiæ tuæ ab eo flagella amoueas.

Oremus.

REge, quaeso Domine, me famulum tuum **N.** & intercedentibus, omnibus Sanctis tuis, gratiae tuae dona in me multiplica; vt ab omnibus liber offensis, & temporalibus non destituar auxilijs, & sempiternis gaudeam institutis.

Oremus.

Ineffabilem nobis Domine misericordiam tuam clementer ostende; vt simul nos & à peccatis omnibus exuas, & à poenis, quas pro his meremur, eripias.

Oremus.

Omnipotens sempiterne Deus, qui viuorum dominaris simul & mortuorum, omniumque misereris, quos tuos fide & opere futuros esse praenoscis, te supplices exoramus: vt pro quibus effundere preces decreuimus, quosque praesens adhuc seculum in carne retinet, vel futurum iam exutos corpore suscepit, intercedentibus omnibus Sanctis tuis, pietatis tuae clementia, omnium delictorum suorum veniam consequantur, Per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, Qui tecum.

I N F-

INITIA QVATVOR
EVANGELIORVM.

Secundum Matthaeum.

Iber generationis Iesu Christi, filij Dauid, filij Abraham, Abraham genuit Isaac. Isaac autem genuit Iacob. Iacob autem genuit Iudam, & fratres eius. Iudas autem genuit Phares, & Zaram de Thamar. Phares autem genuit Efrom. Efrom autem genuit Aram. Aram autem genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Naafon. Naafon autem genuit Salmon. Salmon autem genuit Boos de Raab. Boos autem genuit Obeth ex Ruth. Obeth autem genuit Iesse. Iesse autem genuit Dauid Regem. Dauid autem Rex genuit Salomonem, ex ea, qua fuit Vrie. Salomon autem genuit Rhoboam. Rhoboam autem genuit Abiam. Abias autem genuit Afa. Afa autem genuit Iosaphat. Iosaphat autem genuit Ioram. Ioram autem genuit Oziam. Ozias autem genuit Ioathan. Ioathan autem genuit Achas. Achas autem genuit Ezechiam. Ezechias autem genuit Manassen. Manasses autem genuit Amon. Amon autem

Aaa 2

genuit

genuit Iosia. Iosias autem genuit Iechoniam, & fratres eius in transmigracione Babylonis. Et post transmigracionem Babylonis Iechonias genuit Salathiel. Salathiel autem genuit Zorobabel. Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud autem genuit Sadoch. Sadoch autem genuit Achim. Achim autem genuit Eliud. Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem genuit Mathan. Mathan autem genuit Iacob. Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ, de qua natus est Iesus, qui vocatur Christus.

Secundum Marcum.

INitium euangelij Iesu Christi filij Dauid, sicut scriptum est in Esaia Propheta. Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Vox clamantis in deserto, parate viam Domini, rectas facite semitas eius. Fuit Ioannes in deserto baptizans, & prædicans baptismum poenitentia in remissionem peccatorum. Et egrediebatur ad eum omnis Iudææ regio, & Hierosolymite vniuersi, & baptizabantur ab illo in Iordane flumine confitentes peccata sua. Et erat Ioannes vestitus pilis cameli, & zona pelli-

pellicea circa lumbos eius. Et locustas & mel syluestre edebat, & prædicabat, dicens. Venit fortior post me, cuius non sum dignus procumbens soluere corrigiam calceamentorum eius. Ego baptizavi vos in aqua, ille verò baptizabit vos in Spiritu sancto.

Secundum Lucam.

FVit in diebus Herodis regis Iudææ sacerdos quidā nomine Zacharias de vice Abia, & vxor illi de filiabus Aaron, & nomen eius Elizabeth. Erant autē iusti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini sine querela, & non erat illis filius eò quod esset Elizabeth sterilis, & ambo processissent in diebus suis. Factum est autem cū sacerdotio fungeretur Zacharias in ordine vicis suæ ante Deum secundum cōsuetudinem sacerdotij sorte exijt, vt incensum poneret ingressus in templum Domini. Et omnis multitudo populi erat orans foris hora incensi. Apparuit autem illi angelus Domini stans à dextris altaris incensi. Et Zacharias turbatus est videns, & timor irruit super eum. Ait autem ad illum angelus. Ne ti-

meas Zacharia. quoniam exaudita est deprecatio tua, & vxor tua Elizabeth pariet filium, & vocabis nomen eius Ioannem. Et erit tibi gaudium, & exultatio, & multi in natiuitate eius gaudebunt. Erit enim magnus coram Domino. Et vinum & fyceram non bibet. Et Spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ. Et multos filiorum Israël conuertet ad Dominum Deum ipsorum. Et ipse præcedet ante illum in spiritu & virtute Heliæ, vt conuertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam iustorum, parare Domino plebem perfectam.

Secundum Joannem.

IN principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Quod factum est in ipso vita erat, & vita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eum non comprehenderunt. Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Ioannes. Hic venit in testimonium, vt testimonium perhiberet de lumine, vt omnes crederent per illum.

illum. Non erat ille lux, sed vt testimonium perhiberet de lumine. Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem, venientem in hūc mundum. In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit. In propria venit, & sui eum non receperunt. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Et vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre plenum gratia & veritate.

Sic concludendo.

Per istos sermones sancti Euangelij indulgeat nobis Dominus vniuersa nostra delicta. Amen.

PROFES.

PROFESSIO FIDEI CATHOLICÆ, QVAM IV-

XTA CONCILII TRIDENTINI DISPOSITIO-
NEM OMNES QVOS CATHEDRALIBVS ET SVPERIORI-
bus Ecclesijs præfici, vel, quibus de illarum dignitatibus, Canonicatibus, &
alijs quibuscunq, beneficijs curam animarum habentibus prouideri con-
tingit, facere debent, quæ vt præstanda Parochis; sic iisdem seruiens,
cum in suscipiendis Sacellanis & Ludimagistris, tum in in-
formandis illis, qui ab errore ad Ecclesiæ gre-
mium reuertuntur.

FORMVLA PROFESSIONIS

*fidei, vt à Pio IV. Pontifice Maxim.
prescripta est.*

EGO **N.** firma fide credo & profiteor
omnia & singula, quæ continentur in
Symbolo fidei, quo Sancta Romana
Ecclesia vtitur, videlicet:

Credo in vnum Deum Patrem om-
nipotentem, factorem coeli & terræ,
visibilem omnium & inuisibilem.

Et in vnum Dominum nostrum Iesum Christum, filium
Dei vnigenitum: & ex Patre natum ante omnia secula,
Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo
vero, genitum non factum, consubstantialem Patri, per
quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, &
propter nostram salutem descendit de coelis: & incarna-
tus est de Spiritu sancto ex Maria virgine, Et homo factus
est,

est, Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus, & sepultus est. Et resurrexit tertia die secundum scripturas. Et ascendit in cælum, sedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus est cum gloria iudicare viuos & mortuos; cuius regni non erit finis. Et in Spiritum sanctum, Dominum, & viuificantem: qui ex Patre filioq; procedit; qui cum Patre & Filio simul adoratur, & conglorificatur: qui locutus est per Prophetas. Et vnã sanctam, Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam. Confiteor vnum baptisma in remissionem peccatorum. Et expecto resurrectionem mortuorum. Et vitam venturi sæculi, Amen.

Apostolicas & ecclesiasticas traditiones, reliquasque eiusdem obseruationes, & constitutiones firmissimè admitto, & amplector.

Item sacram scripturam, iuxta eum sensum, quem tenuit & tenet sancta mater Ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu & interpretatione sacrarum scripturarum, admitto: nec eam vnquam, nisi iuxta vnanimem consensum patrum, accipiam & interpretabor.

Profiteor quoque septem esse, verè & propriè Sacramenta nouæ legis, à Iesu Christo Domino nostro instituta, atque ad salutem humani generis, licet non omnia singulis necessaria; scilicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam vñtionem, Ordinem, & Matrimonium: illaque gratiam conferre: & ex his Baptismum, Confirmationem, & Ordinem, sine sacrilegio iterari non posse.

Receptos quoque & approbatos Ecclesiæ Catholicæ

B b b

ritus

ritus in supradictorum omnium Sacramentorum solenni administratione, recipio & admitto.

Omnia & singula, quæ de peccato originali, & de iustificatione in sacrosancta Tridentina Synodo definita & declarata fuerunt, amplector, & recipio.

Profiteor pariter in Missa offerri Deo, verum, proprium, & propitiatorium sacrificium pro viuis & defunctis, atque in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento esse verè, realiter, & substantialiter corpus & sanguinem, vna cum anima & diuinitate Domini nostri Iesu Christi; fierique conuersionem totius substantiæ panis in corpus, & totius substantiæ vini in sanguinem: quam conuersionem Catholica Ecclesia Transubstantiationem appellat.

Fateor etiam sub altera tantum specie, totum atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi.

Constanter teneo, Purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragijs iuuari.

Similiter & Sanctos vna cum Christo regnantes, venerandos atque inuocandos esse, eosque orationes Deo pro nobis offerre, atque eorum reliquias esse venerandas.

Firmiter assero, Imagines Christi ac Deiparæ semper virginis, necnon aliorum Sanctorum habendas & retinendas esse; atque eis debitum honorem & venerationem impertiendam.

Indulgentiarum etiam potestatem à Christo in Ecclesia relictam fuisse, illarumque usum Christiano populo, maximè salutarem esse affirmo.

Sanctam Catholicam, & Apostolicam Romanam
Eccle-

Ecclesiam, omnium Ecclesiarum matrem, & magistram agnosco, Romanoq; Pontifici Beati Petri Apostolorum principis successori, ac Iesu Christi Vicario, veram obedientiam spondeo, ac iuro.

Cætera item omnia à sacris Canonibus, & œcumenicis Concilijs, ac præcipuè à sacrosancta Tridentina Synodo tradita, definita & declarata, indubitanter recipio atque profiteor: simulque contraria omnia atque hæreses quascumq; ab Ecclesia damnatas, reiectas, & anathematizatas, ego pariter damno, reijcio & anathematizo. Hanc verã Catholicam fidem, extra quam nemo saluus esse potest; quam in præsentì sponte profiteor, & veraciter teneo; eandem integram & immaculatam, vsque ad extremum vitæ spiritum constantissimè (Deo adiuuante) retinere & confiteri; atque à meis subditis, seu illis quorum cura ad me in meo munere spectabit, teneri, doceri, & prædicari, quantum in me erit curaturum; Ego idem **N.** spondeo, voueo, ac iuro; Sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Dei Euangelia.

IN principio erat verbum & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum: hoc erat in principio apud Deum, &c. *Ioan. 1.*

Bbb 2

Folget

Folget die obgesetzte Be-

kändnuß des Catholischen Glaubens zu
Teutsch.

Ich N. Gelaub vnd bekenne mit beständigem herzen/ alle vnd jede stuck / so im Christlichem Glauben / den die H. Römische Kirch auff dise weiß gebrauchet/verfasset seynd. Nemblich: Ich glaub in einen Gott/Vatter den Allmechtigen/Schöpffer des Himmels vnd Erden/aller sichtbarer vnd vn sichtbarer dingen. Vnd in einen Herzen Jesum Christum / den Eingebornen Sohn Gottes/ auß dem Vatter geborn von Ewigkeit / Gott von Gott/Liecht von Liecht / ein wahrer Gott vom wahren Gott/geboren vnd nicht erschaffen/ gleicher Substantz vn Wesens mit de Vatter/durch den alle ding erschaffen seynd/welcher vmb vns Menschen/vnd vnseres Heyls willen / vñ Himmels herunder gestiegen/vnd durch den heiligen Geist/ auß Maria der Jungfrauen/fleisch an sich genommen hat/vnd ist Mensch worden. Er ist auch für vns vnder Pontio Pilato gecreuziget/hat gelitten/vnd ist begraben worden / vnd am dritten tag/laut der H. Schrift / widerumb auffstanden von den Todten: Er ist auffgefahren in den Himmel/sizet zur Rechten Gottes des Vatters/vnd wird widerum kommen mit Herlichkeit zu richten die Lebendigen vnd die Todten/welches Reichs kein end wirdt seyn. Ich glaub auch in den heiligen Geist / den lebendigmachenden Herrn / der vom Vatter vnd Sohn hergeheth / welcher sampt dem Vatter vnd Sohn zugleich angebetet vnd geehret wirdt / der da geredt hat durch die Propheten. Ich glaub auch ein einige/ Heilige / Allgemeine vnd Apostolische Kirchen. Ich bekenne eine Tauff / zu vergebung der Sünden/vnd warte auff die Auffstehung der Abgestorbenen / vnd auff ein ewigs zukünftiges Leben. Amen.

Alle

Alle Apostolische Geistliche Satzungen/sambt allen andern Ordnungen vnd Gebräuchen der Catholischen Kirchen/nemme Ich an/vnd halt sie festiglich.

Die H. Schrift verstehe Ich/vnd laß sie zu/in vnd nach dem Verstandt / welchen vnser heilige Mutter die Christliche Kirch bißher gehabt/vnd noch helt: Sintemal ihr zugehört/den wahren Verstandt vnd Auslegung der H. Schrift von dem falschen zu vnderscheiden.

Ich wil auch gemelte H. Schrift allzeit nach der einhelligen Auslegung der heiligen Vätter/ verstehen vnd annehmen/vnd nicht anderst.

Ich glaub vnd bekenn / das wahrlich vnd eigentlich sieben Sacrament des neuen Testaments / von Christo vnserm Herren selbst eingesetzt/vnd dem Menschlichen Geschlecht sehr nützlich/wiewol nicht alle einem jeden Menschen zur Seligkeit nothwendig seynd: Als nemlich der Tauff/ Firmung/ das Sacrament des Altars/die Buß/ letzte Delung/ die Priesterweyhe/vñ die Ehe/vnd das durch dise Sacrament dem Menschen Gnadt mitgetheilt werde. Auß welchen allen der Tauff/ Firmung vnd Priesterliche Weyhung/ohn Gottslästerung vnd grosse Sünd/nicht mögen widerholt/vñ zum andernmahl gebraucht werden.

Ich nemme auch an/vnd laß zu/alle gewöhnliche vnd bewehrte Bräuch / so in der Christlichen Catholischen Kirchen bey der öffentlichen herrlichen darreichung/hochgemelter diser Sacramenten/gebraucht werden.

Desgleichen glaub Ich auch/alles sambtlich vnd sonderlich/was von der Erbsünd vnd Rechtfertigung des Sünders / im heiligen allgemeinen Concilio zu Trient erklärt/ vnd beschlossen worden ist.

Ich bekenn auch vnd glaub / daß in dem hochheiligen Ampt der Mess/Gott dem Herrn ein wahres/eigentliches vñ veröhn-

liches Opffer / für die Lebendige vnd die Todten auffgeopffert werde / das auch in dem allerheiligsten Sacrament des Altars / warhafftig / leiblich vnd wesentlich zugegen sey / der Leib vnd das Blut / mit der Seel vnd Gottheit vnsern Herren Jesu Christi / vnd daß die ganze Substantz des Brots in den Leib / vnd die Substantz des Weins in das Blut Christi verwandelt werde / welche wandlung die Christliche Catholische Kirch Transubstantiation / daß ist / eine Verwandlung einer Substantz in die ander / nennet.

Ich glaub auch vñ beken / das vnder einerley gestalt / der ganz vnzertheilte Christus vollkommenlich / vnd das wahre Sacrament seines Fronleichnams genossen vnd empfangen werde.

Ich glaub auch vestiglich / das ein Segewort sey / vnd das die Christgläubige Seelen daselsten / durch das fürbitt der glaubigen lebendigen Menschen / trost vnd hülff empfahen.

Item / das man auch die lieben Heiligen / so mit Christo regieren / ehren vnd anrufen soll / vnd das sie auch Gott für vns bitten: darzu auch / das ihre Heylthumb in ehren sollen gehalten werden.

Ich halt beständiglich dafür / daß man die Gebildtmussen Christi / der Mutter Gottes / vñ anderer lieben Heiligen / haben vnd auffhalten / auch denselbigen gebührende Ehr vnd Reuerenz erzeigen soll.

Ich glaub auch für gewiß / das Christus der Herr den gewalt des Ablass der Kirchen gegeben hab / auch das desselbigen Ablass gebrauch / der Christenheit gar heylsam sey.

Ich beken auch die heilige allgemeine vnd Apostolische Römische Kirchen / für ein Mutter vnd Meisterin aller anderen Kirchen.

Ich versprich auch / vnd gelob mit dem Schwür / wahre gehorsam dem Römischen Bischoff / als des heiligen Petri obersten Apostels

Apostels Nachkömbling / vnd des Herren Jesu Christi Stadthaltern.

Dergleichen alle andere stuck / so von den H. Canonen vnd all gemeinen Concilien / fürnemlich aber von dem H. Tridentischen Concilio / auffgesetzt / verordnet / vnd beschloffen worden / dieselbigen bekenn vnd nimb ich vngezweifentlich an.

Hergegen aber alle Irthumben / Lehr / Stuck vnd Ketzereyen / so vō gemelter Catholischer Kirchen bißher verdampft / verworffen / vnd verflucht seynd / oder nachmals verdampft / verworffen / vnd verflucht sollen werden / die verdamme / verwirffe / vnd verfluche ich ebenmäßig.

D

Ich wil auch / so viel mir möglich / allen fleiß fürwenden / daß dieser recht vnd warhafftig glaub / von meinen Vnderthanen / vnd allen denen / so mir vnder mein sorg befohlen / soll gehalten / gelehret / vnd geprediget werden. Das verheisse / gelobe / vnd schwer ich **N.** So helfff mir Gott vnd die heiligen Gottes Euangelia.

In anfang war das Wort / vnd das Wort war bey Gott / vnd Gott war das Wort. Dasselbig war im anfang bey Gott / *ic. Ioan. 1.*

E N D E.

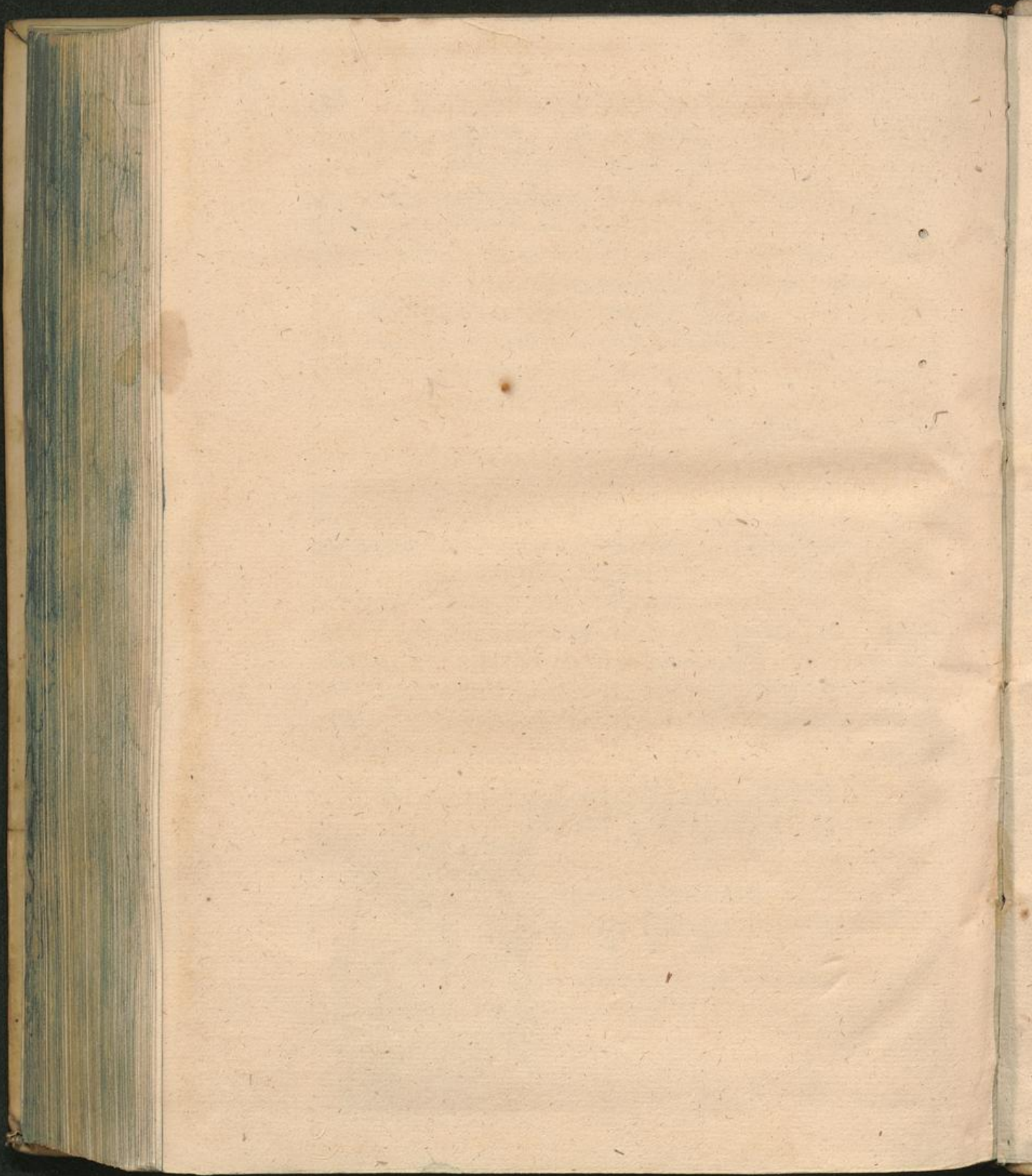

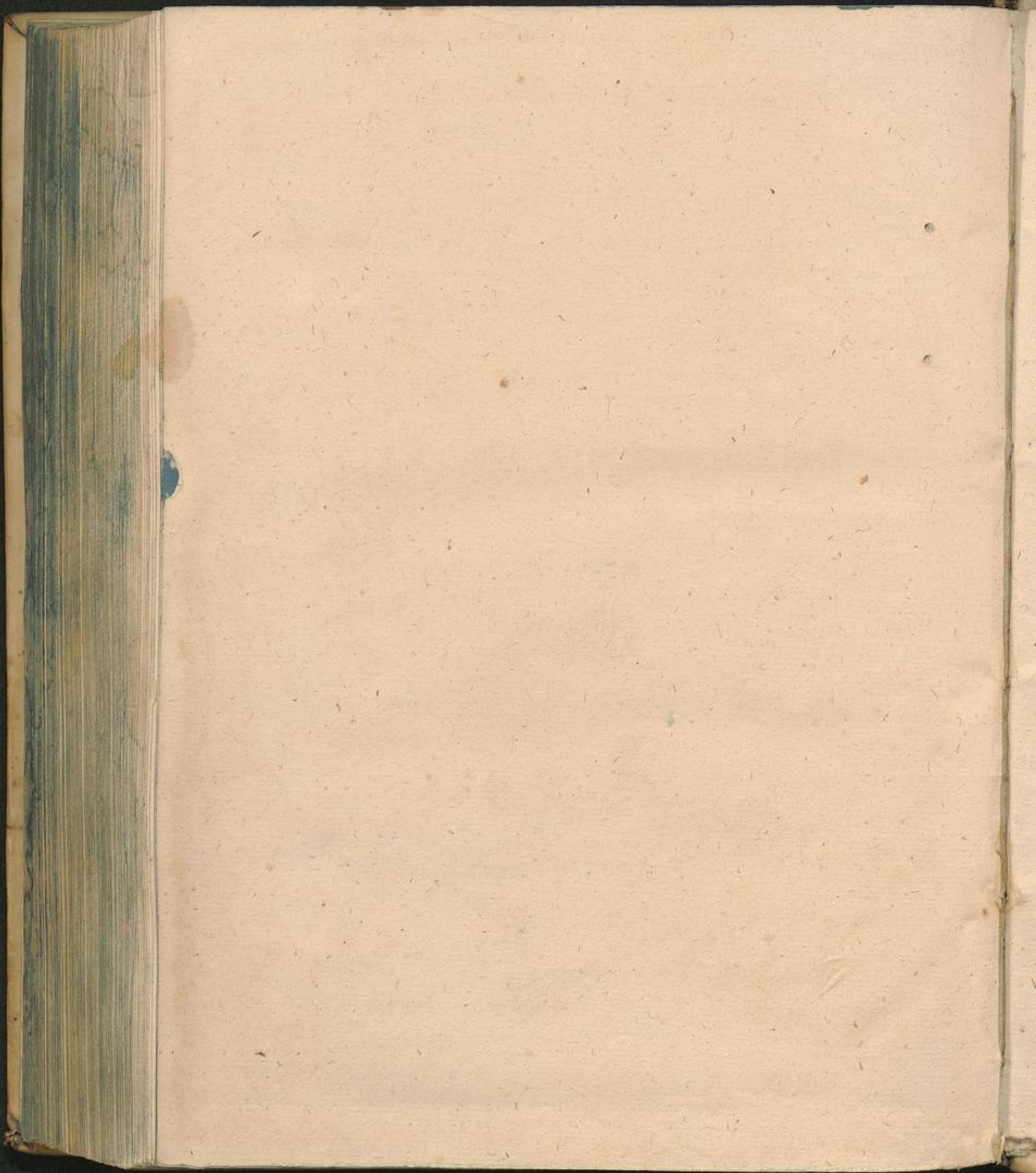
Handwritten text in a Gothic script, likely a medieval manuscript. The text is arranged in several columns and appears to be a formal document or a religious text. The ink is dark, and the parchment shows signs of age and wear.

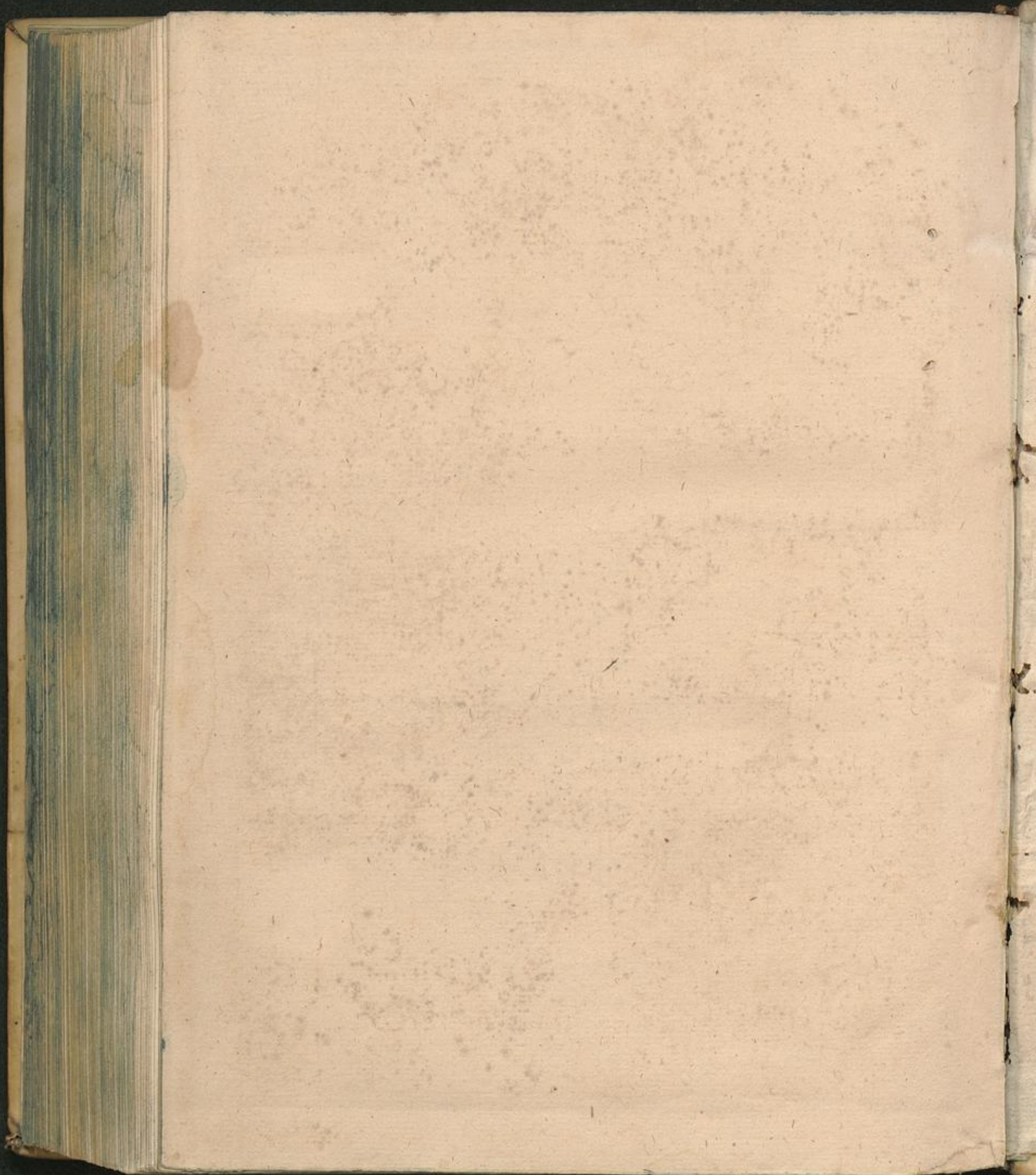
Handwritten text in a Gothic script, likely a medieval manuscript. This section appears to be a heading or a specific part of the document, possibly a title or a section marker.

Handwritten text in a Gothic script, likely a medieval manuscript. This section appears to be a heading or a specific part of the document, possibly a title or a section marker.

Agenda
Colonienſ

Th
1938